

De morbo scorbuto liber cum observationibus quibusdam, brevique & succincta cujusque curationis indicatione ... / [Severinus Eugalenus].

Contributors

Eugalenus, Severinus, 1535-
Brendel, Zacharias, 1553-1626.
Brucaeus, Heinrich, 1530 or 1531-1593
Brunner, Balthasar, 1533-1604

Publication/Creation

Amstelodami : J. F. Bernard, 1720.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/sqeb48qp>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

10
a
14

MEDICAL SOCIETY LONDON.

No.

I. **EVERY** member desiring a book, shall apply for it between the hours of six and eight in the evening on Mondays, and five and six on other evenings; and shall write down on a slip of paper, the number and title, and shall sign and date it; The librarian or his deputy shall file the paper, and shall deliver it back, or cancel it, when the book is returned to the library; and any person taking a book without such written acknowledgement, shall forfeit three times its value.

II. No member shall have more than two volumes at a time in his possession.

III. Any member detaining a pamphlet or volume in duodecimo above one week; an octavo two weeks; a quarto three weeks; or a folio four weeks, shall be liable to a penalty of one, two, three, or four shillings, in proportion to the size, for each week he shall detain it, provided such penalty exceed not half the value affixed to the book by the council.

IV. Manuscripts, and books of value, are not to be taken out of the library without a written permission from the council.

V. All pamphlets and books shall remain in the library for the space of one, two, three, or four weeks, (according to their size,) after they have been received.

VI. A member who shall lose, or injure a book belonging to the society, shall replace it, or make such compensation as the council may think proper.

VII. No member without leave of the librarian or his deputy, shall take any book from its place.

VIII. All books shall be returned before the general meeting in March, for the inspection of the librarian on entering into his office. Every person neglecting to return a book at that time, shall forfeit half its value.

Robt. Pezz

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

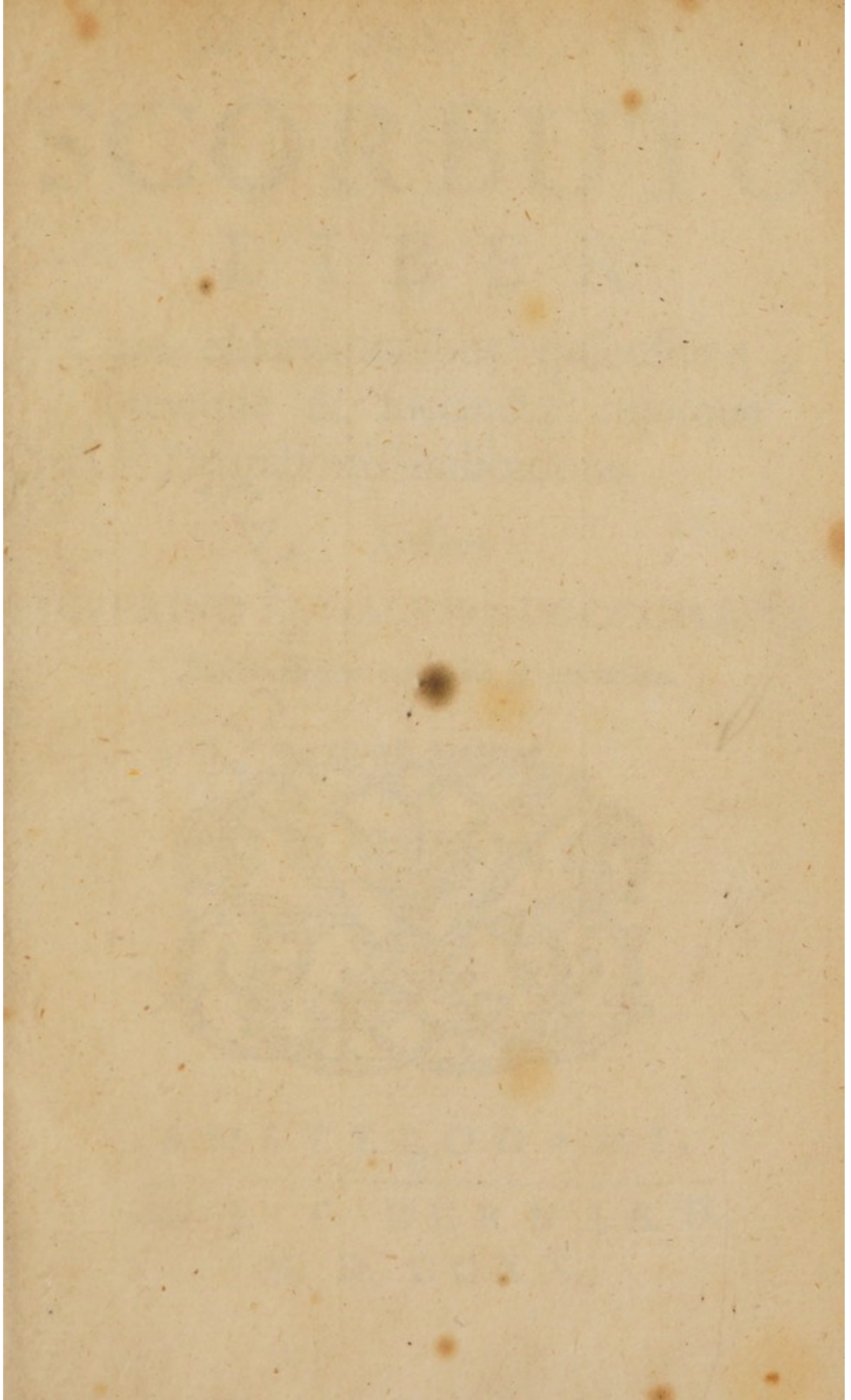
ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

EUGALENUS, S.

65289/A

C
a. 26

S7

DE MORBO
SCORBUTO
LIBER

Cum observationibus quibusdam ,
brevique & succincta cujusque
curationis indicatione.

Authore

SEVERINO EUGALENO DOCCUMANO.

Editio ultima recognita & emendata.

AMSTELODAMI,

Apud J. F. BERNARD.
M. D. CCXX.

DEPT. OF THE INTERIOR

RECORDS

FILE

GENERAL INVESTIGATION

OF THE LANDS

OF THE UNITED STATES

AND

THE PUBLIC LANDS

OF THE TERRITORIES

AND

THE PUBLIC LANDS

OF THE TERRITORIES

AND

THE PUBLIC LANDS

OF THE TERRITORIES

AND

THE PUBLIC LANDS

OF THE TERRITORIES

AND

THE PUBLIC LANDS

OF THE TERRITORIES

AND

LECTORI CANDIDO S.

Non ut in mustaceo laureolam uærerem, Lector optime, aut ex alieni operis editione gloriolæ vel famæ aliquid aucuparer, sed publicæ duntaxat Utilitatis gratiâ, annum jam Unum & alterum hoc faxum volvi, ut Viri clarissimi & optimi SEVERINI EUGALENI, Medici peritissimi juxtâ ac fidelissimi de Scorbuto liber, distractis jam exemplaribus omnibus, denuo prodiret in lucem. Cum enim morbus ille, qui ad imitationem nominis Germanici vulgo Scorbutus; Plinio Stomacace & Sceletyrbe dicitur, ab annis jam aliquot non se amplius intra fines & Pomœria sua, sive in iis regionibus, quarum proprius & indigena habebatur, continere, sed longè lateque grassari, adeoque nostris quoque hominibus frequens & familiaris esse cœperit: sæpè autor fui Medicinæ candidatis, ut librum hunc sibi compararent, attentèque legerent, eò quod ea omnia, quæ ad facilem, expeditam, certam & accuratam ejus morbi dignotionem viam munire discentibus possunt, diligentissimè omnium, maximeque perspicuè exposuerit. Cæterùm cum aliquandiu frustra tentatis omnibus, tandem tamen obtinuissem, ut liber ille ederetur, dedi operam, ut editio hæc discentium usibus esset accommodatior. Et quia autor post explicatam paucis morbi essentiam, mox sive symptomatum, sive specierum hujus enumerationem instituit bene longam (quamquam plura etiam addi his posse non dubito) in qua tacitè sæpe & sine accurato ordine tum regulas tradidit de signis quibus & morbus ipse

AD LECTOREM.

universè & speciatim singula ipsius symptomata cognosci queant, tum obiter & quasi aliud agens prognostica adjecit de futuris eventibus: tum denique indicationes & medendi rationem generatim speciatimque monstravit: Ego, ut conspectiora essent omnia, præter notas marginales, capita ipsa numeris distinxi: regulas diagnosticas, prognostica ab hypothese nonnunquam ad thesin translata, & Canones therapeuticos seorsim excerptos velut in tabella exposui: catalogum affectuum, quorum in observationibus autor meminit, & rerum indicem mutavi non nihil ex ipso contextu, & accessione quadam locupletavi: errata etiam typographica, quibus magna ex parte paginarum in exemplis veteris & recentis hujus editionis diversitas occasionem præbuit, quoad potui emendavi: & ad extremum alios quosdam utilissimos de eodem morbo tractatus adjeci. Hæc igitur omnia, Lector candide, æquo animo accipe, & Deo conatus tuos adjuvante, ad usum feliciter adhibe. Bene Vale. Jenæ Cal. Septembris 1623.

*Zacharas Brendel Senior Med. Doct. & Professor
ibidem publicus.*

Quod

Uod corporum humanorum forma ac
temperaturæ pro cœli, aquarum, a-
limentorum diversitate variant, pri-
mus Hippocrates dixit, libro de aëre,
aqua, & locis, & post ipsum, gra-
vissimus medicinæ testis & author, Ga-

*Formas ac
temperamenta
humanorum
corporum pro
cœli, aqua-
rum & ali-
mentorum di-
versitate va-
riare.*

lenus Pergamenus. Quibus experientia subscribit,
rerum magistra, quæ non minus evidenter idipsum
demonstrat, quàm ratio. Nam qui apud diversas
nationes & gentes medicinam fecerunt, intelligunt,
pro regionum, sub cœli positu diverso situ, alias
aliis in locis, corporum constitutiones ac tempera-
turas esse, & ab his diversam quoque rationem cu-
randi.

Hi etiam ab his causis fieri non ignorant, quòd
aliis morbis aliæ regiones obnoxia subditæque sint.
Quos quia uni genti ac cœli tractui magis proprii
sunt & peculiare, Latini indigenas, proprios, &
vernaculos morbos appellarunt. Græci vero ἐπιχώ-
ρια νοσήματα.

*Morbi regio-
num quarun-
dam proprii.*

Talis morbus Gallicus iis est, qui novas & nuper
inventas insulas Portugaliæ subjectas inhabitant:
Talis Neapolitanis Podagra: Hispaniæ finitimis gulæ
bocium est: Alexandrinis elephas Galeni autoritate:
Nobis vera sub frigida cœli Zoni, ad septentriona-
lis maris littus habitantibus, sceletyrbe & Stomaca-
ce Plinio dictus morbus. Qui aliis saucius & ulce-

*Nomina scor-
buti.*

rosus venter appellatur. Belgicâ & vernaculâ nostrâ linguâ *Schoorbuyck*: A quo suum scorbutum formasse Latini recentiores videntur: Idque nomen inditum ei esse ab effectu puto, siquidem frequenter variis lancinationibus corpus & ventrem, veluti affecto ex cruditate ventriculo, diffecat & discindit. Quemadmodum hunc ejus effectum nuper admodum in tribus observavimus: uno proxenetâ Anglo, & duabus præterea puerperis: ab his ventris distensionibus, lancinationibusque gravissimè divexitis, adeo ut uni ruptum ab iis peritoneum fuerit. De quibus etiam latius fortè inter observationes dicetur.

Historia laborantium ventris lancinationibus.

Causa scorbuti.

DE CAUSIS SCORBUTI.

ORigo hujus mali esse putatur, cum ab aëre crasso, frigido & humido: tum vel maximè ab aquis frigidis, crudis, & subsalsis, quibus toto hoc maritimo tractu ferè utimur omnes. Quibus si crassa & nautica victus ratio accedat, & cum hac tristitia diuturnior, vel consueta evacuationis, mensium scilicet, hemorrhoidum; aut alvi quoque suppressio vehementior, plurimum ad hujus morbi generationem momenti habere, usus docet.

Regula Diagnostica generalis prima.

Nam quos cum crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de his agrotantibus constanter semper prædicere ausus fui, eos à scorbuto morbo vel aliis permixto teneri. Neque ab his deceptum me fuisse scio, quin conjecturam ac σοχασμόν meum comprobarit felix curationis eventus. Quod quoque ita esse experientur, qui post me animum ad hanc rem adjicere volent.

Canon therapeuticus generalis primus.

Ceterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic rectè moneri puto, scilicet in morborum συμβολῇ & concursu,

su, cum quibus scorbutus noster miscetur, nullum integre curari, nisi hunc unà cures, aut medicamentis juncto morbo præscriptis, unum vel plura misceas, quæ hunc morbum respicere, & peculiarem erga eum vim & proprietatem habere, credantur: Quemadmodum haud dubiè notum iis est, qui in hujus morbi curatione leviter saltem sunt exercitati.

Interna hujus morbi causa, melancholici humoris exuberantia censetur, ex jam dicta vitæ victusque ratione acquisita: qui circa Lienem & Epar, vel in intermediis inter hæc & ventriculum spaciis, vel in ipsis etiam venis, quod puto, coacervatus, propriam, & huic morbo familiarem corruptionis formam subit, qua adjacentia, vicinæque viscera, suâ vel substantiâ & contactu, vel qualitate & fumis depravat, naturalem eorum temperiem corrumpendo, donec in contagii communionem consentiant, & ad receptam semel infectionis labem, alimenta superingesta commutent vitientque similem corruptionis formam iis imprimendo.

Interna scorbuti causa: & generatio scorbuti.

Nam quemadmodum à tenuibus & aqueis humoribus corrumpi alimenta in hydrope, atque à specifica & propria cuique corruptionis forma in Elephantiasi, lepra, morbo Gallico, & malo mortuo videmus: Ita etiam in hoc nostro fieri verisimile est, & rationi consentaneum. Unde fit ut alimenta pluribus suis partibus ad nutriendum indisposita, paucis incrementis ad morbosæ causæ materiam accedant, donec tandem ab hac prægravatis naturæ viribus, ea affectione corpus afficiatur, ad quam sua sponte magis pronum est & proclive. Nam ut aliis morbis alia corpora magis obnoxia sunt: ita in aliis aliæ partes imbecilliores sunt, atque ad recipiendam causam noxiam paratiores. Unde ab una eademque causa sæpe variæ morborum differentiæ existunt, tantum propter corporum diversitatem, ac diversam eorum dispositionem variantes.

At infra scorbutum ex varia humorum miscella fieri censet. Vide infra.

Ab una eademque causa sæpe variæ morborum differentiæ existunt propter corporum diversitatem.

*Signa seu
symptomata
scorbuti.*

SIGNA SEU SYMPTOMATA SCORBUTI.

I. GINGIVARUM PUTRE- FACTIO.

*1. Gingiva-
rum putrefa-
ctio.*

Quibus natura robustior morbosæ causæ præva-
let, in iis insita vi & virtute quàm longissimè
malum à se natura protrudit, partim in pedes, par-
tim in gingivas morbi causam deponens. Nam quod
tenue & calidum est, tenuibus halitibus permixtum
fursum ad gingivas fertur: quæ concepta hac pu-
tredine intumescunt, mollescunt, exulcerantur &
foetent, quibusdam foetidis suis partibus à denti-
bus abscedentes.

II. MACULÆ SUBNIGRÆ, PUR- PUREÆ ET SUBLIVIDÆ.

*2. Macula
subnigræ,
purpureæ &
sublivida.*

Quod autem crassum, terreum & grave est, ad
crura decumbit, cutem horum primùm subni-
gris maculis parvis, mox vero majoribus, purpu-
reis, & sublividis, ad violæ purpureæ florem efflo-
rescentibus, defœdans. Quæ, si malum pejus fiat,
sæpe in totas tibias unica macula nigra diffunditur,
tetra & aspectu horrenda, cum tumore ad elephan-
tiasim accedente. Sicut evenisse cœcæ, & præpin-
gui fæminæ, ad porticum Hamburgensem memi-
nimus.

III. ULCERA MALIGNA.

3. *Ulceræ
maligna.*

A Liquando etiam sed rariùs, ex melancholici humoris superaffatione, carcinomatis seu crustosi ulceris instar, nigra macula cum vel sine pustula se offert. Quæ erosa cute & carne, in ulcus foetidum degenerat, ægrè cicatricem ducens, malignum ac gangrænosum: adeo ut seusu abolito, quorundam sic laborantium crura ferrum immissum non sentiant. Quam affectionem primùm in viro nobili Ducis Ottonis Domini mei clementissimi hospitii magistro, vidi. Quando non satis adhuc perspecta mihi tum hujus curatio, tum quoque morbi species erat. Et postea in altero fene, in altera maxilla, ab hoc malo correpto: sicut latius de his inter observationes dicemus.

Historiæ laborantium Ulceribus crurum.

Grave hoc malum est, & calamitatis plenum, nisi rectè curetur, mihi nunc sexies, si rectè memini, visum: In duobus senibus, itemque nauta, uno puello, & duabus puellis. *Prognost. 1.*

Cæterum quia dictis signis, quæ in gingivis ac cruribus efflorescunt, lippis & tonsoribus hodie hic morbus notus est, nolo diutius his immorari. *Regula Diagnostica generalis secunda.*

Errant tamen qui dentium ex alveolorum laxitate vacillationem, (gingivis ab acribus & falsis destillationibus erosis consumptisque) hujus morbi accidens esse putant. Cum in laxitate, quæ ex scorbuto est, gingivæ non consumptæ, neque erosæ, sed tumidæ; non strictæ, sed molles & laxæ conspiciantur, plerunque ut dixi, foetidæ, & quibusdam foetidis partibus à dentibus abscedentes: Nam quemadmodum fermentum panem, sic hi vapores putridi in tenebram gingivarum carnem recepti admissique, eas, ut acetum in terram effusum, elevat & attollunt. *Dentium vacillationem accedens scorbuti non esse.*

Verùm quia hæc oculis subjiciuntur, & in senibus

Signa scorbuti minus

nota, sed non minus apodictica. sus incurrunt, præterea cuilibet ex vulgo ab even-
tu curationis, & multo experimento notissima sunt
& perspecta, nihil necesse est, longiore orationis
contextu legentis animum hic remorari. Quamo-
brem ad alia, & minus nota hujus morbi signa, non
minus tamen atque prædicta apodictica, transibimus.

Non raro prius occidit scorbutus, quam tumore gingivarum & maculis se prodatur. Fit enim non raro, ut prius hic morbus occidat, quàm
dictis illis in gingivis ac cruribus efflorescentibus signis,
se prodatur & ostendat: Ideò alia considerare signa ac
notas oportet, ex quibus affectio, nùm adsit, co-
gnoscat. *gnoscatur.*

IV. DIFFICILIS RESPIRATIO.

4. Difficilis respiratio.

Prognosticum secundum.

Regula Diagnostica specialis prima, seu nota scorbuticæ respirationis difficultatem à communi discernentes.

I. à loco affecto.

INter quæ primum & præcipuum locum, respi-
rationis difficultas tenet, de qua primo loco hic
dicemus, cùm frequens sit hujus morbi symptoma
& grave, quo infiniti, propter morbi ignorantiam,
sæpè præter medicorum spem & expectationem de-
liquio ac syncope pereunt.

Sed quia omnibus thoracis affectionibus hoc ac-
cidens commune est, diligenti distinctione opus est,
quò respirationis difficultatem, scorbuti comitem, ab
ea, quæ thoracis morbos sequitur, discernamus.
Atqui cum ea quæ à locis affectis sumitur indicatio,
cæteris firmior ac certior sit, primum quomodo hu-
jus, id est loci affecti ratione, à thoracis morbis scor-
butum, & hunc comitantem respirationis difficulta-
tem distinguere oporteat, ostendemus. Quod diffici-
le non erit. Ideo quod à scorbuto difficulter spiran-
tes, nihil circa thoracem conquerantur; sed locum
affectum ubi gravamen sentiunt, & cujus causâ cum
difficultate respirare coguntur, sub diaphragmate ad
ventriculi regionem monstrent, ubi ejus orificium si-
tum esse Anatomici, & præter hos ocularis inspectio
demonstrat.

Unde non raro etiam in hoc morbo (sicut in reli-
quis

quis fieri ventriculi cruditatibus solet) flatus in utrunque latus, nec non anteriorem ac posteriorem corporis regionem diffunduntur, ventriculi affectionem mentientes, Ibi ergò premi se & coangustari testantur, quo minus liberè spirent. Quod si gravius malum fiat, adeo videmus premi diaphragma (quod puto) & consequens affici cor, ut inter decumbendum, eorum aliqui nonnunquam lipothymiam minentur, quandoque etiam subito extinguantur.

Vidi quibus à vaporibus sursum ab inferioribus ascendentibus, oculi per intervalla obscurarentur & caligarent, ne quem præsentium agnoscerent, cum tanta respirationis angustia, ut animam agere omnibus adstantibus viderentur, quando meritò pulsus videri parvus potuit & inæqualis. Id quod præter alios, flateræ tributarii filix evenisse, nobiscum alii viderunt.

Secunda differentia, quæ à thoracis morbis distinguitur, ab ægrotantis sumitur sensu. Nam qui hac difficultate respirationis laborant, magis de angustia, quam nostrate lingua *Banghe* dicimus, quàm respirationis molestia, conqueruntur. Quod semper cum hac spirandi difficultate, angustia ad præcordia conjungatur, quæ plus ægrum gravat, quàm respirationis difficultas; utpote cujus sequax comes hæc est, ab eadem (ut videtur) dependens. Quare ægrotantes à sensu mali sui magnitudinem metientes, de tollenda angustia magis, quàm respirationis mitigatione, apud medicum instant, obnixè eum rogantes, ut in ea removenda tollendaque intendere omnes suas cogitationes velit. Quippe qui gravamen suum melius ipsi percipiunt, & malum qua parte urget, rectius sentiunt, & intelligunt, quàm adstantium quispiam.

Tertia differentia sumi à respirationis intermissione, seu ejus remissione potest. Quamdiu enim natura robustior morbo reluctatur, neque eadem vehementia, neque semper jam dicta angustia infestat, sed quibusdam quasi vicibus res geritur; ut cessante,

Prognost. tertium.

Historia laborantis per intervalla caliginis oculorum & aliis symptomatis scorbuticis.

2. differentia ab ægri sensu.

Regula diagnostica generalis tertia. Vide infra.

3. differentia à difficilis respirationis intermissione seu remissione.

vel

vel de suo vigore potiùs priore angustia remittente, morbus exiguas inducias naturæ concedere videatur, quàm paulò pòst (natura interim se recolligente, & quasi ad pugnam rursùm se instaurante) alia excipit priori similis, in qua frequenter mirè brevis fieri respiratio solet, sicut sub prima differentia, de tributarii filia ostendimus. Quæ quibusdam subinde adeò gravis recurrit, ut animam reddituri statim esse tales videantur. Id quod etiam sub debili natura, & robustiore morbo non rarò fit.

Quòd si robustior natura fuerit, iterum reluctatur, easdem, quas prius, inducias paciscens pro vehementia ac sævitia morbi, aut renitentis naturæ robore & debilitate, modò longiores, modò breviores. Atque hoc signo non difficile est respirationis difficultatem scorbutum comitantem, ab ea distinguere, quæ ad thoracis morbos sequitur.

*Cur respiratio
difficilis à
thoracis morbo
certa continua
sit.*

Cum enim proprium thoracis hoc opus sit, debet eo affecto, actio non intercidi, sed continuari: quatenus unanimi medicorum consensu receptum sit, affectus, qui primariò actionem lædunt (Græci ἰδιοπαθεῖν vocant) necessariò partem affectam, unde actio procedit, ad morbi solutionem uno eodemque

*Cur quando-
que etiam
scorbutica re-
spirationis
difficultas con-
tinua sit.*

modo semper afficere. Crescente tamen sub debili natura morbo, nihil à ratione alienum est, à forti & robusta causa naturam debilem eodem modo & continuò affici posse. Quo in casu, quin de compressione sub diaphragmate, ejusque anxietate conquesturi

*Regula diag-
nostica specia-
lis secunda quo
modo scorbuti-
ca respiratio-
nis difficultas,
etiam conti-
nua à Vulga-
ri dignosci
queat.*

tales sint, nulli dubium esse debet. Siquidem cum morbi augmento ac decremento, neque locum affectum, neque morbi speciem mutari, vel ex hac Dialecticorum regula constat, qua specie distare negantur, quæ gradibus inter se distant. Notum enim illud Aristotelicum est: τὰ τὸ μείζον τε καὶ ἥττον Διαφέροντα ἀλλήλων εἶδ' ἔ' μεταβάλλειν, id est, quæ ipso majus ac minus inter se differunt, speciem non mutare.

Quarta diffe-

Quarta differentia & ultima qua dignoscuntur, fue-

fuerit, quod cum hac, quæ scorbutum comitatur, *rentia à conse-*
 respirationis difficultate, nihil eorum propriè sequa- *quentibus.*
 tur, quæ consequi ad thoracis morbos necessariò so-
 lent. Cujusmodi sunt, exempli gratiâ, tussis, sibi-
 lus, stertor, dolor pungens, orthopnoea & his si-
 milia alia thoracis affectionibus propria. Ut ab his
 vel primo triduo, vel potius primo, si mavis, die,
 à thoracis morbis dignosci hæc respirationis difficul-
 tas possit & debeat.

Atque hæc dicta nobis hætenus de illa respiratio- *Respirationis*
 nis angustia ac difficultate sint, quæ decumbentibus *difficultas*
 sæviante morbo fit: Sed quod à mitiore morbo, tan- *scorbutica*
 quam ab imbecilliore causa, minùs sævos minusque *morbo sævien-*
 vehementes affectus edi oporteat, ut naturæ, sic ra- *te major; mi-*
 tioni consentaneum est. *tiore remissior.*

Quando etiam sæpè longior mora damnosa juxta
 illud Ovidii, fuit:

*Vidi ego, quod fuerat primùm sanabile vulnus,
 Dilatum, longæ damna tulisse moræ.*

Quamobrem in his etiam tempestivius hunc mor- *Quid profit*
 bum agnovisse proderit, quo prius curetur, quàm *maturè hunc*
 ingravescat, & naturæ vires demoliatur. Quod etiam *morbum agno-*
 sæpè, & inprimis nobis respirationis alteratio præsta- *visse.*
 bit, & in nonnullis quoque lividus faciei color, in *Alia quadam*
 iis potissimum, qui crasso & melancholico abundant *signa respira-*
 sanguine, aut temperamento magis sanguineo gau- *tionem diffi-*
 dent. In his si morbus hic subsit, post levem mo- *cilem scorbuti-*
 tum (extra manifestam viscerum obstructionem) *cam discernen-*
 eum demonstrabunt, cùm difficilior respiratio, tum *tia à thoracis*
 labra genæque subfusco ac lurido colore præter con-
 suetudinem, citraque ambientis aeris frigus conspi-
 cuæ.

In quibus si major accedat ad hos humores putre- *1. Lividus*
 factio, etiam quiescentibus, hæc lividitas in facie con- *faciei color in*
 spicitur, quemadmodum in Marscalco, vidua, aliis- *melancholicis*
 que *aut sangui-*

neis, aut color cinereus vel pallor infuetus in cholericis.

Historia faciem lividam habentium.

Regula diagnost. generalis quarta.

2. pulsus huic morbo proprius.

Regula Diagnostica generalis quinta.

Vide infra.

3. Continuus languor seu gravitas crurum aut torpor, aut dolor partium quarundam acutus.

Regula Diagnost. generalis sexta. Vide infra.

4. Vita antea vitusque ratio & affectus animi.

5. Urine.

6. Symptomata ab usu cathartico.

que nonnullis id observavimus. In quibus citra alia indicia nobis hunc morbum lividitas hæc manifestabat. Etsi certiore nota eum pulsus proderet, huic morbo familiaris, & ut plurimum parvus & inæqualis, & paulò post tacitis incrementis assurgente & moram diutius trahente morbo, continuus ægrotantium languor, seu crurum gravitas, aut torpidus eorundem sensus, vel dolor partium quarundam acutus.

Sin cholericum ægrotantis temperamentum fuerit, incertum indicium esse solet, quod à faciei colore fumitur, nisi quod cineritius ejus color, & infuetus pallor, circa hunc morbum diutius exercitatis, cum leviori argumento declaraverit. Attamen quia fallax hoc indicium est & incertum, atque huic morbo cum aliis aliquando commune, utile quoque hic fuerit respirationis qualitatem considerare, & diligenter super thoracis morbis inquirere, circa quem si respirandi difficultate laborans, nihil incommodi se sentire confiteatur, & locum gravaminis sub diaphragmate, ad ventriculi regionem monstret ubi ejus officium situm est, non alienum à ratione fuerit, ad hunc morbum cogitationes suas dirigere.

De quo, ut certiores reddamur, ante actæ vitæ victusque rationem considerare, & circa animi affectus, quomodo se habuerit, interrogare oportet. Quæ si huic morbo consentiant, porro pulsus & urinam examinabimus, talesne sint, quales huic morbo familiares esse postea dicemus. Cum quibus, si præterea crurum debilitas aut suræ crurum dolor, & durities, vel molestæ plantæ pedum punctiones, & sine manifesto morbo languor, concurrant, notiora habes, quibus tutò acquiescere possis.

Aliquod etiam hujus morbi argumentum habet, si assumpto cathartico (sicut plerunque fit) æger difficiliter spiret, & redditæ postridie urinæ, diversarum partium ac dispares apparuerint: Si quidem, quia

quia quia crassa ferè, & visceribus infarcta hujus morbi materia est, ex Hippocratis consilio necesse prius est eandem ante subductionem attenuari: alioqui cathartico mota & conturbata hæc materia *Canon therapeuticus generalis secundus. Vide infra.* cruda & non concocta, varias anxietates physica ratione pariet, quæ non unius neque ejusdem substantiæ cum sit, sed ex variis humoribus permixta, quasdam suas partes medicaminis facultate commotas agitatatasque & serosi humoris deductione ad renes & vesicam delatas, tales ostendet, quales humores sunt, à quibus ressecantur, eorundem colorem & speciem, & cum hac, morbi naturam repræsentantes.

Et quamvis cum viscerum inflammationibus hoc ipsi commune sit, attamen præter alia signa, morbi vehementia facilè ab iis distinguitur, ut nulla nostra admonitione ea res indigeat. Hi etiam, si à medicamenti huic morbo accommodatis meliùs habeant, *7. juvantia medicamenta scorbutica. Vide & infra.* nihil est quod præterea dubitandum quis censeat. *Canon therapeuticus specialis in respirationis difficultate scorbutica primus.*

Convenit autem in hac respirationis difficultate, ut in omni scorbuto, imprimis nostra qualicunque observatione, cochlearia succus.

Et quia plerunque cum hac febris & obstructions subinde graves concurrunt, iis quæ ad hunc morbum usus invenit, miscere oportet, quæ febrem contemperant, & obstructions reserant & tollunt. Cujusmodi huic casui servientia sunt cuscuta, ceterach, carduus benedictus, absinthium romanum, fumaria, betonica, & his similia alia. *Canon therapeuticus specialis in difficultate respiratione scorbutica secundus. Febrim contemperantia in scorbuto & deobstruentia.*

Quibus si non satis curatio procedat (ut fieri in iis solet, qui cum graviore respirandi difficultate, & frequentibus hisce angustiiis, diutius urinas absque manifesta vel multa siti crassas & rubras reddunt, crasso, rubro, & furfuraceo excremento & vario subsidentibus) prædictis, felici nostro experimento, aliquid de Plirisarchontici speciebus, aut similibus addemus. Quibus statim hunc morbum obedire novimus, subsidentiis rubris, prostridie in album colorem commutatis, *Canon therapeuticus specialis in respirationis difficultate scorbutica tertius. Plirisarchontici specierum vis.* Qua

*Pregnosticum
quartum.*

Qua ratione nisi curentur, plurimi horum ab hac respirationis difficultate tandem suffocantur: vel si natura fortior diutius morbi violentiæ reluctetur & resistat, plerunque in hydropem tales incidere solent, à quo nihilo magis ab hac respirationis difficultate allevantur, etsi quiescente materia, & superatâ atque devictâ magis naturâ, mitiores paroxyfmi fiant. Alioqui fieri vix posset, ut aliquandiu vitam tales protraherent producerentque.

*Pregnosticum
quintum.*

Multos quoque suffocatos ab hac respirationis difficultate hoc hydropse vidi, eosque potissimum, qui catharticiis sæpius ac fortius moverentur.

Canon therapeuticus specialis in respiratione difficili scorbutica quartus.

Quòd si cum his urinis infestans fitis & calor adfuerit, ex medendi methodo notum est, prædictis ea miscenda esse, quæ cum levi incidendi attenuandique facultate febrem mitigant & fitim extinguunt; habita semper cum aëris in quo vivitur, tum cibi & victus ratione, quo per vitæ cursum ægrotantes usi sunt.

Canon therapeuticus generalis tertius.

Nam quòd in frigido, crasso & humido aëre attenuantibus magisque incidentibus medicamentis uti conveniat, etiam ab universali medendi methodo, & rerum magistro usu erudimur. Quod etiam nostra qualicunque experientia contestari possumus, ut pote qui hisce præteritis annis in iisdem morbis experti sumus, aliam Hamburgi, aliam Leovardiæ in Frisia, aliam Embdæ curandi rationem esse. Sicut haud dubiè alius in Zelandia, & Enchusano oppido curationis modus est, alius in montosis & campestribus locis.

Quod propterea admonere hic volui, ut qui post nos medicinam iis in locis sunt facturi, sciant quomodo ab his curatio sit varianda, ne si non satis ab uno atque altero simplici, huic morbo accommodato, hunc curationis eventum experiantur, illico curationem hanc damnent; sed eam intendendam, juxta hanc regulam & normam esse sciant, donec ad optatum finem demum perveniant.

Sed

Sed quia hæc cognitio à methodica doctrina (ut dixi) dependet, eaque omnibus suis partibus non satis explicari hic potest, partim quoque ab usu & experientia addiscenda est, nobis satis fuit, viam quandam aliis præmonstrasse, quam tutò sequi possint, qui post nos medicinam hisce in locis sunt facturi. Nam cum omnibus locis & corporibus, exactè accommodari hæc quantitas nequeat, necesse est, cujusque judicio eam relinqui, quo duce non difficile est ab hac via invenire, quemadmodum pro varia humorum mixtura & temperamentorum ac coeli diversitate ea cuique sit administranda. Atque hæc dicta nobis ha-

Canon therapeuticus generalis quartus.

V. VOMITUS EJUSQUE CONATUS INANIS.

Fit autem, idque non rarò, quòd cum hac respirationis angustia, & quoque absque ea, varii vomitus, ejusdemque conatus nonnullos infestent; & quandoque graves sursum & deorsum eruptiones, (sicut in cholera morbo) contingant, quibus nihil æger allevetur, sed qui potius pluribus ventris intestinorumque lancinationibus ægrotum, post longioris temporis intervallum conficiunt, utcunque stomachicis, & ventriculum confortantibus medicamentis ita affectus adjuvetur.

Prognosticum sextum.

Quamobrem diligenti distinctione opus est, quæ vomitum scorbuto proprium, ab eo qui ventriculi vitio, vel aliàs fit, distinguamus. Quod fiet primùm, si communibus medicamentis, ventriculo, & huic symptomatici à veteribus præscriptis nihil nos proficere, sed contra, ægrum in pejus delabi, quotidie conspiciamus. Præterea, si subitò subinde & præter rationem vomitum hunc intermittere, atque

Regula diagnostica specialis tertia h. e. signa seu nota distinguentes vomitum scorbuticum à vulgari. Prima nota, Secunda,

*Tertia.**Quarta.*

rursum de improvise eum recurrere animadvertimus; vel illum corripere, absque ulla cognita veteribus affectione cernamus, qui prius de sensibili ventriculi gravitate dolorève, vel ulla ejus intemperie morbove, ad quem sequi hic vomitus solet, nihil est conquestus; & si inanis magis adsit vomendi conatus quam quòd quippiam eo dignum educatur.

In his verisimilius est à scorbuto, quàm propria ventriculi affectione, hunc vomendi conatum excitari.

Regula diagnostica generalis septima.

*Quinta.**Sexta.**Septima.*

Nam si in his regionibus, præter rationem subito atque de improvise quempiam, ab hoc vomitu corripere contingat, qui de ventriculo nihil prius conquestus sit, & quemlibet cibum durissimum facile concoxerit, eumque avidius comederit, absque ullo manifesto ventriculi, & adjacentium viscerum morbo, unde sequi physica ratione debebat, in his semper suspectum hunc morbum habere oportet; maxime si nauticis cibis semper usus fuerit, vel quæ consuetà corporis evacuatio, videlicet in mulieribus menses, in viris hæmorrhoides, vel similis substituerit: aut quis obtusus crurum dolor, & gravitas, quam facile explicare æger non possit, sentiatur.

Octava.

Quibus si auctarii loco, urina crassa & rubra accedat, quæ crassa sedimento rubro, aut subfusco & fursuraceo in matulæ fundum subfidat suâque substantia superiore supra sedimenta eminente, crassa nihilominus visitur, & conturbata, certum habes & indubitatum hujus morbi argumentum, in quo tuto acquiescere possis: Si quidem plerisque omnibus ab hoc symptomate ægrotantibus, cum his urinis, quantum memoriâ mecum repetere possim, morbum hunc advenisse memini. Talis enim urina pharmacopœi Hamburgensis fuit. Talis mercatoris Augustani Embdæ decumbentis. Talis rustici, & aliorum quos ab hac affectione correptos fuisse scio, paucis exceptis, in quibus morbi species, & pulsus parvus

Historia scorbuticorum vomitu laborantium.

& inæqualis, absque alterius morbi, ad quem sequitur, significatione, obvio indicio sceletyrben hujus symptomatis causam faciliè prodiderunt.

Nono.

Neque infidum signum est, quod, procedente morbo, eoque diutius moram trahente, à languore sumitur, eo quòd in morbi mora, & diuturniore ejus progressu, omnes hac affectione laborantes, magis languere, quàm ægrotare appareant, lento morbo quodammodo tabescentes.

Decimo.

Postremò non contemnendum hujus morbi indicium & ab oblati sumitur: Quod à sceletyrbe vomentes, à lacte & lacticiniis (à quibus in ventriculi & viscerum affectionibus manifestè læduntur) sæpe melius habeant, quàm ab omnibus corroborantibus medicamentis, prolixè ventriculo ab artis authoribus præscriptis: Ideò quòd adstrictionis facultate, qua plerunque prædita hæc sunt, materiam circa præcordia constringendo, altiusque imprimendo, magis sic affectos illa lædant, quam juvent: Quæ, quia crassa & frigida est, dilui postulat & incidi.

Undecima.

Canon therap.
penticus specialis in vomitu scorbuto.

Cur vulgaris
Ventriculum.
roborantia in
scorbuto noxia

Cujus causâ ab experientia prodesse inventa sunt, quæ cum attenuatoria, & incisoria facultate succulenta sunt & modicè calefacientia. Qualia exempli gratiâ becabunga, cochlearia, trifolium aquaticum, & nasturtium utrunque sunt. Quibus in febribus ardentioribus, magisque infesta siti, jungi acetosa, ejusque succus potest. Atque in viscerum obstructionibus cum hoc malo concurrentibus, fumaría, cucuta, ceterach, vel si fortioribus opus fuerit, carduus benedictus, absinthium romanum, chamæmelum, betonica & his similia alia: vel si pituitosi humoris plusculum, temperamenti ac victus ratione abundare auimadverto; enulæ campanæ radicum, & hyssopi summitatum aliquid, jam dictis admiscere contuevi, semper curationem humorum mixtorum, junctorumque morborum dirigendo, ut ea potissimum eligantur, & junctis morbis, & humoribus

Canon therap.
generalis
quintus. Medicamenta
scorbuto qualia.

Canon therap.
specialis in
scorbuto cum
febribus, siti,
& obstructionibus viscerum.

Canon therap.
generalis sextus.

peccantibus, præscribantur, quæ propriam quandam & peculiarem erga hunc morbum vim & proprietatem habent.

*Canon therap.
generalis septimus.*

A purgantibus vero tam diu abstinere oportet, donec concocti subactique humores, ac mitigata febris fuerit: Quando lenioribus id attentare expedit, quod validas purgationes & largam sanguinis missionem ægrè hic morbus ferat.

*Canon therap.
generalis octavus.*

Sub frigido cœlo, & aëris constitutione frigida & humida, pillulis rectius quàm potionibus alvus movetur, ex quibus, reliquis in hoc casu præstant, pillulæ hieræ simplicis, de hiera cum agarico, alephan-ginæ, de fumaria, æque vel simplices vel mixtæ pro varia corporum constitutione, & divers. humorum purgandorum mixtura.

*Canon therap.
generalis nonus.*

Si calidius cœlum, aërque in quo æger decumbit siccior & subtilior fuerit, licet & potiones, & electuaria convenientia, pituitam ac melancholiam trahentia, propinare, vel prout hunc vel illum humorem magis abundare, peritus medicus dijudicabit, de quibus quia universali methodo docemur, nihil necesse est, diutius hic immorari, quæ apud alios rectius ac melius leguntur.

VI. ALVI FLUOR ET CONSTIPATIO.

*Regula diagn.
nost. spec. seu
notæ discernen-
tes profluvium
alvi scorbuti-
cum à lienteria
& Diarrhœa.*

Postulat nunc ordinis ratio, ut quædam etiam de dejectionibus dicamus, hunc morbum comitantibus, quas à diarrhœa & lienteria sequentibus hisce notis non difficulter distinxeris.

Quod in lienteria cibus ferè crudus, & qualis ingestus est, aut ut primum ingestus est, descendat; quale nihil in scorbuto apparet, ut propterea facilis ejus ab hac dejectione lienterica sit distinctio. In diarrhœa sæpe à cerebro, sæpè à vicinis remotisque

ven-

ventriculi locis, ad eum humores confluunt liquidi, copiosi, & varii coloris.

Contrà, quæ scorbuti ratione excretiones contingunt, frequentius compactæ sunt, sed copiâ ingestum cibum excedentes, coloris varii, aliquando herbacei, nonnunquam cineritii coloris. Aut si victus ægrotantis errore, aut propter humidiores corporis constitutionem, liquidiores quandoque hæ excretiones occurrant, plurimum tamen ab iis differre, tum quantitate, tum excretionis modo deprehenduntur, quæ in diarrhœa descendant, neque pari quantitate, neque æquè confertim, atque in hac, exeuntes: ne quid de nocturnis atque diurnis excretionibus dicam, nullum manifestum discrimen in hisce nostris profluviiis constituentibus, cum in diarrhœa frequentiora illa interdum esse soleant, ut in viscerum obstructionibus sub vesperam & noctu.

Causam frequentioris hujus dejectionis fortè referendam quis, in impeditam Epatis transumptionem censeat, ut parcioris humidi influxus parsimoniam. Cum enim viscerum facultates hic morbus labefactet, credibile est à debilita attractricis Epatis facultate, suctionem illius, venarumque præpediri, & per consequens alimenti transumptionem ac digestionem, sicuti argumento corporis extenuatio est. Ut hujus rei causâ fortè frequentiores alvi dejectiones sint, magis vero compactæ, propter aliqualem viscerum actionem: nisi aliunde humores propter aliorum morborum concurrentiam ad intestina confluant, & vel diarrhœa, vel similis morbus huic misceatur, qui propriis suis signis discerni debet. Si quidem etiam extra hunc morbum, plures misceri contingit, qui singuli suis pathognomonicis signis distinguuntur.

Causa frequentioris dejectionis in profluvio scorbutico, & magis compactarum excretionum.

VII. MENDAX DYSENTERIA.

*Canon therap.
specialis in dy-
senteria men-
daci primus.
Canon therap.
specialis in al-
vi profluviiis
secundus.*

*Historia pro-
fluv. laboran-
tium
Prognosticum
septimum.*

Quibus sanguis crassus & feculentus in venis abundat, iis venæ in intestinis desinentes, sæpenu-
merò sanguinis aliquid cum his dejectionibus effun-
dunt, excrementis non permixtum, sed ab his se-
paratum, atque absque omni lancinatione descen-
dens, manifestâ à dysenteria differentiâ. His in initio
sanguinis quid mittere conducit, maximè si menses
aut hæmorrhoides substituerint. Alvi profluvium ad-
stringentibus medicamentis curari non debet, sed
iis, quæ erga hunc morbum proprietatem habent,
atque per consequens mali causam præcidunt. Qua
curationis via nos nuper quatuor ab hoc profluvio
curavimus: unum rusticum annos sex plus minùs ab
hoc profluvio infestatum, & alterum Anglum, ter-
tium infantem, quartum nautæ conjugem, penè
Empirici cujusdam consilio, ad orci fauces deductam,
Nam prior curatio veteribus in alvi profluviiis u-
sitata adeò hac affectione laborantibus inconveniens
est, ut summas angustias sic affecti (certissimo hu-
jus morbi argumento) & aliquando extremam re-
spirationis difficultatem incurrant, præsentis deliquii
ac suffocationis periculo. Ideò, quod materiam cir-
ca præcordia constringendo, & venas constipando,
putrefactionem illa adaugeat, & fortius materiam in
viscera impingat, quæ crassa cum sit, dilui (ut dixi)
& incidi postulat.

Itaque aucta putrefactione ab hac constipatione,
necesse est vapores fumosque ab ea collectos cumu-
lari, qui sursum petentes, cor & præcordia vehe-
mentius infestant, jam dicta symptomata inducen-
tes, vel his pejora, si cerebrum petant. Quare tutis-
sima curationis via est, quam demonstravimus, quæ
pro morbi diuturnitate, & varia corporum constitu-
tione,

tionē, variè mutari debet, sicut ab universali medendi methodo docemur. Neque enim eadem curatio omnibus convenit, non magis atque omnibus pedibus unus calceus.

DIGRESSIO.

Magnam quoque, ad monstrandum in his dejectionibus morbum scorbutum, præminentiam, pulsus & urina habent. De quibus pauca quædam hoc loco tractationis consequentiâ invitati dicemus, quantum ad hoc institutum sufficere putabimus, & præsentī operi necessarium: Quandoquidem citra alia indicia, non semel ad morbi cognitionem nos sola urina deduxit, sicut etiam fatebuntur, qui mecum animū ad harum rerum considerationem adjicere volent.

*Nota alia pro-
fluvium scor-
buticum, ad-
eoque scorbu-
tum omnem
demonstrantes*

Sunt autem urinae eorum, qui ab hoc morbo ægrotant, variæ, pro temperamentorum ægrotantium diversitate, & varia humorum putrescentium morbiq; natura.

*I. ex urinis
quæ variæ.*

Nam si levior putredo & morbi initium sit, urina quandoque citrinæ & tenues, quandoque crassæ & albæ visuntur, quales reddi in omni cruditate solent: Ex quibus nihil certi de hoc morbo constitui potest: crescente vero putrefactione & morbo, nonnunquam tenues & rubræ intensæ rubedinis, sed ad fuscum declinantis apparent, similes iis (nisi quod obscure livescant) quæ in ardentibus febribus redduntur. Cum quibus si nulla aut nullius momenti sitis, putrefactionis, quas urina habet, notis non correspondens, conjuncta fuerit, certissimum hujus morbi, sicut non semel experti sumus, indicium habet; maximè si obambulantibus, & omnia vitæ munia sine offensione administrantibus, tales reddantur.

*Urina in scor-
buti initio
quales.*

*Urine in scor-
buti progressu
quales.*

*Regula diag-
nostica gene-
ralis octava.
Vide infra.*

Novi qui curationem illius negligentes, ac differe-

*Prognosticum
octavum.*

rentes, post aliquot menses in dimidii lateris resolutionem inciderint.

*Regula diagn.
nost. generalis
nona ex urinis
crassis & ru-
bris, certo scor-
buti signo, si
adsint condi-
tiones sequen-
tes.*

Frequenter crassæ urinæ apparent & rubræ, manifesta lividitate insignes, & nonnunquam saturatæ rubedinis, sed crassæ, quæ aut tales permanent, aut crasso, rubro, & gravi sedimento in matulæ fundum, furfurum seu arenularum instar subsident. In quarum plerisque præter dicta sedimenta, multa cruda & pituitosa excrementa, superiori & eminenti supra residencias substantiæ appensa adhærent, eidem neque permixta, neque integrè tamen separata, sed appendentiæ potius, vel ad eandem quasi suspensa, totam urinæ massam superiorem turbidam & crassam reddentia. Quibus si ferventis aquæ vel ignis calore, priorem quam redditæ habebant, formam restituas, videbis semper colorem eas monstrare ex fusco rubescentem. Qui magis minusque rubescens erit, pro sedimentorum rubescentium copia ac paucitate.

1.

Tales quoque certum, apodicticum, ac indubitatum hujus morbi signum habent, si pro putrefactionis notis, quas urina ostendit, sitis modica aut nulla (quemadmodum fieri plerunque solet) ægrotum offendant: Si nullius febris typum morbus ostendat, si totius corporis languor, aut lenta febris ægrotum detineat, atque is paulatim citra causam veteribus proditam contabescat, sicut fieri perseverante morbo solet.

2.

3.

*Regula diagn.
nost. generalis
decima ex u-
rinis crassis,
albis & tur-
bidis &c.
Vide infra.
Conditiones
seu notæ uri-
narum ta- 1.
lium con- 2.
firmantes.*

Aliquibus urina in hoc morbo crassa, alba, & turbida est, quæ statim postquam reddita est, pluribus sæpe corporibus rotundis & albis, arenularum instar subsidens, à quibus nihilo clarior illa fit, sed turbida perseverat, superiori sua substantia crassa & pingui, matulæ parietibus sæpe adhærens.

Talis etiam non infidum hujus morbi indicium habet, quod curationis experimento magis postea cognoscitur; si à cathartice non clarescat, sed tur-

bidior

bidior fiat, vel æquè turbida perseveret, si nullis concoquentibus, & incidentibus pituitosos humores medicamentis illa obediat, ut vel quicquam ab iis clarescat & immutetur, aut ab iisdem æger allevetur.

Præterea si tales absque ullo manifesti seu veteribus cogniti morbi indicio fiant & reddantur, atque æger languere magis, quam ægrotare videatur, & pulsus huic morbo familiaris occurrat parvus & in-

3.

4.

Memini quoque cum his urinis, omnibus ferè oris ficcitatem molestant fuisse, super lenta febre constantem: & perseverante diutius ægri negligentia, aut curantis inscitia, morbo, tandem omnibus obtusum crurum aliarumque partium dolorem subortum fuisse, non infido hujus morbi signo, sicut latius de eo suo loco dicemus.

5.

6.

Prognost. novum.

Aliorum urinæ intemperantius vitiantium crassæ visæ sunt, nigrae, & turbidae, quæ vel sic permanebant, vel turbido & nigro sedimento in fundo subsidebant. Quæ aliis nigrae redditæ sunt, cum obscurata albedine ex crudo nigroque humore quasi contemperatæ, ac si multo nigro albi partem admiscueris, ut ex obscuro palleascit. Familiaris hæc urina iis est, qui negligentius vivunt, & curis anguntur, quantum nostra qualicunque observatione animadvertere hætenus potuimus. Id quod non obscure urinæ substantia testatur, ex melancholici, pituitosique humoris permixtione, colorata, peccantis humoris qualitatem, manifesto indicio vitæ rationi respondentem, demonstrans.

Regula diagnost. generalis undecima ex urinis crassis, nigris & turbidis: itemque ex nigris cum obscura albedine.

His plerunque sitis gravior adest, cum multo & molesto caloris sensu, atque infesta linguæ ariditate; nisi quod adnatam, & huic morbo peculiarem inæqualitatem, parvitatemque pulsus ostendat.

Nota his urinis adjuncta: sitis gravior, calor major, ariditas linguæ, pulsus parvus & inæqualis.

Ex quo primùm in animum mihi inducere ausus fui, cum scorbuto quoque hoc malum communicare, vel potius ab eo (si mavis) excitari, quando-

quidem, cum ejus curatione reliqua symptomata concidunt, & collabuntur, sicut non semel mihi curatio monstravit, & pluribus à nobis infra inter observationes dicetur.

*Canon therap.
generalis deci-
mus.*

Ufu tamen, præmonstrante ratione, deprehendi, propter crudorum humorum permixtionem, & gravem eorundem putrefactionem, quem caloris sensus æstusque commonstrant, iis quæ propriè ad hunc morbum faciunt miscendum aliquid esse, crudos humores quod concoquat, calorem contemperet, humoremque melancholicum digerat, extenuet, & incidat. A vehementius calefacientibus verò tandiu abstinere necesse est, donec febris sublata, aut saltem mitigata fuerit. Quibus si non satis curatio procedat, semper à mitioribus paulatim ad fortiora asurgere oportet, donec ad eum medicaminis gradum perveniamus, qui morbum ejusque causam demoliri sit potens.

*Medicamenta
scorbutica fri-
gida, tempe-
ratè calida &
humorem me-
lancholicum
incidentia:
crudos humo-
res concoquen-
tia, febrim
mitigantia.*

Sunt autem ex scorbuticis medicamentis, quæ huic casui serviunt, in primis acetosa & Becabunga, quibus permisceri temperatè calida, & humorem melancholicum incidentia ac digerentia possunt, cuscutha scilicet, ceterach, trichomanes, polypodii quercuum radices, capillus Veneris, buglossa: Et pro crudorum humorum concoctione ac incisione hyssopus & betonica, ut pro delenda mitigandaque febre, febrilique calore, cichorium, endivia & id genus alia, aliquali semper incidendi attenuandique facultate adornata.

Quibus si non satis morbus obediat, devenire ad carduum benedictum, absinthium, & fumariam oportet, eorum quantitatem eousque intendendo, donec optatum in his finem & affectum consequaris.

*Canon therap.
spec. in febr.
scorbuto jun-
cta. Cerevisia
in scorbuto*

Quod autem cibus refrigerans his conveniat, & dari oporteat, atque à vino & fortiori cerevisia eos arceri necesse sit, ex veterum & recentiorum medicorum scriptis placitisque magis notum est, quam

ut

ut hoc loco illud admoneri debeat. Conveniunt *convenientes*
autem sic affectis ex cerevisiis nobis usitatis, Bre- *Einbecensis*
mensis tenuis, Luneburgensis, Brunsvicensis, An- *cerevisie*
glicana tenuis, & Einbecensis, quæ æstate non in- *commendatio.*
firmas inter has laudes meretur, eò quod cæteris te- *Andernaci*
nuior, plus fitim fedet, & plerisque ægris magis
grata sit, ab Andernaco doctissimo ac celeberrimo
nostri temporis medico, etiam pestis ardoribus com-
mendata, dialogis suis, quos de peste tres-elegan-
tissimos simul & doctissimos edidit.

Cum his urinis plerisque omnibus fitis, & oris *Sitis notis pu-*
labiorumque siccitas molesta est, quæ tamen aliis *tredinis non*
mitior est, aliis intensior, iis verò ut plurimum *respondens.*
infestissima, qui nigras & turbidas reddunt, sed
quæ modica liquidi assumptione semper facile pla-
catur, etsi non ita multo post eadem, ob oris la-
biorumque siccitatem, humectandi os & labia ne-
cessitas recurat.

Rarò tamen putrefactionis notis, quas urina de-
monstrat, potus quantitas ac desiderium respondet,
sæpe etiam horum nonnulli, qui has urinas red-
dunt, largiore potu offenduntur. Unde etiam non
contemnendum capi hujus morbi indicium potest.

In quorum enim urinis majora putrefactionis in- *Regula di-*
dicia insunt, quam foris ex calore & siti apparet, *agnost. ge-*
morbo lento existente, & ad nullius veteribus co- *neralis o-*
gnitæ febris typum accedente, de his certò tecum *ctava re-*
statuere potes ac debes, à scorbuto tales detineri. *petita cum*
auxilio.

Id quod curatio monstrabit, si convenientibus, &
huic morbo accommodatis medicamentis, eam ten- *Regula dia-*
tare non pigebit. Videbis enim hac curationis ra- *agnost. genera-*
tione brevi & in paucis diebus (nisi inveteratus sit *lis duodecima*
morbus) tales sanari, & ad pristinam valetudinem *ex observatio-*
reduci, quos nulla medicina prius potuit sublevare, *ne successus in*
cadentibus indies magis magisque ægrotantis viri- *curatione vide*
bus. *supra & infra*

Ratio forte hujus urinæ, parciorisque fitis fuerit,
quod

*Ratio cur ali-
quando notis
putredinis in
urina sitis in
scorbuto non
respondeat.*

quod humor melancholicus, materialis hujus morbi causa judicatus, putrefactus & accensus, suæ quidem putrefactionis notas in urina edat sæpè ardentibus febribus pares, aut non multum dissimiles; sed quia crassus, idemque frigidus & terreus est, neque facile (ut viridia ligna) accenditur, neque accensus, perinde atque cæteri humores, urit. Cujus causa, etsi labiorum orisque siccitatem facere potens sit, non tamen idem semper adferre bibendi desiderium, aut similem inquietudinem solet, atque febris continua & ardens: utpote quæ fumosis suis vaporibus magis, quam igneo calore cor ferit.

*Nota ex pul-
su.*

Quo fit ut quamvis crebrum, parvum tamen ut plurimum, & inæqualem pulsum faciat, non dissimilem illi, qui in febrium accessionibus sentitur.

*Admonitio,
ne ob pulsus
parvitatem
febrim con-
temnamus
aut non agno-
scamus.*

Quo nomine aliquando etiam doctissimis in medicina viris hic pulsus imposuit, ob hujus parvitatem, febrem magno curationis errore, & ægrotantis periculo contemnentibus, vel non agnoscentibus, sicut maximi medici exemplo ostendere possem, nisi aliorum famæ & existimationi nos consulere Christiana charitas juberet. Et quotus quisque est, qui non aliquando dormitet & hallucinetur?

*Canon therap.
generalis un-
decimus.*

Putavi tamen veritatis studio id hîc admonendum esse, ut hac admonitione ad curationem instructiores, iis medicamentis, quæ crassam hujus morbi, in qua residet, causam materialem attenuant & incidunt, quædam miscenda esse sciremus, quæ cum eadem facultate, leviter refrigerant.

*8. Febres in-
ordinatæ Fe-
brium scorbu-
ticarum va-
rietas multi-
plex.*

VIII. FEBRES INORDINATÆ.

Sunt autem febres, quæ cum his urinis nobis offeruntur, aut lentæ & continuæ, aut interpolatæ & intermittentes, sed quæ nullo sæpe signo veterum febribus assimulantur, nisi quod falso quotidianæ, tertianæ,

tianæ, ac quartanæ febris typo ludant, easque dierum imitatione potius quam signorum proprietate exprimant & referant. Frequenter etiam nullo ordine invadunt, & quandoque quotidie bis, aliquando ter quaterve, etiam post tertium sæpe, quartum, quintum & sextum diem, variis horripilationibus & inordinatis ægrotum infestant, nullo aut nullius momenti calore sæpe comitatis. Quin etiam æstuantem calorem subsecutum has horripilationes fuisse observavi, sed cum multa ad præcordia anxietate conjunctum non infido hujus morbi, ut antea dixi, signo. His, circa febris vigorem, pulsus aliquando esse magnus ac durus solet, qui circa declinationem rursus suo se indicio prodit, nativam & huic morbo propriam parvitatem inæqualitatemque retinens & ostentans.

supra.

Sed & sex ac septem horas, ab his horripilationibus, & frigoris sensu detineri quosdam vidi, priusquam febrilis calor accenderetur, vel ad exteriora illorum spiritus & sanguis diffunderentur, qui suo reditu, ab interioribus multo & molesto æstu corporis extrema afficiebant, cum multa siti, & molesta linguæ labiorumque ariditate. Quibusdam sensus fit, atque si frigida intus ad spinalem medullam ipsis affunderetur. Unum novi retro ad dorsum calido sensu, & in anteriore corporis parte, frigido affectum fuisse. Sed & hunc etiam, aliis quotidie semel ac sæpius, aliis post secundum & tertium diem reversum fuisse, memini, nullo aut perquam exiguo comitatum calore.

Paucos cum his urinis vehementiore corripì rigore vidi, & ab hoc alios gravissimo calore, alios levi, & nonnullos nullo penè infestari.

Quos autem calor & sitis magis excruciarunt, his omnibus, cum anxietate per intervalla recurrente, id advenisse, nostrâ qualicunque observatione animadvertum est.

In

In quibus præter hanc anxietatem, si non initio, & morbi vigore, febrem hanc pulsus ostenderit, saltem in paroxysmi declinatione manifesto indicio sua parvitate ac inæqualitate eam judicabit. Sicut latius postea de hoc pulsu dicemus, ubi ad eum locum oratio nostra pervenerit. Plurimum enim momenti in his diligens pulsum observatio habet: quod reliquorum symptomatum, propter varias, & diversas corporum constitutiones ac temperaturâs, facilis sit permutatio; quæ tamen si diligenter attendas, ferè unius pulsus notioni subjacent, quatenus ab una eademque causa, ea proficiscuntur & emanant.

In his omnibus, cum propter multiplicem symptomatum varietatem raritatemque, causam subesse raram, & veteribus incognitam, considerarem: post varias habitas mecum deliberationes & diligentem pulsum urinarumque examinationem, tandem scorbutum adscribendam inveni, conjecturam meam ac *σοχασµόν* de his, comprobante felici curationis eventu. Quem similem deprehendent, qui post me animum adhuc adjicere & idem mecum explorare non recusabunt.

Adhuc levissimas putrefactionis notas, cum hujus morbi significatione, habent urinæ tenues & citrinæ sub obscura fuscitudine lividitateque conspicuæ. Atque hæc dicta nobis de iis urinis sint, quæ cum scorbuti morbi demonstratione putrefactionis notas, & per consequens febrilis caloris indicia ostendunt; ideoque cum iis, quæ hunc morbum curant, quandoque admixtionem eorum medicaminum postulant & requirunt, quæ calorem contemperant & febrem extinguunt, pro febris modo ac magnitudine, majore minoreve quantitate; sic tamen, ut quantum fieri potest, aliquali aperiendi ac incidendi facultate ea prædita & adornata sint.

*Urinæ citra
febris & pu-
tredinis notas
scorbutum o-
stendentes.*

Postulat vero nunc ordinis ratio, de iis urinis dicamus, quæ citra febris ac putrefactionis humorum indicia hunc morbum ostendunt. Cujusmodi in

pri-

primis urina alba, crassa, & turbida est, in cujus fundum plura paucioraque corpora subsidunt, alba, rotunda, cineritia, crassa & gravia, arenulis majoribus, ac fractæ polentæ non dissimilia; quæ, nisi fortiore matulæ motu, urinæ substantiæ rursus non permiscuntur, nec à matulæ fundo elevantur, quasi semimortua, & instar puris, caloris nativi spirituumque vacua.

Hæc etiam indubitatum hujus morbi argumentum habent: ut semper (absit arrogantia dicto) hunc morbum ex his pronunciare ausus fuerim. Memini plerorumque qui has urinas redderent, crura ab hoc morbo resoluta fuisse. De qua re an certum quid hæ urinæ attestentur, non satis confirmare aulam.

*Vide supra.
Prognosticam
decimam.*

At certò scorbutum eas demonstrare, plurimis experimentis mihi constat. Quod sic esse deprehendent, quibus bis terve hæ visæ, & probata super his curatio fuerit, quæ re ipsa comprobatur, quod ratio invenit. Talis fuit urina bubulci, nautæ, mercatoris Dresdensis, sicut latius de his inter observationes dicemus. Quibus crura simul ab hoc morbo resoluta fuere, curatique ab his medicamentis quidam eorum in quinque ac sex diebus sunt, alii etiam in paucioribus, & nonnulli in duabus plus minus hebdomadis.

*Historia scor-
buticorum
cum urinis al-
bis, crassis, &
turbidis.*

Quorundam hoc morbo laborantium urina tenuis & spicea visitur, & sæpe feri instar pallescens, qualis reddi in viscerum obstructionibus, ac ventriculi cruditate solet. Ex quibus nullum certum capi potest hujus morbi argumentum, quantum mea qualicunque observatione animadvertere hæctenus quivi.

*Urina tenuis
& spicea.*

Tres novi, quibus cum hac urina continuus vomitus molestus erat, in quibus crassæ & rubræ præcesserant, sicut ab amicis & domesticis edoctus sum. Quod fieri maxime solet, quando diuturniore morbi mora expultrix facultas afflicta languet, ut altiores

*Historia de
urina tenui
& spicea cum
vomitu post
urinam cras-
sam & ru-
bram.*

mor.

morbus egerit radices ; vel quoties natura debilis morbi materiam non aggreditur. Cognoscitur autem curationis experimento. Nam exhibitis quæ huic morbo serviunt medicamentis , observabis post tridie, vel saltem post biduum , ab his ex tenuibus crassas factas eas esse, cum similibus sedimentis rubris & crassis, manifesto hujus morbi, sicut jam dixi argumento.

Regula diagnostica & generalissima. Hæc est Methodus interrogandi & tractandi ægri ad scorbuti investigationem.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

Proinde cum his urinis semper inquirere debemus, quales in morbi principio urinæ vel ejus apparuerint progressu, si notiora certioraque de hoc morbo cognoscere cupiamus. Ex quibus si nulla certa notitia haberi potest, amplius considerabimus, num quis morbus, cujus ratione sequi eum veteres dixerunt, subsit. Item num quam postmodum vel alias, sub præcordiis sentiat respirationis angustiam, aut quem obtusum crurum dolorem. Vel num quandoque scorbutu laboraverit, ex quo non satis fuerit restitutus, vel quovis alio symptomate huic morbo proprio, exempli gratiâ, arthriticis doloribus variè locum affectum, & præter rationem commutantibus, aut simili.

Quorum si quid æger confiteatur, habes evidens hujus morbi signum. Si neget, majoris certitudinis ergò amplius ægrotum percunctor (licet n. nobis eadem sæpius rogare, quandoquidem, ut rectè celeberrimus nostri temporis medicus Guilielmus Rondeletius monet, mercatores non piget, pecuniæ calculum ter quaterve repetere) quo victu sit usus, & quibus potissimum delectatus sit cibus; num adversa tulerit & quo animo; num prius boni habitus fuerit, nunc vero præter rationem & sine manifesto morbo contabuerit.

Si nec illud, num quid in corpore substiterit, quod purgari solet; quibus in locis commoretur, campestribus, an uliginosis & planis. Quis situs loci istius ad mare septentrionale. Quæ ratio ibidem aquarum.

Ex

Ex quibus si levibus tantum conjecturis sententiam meam de scorbuto confirmari animadvertam, atque æger interea nullo morbo manifesto veteribus cognito laborare videatur; convenienti huic morbo medicamento semel atque iterum eum exploro.

13

A quo si ex tenuibus & spicis urinis, commutari eas in crassas & subrubras ac turbidas conspicias, crasso, rubro ac gravi sedimento subsidentes, habes curationis bene institutæ indicium non leve. Quod urina hæc latentem prius, quiescentemque morbi causam, medicamentum hoc commovisse, & naturæ directione aggressum esse commonstrat, indicans quâ cœpimus via pergendum esse, donec à natura morbi causa medicaminis interventione concocta ac separata, expulsiōi obediat obtemperetque.

Hanc urinarum ab his medicamentis permutatiōnem, intrâ biduum subsecutam fuisse in duobus Stadenſis urbis senatoribus observavi, qui diu antecum hoc morbo fuerant conflictati, aliis atque aliis symptomatibus subinde infestati.

Historia commutationis urinarum in scorbuto.

Eandem quoque nuper Embdæ consideravi in uno caupone, & altero nauta. Quorum alter, caupo scilicet, supra sex menses domi claudus ab hoc morbo defederat, præter unius cruris paralyſin, summis quoque crurum doloribus divexatus. Pro quibus varias chirurgorum unctiones expertus frustra fuerat, indies in deterius proficiens.

Sed & ægri sensus, si melius habeat, monere nos debet, incepta semel curatione pergendum esse. Siquidem certissimum est, quod ab eo sumitur indicium, & dignum quod in omni curatione animadvertatur. Unde & Hippocratem argumentari aphorismorum sectione secunda non piguit. Nihil enim tam est perniciosum ac malum, quam ab uno, ad aliud medicaminis genus, facile, & sine causa transire, aut leviter ab iis recedere, à quibus melius se sentire æger testatur.

Canon therapeuticus generalis duodecimus.

Aph. 17.

C

Quam-

Fugiendi Medici qui quotidie nova medicamenta præscribunt.

Quamobrem fugiendum vel maximè illud medicorum genus est, quod quotidie, quoties ægros invisit, novas ac diversas medicaminum compositiones ægris præscribit.

Sed de his, quia præter nostrum institutum sunt, hæc sufficiant. Itaque unde oratio digressa est, revertentes, porrò ostendemus, æquè ab his urinis, sicut & à pulsu, morbique natura & moribus, quasdam nostras febres intermittentes, tertianæ, quotidianæ, ac quartanæ febris typo ludentes, à veterum febribus discerni & distingui, atque prædictas, quæ nullo ordine ægrotantes, ut dixi, infestant.

IX. FEBRES INTERMITTENTES.

9. Febres intermittentes scorbuticæ.

Contingit enim non rarò apud nos quibusdam febribus intermittentibus, & quotidie, tertio, ac quarto die recurrentibus vulgus nostrum corripì, præter diei accessionem nihil cum veterum febribus communicantibus, vel saltem paucissimis notis iisdem respondentibus.

Quas etiam, si curationis modo veteribus descripto, curare fueris aggressus, adeo nihil proficies, ut cum artis vicuperio, & tuo ipsius quoque tædio, curationem sis tentaturus: ut propterea rectè dictum à Galeno sit, febres non dierum numero, sed signorum proprietate distinguendas atque dijudicandas esse. Et rectè scriptum à Peucero viro doctissimo in præfatione libri de divinationum generibus est, medicationem omnem everti ab eo, qui signorum considerationem tollit.

Quam multas enim (ne quid de reliquis dicam) quartanas paucis ab hinc annis vidimus & curavimus, quæ nullum cum veterum quartanis, præter diei accessionem, signum commune, neque in pulsu, neque in urinis, aliisque ejus symptomatibus habebant?

Nam

Nam ut cæteros taceam (etsi etiam maximi no-
 minis & authoritatis viros ac foeminas testes hîc
 adducere queam) unius infantis & bimuli testimo-
 nio adhuc lactentis contentus ero, viri in Republ.
 Embdana celebris, & bonarum artium ac juris stu-
 diosi, nostriqueamantis. filioli tunc temporis unici,
 qui cum nutricis lacte sibi hoc malum fuxerat. In
 quo primùm febris hæc cum levi extremorum fri-
 giditate incepit, quæ ad horam unam plus minus
 durabat. Hanc calor subsequēbatur mitis, aliquan-
 do horis octo, quandoque novem eum infestans.
 Quandoque sæpius sed parum bibebat, & vix singulis
 vicibus cochlearia duo. Toto autem paroxysmi tem-
 pore libram dimidiam & nonnumquam ne quidem
 libræ quadrantem: Etsi interea puer langueret,
 omnibus ejus viribus graviter afflictis. Cui demum
 (perseverante diutius morbo) oculi intumescere, &
 prætumido tumore facies attolli cœpit. Unde de
 cachexia ac graviore morbo sollicitus, quibusdam
 propinatis nutrici medicamentis, ægrotantem DE
 beneficio curavi. Pulsus etiam in ipso febris vigo-
 re parvus erat & inæqualis, & urina in terram
 projecta albida viscebatur & turbida. Febris verò
 quarto quoque die recurrens.

Hæc si ex dierum numero æstimanda febris fuisset,
 haud dubiè ut quartana curari illa debuisset.
 Cum qua, præter accessionis diem, nullo signo præ-
 terea communicabat, sicut manifestum est cum
 quartanæ veterum signis hæc nostra conferenti. Ut
 taceam infantis temperamentum sanguineum & lau-
 datissimum, à melancholici humoris generatione a-
 lienissimum.

Quamobrem suis quæque febres notis ac signis
 æstimari ac dignosci, non dierum invasione debent.
 Id quod ubique & in omnibus febribus sibi propo-
 nere ac infigere debent ii, qui medicinam apud nos
 feliciter exercere cupiunt. Scilicet ut veterum fe-

*Historia mē-
 morabilis in-
 fantis febrī
 quartanæ scor-
 buticæ labo-
 rantis.*

brium, cum his nostris de quibus sermo est, collatione distinguere norint, quibus signis veterum febris accedant, & quibus rursus discrepent & dissentiant.

Regula 1.

*Diagnostica
specialis quin-
ta, seu nota di-
scernentes fe-
brim scorbuti-
cam à com-
muni.
Vide infra.*

Quod imprimis nobis pulsus monstrabit, si parvus & inæqualis præter febris rationem fuerit: deinde præter pulsum urina, eo quo dixi modo considerata: ultimò quoque propria cujusque febris accidentia, quæ in memoria habere eum oportet, qui feliciter has nostras dignoscere velit.

Futurum enim est, ut hac consideratione in morbi notitiam deductus, paucis diebus gravissimas quasque febres sit curaturus, quibus nulla prius veterum profuit curatio: observatis tamen scopis & indicationibus, quas nobis medendi methodus præscribit. *Quæ, quia à nemine hætenus satis animadverta sunt, quod sciam, hinc factum esse arbitror, quod tantopere vilescere apud nos & in his regionibus medicina cœperit, utpote quæ nullius febris curationem certò promitteret, sed quæ plus sæpe offenderet, quam prodesset, non medicæ artis culpâ, sed artificum ignorantia, pro ratione locorum & circumstantiarum, cuique feбри commoda medicamina applicare nescientium.*

Quo magis necessariam diligentem signorum scelerityrbes traditionem esse putavi, quod ab his ad morbi notitiam, & per consequens rectam curandi rationem quasi manu ducamur.

*Urinarum in
febris scor-
buticis exa-
ctior conside-
ratio.*

*Urina crassa
rubra & sub-
fusca in
scorbuto quid
notent.*

*Vide Hipp.
aph. 33. lib. 7.*

Nam si in his regionibus febricitare quispiam, cum crassis, rubris & subfuscis urinis cœperit, plurimis subsidentiis conspicuis, à quibus nihilo clarior supereminens suprâ hæc urina extat, sed crassa & turbida atque subalbida persistat: quod, inquam, cum hujus morbi significatione id fiat, suprâ ostendimus: Siquidem non unius, sed plurimorum humorum & diversorum putrefactionem urina talis demonstrat, & propterea non simplicem, et si

et si prima fronte talis videatur, sed compositum morbum, ex varia humorum miscella.

Quæ si tertianæ febris, ut quandoque & sæpe fit, *Urinae inter-* typum mentiatur, adhuc magis manifesta differentia, *tiana scorbuti-* magisque perspicua erit quæ ab his urinis sumitur: *tica quales.*

Quod in illa frequenter in initio urinæ tenues & citrinæ conspiciantur, atque ad monstrandam sufficentem humoris peccantis concoctionem, nonnunquam nubecula sufficiat; cum in hac nostra crassa illa & diversarum partium occurrat,

Ut taceam, in tertiana etiam notha, urinis crassifcentibus, & crasso sedimento subsidentibus, febris *In tertiana scorbuti a-* declinationem expectari, quæ in hac nostra extremam *urinae crassa.* cruditatem, ut plurimum, denotat: sicut manifestum exemplum quod cum his febris quotidie invalescat & assurgat, vel saltem nullam sui imminutionem ostendat, & certo hujus morbi præsentiae testimonio, & ejus, à vera vel notha tertiana veteribus cognita, discrepantiâ.

Hippocrates urinas rubras rubro sedimento in matulæ fundum subsidentes, longiores quidem morbos designare, sed tutas & sine periculo esse in aphorismis dixit. Quem si hic & in nostris ægrotis sequamur, non rarò nostris prædictionibus, magna artis infamiâ, & nostra non vulgari turpitudine, à scopo aberrabimus. Quandoquidem cum his urinis quam plurimos hodie apud nos interire videmus, ab angustia hac, præter medicorum spem & expectationem extinctos, vel alias morbi magnitudine & diuturnitate pressos. Quemadmodum pluribus exemplis id hîc, si necesse esset, probare possem.

Quapropter Hippocratis aphorismum de iis sedimentis intelligendum esse opinor, quæ in fundum subsidentia, reliquam & supereminentem urinæ substantiam claram & pellucidam relinquunt, nullis excrementis contaminatam. Ideoque naturæ super peccante materia victoriam, vel aliqualem ejus concoc-

Explic. 15 aph. Hipp. ex 2. prognost. 27. quem citat Gal. 4. aph. comm. 71.

Prognosticum undecimum.

tionem & subactionem ostendunt. Quæ in nostris urinis extremæ cruditatis signum habere, superiores urinæ partes crudæ, indigestæ, ac turbidæ demonstrant, & propter has quotidie tacitis incrementis assurgens morbus.

Quare qui medicinam facere apud nos consideratè volunt, diligenter animadvertere debent, ne dum Hippocratem in his se sequi arbitrantur, ab his subfidentiis decipiantur, & cum sua & artis infamia prius prædictionibus suis impingant, quam morbus, ejusque natura rectè iis cognita sint & perspecta.

Signa veterum febribus cum nostris communia & diversa. Vide sup.

Quod fiet, primùm si ad diversas urinarum partes animum attendant. Deinde si omnia febris signa & symptomata secum diligenter expendant & quibus signis ad veterum febres hæ nostræ accedant, quibus discrepent & dissentiant, studiosè dignoscant. Futurum enim hoc modo est, ut plurimas agnoscere notas cogantur, quibus à veterum intermittentibus nostræ discrepent & distinguantur: Sive caloris qualitatem, frigorisque sensum, sive morbi naturam & mores, febrisque continuationem, & supervenientia aliquando cum his symptomata rara, & à veterum foro aliena, considerent & contemplentur. Nam in quartana (exempli causa) etsi urinis sæpe hæ nostræ febres conveniant, atque perinde in his nostris eæ, atque in quartana veterum, crassæ appareant & subfuscæ, rarissimè tamen in morbi principio, & prima febris accessione, rubidæ illæ, & crasso ac gravi sedimento subsidere conspiciuntur, vel dispari substantia partim subsidente, partim conturbata apparent.

Urina in quartanis veterum & nostris quomodo conveniant: quomodo discrepent.

Accedit in veterum quartanis, crassas & subsidentes urinas concoctionis initium designare, quas in nostris extremæ cruditatis initium habere, morbi incrementum ostendit. Ne quid de raris accidentibus dicam, uti cum tertiana & quotidiana nostra febre, sic etiam cum hisce quartanis subinde concurrentibus: moti-

Accidentia rara in nostris febribus contingentia.

motibus scilicet convulsivis, lethargo, tremore, variis & pungentibus corporis doloribus & lancinationibus, vel hujus febris, in alium morbum, præter rationem, transitione: Sicut frequenter & imprimis apud Embdanos contingere vidi, ubi etiam quam Hamburgi pertinacior hic morbus esse solet, & difficilioris ac operosioris in quibusdam curationis.

Embda, quam Hamburgi scorbutus pertinacior.

Ab his & similibus accidentibus non est difficile has nostras intermittentes febres ab iis, quas antiquitas agnovit, distinguere, iis qui exercitarum in veterum morbis, earumque dignotione, ingenium habent.

In quotidianis plerunque urinæ crassæ & albidæ esse solent, reliquis, quæ ad pituitæ generationem faciunt, correspondentibus. Quas etiam ad amissim cum nostris plerisque quotidianis collatas, plurimum differre, & ab iis discrepare, facile intelligent, qui ad ea quæ de quotidiana febre ab antiquis scripta sunt, animum attendunt & diligenter animadvertunt.

Quotidiana veterum à nostris quomodo differant.

Videbunt enim ut morbi naturâ & moribus, sic etiam pulsu & urinâ plurimum ab iis has nostras discrepare. Imprimis vero urina, quæ ut sæpe varia est, ita nonnunquam in his quoque occurrit crassa & subfusca. Sed & accessionis modo, & terminatione, & præcedentis victus ratione, plurimum quoque eas discrepare animadvertent.

Cæterum plus difficultatis hujus dignotio ab urinis habet, quoties eæ variæ occurrunt, modò tenues & citrinæ, modò crassæ & turbidæ, aliquando rubræ, & rursum paulo post aquæ, vel tenues, & conturbatæ. De his urinis meminisse præcepti Galenici oportet, quod quarto de victu morborum acutorum libro, in hanc sententiam scriptum reliquit: Scilicet ex varia & facili urinarum permutatione, plures affectiones denotari, quæ ut non eandem curationem,

Règula Diagnost. generalis 18. ex urin. commutatione in genere. Urinæ variæ quid notent. Galeni locus de urinis variis ex 4. de victu acut.

ita neque similem solutionis præfinitionem habent.

Quamobrem si quando in ægrotum incidamus (incidimus autem frequenter) has urinarum mutationes patientem, scire ex hoc præcepto Galeni debemus, non unum neque simplicem, sed compositum morbum, ita affectum pati, atque aliam causam ac morbum subesse, diversum ab eo qui in oculos ac sensus incurrit, utcunque simplex prima sua specie ac facie morbus videatur. Qui, num ad hunc morbum, & specificam hujus putrefactionem referri debeat, cum ab urinis hisce variis, tum à pulsu docemur parvo, debili, & inæquali, vel magno, duro, & ferratili, absque ulla membranarum ossibus adhærentium inflammatione. Unde non contemnendum nobis hujus morbi indicium ministratur, quod fundamento, super quo porro ædificemus, hic nobis servire queat, utpote à quo aliquando viris in medicina exercitatis, prima manus nostræ ad pulsum applicatione, differentiam, qua ab aliis febribus, quas antiquitas cognovit, hæc nostra cum sceletyrbe conjuncta discernenda sit, ostendi.

*Historia de
quartanis in-
tra 10. dies
curatis.*

Siquidem non rarò contingere videmus, quod æstuantibus & præ calore variè jactantibus sese ægris, propriam & adnatam suam parvitatem inæqualitatemque pulsus conservet retineatque, & hujus morbi indicio, & lentæ putrefactionis significatione, suis fumis & vaporibus magis, quam igneo calore molestæ. Quemadmodum præximis hisce annis elapsis, non semel id experti sumus; & nuper in tribus quartanis, intra decem dies plus minus, feliciter (Dei gratia) nostra opera curatis, qua nonnulli, nulla simili curatione usi, supra annum ægrotarunt.

*Febres scor-
butica initio
tertianæ ty-
pum repræ-
sentantes, po-
stea quotidie
invadentes,*

Hujus generis, & ab hoc morbo dependentes illæ quoque sunt, quæ cum his urinis crassis & turbidis incipientes, in initio, tertio quodque die, fallaci tertianæ febris typo invadunt, atque postea, nisi in-

tra

tra dies quatuordecim sponte desinant, quotidie infestant, nonnunquam vehementi cum rigore, & aliquando quoque diuturniore cum horrore.

Hæ febres ut plurimum in aëre salubriore cum *Prognost. 12.* temporis mutatione, & post tres menses, sponte solvuntur: ita ut quos in initio veris, febris hæc apprehendit, ferè sub festum Jacobi, vel circiter, remissionem sentiant, tam qui medicinæ præceptis obediunt, quam qui omnibus artis medicæ legibus soluti vivunt: utpote quæ propter morbi hætenus ignorantiam, nullis medicorum curationibus cessit.

In his etiam sæpe variæ urinæ occurrunt, utcunque nullus circa victum committatur error. Vidi etiam frequenter cum laudatiore colore à morbo surrexisse, qui lacte & lacticiniiis usi fuerant, quam qui ex medicorum vixissent præscripto. Novi etiam quibus periculosa curatio fuerit: Sicut de Anglo uno ostendere possem, nisi odiosa hujus generis exempla essent.

Lactis & lacticiniorum usus interdum prodest in febribus scorbuticis. Curatio interdum periculosa in febribus scorbuticis.

Puto tamen rectè id hic moneri, ut cognoscant medici juniores, quomodo hos scopulos declinare conveniat. Cum enim quotidianis febris invasionibus, ægrotantis vires frangantur & labefactentur, non alienum à ratione est, medicaminum morbum non curantium usu & exhibitione, magis id fieri debere. Quod medici industrii animadvertentes, victus ratione, ut tutissimo curationis modo, istiusmodi postea curare tentarunt, ab eventu nimirum edocti. Quo nihil melius ac tutius sub morbi ignorantia est.

Victus ratio in morbis ignotis tutissimus curandi modus.

Si æstivum tempus fuerit, nihil utilius aëris mutatione est. Procedit autem optimè harum febrium curatio, iis medicamentis, quæ scorbuto ac febri debentur, sicut multiplici nostra experientia hætenus comprobatum fuit. Præmissis (sicut id requirere corporis constitutio videbitur) universalibus, in administratione eorum à observatâ anni temporis, morbi, temperamenti, virium, & præcedentis victus ratione,

Canon therap. spec. in febribus scorbut. primus. Canon therap. spec. in feb. scorbuticis secundus.

tione, sicut de his universali medenti methodo erudimur. Quod si cibandi necessitas medicaminum exhibitionem, propter intempestivas febrium accessiones, impediat, & vernum tempus fuerit, atque ægrotus in urbe decubuerit, in patentem aliquem locum extra urbem æger transportetur, ibique expectatâ humorum concoctione, per intervalla, quoties expedire id videbitur, facili ac levissimo cathartico cum expurgato.

Tertius.

Quartus.

Quod si moram hanc recurrentes subinde angustia, & ad præcordia infestantes, propter suffocationis periculum non admittant, nulla habitâ temporum febris ratione, etiam aliquando in ipso febris vigore, necessitate id requirente, magno ægrotantium comodo, morbiq; imminutione, prædictis medicamentis ad febrem & scorbutum facientibus insto. Nam qui feliciter jam dictas febres curare cupit, medicaminum compositionem moderabitur, prout veterum naturæ & moribus, vel huic nostræ, plus minusve illas consentire animadvertit.

Quintus.

Si enim corpus biliosum, & multa bili redundans, plures tertianæ febris notas nobis repræsentaverit, pauciores verò scorbuti, cum iis quæ choleram temperant & extinguunt, ea misceri, sed minore quantitate, debent quæ hunc morbum curant, idque quadam humectandi refrigerandique potestate faciant & promittant. Cujusmodi sunt huic usui inservientia becabunga & acetosa. Quorum succus utilior eorundem decocto est.

Sextus.

Septimus.

Quibus si non satis curatio procedat, etiam aliquid de cochleariæ succo ejusque decocto addo, sed moderatiore quantitate. Qui prædictis convenientior est, si absque multa siti cum urinis nigris & rubris, vel crassis & subfuscis febris contingat, in corpore multo & crasso succo melancholico abundante.

Octavus.

Si aër in quo æger decumbit ac degit, tenuis fuerit & subtilis, eademque fuerit vivendi consuetudo,

tudo, mitioribus minusque incidentibus & attenuantibus medicamentis curatio perficitur. Quæ intendi in aëre crasso & humido debet: qualis aër Zelandicus, aër Embdanus, & in multis partibus Hollandiæ est, iis in locis potissimum & civitatibus, quæ ad septentrionalis maris littus proximè accedunt.

Nomus.

In quibus prædictis pro ratione ægrotantis temperamenti, ea miscenda sunt, quæ cum hujus morbi curatione humores attenuant & incidunt. Cujusmodi inter cætera sunt carduus benedictus, absinthium utrumque, enulæ campanæ radices, nasturtia utraque, trifolium aquaticum, & id genus alia.

Quod si fortioribus opus fuerit, optimè faciunt chelidoniæ minoris radicis decoctum, & raphani succus expressus, & jam dictis debita portione permixtus. Quibus rite administratis, paucis diebus curari febres longissimas, sæpe supra annum perdurantes, & non rarò in graviores (ut fieri solet) morbos transeuntes, videbis: quibus, citra horum usum, nulla (sicut sæpius observavimus) medicina potuit subvenire.

Decimus.

Atque hoc curationis modo paucos novimus supra quartuordecim dies ab his febribus ægrotasse.

Quemadmodum infinitis exemplis si necesse esset, ostendere possem.

Prognost. 53.

Vidimus etiam præter veterum placita, in aliquibus hisce febribus intermittentibus convulsivos motus, in aliquibus Subeth five Carum conjungi, qui cum febris accessione singulis paroxysmis recurrerent, iisdemque remittentibus cessarent.

Prognost. 14.

Alterius exemplum nuper nobis Embdæ præbuit quidam Anglus, cui nomen erat Richardus Best, & præter eum puellus, & altera puella annorum plus minus quatuordecim. Ut Cari eum paroxysmo recurrentis, adolescens Flander Boudevinus Bogart, & præter ipsum senex sexagenarius Gandavensis.

Historia febris intermittente scorbutica laborantium cum convulsivis motibus & caro.

Quos

Prognost. 15.

Quos à putridis & malignis hujus morbi exhalationibus id pati, ex pulsu & urina, ac febris specie & moribus, cum adverteremus, brevi huic malo obviam ivimus: nisi quod ab hoc caro senex, multas secum mussitans melancholiæ causas, quibuscum diutius conflixerat, semel atque iterum revocatus, tandem sit extinctus.

Canon therapeuticus spec. in febribus scorbuticis undecimus.

Nasturtii aquatici vis.

Nasturtii aquat. electio.

In quorum curatione illud peculiariter annotari debet, quod peculiari vi & facultate in caro ab hoc morbo excitato, nostra qualicunque observatione animadversum sit, ante omnia nasturtii aquatici succum valere, illius scilicet, quod in limpidis & fluentibus rivulis provenit. Nam quod in cœnosis & stagnantibus quibusdam aquis apud nos Embdæ crescit, sicuti saporem ingratum atque injucundum habet, ita inefficax quoque illud esse experimur.

Canon therapeuticus specialis in febribus scorbuticis duodecimus.

Miscetur autem inconvenienter hic succus, iis quæ ad febres veteres præscripserunt, tum etiam illis ipsis, quæ huic morbo convenire paulò ante diximus.

Quod verò ad soporem hic succus conferat, ante nos Rondeletus celeberrimus nostri temporis medicus, contra Fernelium virum quoque doctissimum, suo de medendi methodo libro defendit. Cujus sententiæ subscribere nos veritas compellit, qui in hoc nostro caro à scorbuto excitato, bis terve præsentī remedio eodem usi sumus, sicut suo loco de hac re latius dicetur.

Canon therap. specialis in febribus scorbuticis tertius.

Succi cochleariæ vis contra motus convulsivos.

Convulsivis motibus plurimum cochleariæ succum prodesse, aliquoties etiam nostris experimentis comprobatum est, si iis quæ ad febres (cum quibus ut plurimum concurrunt) faciunt, commisceatur; indicationibus, quas medendi methodus ostendit, ubique observatis, ut scilicet pro ratione humorum peccantium, & victus præcedentis, curationem intendamus imminuamusque.

Cum quibus si alvus non respondet, injiciendi cly-

clysteres revulsorii sunt, ex iis quæ humorem at- *Canon therap.*
 tenuant & incidunt, ac simul humorem melanco- *Spec. in febrib.*
 licum, & huic, pro temperamenti ac victus occa- *scorbut. quar-*
 sione, mixtum humorem leviter evocant & educunt, *tus decimus.*
 Siquidem graves humorum commotiones, maximè
 in ejus initio, hic morbus non admittit.

Ex quibus autem parari clysteres hi debeant, no-
 tius est, quam ut hic moneri illud sit necesse. Hos
 etiam pro rei necessitate variare norunt, qui artis
 nostræ aliquem usum habent. Nos enim, quod in
 libri fronte diximus, prima quædam, tum morbi hu-
 jus, tum curationis ejusdem rudimenta damus, quæ
 datura aliis occasionem erunt altius de hoc morbo
 inquirendi, ut eorum doctis scriptis hæc nostra ob-
 scurentur.

X. FEBRES CONTINUÆ.

ATque hæc de intermittentium febrium genere, *10. Febres*
 cum scorbuto conjunctarum, earumque à ve- *continua.*
 terum differentia, dicta nobis hætenus sint. Postu-
 lat nunc ordinis ratio quædam etiam de continuis
 dicamus, quas eadem facultate hic morbus exprimit
 & mentitur, atque intermittentes.

Unde consequitur non in ventriculo & primis ve-
 nis tantum hujus morbi materiam contineri, sed e-
 tiam in majoribus putrescere vasis. Quod manifesto
 indicio plumbeus ac viridis quorundam sanguis osten-
 det, vænæ sectione emissus. A quo etiam plebs ho-
 die judicium de hoc morbo ferre præsumit, eos
 scorbuto laborare affirmans, quorum sanguinem
 tinctum his coloribus videt. Et ut quod res est fa-
 tear, observavi ferè in omnibus crassiori cibo in-
 dulgentibus, & qui cum hoc morbo diutius sunt
 conflictati, sanguinem è venis emissum, his colori-
 bus, quantum memoriâ mecum repetere possum, *Materiam*
 infectum fuisse. *scorbuti etiam*
in majoribus
vasis putres-
cere :
Sanguis plum-
beus ac viridis
venæ sectione
emissus indi-
cium scorbuti :
sive, Regula
Diagnost.
Spec. febrium
scorbuticarum
continuarum
sexta.
Regula diag-
nost. spec. febb.
continuarum.

Quibus

Quibus autem signis à putridis febribus veterum & continuis hæ nostræ putridæ & continuæ sint distinguendæ, ostendunt primùm febris mores, qui plerunque in his nostris mitiores sunt, & minore cum inquietudine ac siti conjuncti. Aut si auctiora hæc videbuntur, manifesto indicio hunc morbum anxietas per intervalla recurrens, & ad præcordia infestans declarabit, & pulsus, comparatione illius qui in putridis veterum sentitur, parvus & inæqualis. Quibus si urinæ accedant crassæ & subrubræ, crasso & subrubro, vel albo, crasso & subrotundo sedimento, dispari & gravi subsidentes, quibus, pro putrefactionis notis quas ostendunt, par potus desiderium, ac quantitas non respondet, signum magis evidens habes, quod tutò ad instituendam rectè curationem te deducet.

*Prognosticum
decimum sex-
tum.*

Hæ febres, si purgantibus medicamentis fortioribus in initio, vel patriis cerevisiis ex aquis nostris decoctis, vel medicaminum calidorum usu exasperentur & irritentur, plurimos subitò deliquio & suffocatione enecant & occidunt.

*Historia cu-
ratorum à de-
liquio & suf-
focationis pe-
riculo seu an-
gustia.*

A qua periclitantem Marefscalcum, & supra triduum cum ea angustia vivere se posse negantem, intra triduum DEI gratia curavimus; cum eodem, quæ ad eum venissem die, pillulas nescio quas hausisset: Sicut hujus curationis testes nobis quidam esse medici possunt, qui partim adhuc Leovardiæ vivunt.

Eodem suffocationis periculo Stateræ tributarii filiam penè desperatam, & ab aliis adstantibus certæ morti destinatam, intra viginti quatuor horas (DEI beneficio) liberavimus, cum Luneburgo reversi, ad eam à parentibus vocaremur. Quæ convenienti horum medicaminum usu, in octo diebus integræ valetudini porrò restituta fuit.

Præter hos, alios quam plurimos ab hac suffocatione DEI gratiâ sanavimus, quos hîc referre planè longum ac superfluum esset.

Curantur autem eodem curationis modo, quo
inter-

intermittentes, in quibus paulatim à mitioribus ad fortiora ascendere debet, qui tutam harum febrium curationem experiri volet. De qua re, quia prius monuimus, nihil opus hic molesta ejus repetitione est.

*Canon therap.
spec. in febri-
bus scorbuticis
continuis præ-
mus.*

Conducit autem his potus quotidianus refrigerans, ex cerevisiis antea nominatis. Quarum si nulla haberi copia possit, hordeum in aqua pluviali decoquo, ejusque decocto, Rhenani tenuis & puri partem quartam aut quintam, vel tertiam aut etiam dimidiam addo, magno ægrotantium commodo, sicuti multiplici nostra experientia comprobatum est.

Secundus.

Nostri temporis Chirurgi, & Empirici medici, quorum magna apud Embdanos licentia est, propter nigras maculas, atrii sanguinis recrementum, quod ad cutem quandoque natura protrudit, & respirationis difficultatem, qua hi ut plurimum laborant, peste sic affectos laborare existimantes, Theriacæ aliorumque calefacientium medicaminum usu (conservandi magis à peste quam curandi eam gratiâ excogitatorum) & exhibitione, curationem harum febrium attentantes, non paucis mortem accelerant, febrem augmentando, & respirationis difficultatem cum suffocationis periculo intendendo.

*Error Empiri-
corum in feb-
continuis scor-
buticis theria-
cam exhiben-
tium pernicio-
sus.*

XI. FACILIS LIPOTHY- MIA.

A Quâ tantam sæpe respirationis angustiam ægro- tantes incurrunt, ut subito aliquando & præter spem intra manus eorum deficient, veluti animi deliquio extincti.

*II. Facilis li-
pothermia
Prognost. 17.*

In quibus natura fortior morbi vehementiam evincit, hi, manente morbi radice, nunquam satis confirmati, frequenter perpetuo languore quasi contabescunt,

*Prognost. 18.
Vide infra.*

bescunt, aliis atque aliis symptomatibus subinde infestati, donec vel in hydropem, vel atrophiam, aut aliud malum conjecti, miseram hanc vitam felicior tandem commutent.

Quo magis necessaria est diligens signorum hujus morbi observatio, quo tempestivè agnosci, & cum ægrotantis salute curari ille possit, priusquam diuturniore sua mora in majus malum ægrotantem devolvat.

Inter quæ quia quoque plurimum momenti pulsus habet, postulat hic locus levem ejus, quantum huic instituto satis est, enarrationem, ne ubique ejus meminisse necesse sit.

Pulsus in scorbuto exactior consideratio.

Est autem omnium ferè hoc morbo laborantium pulsus parvus, debilis, & inæqualis, nisi quando ad magnitudinem cum febris vehementia disponit. Quando durus quoque & major justo, maximè sub intensa febre sentitur. Quod etiam statim crebrior futurus sit, norunt ii, qui artem sphygmicam tenent.

Qui defervescente febris æstu, vel citra febrim, aut cum lenta & minima, perseverante diutius scorbuto, tandem ex magno & duro, qui vigente febre occurrebat, pulsu, in parvum, crebrum, & inæqualem commutatur, à vermiculari parum aut nihil sæpe differentem; adeo ut vivere hominem cum tali pulsu posse, Italus Medicus admiraretur.

Facilis lipothymia in scorbuto causa.

Regula Diagnostica generallis, 13 à facili lipothymia.

Pulsus parvi ac debilis in scorbuto causa.

Ex quo manifestum est, quantopere ab hoc sævo malo ejusque tetrus vaporibus cor, vîtalîs facultatis fons, infestetur. Atque hinc fieri puto, quod quidam hoc morbo laborantes, ad lipothymiam animique deliquium, post levem motum adeo faciles sint & prompti. Quod etiam certo & pathognomonico hujus morbi signo fit.

Nam qui in parvo, quantum ad sensus, morbo ac febre, à quo decumbentes parum aut nihil pati videantur, subito & præter rationem linqunt, aut ad linqendum proni sunt & proclives, hos sceletyrbe laborare certò persuadere tibi debes. Quod curatio, si experiri libet, comprobabit.

Unde

Unde intelligi facile causa parvi ac debilis pulsus potest, cum à venenatis hujus mali vaporibus adeo graviter infestari cor videamus. Quod magis à maligna hujus morbi qualitate, & venenatis ejus fumis, quam putrescentis materiae essentia aut quantitate cor pati, multis evidentibus argumentis, si hujus loci esset, demonstrari posset.

Nisi fortè ab orificio ventriculi, & cordis cum eo consensu, syncopen hanc fieri quis arbitretur. Quod mihi certè verisimile non sit. Quandoquidem de eo sic affecti nihil conqueruntur.

Utut est, pulsus eorum, qui hoc symptomate laborant, similis planè ei est, qui à ventriculi orificii affectione proficisci solet, absque eo quod quicquam, (nisi quando ventriculi affectio huic morbo jungitur) de eo conquerantur. Itaque si quando in prædictum pulsus incidamus, (ventriculi orificio nihil patiente) sub quo æger facile linquat, vel ad linquendum pronus sit, dubitare non debemus, quin cum hujus morbi significatione id contingat, sicut de multiplici nostra experientia certò id fieri confirmare audemus.

Quo cum si urinæ prædictæ, vel aliud ex jam dictis, aut postea dicendis signis, adfuerint, plura habes, quibus concurrentibus tutius, majoreque confidentia acquiescas.

Et quanquam ad monstrandum hunc morbum, præsens symptoma sufficiat: pii tamen medici est, nihil eorum, quæ speciem morbi declarant negligere, quo primùm de morbo certum quid constituat, quam curationem illius aggrediatur.

XII. CRURUM DOLOR.

*Regula diag-
nost. gener. 14
ex dolore cru-
rum 12 Dolor
crurum.*

QUamobrem si à toto corpore ejusve partibus si-
gnum aliquod nobis offeratur, quod ab aliis
morbis hunc distinguat, illud quoque considerare
expedit. Sicut in hoc morbo, quo sæpe maximum
à cruribus indicium sumi solet, scilicet ab obtuso
eorum dolore, de quo graviter quidem ab hoc mor-
bo affecti conqueruntur, quem aliter explicare ne-
queunt, quam quod in eorum profundo circa os,
inter eundem, vel alias, alii dolorem tensivum sen-
tiant, alii obtusum, alii mordicantem, alii pun-
gentem & erodentem. Quem nonnulli similem videri a-
junt, atque si malleolis crura sibi contunderentur,
quem etiam gravem & prementem quidam sentiunt.

Forté prout varié à fonte & mali fomite descen-
dentes vapores, crurum musculis & membranis, co-
rumve nervis, aliisve partibus immiscentur. Quo fit
ut plerunque non continuus, sed per intervalla infe-
stans hic dolor sit.

*Dolor cruri-
um in scor-
buticis ut
plurimum per
intervalla &
noctu infestat.*

Qui aliis sub noctem frequenter (ut Gallico mor-
bo) ingravescit, adeo ut plurimi eorum sæpe ne
horulam, aliquando ne quadrantem quidem horæ in
lecto commorari ac quiescere queant. Sicut Emb-
dæ sartori meo, & cuidam meo conterraneo Frisio,
item rusticæ, & nautæ conjugii, atque alteri rustico,
aliisque quam plurimis evenit.

XIII. DOLOR JUXTA MANUS ET
DIGITORUM EXTREMA.

*13. Dolor
juxta manus
& digitorum
extrema.*

ET quod de cruribus hic diximus, idem in agro
Embdano permultis juxta manus & digitorum
extrema advenisse, multoties observavimus: Qui
etiam

etiam sub noctem, uti crurum dolores, ingravescabant. Etsi aliis sub vesperam, aliis verò post mediam noctem id evenisse sciamus, fallaci quoque morbi Gallici indicio, adeo ut etiam exercitatis circa utrumque morbum exquisita utriusque dignotio negotium fecerit, quam in his certissimo indicio pulsus parvus & inæqualis demonstrat.

XIV. DOLOR NUCHÆ.

QUosdam etiam gravissimis nuchæ doloribus, iisque tensivis & prementibus affectos, ab hoc morbo fuisse memini.

XV. VARIARUM CORPORIS PARTIUM DOLOR.

SEd & dentium, cum dimidii, & alterius lateris maxillæ doloribus, per intervalla quosdam adeo graviter correptos vidi, ut quò se verterent nescirent.

1. Dentium dolor cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.

Describendis nominibus eorum, qui ab his doloribus variè exercitati elapsis hisce annis fuere, vix sufficeret præsens charta.

Longum quoque esset eos recensere, quos ab hoc gravi malo, horum medicaminum ope, ad hunc morbum facientium, ad sanitatem rursus (DEI beneficio) revocavimus.

Cum enim in confesso sit, commune malum communem causam habere, eamque in aere vel in aquis consistere, non dubitavi ab iis, & aquis potissimum, hoc malum procreari oportere, subscriptis conjecturæ & inquisitioni meæ pulsu & uriná. A quibus magis confirmatus, eadem curationis viâ quoque hoc malum curare sum aggressus, fe-

1. Dentium dolor cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.

lici curationis successu, sicut hujus rei complures hic adducere testes possem, tum Embdæ, tum etiam Hamburgi à me curatos.

Dolores scorbutici ut generentur.

Cum enim toto hoc tractu, aquis, decoquendis cibis & cerevisiis, crudis ferè & putridis utamur, necesse est ab his quædam partes tenues, crudas, & indigestas ventriculo & intestinis vicinisque partibus & locis communicari, quæ, hac putrefactione, ad quam sua sponte procumbunt, infectæ, varias exhalationes sursum emittunt, acres & malignas, quæ, in quamcunque partem sese insinuaverint, intolerabiles sui qualitate maligna vel intemperie excitant dolores, ad eundem ferè modum, quo in Gallico morbo fieri id ipsum videmus.

Canon therap. spec. in dolore dentium.

Semper autem in curatione iis, quæ hunc morbum curant, medicamentis aliquid miscere soleo, quod ad partem affectam, (sicut ex communi curationis methodo docemur) eorum vim & facultatem deferre queat.

Dentium dolor scorbuticus alios continuo, alios per intervalla infestat. Historia laborantium dolore dentium & latris dimidii.

Infestat autem hoc dentium malum quosdam continuò, quosdam verò per intervalla, diem aliquando unum, duos aut plures. Quos autem continuò corripit, subinde plures exercet hebdomadas & menses: Quemadmodum nuper contigit cuidam primario civi Embdano, viro gravi & litterato, Ecclesiæ Embdanzæ seniori, qui nostrâ etiam operâ ab his medicamentis curatus intra paucos dies fuit, postquam cujusdam Chirurgi & ibi Empirici lapidicidæ operam aliquandiu frustra tentasset.

Simili dolore nuper duo laborarunt, ex dimidio etiam latere, dolore adeò intenso & gravi, ut ne momentum quidem temporis, uno in loco commorarentur, sed continuò propter doloris magnitudinem, de loco ad locum sese transferrent.

His sub secundam noctis horam plerumque dolor incipiebat, qui paucis horis ab his medicamentis nostra quoque opera, Dei gratia domitus est, ægro-

ægotantibus integræ valetudini in decem diebus plus minus restitutis.

Adhuc præter dictarum partium dolorem, quosdam dolore dorsi corripitur vidi, adeò gravi & molesto, ut mori magis, quam diutius cum eo vivere optarent: A quo nuper rusticum quendam DE I favore curavimus, supra sex annos cum hoc dolore luctantem.

2. dorsi dolor.

Historia laborantium

dolore dorsi.

Eodem hodiè quædam nostra ægrota, cum singulis febrium accessionibus corripitur, adeò gravi & molesto, ut hujus ratione febrem, alioqui gravissimam, contemnat & aspernetur.

Sunt qui inflammationis circa renes sensum, perpetuo ardore molestum percipiunt, à quo nuper in paucis diebus quendam civem Embdanum curavimus, qui cum hoc dolore conflictatus hebdomadas quinque fuerat, adeò quoque molesto, ut mori & dissecari se malle diceret, quàm rursus eum, nisi aliter visum DEO fuisset, subire. Tanti quorundam hoc malo laborantium sunt cruciatus, ut nullo sermone satis explicari illi queant.

3 Renum dolor & ardor.

XIV. FALSA PLEURITIS.

PRæter hos, alios capitis dolores, alios brachiorum, & nonnullos intensissimi laterum dolores, ad costas, falsa pleuritidis imagine ac specie exercent. A quibus nuper cujusdam civis Embdani, Bastiani Wabbens, natu maximam filiam, adeò graviter molestari vidi, ut præ doloris vehementia exclamans, sæpe supra pedis altitudinem in altum sese projiceret, magno adspicientium dolore & commiseratione.

4. capitis dolor.

5. brachiorum dolor.

6 Pleuritis falsa.

Historia laborantis falsa pleuritide.

Huic bis secta vena in opposito latere ab Empirico satis temerariè fuerat, nullo ægotantis commodo. Existimabat enim pleuritide, seu lateris inflamma-

tione ad costas eam laborare. (Etsi nec huic in opposito latere repetita sectio debeat) in corpore frigido, pituitoso, & nulla sanguinis abundantia laborante.

*Empiricorum
in civitate
Embdana
licentia.*

Sed est magna istorum hominum ea in civitate, Embdana dico, licentia, magistratu nihil ad se hanc curam pertinere arbitrante: cum tamen, si Platoni credimus, *summa Reip. felicitas in medico docto, & obstetrice gravi ac fideli consistat*. Verum hæc missa faciamus.

*Regula diagn-
nostica spec. 9.
falsam pleuri-
tidem scorbut.
à vera discer-
nens.*

Hunc dolorem cum pleuritide nihil communicare, statim primâ manus in pulsum injectione animadverti, qui mirè parvus & inæqualis erat. Dolor quoque intermitiens per intervalla recurrebat, eratque nulla, nisi ex intervallo, levis eam infestans tussis, quæ ex catarrho, à capite ad fauces delabente, ipsi adveniebat. Urinæ crassæ & turbidæ, multo crasso excremento arenæ instar, subsidebant. Cum quibus nihil vel parùm molesta sitis erat, & respiratio extra dolorem parùm vel nihil immutata. Unde cum pleuritide nihil hunc morbum communicare facile intelligunt ii, qui veterem medicinam saltem à limine digustarunt.

*Alia historia
laborantis
pleuritide
scorbutica.*

Eodem hoc dolore, subinde per diem recurrente, graviter quoque ante plures annos laborasse, celebris cujusdam viri & patricii Luneburgensis, Domini Duysterhopii filium natu maximum, memini, à quo noctu nihil infestabatur. Quo tempore non satis cognita mihi legitima hujus accidentis curatio fuit, quò factum, ut diuturnior tum illa esset. Qui etsi nostrâ qualicunque operâ, ut plurimum in quatuordecim diebus fuerit recreatus, manserunt tamen morbi dolorumque reliquiæ ad plures menses.

Prognost, 19.

Quos in prædicta filia, secunda & tertia medicaminis exhibitione (DEI beneficio) sustulimus, integra morbi curatione in septem diebus plus minus absoluta.

Eadem

Eâdem doloris dimidii lateris specie, à quo gravi- *Alia historia*
ter quoque divexabatur, Itali uxor laboravit, præ-
ter jam dicta medicamina, accommodatis quoque
huic dolori facculis, curata.

Ludit frequenter hic dolor falsa pleuritidis specie,
ut etiam hoc nomine non indoctis possit imponere
medicis, nisi diligenter, multa attentione, & ingenii
discursu secum utriusque signa excutiant examinent-
que.

Cognoscitur autem discrimen, primùm quòd cum
hoc dolore neque tussiant neque exspuant, nisi quan-
do calor lentus capitis humores dissolvens, levem
quandoque ex catharrho ad fauces tussim ac sputum
commovet. Quod, præter tussis speciem, à pleuritide
facile sputum quod ejicitur, & screatus distinguunt.

Secundò à pleuriticis doloribus hos nostros, de qui-
bus fermo est, & pulsus distinguit, qui omnibus par-
vus, mollis, & inæqualis est, ut contra in pleuritide
durus, ferratilis & altus.

Tertiò febris species, quæ in his lenta est, sicut
propter affectæ partis nobilitatem, ejusque cum cor-
de vicinitatem, in pleuritide, maxima.

Quartò recurrens ex intervallo dolor, qui non
primariò, sed per consensum partem affici ostendit,
sicut de recurrente respirationis difficultate antea di-
ximus, ubi affectus partem primariò afficientes, ad
sui solutionem perdurare notavimus: ut vel ab hoc
solo signo, (ne quid de respirationis difficultate,
qua pleuritici laborant, & sanguinis sputo dicam)
à pleuritide & lateris inflammatione, hi nostri do-
lores pleuriticos mentientes dignoscantur & distin-
guantur.

XVII. VENTRIS DOLOR QUASI COLICUS.

27. Ventr
dolor.

Historia la-
borantium
dolore ven-
tris scorbu-
tico.

AT qui ut jam dictas partes variis doloribus subinde hic morbus exercet, ita ventriculum & intestina variis cruciatibus lancinationibusque exulcerat & diffcindit, quæ nulli curationi methodicæ cedunt, sed quæ post longiores exulcerationes, corpus ægrotantis paulatim extenuant & consumunt. Quæ adeò in quibusdam graves sunt, ut duos noverim, ab his distensionibus cruciatibusque in peritonæi rupturam incidisse. Ut non abs re scorbuti nomen apud Belgas nostros, & modernos medicos, impositum ipsi esse videatur, idque ab effectu consecutum hunc morbum fuisse, ut sceletyrbes & stomacaces appellationem, à crurum & oris vitio, antea quoque in libelli initio ostendimus.

Corripiunt autem dolores hi sic affecto, non continuò, sed per intervalia. Estque pulsus plerorumque parvus & inæqualis, certam habens hujus morbi significationem.

Urina verò in quibusdam tenuis & citrina, ex qua nullum hujus morbi signum capi potest: quibusdam absque febre & siti, rubra, crassa & conturbata, evidens hujus mali argumentum continens & demonstrans. Paucis crassa, alba, & turbida. Qualis urina generosæ cujusdam comitissæ puellæ fuit, quæ post haustum cerevisiæ anglicanæ indigenæ, ut vocant, antea ab hac febre debilitata, in tantum ventriculi dolorem incidit, ut instar anguillæ convoluta, quò se verteret nesciret.

Alia historia
puellæ comitis-
sæ laborantis
dolore ventris
scorbutico.

Cum ex pullu morbum deprehenderem, & diætæ seu cerevisiæ prohibitæ à me errorem, super eo illam accusavi. Quæ etsi aliquandiu adversaretur, in-
stanti

stanti tamen & urgenti mihi tandem errorem confessâ est, Curata unico medicaminis, hunc morbum respicientis, haustu est, à quo ilico ut incalescere illud coepit, & in actum à natura deduci, ab hoc dolore, uti prædixeram, convaluit. Erat enim morbi radix jam antea cum febre à nobis eradicata.

Iisdem hisce lancinationibus, nuper duæ puerperæ, cum intensiore febre & multa siti laborarunt, & alter proxeneta, & præter hunc quidam nobili familia natus, in agro Groningano.

Alia historia laborantium dolore ventris scorbutico.

Summâ, longum esset omnes referre, quos ab his lancinationibus, hisce præteritis annis, DEI gratia, curavimus. Quare hisce contenti erimus, ne studiosè prolixitatem affectâsse videamur. Qui, quantum fieri potest, præcidere non necessaria niimur, ne jejuna oratio nostra fastidium legenti pariat.

Siquidem à multis annis, quibus praxi vacavimus & à scholis abfuimus parùm vel nihil stili exercitio à nobis tributum fuit. Ideoque boni lector consulat, si non eâ elegantia, qua oportuit, in lucem & publicum hæc demus. Nos in editione hac non tam styli elegantiam, quàm rei necessitatem spectavimus. Utrunque viris in scholis & elegantiorum authorum lectione exercitatis, post nos commendamus; a quibus, ut jam antea semel atque iterum diximus, hæc nostra obscurari cupimus.

Sed antequam ab hac scorbuti specie, ad aliam ejusdem morbi speciem transeamus, unum atque alterum prius exemplum dabimus, eorum qui diuturniore crurum dolore ab hoc morbo divexati, ab his ipsis medicamentis, à nobis (DEI gratia) sunt restituti.

Inter quos primum locum meritò sibi vendicat meus Embdæ Sartor, cui nomen Simoni est. Qui totum triennium plus minus ab hoc morbo, gravissimis crurum doloribus circa tibias fuerat divexatus, adeò gravibus & intensis, ut toto hoc tempo-

Historia laborantium dolore crurum.

ris spacio, ne horulam unam continuò in lecto quiesceret, ac nunquam melius haberet, quàm quando flexis, & corpori subjectis cruribus, fartorum more, in mensa insideret.

Tentaverat hic (ut fieri in longis doloribus solet) omnem omnium operam, admiserat vesicas, & cutem exulcerantia emplastra, denique nihil non, quò hoc dolore liberaretur, at nullo successu, nullaque doloris mitigatione, Hic à nobis in undecim plus minus, hebdomadis feliciter curatus, firma valetudine, DEI gratia, etiam nunc utitur, cum à curatione ista elapsi anni ferè tres sint,

Iisdem & non multùm dissimilibus doloribus sub genu, & circa talum Frisius quidam caupo & mercator, Adrianus nomine, tres anni quadrantes vivebatur, Chirurgorum operâ eousque perductus, ut qui antea baculi adminiculo ingrederetur, postea domi claudus desideret. Hic etiam iisdem ferè medicamentis, sed pro complexionis, & anni temporis ratione variatis, curatus in octo, ni fallor, hebdomadis *media hyeme fuit, quando difficiliores esse horum curationes apud nos solent.*

Hyeme difficiliores dolorum scorbuticorum curationes.

Regula diagn. specialis II. in dolore crurum scorbutico.

In his omnibus morbum hunc ostendit pulsus parvus, debilis, & inæqualis. Cui subinde certiore nota urina subscribit crassa & conturbata, crasso, gravi ac rubro sedimento in matulæ fundum subsidens.

Quæ trahente moram morbo, ut plurimùm citrina, & nonnihil ad fuscum declinare apparet, & quandoque tenuis & spicea, vel etiam aquea. De quibus si certi quid cognoscere cupias, necesse est pluribus deinceps eas contueri, & num quas mutationes præter rationem patiantur considerare.

Nam si alias atque alias absque causâ urinarum permutationes animadvertas, nunc crassas & turbidas, postridiè aqueas & tenues, rursus citrinas & aureas vel subrubeas; hujus morbi indicio id fieri certò ti-

bi

bi persuadebis. Easque, si ab epotis medicamentis scorbutum curantibus postridie, vel post biduum ac triduum, ex tenuibus in crassas commutari cernas, crasso & jam dicto sæpius sedimento subsidentes, habes etiam sic ex his notionem, quantum mea qualicunque experientia hætenus perdiscere quivi.

Accedit crura ab hoc morbo tentata, ad ingressum stationemque longiorem tarda & impotentia esse.

Quibus suræ crurum dolent, iis plerunque tensæ illæ & duræ, absque inflammationis nota sentiuntur, etiam certissimo hujus morbi signo, sicut tonsoribus ac mulierculis nostris notum est.

Regula diagnoscendi generem ex dolore surarum tensorum absque inflammatione

XVIII. TUMORES DURI QUASI^{15.} GALLICI.

Qui crassa & nautica victus ratione utuntur rustici & nautæ, aliquando in qualibet corporis parte tubercula consequuntur dura ac varicosa, & nonnulli eorum tumores duros, magnos & profundos, cum in inguine & glandulosis corporis partibus, tum etiam qualibet corporis parte, ac mediis musculorum spaciis, doloris, dum quiescunt, aut crus super scamno & pulvinari reponunt, expertia, quæ tamen (de varicosis tuberculis loquor) inter eundem, vel aliter propendentibus cruribus, graviter nonnullos, & sæpe ad animi deliquium usque excruciant.

Tumores duri & varicosi.

Hujusmodi tubercula quibusdam quasi monticulis etiam toto corpore extuberare vidi. Quemadmodum consulis Leovardiensis, & cujusdam nostratis nobilis uxoribus advenisse memini.

Historia tumoribus duris toto corpore laborantium.

His tumoribus etiam ad Gallicum morbum scorbutus noster quandoque alludit, ut diligenti animadversione opus sit, ad exquisitam utriusque dignotionem.

*Regula dia-
gnostica spe-
cialis 12. tu-
mores scorbu-
ticos à Galli-
cis discernens.*

nem. Quæ hoc indicio ac signo manifestatur: quod in Gallicis tumoribus potentiali medicamine apertis, materia pinguis inveniatur, larido infumato colore non dissimilis, quale nihil in tumoribus, quos scorbutus facit, apparet.

Accedit, scorbuticos tumores vitam comitari tristem & calamitosam, *ut contra luxuriosam & delitiis diffluentem, præterea laxam & voluptatibus deditam ii solent, quos Gallicus morbus facit.*

XIX. IMPOTENTIA CRURUM AD INGRESSUM.

*19. Impoten-
tia crurum
ad ingressum.*

ADhuc præter has affectiones, cruribus ab hoc morbo, citra externum & extrinsecus apparens vitium, languor advenit, & ad ingressum debilitas ac impotentia.

XX. TALI RETRACTIO VERSUS POPLITEM.

*20. Tali re-
tractio ver-
sus poplitem.*

QUibusdam talus retrò versùs poplitem trahitur, ne posteriorem pedi partem terræ affigere queant, quod etiam in nonnullis, ex cujuslibet musculi ac nervi vitio fit, prout hunc vel illum hic morbus affecerit.

Quæ omnia num ab hoc morbo fiant, pulsus dijudicat & ostendit. Nam ab urina in his sæpe nullum certum indicium est.

XXI. PLANTÆ PEDUM PUNCTIONES.

MEmini quoque molestas plantæ pedum punctio-
 nes subitò quibusdam advenisse, & ab his po-
 stridie omnimodam crurum resolutionem, quemad-
 modum illi contigit, qui ex Marchia rates Hambur-
 gum advehebat.

21. *Plantæ
pedum pun-
ctiones.*

XXII. CRURUM PARALYSIS.

Sed & citra punctiones, quàm plurimos subitò &
 de improvviso, tam crurum, quàm dimidii late-
 ris resolutione ab hoc morbo corripì vidi, ut circa
 hunc morbum minus exercitati medici, veterum
 paralyfin sic affectos pati, constanter omnes uno
 ore affirmarent: Quod ut in illa, sic in hac nostra
 crura resoluta, & inutilia usibus, quibus destinata
 sunt reddantur ac afficiantur.

22. *Crurum
resolutio.*

Differunt tamen, cùm signorum quorundam pro-
 prietate, tùm etiam curatione. Signorum proprie-
 tate hoc modo: Primùm quod etsi perindè hîc,
 ut in veterum paralyfi, pedum translatio, figendi-
 que robur & firmitas pereat, in plerisque tamen a-
 liquis decumbentibus motus maneat, quo resoluta
 membra movere, & ad muscutorum capita leviter
 ea attrahere conspiciantur, contra naturam & mo-
 rem veteris paralyseos, quæ ex nervorum obstru-
 ctione fit.

*Regula dia-
gnostica spe-
cialis 13. in
crurum para-
lysi scorbu-
tica.*

Hanc motus differentiam observavi in Consulìs
 Hamburgensis genero, nauta, duobus adolescenti-
 bus, causarum procuratore, tabellario, puella, fe-
 ne, omnibusque aliis, quos ferè hac affectione te-
 neri vidi.

*Historia la-
borantium
crurum reso-
lutione scor-
butica.*

Altera

Altera differentia, quæ à veterum paralyfi differt, quibusdam tantum adest, non omnibus, neque semper, sed per intervalla, & uno tempore magis quam altero. Ea est, quod horum quidam, qui hac affectione laborant, aliquando cruribus suis innitantur, & levi alterius adminiculo subinde in plano, non incommodè ingradientur, qui pridè pedem in terram figere, aut soli stare non poterant.

Cujus variæ vices sunt, ita ut rursus postridè id ipsis negari, iterumque paulò post concedi videre liceat: Alia planè & diversa ratione, atque in veterum paralyfi observatum hætenus fuit.

*Cur Veterum
paralysis per-
manens sit
usque ad solu-
tionem scorbu-
ticam, aut
varias habens
vices.*

In qua permanens ad sui solutionem hæc resolutio est, quippe quæ à propria, & primaria nervorum affectione procedit, donec naturæ robore, aut artis præsidio & beneficio illa vincatur, & expugnetur: cum hanc nostram aliundè nervis advenire, & per sympathiam ac consensum fieri, motuum vicissitudines demonstrent.

Quin & à veterum paralyfi in quibusdam corporibus hoc indicio differt, quod illa sæpe subito, & post fortio rem animi ac corporis motum, plethoricis & otio ac delitiis indulgentibus fiat, uti contra hæc nostra, post longas tristitiæ causas, paulatim, vel subito quoque prius subinde partem affectam tentans, quam certò sedem figat, & certam aliquam corporis partem invadat, eadem levitate, qua apprehendit, subinde resiliens, & partem afficiendam relinquens, quemadmodum Hamburgensium Syndico, & alteri in Hofatia rustico, aliisque nonnullis advenit.

Sed & momentaneo stupore, ac levi membrorum post somnum, vel statim à somno resolutione, diu ante quosdam tentatos memini, quam in morbum & hanc paralyfim res erumperet. Nam in eo quoque veterum paralyfim imitatur, quod aliquando stuporem adventantis morbi nuncium, ac veluti præconem præmittat: sed hoc signo à veterum stupore differen-
tem,

tem, quod momentaneus fit & facile remittens, quemadmodum etiam subito rursus & de improviso apprehendens, ut plurimum verò cum levi & momentanea affectæ partis resolutione conjunctus.

Unde manifestum est, non propriam nervorum, aut primariam eorum affectionem hanc esse, sed magis aliunde malum hoc nervis advenire, magisque per consensum, quam primario hoc ipsos pati, à maligna scilicet & frigida vaporum, qui ab hac putrefactione resolvuntur, qualitate & natura.

*Cur stupor
curum reso-
lutionem scor-
buticam ante-
cedens momen-
taneus sit &
levis.*

Quemadmodum faciles harum affectionum mutationes ostendunt, quæ ab humorum affluxu non iisdem mutationibus, neque æquè facile, subjectæ esse possent, ut propterea non paralysem hanc affectionem, sed potius paralyticam passionem eam dicere oporteat, ad eum modum, quo Fallopius celeberrimus nostri temporis medicus, circa finem sui de capitis vulneribus libri doctissimi convulsiones per sympathiam cerebrum subinde afficientes non convulsionum simpliciter, sed motum convulsivum appellandas esse existimat, utpote quæ ab his vaporibus excitari non aliter videntur, atque à torpedinis piscis halitu venenato, stupor.

*Paralyfis
scorbutica non
tam paralyfis,
quam paraly-
tica passio di-
cenda.*

Id quod etiam curatio demonstrat, inprimis in morbo recenti, & ea resolutione, quæ particularis est, & absque febre, in quo ab adhibitis & competentibus huic morbo medicamentis, brevi sic affecti sanantur, sæpe intra dies quatuor aut quinque Quemadmodum civi accidit Dresdensi, & alteri cui-dam adolescenti, à Gallici morbi curatione.

Prognost. 201

Ut plurimum verò intra dies quatuordecim aut circiter, sicut pluribus nostris experimentis probatum Hamburgi fuit, cum alioqui proprii nervorum morbi (consentiente omnium medicorum autoritate) longi ferè sint & diuturni, nec nisi topicis, post universalem morbi curationem evincantur & expugnentur.

*Historia bre-
vis curatorum
à paralyse
scorbutica.*

Est

Prognost. 21. Est tamen, quemadmodum nostra qualicunque observatione compertum est, longior horum curatio & operosior ac difficilior Embdæ. Quod etiam valere in aliis locis puto, propius ad septentrionalis maris littus sitis.

Prognost. 22. His auctarii loco ad faciliorem hujus à veterum paralyfi distinctionem accedit, sæpe arthriticis doloribus, de quibus postea dicemus, hanc resolutionem supervenire, vel aliis hujus morbi signis & symptomatibus hunc morbum conjungi.

Aliis etiam pedetentim, & cum longiore mora imbecillitas hæc nervorumque impotentia accessit: Diversa ratione, atque fieri in veterum paralyfi, ex subito humorum ad nervos affluxu solet.

Nam quæ ab inflammatione & ab alto lapsu, veluti à procatarctica causa paulatim fit veterum paralyfis, Galeno, quarto de locis affectis libro, descripta, ut propriis notis, ita quoque ægri confessione cognoscitur. De qua re vide Galenum loco & libro jam ante citato. Ubi etiam ceusam lector discet, unde fiat, cur manente motu sensus pereat, & contra. Quæ hic studiosè omittimus, ne prolixitatem affectasse videamur, & in illud Galeni impingere, studium & laborem eorum reprehendentis, qui in unum omnia locum, quo multiplicis scientiæ laudem aucupentur, congerunt.

*institutura
auctoris in hoc
libro.*

Estque etiam consideratio hujus rei præter nostri libelli institutum, qui non symptomatum causas, (etsi aliquando quadam rei consequentia eas attingere necesse sit) sed scorbuti morbi dignotiones, ejusdemque curationes, seu potius curationum indicationes, & huc facientes observationes nostras in hujus libelli fronte promittimus.

XXIII. PARALYSIS LATERIS
UNIUS.

Quare his omissis, ad ea quæ restant pergemus, 23. *Dimidii*
 dimidii scilicet lateris paralyfim, huic jam dictæ *lateris paraly-*
 resolutioni affinem. Quam etiam ab hoc morbo ex-*sis.*
 citari, frequenter *anno octuagesimo secundo* vidimus,
 & postea quoque non semel. Etsi pluribus familiare *Historia labo-*
 eo anno hoc malum fuerit, tam macilentis, quam *rantium para-*
 pinguibus & obelis, iisque quam maximè, qui præ-*lysi dimidii la-*
 teris.
 ter dariores victum, diuturniori tristitiæ indulge-
 rent.

Erat autem conjunctum aliis hoc vitium cum lin-
 guæ quoque resolutione, plerisque verò absque
 hac.

Omnibus verò cum melancholici humoris putre-
 factione, & lenta febre id accidisse, ostendit, præter
 pulsus magnum, durum, & inæqualem, urina
 crassa, rubra, & subfusca, cujusmodi occurrere no-
 bis illa in quartanis solet febribus: atque præter hanc,
 quæ cum hac urina jungebatur sitis, ac linguæ labio-
 rumque siccitas, coindicantibus quoque idipsum ani-
 mi affectibus, omnibus, quantum memini, ad tristitiæ
 semper diu ante morbum dispositis.

Ita enim seni accidit consulis Hamburgensis affini,
 diutius extra patriam molestam litem persequenti. Ita
 mercatori seni, in aliquot talerorum millibus à debi-
 toribus suis decepto. Ita duobus in agro, propter
 continuas pluvias, segetem colligere prohibitis: Et
 jurisperito, quem incertæ nugacesque astrologo-
 rum prædictiones vexabant, nescio quem vitæ ter-
 minum eo ipso anuo minantes, sicut confessus mihi
 ipsemet fuit, etsi aliam tristitiæ causam alii conjecta-
 rent.

*Regula dia-
gnostica spe-
cialis 14.
paralysis late-
ris dimidii
scorbutica.*

Distinguunt autem à veterum *ἡμιπληγία* manifestis indiciis hanc nostram, cum morbi natura & mores, & in aliquibus ægrotantis corporis temperamentum, tum pulsus & urina, præterea victus crassus & nauticus, atque ad trifficiam proni proclivesque animi affectus.

Natura vero & morbi mos hoc modo: Primum quod præter veterum paralyseos rationem, in hac nostra quandoque ante ejus completionem, aliud atque aliud membrum prius tremor & levis resolutioprehendat, eadem facilitate, qua apprehendit, subinde remittens.

Contra, quæ veteribus cognita paralysis ex nervorum obstructione est, propria eorundem affectio est, & propterea quam semel occupavit partem, ad sui solutionem infestans.

Atque si quis stupor (quo etiam ad veterum paralyfim illudit) hanc nostram *ἡμιπληγίαν* præcedat, observabis semper cum levi resolutione eum, quoties apprehendit, conjungi, eademque qua comprehendit facilitate, cum stupore rursus resiliire. Quam etiam eadem certitudine præfagire & attestari tumores quavis corporis parte erumpentes solent, si eadem facilitate & promptitudine, qua oriuntur, evanescant, & cum ortus sui principio, partem affectam levi & momentanea paralyfi resolvant.

Ita enim ante hanc dimidii lateris resolutionem, rustico Holsato sub Casparo à Bockwolt evenit. Ita legum & juris Doctore Hamburgensi Syndico.

Quin & post apprehensionem, à veterum paralyfi hoc signo discerni potest, quod sub mediocri & spontanea quarundam partium convalescentia, aliæ resolutæ maneat, & indies magis magisque resolvantur, vel quibusdam suis partibus ad convulsionem disponantur.

Prognost. 24. Nam & hoc huic resolutioni peculiare esse solet ut post aliarum partium curationem, quidam ner-
vi

vi, in quos vaporosa materia ab hoc morbo resoluta decumbit, contrahantur, sua contractione partem in quam inferuntur convellentes.

Atque hoc modo morum diversitate, à veterum paralyfi hæc nostra distinguitur.

Cæterum quæ à corporis constitutione & temperie differentia sumitur, majore ingenii exercitatione ac sagacitate eget, qua cognoscamus, rectè præsentī corporis constitutioni *ἡμιπληγία* veterum conveniat, nec ne.

Nam si in his regionibus à nulla evidente causa, quam veteres tradiderunt, præter corporis dispositionem, dimidii lateris resolutione quis corripiatur, qui in laboribus & curis, cum duriorē partioreque victu vitam traduxerit, verisimilius est à Scorbuto, quam nervorum obstructione id eum pati.

Quod, ut *veterum paralyfis, in otio & crapula liberaliore viventibus, obesīs & plethoricis*, vel sponte, vel post graviolem animi corporisque motum frequenter accidere solet. Ita contra hæc nostra quæ scorbutum comitatur familiarior iis esse conuevit, qui tristioribus cogitationibus diutius indulgent, ac longiori mœstitia & solitudine premuntur.

Quibus si crassioris victus consuetudo, aquarumque sublimium usus accedit, majore certioreque iudicio morbi causam manifestabunt, quo minus longiore dubitatione sit opus.

Quam pulchrè quoque manus dirimet pulsui inspecta, quæ celere dignotione discrimen quod inter utrumque est dijudicabit. Quod, sicut in veterum paralyfi, parvus ille, languidus, ac mollis sit, sic in hac nostra propter febris admistionem, quæ in initio cum hoc morbo concurrit, maxima ex parte durus & inæqualis appareat. Cui urinæ majore certitudine subscribunt crassæ, & subfusæ, similes

iis per omnia urinis, quæ in quartana febrē red-
duntur.

Quas in veterum paralyfi constat albas, tenues, & spiceas, vel albas & crassas esse, nisi alterius morbi admistione colorentur, qui propriis suis notis & signis discerni debet.

Quatinobrem in morborum dignotione exercitatum esse eum oportet, qui hæc nostra recte cognoscere cupit, atque omnium morborum signa memoriâ prius complecti & tenere, quod promptius symptomata quisque dignoscat, quibus à veterum morbis scorbutus differt.

De quibus quia prolixè & doctè suis de morborum curationibus libris medici ante nos scripserunt, inde eorum signa diagnostica peti possunt ac debent: Quæ cum his, quæ circa hunc morbum adveniunt collata & diligenter examinata, facilem postea distinctionem præstabunt. Nobis sufficit propria scorbuti signa, quibus ab aliis distinguitur, ostendisse.

Inter quæ cum non postremum locum hic urina teneat, præter morbum, etiam humorem peccantem quandoque coindicans, paucis, inter cætera signa, de ea quoque hoc loco dicere volumus: Simul ut ostenderemus, & ab hoc loco admoneremur, magis à venenatis vaporibus, & melancholici humoris corruptione, specifica hac, & scorbuto competente putrefactione infecti, quam ab humorum in nervos impulsione, malum hoc exoriri.

Causa paralyseos scorbutica.

Cur scorbutica paralyfis in convulsionem abeat.

Quod, juxta Rondeletum summæ authoritatis medicum, melancholicus humor de sua natura ex ratione, magis nervos contrahere dispositus sit, quam resolvere. Atque hinc fieri credibile est rationique consentaneum, quod in morbi progressu ac diuturniore ejus mora, aliquid de melancholici humoris substantia secum vapores hi deportantes, unum vel plures semper ad convulsionem nervos disponant, prout

prout in hunc vel illum nervum ille insinuatus de-
atusque fuerit.

Ita enim in fine morbi evenit Syndico Hamburgensi *Historia eor-
um quibus
paralysis scor-
butica in con-
vulsionem de-
git.*
juris Doctori, & alteri ejusdem civitatis civi, item
patritio Kedenfi, juveni Embdano, cauponi, & o-
mnibus feré aliis, quos sponte, vel à non sufficien-
te curatione aliquo modo restitutos ab hoc morbo
fuisse novi.

Hoc malum in initio recté tractatum curatio-
nem minus difficilem habet, utpote quæ in febris *Canon thera-
peuticus spe-
cialis in para-
lysi scorbutica.*
& scorbuti curatione consistit: ita tamen ut scorbu-
ti, & attenuantia ac incidentia medicamenta, prop-
ter causam morbi crassam & frigidam, numero,
gradu, ac dignitate ea, quæ calorem contempe-
rant, superent & excellant. Eoque curationis mo-
do factum vidi, ut supra caput brachium & ma-
nus intra octiduum tollerent & elevarent, qui ne
digiti quidem articulum prius dimoverent.

Atque hac curationis ratione, ante paucos annos *Historia eor-
um qui à di-
midii lateris
paralyfi sunt
curati.*
vivem Hamburgensem virum annos natum suptua-
inta tres, intra hebdomadas quinque, à dimidii
lateris paralyfi (DEI beneficio) curavi. Et in-
tra tres vel quatuor hebdomadas, alterum tabella-
rium, Hamburgi ad Divi Petri templum habitan-
tem, qui jam antea plures menses ab hoc morbo
recubuerat.

Ubi semel radices agere hic morbus cœperit, & *Pregnost. 25.*
diutius ac per plures annos commorari, difficulter
postea eradicatur. Itaque pluribus tum & majori *Canon therap.
generalis 139.*
ius remediis opus erit, nec non balneis & sudori-
feris, omnibusque attenuantibus, & incidentibus,
& calefacientibus tam foris, quam intus adhibitis,
applicatisque.

Si contractio advenerit, illa quoque calefacienti-
us unguentis, & ad hunc usum commendatis à *Canon thera-
peuticus spe-
cialis in contractione
primus.*
eteribus & modernis medicamentis, tolli debet, *Unguentum
fidum Valerio-*
hujusmodi unum descriptum apud Valeriolam suo
de la.

*Unguentum
fidum Valerio-
le.*

*Electuarium
Empirici cu-
jusdam ad
contractionem.*

de observationibus libro erudito & docto habemus, quod unguentum fidum author ipse appellat.

Sed & hujus ac paralyseos initiis, alioquin non admodum gravibus, hoc sequens prodesse vidi, quod cujusdam Groningani medici Empirici est, pluribus experimentis divitis.

Constat autem ex aquæ libris octo & manipulis quatuor Betonicæ, quibus ad tertiæ partis consumptionem decoctis, adjiciuntur granorum juniperi contusorum libræ duæ, cum quibus ad pultis consistentiam decoquuntur, à decoctione & expressione fortiter iterum cum Sacchari libris duabus ad syrupi consistentiam coquuntur, quando ab igne remotis sequente pulveres admiscuntur, gingiberis scilicet uncia duæ macis, calami aromatici, cubebæ, singulorum uncia dimidia, foliorum senæ uncia dimidia. Inde que formatur electuarium molle, cujus ante & post cibum, cochleare unum quotidie semel aut bis sumitur, non infelici successu, sicut in uno atque altero comperi.

Decoctum absinthii in contractione utile.

Ego plurimum auxilii positum in absinthii decocto esse sic affectis, nostris experimentis hisce præteritis annis non semel, sed multoties comprobavi. Nam hujus decocto solo & unico curatus nauta & alii fuerunt; quibus citra vehementem febrem hæc passio accessit. Ab eo quoque melius rusticus sensit, & qui in agro habitabat textor.

Canon therapeuticus spec. in contractione secundus.

Quod si gravior morbus plura ac majora remedia postulat, propter concurrentes plerumque cum hoc morbo viscerum obstructiones, quæ in quibusdam, causa morbi causam crassam & frigidam, graves & pertinaces sunt, ac difficilis expugnationis, non sufficiunt quæ jam dixi medicamenta, sed his admisce alia oportet, quæ quadam erga hunc morbum proprietate, viscera referare, crassa incidere & attenuare queant.

Cujusmodi sunt huic casui servientia, Enula camp.

ne radices, carduus benedictus, fumaria, cochlea-
ria, trifolium aquaticum, nasturtia utraque, hyema-
le & aquaticum, si haberi illud ex limpidis & puris
aquis possit.

*Medicamenta
antiscorbutica
de obstruentia,
& attenuan-
tia.*

Nam quod apud nos ex lutosis & cœnosis, ac stag-
nantibus aquis colligitur, ut mali saporis, ita inutile
est, & minus efficax. Item hyssopus, betonica, cus-
cuta, ceterach, & id genus alia crassos & melancho-
licos humores attenuantia, & quadam proprietate
hunc morbum curantia. Quæ etiam tum valere de-
bent, si febris ac sitis signa, cum urinis rubris, ad-
fuerint, idque ratione causæ materialis, cui hic mor-
bus insedit. Id quod nostro pudore, & ægrotantis in-
commodo didicimus.

Atque ab hac causa fit, quod etiam largiorem san-
guinis missionem hic morbus respuit. Sicut etiam ante
nos rectè annotavit doctissimus & celeberrimus nostri
temporis medicus D. Joannes Veierus.

*Sanguinis
missionem
largiorem cur
respicit scor-
butus.*

Purgationes quoque prius instituendas non esse, quam
humores concocti ac digesti fuerint, & specifica hujus
putrefactio superata atque evicta sit, ab Hippocrate non
uno in loco docemur. Perficitur autem curatio inter-
nis medicamentis, magis quam externis, etsi nec illa
suo loco adhibita obesse solent.

*Purgationes
in scorbuto
quando ha-
beant locum.
Curatio scor-
buti internis
potius, quam
externis per-
ficitur.*

XXIV. TOTIUS NERVOSI GENE- RIS DEBILITAS.

*Canther. Gen.
14.*

CÆterùm quod nunc de dimidii lateris resolutione
diximus, illud etiam paulatim & in pluribus an-
nis omnibus nervis corporis advenisse, in Consule
Stadenfi, viro optimo & erudito, nec non Senatoris
Hamburgensis conjuge, & paucis aliis animadverti-
mus.

*2. Totius
nervosi gene-
ris debilitas.*

In iis duo qui curationem in initio negligerent,
vel medici ignorantia rectam non adhiberent: Hi fa-

*Historia ner-
vorum om-
nium debilita-
te laboran-
tium.*

Et tandem ad omnem rem adeo inepti ac impotentes sunt, ut cibum ipsis alii in os inferere cogerentur.

In his semper pulsus parvus, debilis, & inæqualem apprehendi, per omnia vermiculanti similem.

Regula diagnostica specialis 15. in nervorum omnium debilitate.

Qui, nullâ molestiâ & obvio indicio, exercitatis in hujus pulsus dignotione, morbum hunc prodit: iis dico, qui exercitatum in dignoscendis pulsibus ingenium habent, eaque in veterum placitis ac scriptis omissa norunt. Ideoque peculiarem & veteribus incognitam causam hæc habere sciunt, aut ex similibus similia adstruere didicerunt.

Lib. 25. c. 4. Si enim Plinio credimus, ex paucorum dierum depravatarum aquarum usu, crurum resolutionem Cæsar is militibus advenisse, scribenti: quid miramur, continuo earundem apud nos usu, & ex tot concurrentium causarum congerie, idem nos pati, vel pro diversa corporum constitutione, aliis atque aliis symptomatibus & morbis nos subjici & affligi?

Historia eorum qui post dolores arthriticos aut alios in paralyfin aut atrophiam incidunt.

Duos novi post currentes arthritidis dolores (medicis morbi causam ignorantibus, & frequentibus purgationibus in initio eum aggravantibus) tandem in continuam crurum brachiorumque resolutionem incidisse. Ex qua alter post sex menses obiit, alter adhuc domi claudus desidet, nullam morbi sui curationem, quam infelicem priorum medicorum operâ expertus est, admittens.

Præter illos alium novi, post diuturnas ventris lincinationes, & frequentes vomitus, quos initio morbi sui experiebatur, ex intervallo recurrentes, & ab hoc morbo quoque (uti pulsus & urina evidenter monstrabant) excitatos, tandem in levissimam etiam brachiorum resolutionem ac totius corporis atrophiam incidisse, medicis, quibus commendata curatio fuit, morbum ignorantibus, & communi curationis modo nullo effectu procedentibus.

XXV. COLICA IN PARALYSIN
DESINENS.

Legimus apud Paulum Æginetam libro tertio, capite de colica affectione, suo tempore quandam colicam passionem invaluisse, quæ post diuturniores laniationes, colique & ventris dolores gravissimos, plerisque ad Comitalem morbum, aliis ad artuum resolutionem transierit: Idque malum primum ab Italiæ regionibus initium sumpsisse, indeque latius dispersum fuisse.

*Ægineta de
passione colica
in epilepsim
aut paralytim
desinente locus.*

Idipsum nunc etiam in multis Rheni partibus viget. Estque mihi semel quoque in Anglia in Magistro postarum visum, cujus qualia fuerint præcedentia symptomata, qualisque urina & pulsus, non satis ad memoriam nunc revocare possum. Neque erat tunc satis mihi hujus morbi natura perspecta. Sunt enim ab eo tempore anni elapsi octodecim vel novendecim.

*Historia laborantis colica
desinente in
paralytim.*

Hoc scio, nulla methodica curatione à colicis doloribus liberari eum potuisse, cum alioquin medicis uteretur doctissimis, & in veteri medicina exercitissimis, Doctore Hectore Nonio. D. Lupo. D. Adriano Junio, viris literis medicinæ peritissimis, Quos, propter veterem nostram consuetudinem & noticiam, honoris causâ nominare hic volui. A quibus nihil sublevari (ut dixi) totius semestris spacio potuit.

Neque prius hi dolores cessarunt, quam in brachiorum resolutionem, velut in judicatione causa translata, desissent.

Quare quia simile quid Hamburgensi apothecario, post diuturnas ventris ab hoc morbo laniationes, advenit, aliis post me meditando relinquo, nunquid

cum hoc morbo malum illud colludat, & eodem, quo jam dictæ passionibus modo, curandum sit.

*Historia fœ-
mine per in-
tervallapara-
lysi unius cru-
ris correpta.*

Sed antequam ab hoc scorbuti symptomate ad aliud digrediar, unius adhuc fœminæ Holsatæ historiam proponam, quæ ex intervallo momentanea unius cruris paralyfi correpta fuit.

Cujus meminisse propterea hic volui, ut ostendam quam variè medicinæ artifices hic morbus ludat. Simul ut ex hoc loco cognosceremus, magis à vaporibus (quos putridi humores intus latentes, & specifica hac & scorbuto propriâ putrefactionis qualitate affecti emittunt) hanc paralyfim excitari, quam ab humorum putrescentium contactu, eorumque ad locum affectum descensu. De muliere autem illa sic se res habet.

Diutius hoc morbo laboraverat, à quo, sicut ex ipsa intellexi, ante triennium graviter decubuerat. Cujus fortè hæ reliquiæ erant, priore curatione fortè suppressæ, & intermedio tempore tacitis incrementis rursus adauctæ. Hæ non nisi ex intervallo eam afficiebant, cum accessione alterum crus resolvebatur, ut in terram procideret, neque sponte rursus in pedes se erigere posset. Qua remittente iterum baculi adminiculo, quo volebat, ibat, idque subinde in uno die vigesies & amplius patiebatur. Curata nostrâ operâ, DEI gratia, ab hoc malo brevi fuit, eo curationis modo, quem sæpius nunc monstravi. Atque hæc de paralyfi dicta nobis hactenus sint.

XXVI. CONVULSIO PAULATIM FIENS. 26. Convulsio.

Consequens nunc est, ut quemadmodum nervi ab hoc morbo convellantur, corporisque membra in se trahantur, demonstramus; quod huic morbo de sua natura magis consentaneum id esse, supra ex Rondeletii sententia ostendimus. *Convulsio scorbuto magis consentanea.*

Quemadmodum etiam manifestum aliquando ex nautis est, ex longa & molesta peregrinatione dum ad nos redeuntibus: quorum plerisque adeo contractos ab hoc morbo videre licet, ut in gyrum circumvoluti, nullum ferè membrum habeant, quod extendant, aut extendere queant. *Exemplum convulsionis in nautis.*

In his modicis incrementis paulatim incipiens morbus continuus est, donec vel sponte, vel medicaminum ope resolvatur cureturque. Suntque fere ii sine febre. *Convulsio paulatim fiens continua & ferè sine febre.*

Nam quos cum febre convulsio hæc apprehendit, ii quibusdam accessionibus interpolatis & recurrentibus id patiuntur, à vaporum, qui à latentibus intus humoribus putridis resolvuntur, ad cerebrum & caput elevatione. Ex quo manifestum est, non propriâ capitis affectione malum hoc excitari, sed aliunde ad cerebrum vapores elevari. *Cum febre, interdum interpolata.*

Qui validiore corporis nisu & concussione discussi, tandem inducias ægrotanti concedunt, donec alii in perditorum locum restituti, & ad caput emissi, eandem, quam prius, affectionem inducant.

Atque hac convulsionis specie correptum cum febre tertiana Anglum fuisse, & cum continua Notarii domesticum, & præter hos nobilem ditionis Bremensis, etiam postea inter observationes dicemus, ubi horum historiam enarrabimus. Idem etiam ab hoc morbo Concionatoris filio & quibusdam aliis evenit. *Historia convulsionis scorbutica laborantium.* Est-

*Embdæ con-
vulsio pueris
& infantibus
familiaris.*

Est pueris & infantibus Embdæ hoc malum familiarissimum, iis inprimis, qui à parentibus hoc morbo infectis, nascuntur, vel obstetricis lac hoc morbo infectum sugunt.

*Historia in-
fantis convul-
si & permuta-
tione nutricis
sanati.*

Ita evenisse cujusdam mei conterranei viri nobilis filiolo memini, cum matris lacte hoc malum surgenti, quam hoc morbo infestari pulsus parvus evidenter monstrabat. Huic infanti cum nulla medicamina sa is prodesse, jussi nutricem quæri sanam & nullo morbo contaminatam. Quo facto, intra triduum hi motus convulsivi cessarunt, & meæ prædictioni fidem fecerunt. Fuit autem Patris filioli nomen Philippus Meckema.

XXVII. EPILEPSIS.

*27. Epileptica
convulsio.*

Sed utrum ab hoc morbo convulsio procedat, Sex tribus potissimum cognoscitur, morbi scilicet proprietate, præterea à pulsu, & urina.

*Regula dia-
gnost. specialis
16 epilepsie
scorbutica.*

A morbi proprietate hoc modo: Primùm quod semper cum febre hi motus convulsivi incidant. Deinde quod eadem facilitate qua apprehendunt, remittant, iterumque præter spem recurrant. Tertiò quod absque causa veteribus determinata corripiant.

Prognost. 23

Quibus accedit, ante hos motus alios totius corporis concussionem comprehendere, alios totius tremorem, in aliis levem præire paralysem, aliis brachia & manus prius subinde momentaneo rigore obrigescere. Quæ convulsio etiam hac nota à veterum convulsione distinguitur, quod aliquando subitò & præter rationem in alium morbum, cataphoram scilicet & paralysem vel abscessum transeat, sponte subinde evanescentem, & rursus præter expectationem redeuntem, uti Angli filia Embdæ accidit. Prout ad hanc vel illam affectionem natura ægro-
tantis magis prona est. Sed

*Historia epi-
lepsiæ scorbuti-
ca laboran-
tium.*

Sed majore certitudine à veterum convulsione hanc urinæ discernunt huic morbo familiares, crassæ, scilicet, & conturbatæ ac rubræ, crasso, & gravi sedimento subsidentes.

Talis fuit urina Angli de quo antea diximus, cum tertianæ febris accessione, multoties hac convulsione correpti. Talis domestici notarii gravissimis convulsionibus subinde in gyrum circumvoluti, magna omnium consternatione, & certo ejus ex hac vita migrationis metu. Talis nautæ filioli & aliorum omnium quos hac affectione laborasse vidi.

Quæ etsi quandoque tenuis, ut in Concionatoris filio, occurrat, eam tamen crassam præcessisse intelliges, si diligentius super iis, quæ in initio morbi apparuerunt, inquiras: Hic puer, utcunque urinas tunc temporis tenues redderet & citrinæ, attamen ne tum quidem absque siti & febre fuit: ut propterea non contemnendum signum sit, quod ab his sumitur.

Quocirca si quæ nobis cum his urinis epilepsia occurrat, faciles in initio mutationes accessionumque intermissiones subiens & admittens, non alienum à ratione erit, à vaporibus ab hac putrefactione elevatis, corruptis & malignis, eam proficisci cogitare ac constituere: Quatenus eidem rationi consentaneum est, pro varia vaporum halantium deductione, & in cerebrum irreptione alia atque alia symptomata procreari.

Causa cur epilepsis scorbatica alias in alios affectus transeat.

Quæ etsi sæpe ab una eademque causa fiant & excitentur, variari tamen illa pro diversa subjecti dispositione, & varia partium humani corporis temperatura, quotidiana experientia confirmat. Ita si multâ humidâ evaporatione irrigatum humectatumque ab his vaporibus cerebrum fuerit, sic effectus morbum patietur, quem Carum Græci, Arabes Subeth appellant, profundo altoque somno ut plurimum ægrotantem opprimentem.

Quem-

Quemadmodum hisce præteritis annis quam pluribus advenisse, quibusdam exemplis, si necesse esset, hic demonstrare possemus. Eadem hæc si tristi sensu nervos afficiat & subintret, si humidâ fuerit & frigidâ qualitate prædita, eos laxabit; si siccâ, convellet.

XXVIII. APOPLEXIA.

28. *Apoplexia.*

AD eundem modum si cerebri ventriculos, & arterias plexum retiformem constituentes ingressa ea fuerit; quod apoplexiam effectura sit, nemini dubium esse potest.

*Apoplexia
scorbutica
nunquam
visa auctori.*

Quæ etsi mihi visa nunquam ab hoc morbo fuit, tamen ex symptomatibus & signis, quæ diligenti percunctatione ab amicis cognovi, & præcedentis morbi, quo laboraverat, natura & moribus, denique ægrotantis vita & victu melancholico, unam viduam ab hoc morbo, hujusque putridæ materiæ exhalationibus sic affectam fuisse, non vanis conjecturis & argumentis mihi persuadeo.

*Historia
vindicat
apoplexiam
scorbuticam
corruptam.*

Cujus historiam, sicut de hac ab amicis & propinquis edoctus sum, hic propterea subjungam, ut aliorum judicio quoque hæc res exponatur & subjiciatur.

Incepit primum, quemadmodum ab amicis accepi, cum urinis crassis & rubris, crasso & furfuraceo sedimento subsidentibus, lenta febre hæc ægrotare, absque multa siti, aut ullo magnopere bibendi desiderio, Cujus curationem diutius negligens, post plurium hebdomadarum decubitum, ex uno symptomate (ut fieri solet) in aliud incidit, & tandem in apoplexiam, quibusdam interpolatis accessionibus eam corripientem. Unde aliquoties ad mentis usum reversa, convenienter de rebus omnibus, horis intermissionis, disposuit. Sed frequen-

quentiore & plurium dierum accessione, morbi-
que magnitudine tandem devicta succubuit, mor-
tem cum vita commutans.

Hanc historiam paucis hic adscribere volui, ut si
quandoque in similem apoplexiam cum his signis
& moribus incidamus, celeriore inventione hac
admonitione commonefacti, de singulis dispicere-
mus, ac morbum ejusque causam inveniremus &
cognosceremus: ne circa inquisitionem oberrantibus
nobis ægrotantis salus prius elabatur, quam mor-
bus cognitus sit atque perspectus.

Quod acutus hic morbus cum sit, exactam quo-
que & promptam curationem ille postulet & requi-
rat, juxta illud Hippocratis, extremis morbis ex- *Aph. 6. lib. 1.*
trema, seu ut alii rectius transtulerunt, exquisiti-
ma remedia deberi dicentis.

Quæ hic futura illa sunt, quæ quadam proprie- *Caution therap.*
tate erga sceletyrben valent, cum admistione eorum, *specialis in*
si febris vehementior adfuerit, quæ cum attenuan- *apopl. scorbut.*
di facultate eam extinguunt, & crassam materiam
incidunt. Quibus recte meo judicio misceri aliquod
simplex posset, caput respiciens, & medicaminis
vim ac facultatem isthuc deducens.

Etsi in causæ præcissione præcipua curationis vis
consistat, quemadmodum haud dubie norunt, qui
saltem à primo limine medicinæ sacra salutarunt,
& aliquam vel minimam in praxi medica exercita-
tionem habent. Sed de his, quia pleni practificantium
libri sunt, nihil necesse est cum fastidio legentis pro-
lixius ea hic referre. *Quandoquidem viris morbo-*
rum dignotione, & medicaminum compositione exer-
citatis scribimus, qui, quæ componendorum medi-
caminum ratio sit, sponte absque nostra admonitio-
ne cognoscunt, eamque pro temperaturarum diffe-
rentia ac varia morbi ejusque causæ diversitate mu-
tare ac variare norunt.

Quæ etiam ex proprietate sceletyrba convenient
tam

tam simplicia quam composita medicamenta, eleganter in suo de scorbuto libello prosequutus D. Johannes Vejerus est, celeberrimus Ducis Juliacenſis medicus. Unde peti poſſunt quæ hic deſiderantur, & ad hunc locum pertinent.

De varia febrium curatione, ejuſque, pro ſubjecta materia differentia, etiam apud probatos authores legimus, in quorum lectione prius exercitatum illum eſſe oportet, qui cum fructu, & ægrotantium commodo ac bono, huius morbi curationem tractare cupit: Ne quod dicitur & in proverbio eſt, uni calopodio calcem ubique accommodet. Multa quoque miniſtrat uſus, artium & diſciplinarum Magiſter, cujuſ ductu ſemper opus eſt. Neque poſſunt particularia omnia ſcribi. Accedit longiorem de his doctrinam eſſe, quam ut hoc noſtro libello abſolvi ea poſſit.

*Canon therap.
generalis decimus quintus.*

Qui vero totam curationis viam amplecti volent, à mitioribus incipiendo paulatim ad fortiora aſſurgere debent, ſi non ſatis priori curationi morbus obediat, aut cum laudabilibus urinis is præter rationem ingraveſcat. Signum enim id certum eſt, mitiora ea medicamenta eſſe, quam morbi cauſæ, ejuſque magnitudini conveniat. Ideoque fortioribus opus eſt magiſque attenuantibus, & ex proprietate ſceletyrben curantibus.

Quæ præterea ob incidentes circumſtantias hic obſervanda notandaque ſint, medendi methodus docebit, eaque ſponte cognoſcent, qui aliquem artis noſtræ uſum, & veteris medicinæ cognitionem habent, A quibus (ut antea dixi) hæc noſtra obſcurari cupio. Hæc in lucem & publicum dedi, eorum calamum & venam ut excitarem, utque præterea occaſionem iis hoc noſtro ſcripto præberem, preſſius poſt nos hac de re, ad divini numinis gloriam, & proximi ſalutem, cogitandi.

Magna Dei

Quandoquidem non minima Dei beneficentia eſt,
inter

inter cætera ejus beneficia, quibus genus humanum *beneficentia est*
ornat, suppululantium quotidie morborum causas & *quod suppu-*
curationem, tam benignè nobis, pro ineffabili sua mi- *lantium quo-*
sericordia ac bonitate, de egere & aperire. Quod unius *tidie morbo-*
& solius DEI opus ac munus esse nemo Christianus *rum causa &*
ignorat, quatenus à nobis ipsis nihil rectè cogitare *curationes de-*
aut facere queamus. Et si quid hujus in nobis reli- *tegnatur.*
quum à prima curatione esset, turbaret id ipsum haud
dubie Satanas, infestissimus humani generis hostis, qui
hoc unum agit & satagit, ut quam plurimis calami-
tatibus nos implicet & involvat.

Cæterum quia hæc alterius loci sunt, & ab institu-
to nostro aliena, ab his recedentes, ad ea quæ restant
properabimus.

XXIX. PARTICULARIS CON- VULSIO.

29. Convulsio
particularis.

NAm ut hi motus convulsivi cerebrum, id est, *Convulsio to-*
principium motus ac sensus apprehendentes, to- *tius & partis*
cum corpus convellunt, & in gyrum circumagunt: *ut generetur,*
ita ejusdem putrefactionis valor, in particularem ali-
quem musculum, vel motus opificem nervum dela-
tus, illius, in quod inferitur, membrum & particulam
contrahet, sua seu frigiditate & crassitie, qua nervum
adimplet, seu maligna & venenata qualitate, quæ, ut
pedo piscis, sua proprietate nervos offendit, & ad
hanc affectionem inducit & disponit. Quam frigi-
dam esse curatio demonstrat.

Quod autem vaporosa magis quam humoralis, ef- *Causa convul-*
ficiens hujus convulsionis causa sit, affectio ostendit, *sionis potius*
nullo tumore aut duritie comitata. Fit verò aliquan- *est vapor,*
to paulatim convulsio hæc, absque febris aut alterius *quam humer.*
cujus mali implicatione & admistione, a iquando *Convulsio par-*
tam manifestis febris indicis, & nonnunquam post *ticularis ali-*
travissimos ab hoc morbo excitatos dolores. *quando absque*
aliquando cum
febris accidit.

F

Cum

Cum convulsivi motus universales, de quibus diximus, semper, quantum memoriâ mecum repetere possum, cum manifestis febris indicibus fiant, iisque vigentibus quàm maximè infestent.

*Causa convulsio-
nis externa.*

Quæ autem paulatim, & citra alterius morbi admissionem fit convulsio, plerunque ex crassa & nautica victus ratione oritur, aquisque putridis & depravatis; nautis nostris, quos à continenti diutius tempestates & molestæ æquoris jactationes arcent & avertunt, familiarissima. Quos sæpe à molesta hac peregrinatione adeo contractos ad nos domum redire videmus, ut nullum ferè corporis articulum habeant, quem dimovere ac extendere queant.

*Historia convulsione par-
ticulari laborantium.*

Atque hac convulsione specie circa calcaneum infestatam Secretarii Hamburgensis sororem memini, ex crasso quoque victu, & post molestum mariti sui morbum.

Sed quæ post diuturnos hujus morbi dolores, & cum febre, vel post febrem sequitur convulsio, frequentior nostris tam rusticis quam urbanis est. Qua ante paucos menses duo correpti extra novam portam Embdanam fuere, & in phaleris Embdanis ut vocant nauta, atque præter hos mercator Antuerpianus, rusticus, adolescens Colonienfis, juvenis Embdanus & alii infiniti. Correpta ab hoc morbo apothecarii Embdani soror fuit, item mercator senex & sexagenarius, nautæ conjux & cujusdam ex Frisia occidua oriundi fœmina.

*Regula diag.
decima septima convulsio-
nis.*

De quibus omnibus, si sine febre sint, certius ex pulsu, quam ab urinis indicium est, utpote quæ ut plurimum tenues & citrinæ, nullam hujus morbi significationem habent, per omnia ferè, nisi quod tenuiores jùsto sint, sanorum lotiis similes. In quibus tamen pulsus parvus, debilis & inæqualis, manifesto indicio morbum hunc iis prodit & ostendit, qui exercitatum circa pulsum dignotionem ingenium habent.

Quod si febris indicia urina habeat, eique conju-
ctⁿ

Et si sitis & oris siccitas fuerit, præter pulsum, morbum hunc arguet urina tenuis & rubra, aut crassa & rubra, sed subobscura lividine fuscenedineve tincta.

In quarum plerisque multa subsidunt excrementa gravia & crassa, à quibus nihil clarior, supereminens supra hæc, urinæ substantia conspicitur, sed totâ suâ essentiâ superiore turbida & conturbata visitur, certo, sicut antea diximus, & indubitato hujus morbi argumento.

Quibus si prædicti dolores per intervalla infestantes conjungantur, adhuc magis super scorbuto confirmaberis. Eo quod latentis intus malignæ putrefactionis, à qua materia hæc vaporosa, suâ vel essentiâ, vel qualitate continuum discindens, dissolvitur, manifestum indicium habeant infestantes hi per intervalla dolores.

Quæ extra alterius manifesti, graviorisque morbi significationem, quomodo ad hunc morbum referenda sit, supra etiam ostendimus, ne quid molesta ejus repetitione hic sit opus.

Restat nunc paucis hujus symptomatis curationem, quam in hoc casu felicem aliquoties experti sumus, ostendamus, quæ, si sine febre & obstructionibus æger fuerit, paucissimis absolvitur, sæpe solius absinthii decocto, quod in hoc casu, sic affecto, vel ex aqua & vino, vel convenienti cerevicia, Anglicana scilicet, aut Hamburgensi tenui, felici nostro experimento non semel exhibuimus.

Estque hoc solo decocto curatus nauta, & extra novam portam pauper rusticus, & præter hos Secretarii Hamburgensis foror.

Sin cum febre & siti, atque cum obstructionibus manifestis conjunctum hoc accidens fuerit, neque in his ab hujus usu abhorreo. Nisi quod prædicto, quædam febrem mitigantia, quæ fortius obstructiones expediunt, atque hunc morbum quadam proprietate curant, miscere consueverim.

*Canon therap.
spec. in con-
vulsione pri-
mus.*

Secundus.

*Medicamenta
anti scorbutica
de obstruentia.*

Quæ autem febrem hanc curent, alio loco diximus. Quibus, pro tollendis obstructionibus, cuscutam, ceterach, scolopendrium, hyssopum, & betonicam addimus; & pro pleniore hujus morbi curatione, si febris patiat, carduum benedictum, raphani & enulæ campanæ radices, nec non in duris & agrestibus corporibus, iisque humidis & frigidis, raphani radice succum.

Et præter hæc cocleariam, nasturtium utrumque, trifolium aquaticum, & chelidoniæ minores radices. Quæ variè, pro varia corporum constitutione, & peccantium humorum conditione permisceo.

*Canon therap.
spec. in con-
vulsione ter-
tius.*

A quibus si non fatis, uti jure debebat, curatio procedat, neque tamen sitis aut febris sub his invalescat, (administratis prius ubique universalibus) paulatim ad fortiora transeo, donec aptum morbo ejusque causæ remedium adinvenero; quam causam hinc crassam & rebellem esse morbi magnitudo ejusque mores refractarii ostendunt.

Sæpe enim ab urinis rubris & tinctis, ac molestiore siti deceptus in his sum, quo minus ad fortiora transirem, aut transire propter febris indicia aude-rem, magno ægrotantis incommodo, & nullo curationis successu.

Quod in his, utcumque urinæ tinctæ videantur, morbi causa crassa & frigida, ea medicamina postulet & requirat, quæ cum levi calefaciendi facultate, attenuandi incidendique vim & potestatem, cum quadam ad hunc morbum proprietate, habent.

Ideoque si non fatis à mitioribus urinæ immutentur, vel iis ad melius immutatis, & ad naturalem colorem redeuntibus, morbus nihilominus ingra-vescat; diligenter ad ægri temperamentum, & præcedentis vitæ victusque rationem attendere oportet, & omnibus discussis examinare, fatisne secundum hæc, intensa medicamenta sint, nec ne.

Siqui-

Siquidem certum signum, urina laudabilis cum morbi incremento ac perseverantia habet, mitiora medicamina esse, quàm pro morbi causa conveniat, & idcirco juxta dictam normam intendi augerique ea debere, donec causæ morbi contrario gradu adæquentur.

Urina laudabilis cum morbi incremento & perseverantia certò notat, Medicamenta esse mitiora quam pro morbi causa.

XXX. ARTHRITIS.

ATque hæc de paralyfi & convulsione dicta nobis hæc facere morbum hunc ostendimus: ita particulares & quarumlibet partium dolores ab eo commoveri porro monstremus.

30. arthritis scorbutica.

De quibus quia partim antea diximus, hoc loco de iis saltem dicemus, qui in articulis tantum excitantur, & falsa arthritidis imagine medicos decipiunt ludificantque.

Qui, si in morbi principio catharticis medicamentis fortius curentur, ab iis adeo non mitigantur, ut etiam gravius exasperentur, & sæpe in paralyfin, aliumque ea deteriorem morbum, atrophiam scilicet vel similem degenerent. Quapropter diligentem animadversionem, & exactam à veterum arthritide distinctionem hæc res exigit & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus ejusque causa nobis cognita sit & perspecta.

Prognost. 26.

Dignoscuntur autem primùm ex eo, quod diu uno in loco, maximè in morbi initio, hi dolores quos scorbutus facit, non subsistant, sed errabundi ad alium atque alium ejusdem, vel oppositi lateris articulum transeant: Indubitato argumento, à vaporibus magis, tenuibus humoribus permixtis, quam humorum defluxu malum hoc procreari, utpote ad mutandum locum stationemque suam minus promptum. Quemadmodum à veterum arthritide doce-

Regula diagnost. spec. decima octava in arthritide scorbutica.

Causa arthritidis scorbutica.

mur, etiam illa, quæ à tenuissimis & subtilissimis humoribus accidit.

Atque hoc indicio hos dolores scorbutico proprios, ab iis, quos veteres cognoverunt distinguimus. Quod hi ad sui solutionem usque infestent, neque cum alterius membri apprehensione statim prius relinquunt, sicut in hisce nostris scorbuticis, maximè illorum initiis videre licet.

Qui in quibusdam aliquando adeo vagantes sunt & discurrentes, ut quos omni dolore solutos existimas, subito alio dolore præter spem & expectationem, cum & sine timore apprehendi cernas, qui æquè atque prior ægrotum membrum discruciet.

Eum si topicis curare aggrediaris, videbis membro eo derelicto postridie, & sæpè eodem die & hora ad aliud ejusdem, vel oppositi lateris membrum & articulum transfiliisse.

Dolor arthritidis scorbuticæ semper cum levi resolutione conjunctus.

In quo illud etiam præter veterem arthritidem occurrit, huic morbo proprium peculiare, quod semper cum levi resolutione dolor hic conjunctus sit; adeo ut hoc malo infestati, rarò membrum affectum dimovere, & ad alium locum transferre spontè queant, nisi ab alio & sano membro adjuventur. Quæ etiam cum dolore remittit, eodem quo dolor commigrans.

de Varen Veieri.

Atqui hoc malum illud esse puto, quod doctissimus & celeberrimus nostri temporis medicus D. Joannes Vejerus vernacula & Belgica nostra lingua *varen* appellat.

Regula Diagnostici gener. decima sexta ex arthritide scorbutica vaga.

Nam quod Belgis *varen* dicitur, latinis translatio ac commigratio est, cæterum est proprium hoc & pathognomicum sceletyrbes signum. Quemadmodum curatio id ipsum ostensura iis est, qui post nos eam explorare volent.

Exhibitis enim quæ stomachacæ conducunt medicamentis, ab iis hæc symptomata discuti & evanescere videbunt, ut ab excisa arboris radice, ejus folia & fru-

fructus. Cum alioqui in vera & veteribus cognita arthritide, physica ratione officii ab his pejus debebant.

Bibuntur in hoc casu, ut in reliquis omnibus, herbarum huic morbo conducentium succi, feliciore successu, quam earum decoctum. Estque in una quadam Senatoris Hamburgensis conjuge probatus mihi ad hunc casum cochleariæ succus destillatus. Quem debilioribus ventriculis libentius destillatum, evitandæ noxæ causâ propino, quod in destillatione succus hic cruditatem, qua debiliores offendere ventriculos solet, dimittat.

Canon therap. generalis decimus sextus. Decimus septimus.

Quod si crudi humoribus immixtum esse hoc malum videatur, conveniunt medicamenta, quæ citra multam commotionem ac digestionem, eos concoquant & incidunt. Qualia huic usui servientia sunt Betonica, origanum, enulæ campanæ radices, cum iis quæ proprie stomacacem curant.

Decimus octavus.

Ab his & similibus ab occulta qualitate & partim à manifesta, convenientibus medicamentis, & usu cognitis atque probatis, hi dolores evanescunt & dissipantur, ut ab oriente Sole matutino, æstivo tempore nubes.

Prognost. 27.

In quibus vero diutius medicorum ignorantia aut ægri inobedientia, vel quovis alio dolore, morbus hic perseverat; qui initio discurrentes intermittentesque dolores fuerunt, postea stabiles, & eodem loco cum accessione subsistentes in debilitato longiore morâ membro fiunt. Quando cum pulsu urinæ morbum nihilominus manifestant.

Prognost. 28.

Quæ quantum memoriâ meâ repetere mecum possum, aut crassæ, sublividæ, & rubræ, vel albæ, subsidentes, & turbidæ apparuerunt, cum, & sine febrilentis. Cujusmodi quoque visæ urinæ illius fœminæ sunt, cujus venter, crura, & abdominis musculi, mirificè ab hujus putrefactionis halitibus discindebantur. Ex cujus felici curatione primùm in hu-

Reg. Diag. spec.

Urinæ in arthriticis doloribus quales. Historia fœminæ ventris, crurum & musculorum abdominis dolore laborantis.

jus mali noticiam deductus sum, inquisitionem meam confirmante curatione, quæ cum aliis methodica ratione adhibitis medicamentis obedire nollet, ab his sequuta statim est.

Aliquorum urina crassa apparuit & subnigra, cum crassis & furfuraceis excrementis, sublividis & nigris. Qualis urina fœminæ Holsatæ fuit.

Hist. urina fœminæ Holsatæ doloribus arthriticis per intervalla correptæ.

Hæc per inter alla ab his doloribus correpta, statim in terram concidit, levi resolutione cum iisdem attentata. Quibus remittentibus, illico, quo volebat baculi adminiculo ibat. In hac præter morbi speciem raram etiam sceletyrben mihi patefecit cum pulsu parvo, urina varia & crassa, dispari substantia conspicua.

Canon therap. spec. in dol. arthriticis primus.

Ipsa quoque hujus symptomatis ignara, confessâ mihi fuit, ante triennium graviter se scorbuto ægrotasse. Curata iisdem medicamentis est, quæ ad hunc morbum valere usus monstravit. Quibus subinde cathartica validiora admiscuimus, crudum & melancholicum humorem evocantia: quod hoc hominum genus rusticum, ut celerem, sic validam curationem amet & amplectatur,

Prognost. 29.

Fit etiam aliquando hujus morbi indicio, in hac arthritidis specie, post longiorem hujus morbi moram (deficiente fortè facultate expultrice) loca, ante juncturas infestari solitas, eadem difficultate ab his doloribus premi, qua prius ipsæ juncturæ affici solitæ sunt.

Historia Notarii Embdani.

Continuus dolor coxendicis in scorbuto.

Historia Ischiade scorbutica laborantis & curati.

Quemadmodum post diuturnum & molestum hujus mali sensum Notario Embdano, & paucis aliis accidit.

Nonnullos novi continuo coxendicis dolore ab hoc morbo divexari. A quo ante paucos annos supra tres menses lecto affixus fuit Sartor meus Hamburgi. Quem variis inunctionibus aliquandiu quidam non incelebris alioqui chirurgus, sed frustra curabat. Hujus mali causam, ego ex urina crassa, rubra & subfusca,

&

& ejusdem coloris in matulæ fundum descendentibus subidentiis crassis furfuraceis cognovi, absque titi sic, aut ullo molesto caloris sensu excretis.

Quapropter mediâ brunnâ ex vino rubro cochleariæ succum ei propinavi, quo intra quatuor aut quinque ad summum dies, ab his doloribus liber evasit, etsi plurium dierum & hebdomadum integra morbi curatio postea fuit, propter cruris, qua laborarat, contractionem.

Ab his ipsis doloribus plures præterita hyeme curavi, & nonnullos qui supra tres anni quadrantes claudii fere domi defederant, & non nisi summa cum difficultate loco dimoverentur. Sicut, præter hos, alios, quos vapores musculorum membranas subeuntes brachia, crura, aliasve corporis partes discindebant.

*Historia alia
curatorum à
doloribus ar-
thriticis scor-
buticis.*

De his omnibus certum à pulsu & urina, vel ab horum alterutro indicium est minimèque fallax. Adeo ut circa hæc exercitati, magnam imo maximam aliis de se admirationem sint præbituri,

Nunc, ut quæ curationem hanc concernunt persequar, celare non possum, nostra qualicunque observatione compertum esse, nonnullos in prima morbi invasione, solo absinthio in vino seu cerevisia suspensio feliciter in quotidiano potu usos fuisse, per semestris unius spacium usum ejus continuantes. Quibus autem inveteratum malum est, pluribus fortioribusque egent, & præter ea quæ assumuntur, etiam topicis.

*Canon therap.
specialis in do-
loribus artiri-
ticis alter &
tertius.*

Ex quibus non postremum in diuturniore morbo locum sibi vendicat oleum per destillationem factum, quod suo de medicis consultationibus libello, Joannes Fernelius celeberrimus nostri temporis medicus describit, consultatione sua decima tertia.

Atque hæc de arthriticis doloribus scorbutum comitantibus, vel ab eo, si mavis, excitatis, dicta nobis hætenus sint.

XXXI. HYDROPS SCORBUTICUS.

31. *hydrops
scorbuticus.*

Restat nunc de iis dicamus, in quibus morbus hic diutius perseverans, & sub robusta natura paulatim increfcens (adjuvante hoc quoque corporis temperatura & dispositione) crura inflat, & in hydropicum ac renitentem tumorem attollit, & cum his, moram trahente morbo, ventrem. Ita ut veterum hydrope tales laborare, doctis etiam medicis videri possint.

*Tumor epatis
& lienis ma-
nifestus.*

Circumscribuntur autem horum plerisque in inveterato morbo, sæpe manifesto tumore, ex crasso & melancholico succo Epar & Lien. Siquidem non solum venæ horum viscerum, sed & ipsissima eorum substantia sæpenumero hoc tumore crasso & melancholico sic infarcitur, ut manifesto tumore intuentium oculis foris viscera sese offerant.

*Historia tumo-
ris ep. & lienis.*

Quemadmodum accidisse Senatori Hamburgensi, & alteri cuidam nobili arcium trium præfecto vidimus, & uni ex plebe Embdæ. In senatore & præfecto, præter alia signa, de quibus postea dicemus, morbum sceletyrben, non obscuro indicio, labra genæque sublurido colore suffusæ, demonstrabant.

*Hydrops scor-
butici genera-
tio.*

Qui sic afficiuntur, his à dicto humore crasso & melancholico credibile est primum viscera affici & debilitari, ab ejusdem vel substantia, vel fumo & evaporatione, seu specifica (quod verisimilius est) putrefactionis quam conceperunt, qualitate, aut ab his omnibus simul.

Atque ab hac semel intra se recepta qualitate rationi consentaneum est, facultates eorum lædi, & ad similem impressionem, qua affecti sunt, alimentis imprimendam disponi; reciproca vice adventanti-
bus

bus ad se alimentis reddentia, quod ab humoribus receperunt. Quæ hac qualitate infecta ac contaminata verisimile est aliquibus aut pluribus suis partibus ineptitudinem quandam concipere, nutritioni corporis incongruam.

Quibus paucis & tacitis incrementis coacervatis congestisque cum amplius ab innato calore occultari & dirigi non queant, primùm à fortiore naturæ nisu, ad remotiores corporis partes, crura scilicet, devolvuntur, quibus superfluum amplius non recipientibus, quod residuum est, intra viscera hæret, & tandem à robusta natura ad abdomen & peritonæum ejicitura præduro ac tenso tumore illud attollens, & falsa hydropum veterum specie medicis imponens.

Qui ignari differentia, in curatione, communi methodo, maximo ægrotantium incommodo, procedunt: Quod communia hydropis remedia, vulgaremque curationis modum hydropi competentem adeo hoc malum respuat & contemnat, ut non raro ab eadem inter medicorum manus præter expectationem ita affecti expirant.

Prognost. 30.

Quo magis utile erit differentias quibus discrepant, prius observasse, ne in curatione prius impingamus, & salus ægrotantis nobis elibatur, quam morbus cognitus fuerit.

Deprehendi autem discrimen potest, cum ex eo, quod à purgantibus difficulter spirent, & quotidie in deterius prolabantur, tum extra purgationis experimenta, ex vehementiore respirationis difficultate, cum angustia sub diaphragmate conjuncta: quem etiam in morbi initio nondum premente valde tumore, gravior his est, quam in veteri hydrope, aut hydropis ratione esse consuevit.

Regula diagnostica specialis 12 in hydrope scorbutica continens notam hujus primam.

Nam quod maximè in hujus initio conqueruntur, illud præcipuum est, quod plerique horum præcludi sibi aerem, & ad orificii ventriculi regionem coangustari se contestantur. Adeo ut quidam ipso-
rum

rum erecti spiritum trahant, instar eorum, qui orthopnoeâ laborant; a crassis flatibus vaporibusque diaphragmate (quod puto) compresso atque distento.

Quo fit ut iis discussis, hæc difficultas remittat, redeatque iis regeneratis, & rursum, ut prius, ad diaphragma elevatis. Siquidem in plerisque quibusdam quasi vicibus res geritur, in initio potissimum, quando non semper neque continuò infestari eos ab hac angustia videre licet, nisi quum causa mali fortis & instans est.

Si corporibus plethoricis & multo sanguine refertis malum hoc advenerit, statim etiam sublurido colore tincta labra genæque apparent, cum peccantis humoris qualitate morbi speciem ostendentes.

Quam à communi quoque hydrope tumoris qualitas, (nam à leucophlegmatia etiam alia signa distinguunt) dirimit & discernit: Quod in hoc nostro hydrope tumor durior sit & tensior, ut mollior est & laxus in veterum ascite & hydrope.

Ideoque neque æquè altam, neque æquè facilem digiti impressionem, atque veterum hydrops, admittit: Haud dubiè propter humoris melancholici, à quo fit, admixtionem. Quem, ut alibi sæpe, sic libro de curatione per sanguinis missionem, Galenus tumorem duriores scirrhioreque efficere docet, uti laxum pituita facere solet.

Hunc tamen pro temperaturarum, atque redundantium ab his humorum diversitate rationi consentaneum est, aliis duriores, aliis laxiores fore, quatenus alia corpora pituitæ, alia alterius humoris feraciora, de sua natura sunt. Qui dum morbosæ causæ miscetur, in tantum tensionem molliemque variabit, in quantum huic tumori hic vel ille humor permiscetur. Qui tamen nunquam, aut perquam

quam rarò, nec nisi in mollissimis laxissimisque corporibus, ad eam mollitiem, quæ veterum hydropi familiaris est, accedit, idque ob crassioris, & melancholici humoris, à quo fit, admixtionem.

Quamobrem impressus his digitus in aliquibus nullum post se vestigium relinquit, in aliquibus exiguum, in paucis alius descendit: cum in communi & veterum hydrope notum sit, quis post se foveas ille relinquat. Hanc differentiam à multis abhinc annis observavi.

Ex qua in nobili Batavo, præ cæteris meæ patriæ medicis, hunc morbum cognovi, non sine artis encomio, & ægrotantis, quod maximum est, salute: frustra alioqui doctissimis, & non vulgaris eruditionis medicis curationem hanc ex authorum præscripto persequentibus, qua (quod eorum pace, ad multorum salutem mihi dicere liceat) penè ad orci fauces æger perductus erat. Quod ægerrimè sic affectos, (ut obiter particularem hujus curationem attingam) purgationes sustinere, maximè in morbi principio, usus demonstret.

Historia hydropis scorbutico laborantis.

Prognost. 31. Canon therap. spec. in hydrop. scorbutico primus.

Cæterùm medicamentis, incidendi attenuandique facultate præditis, misceri debent, quæ erga hunc morbum scorbutum peculiariter valere, aliquoties antea ostendimus.

Secundus.

Quo curationis modo citra purgantium opem, plurimos sanatos novi. Siquidem sublati obstructionibus, venisque reſeratis, unàque curato scorbuto, sæpe præter opinionem tumor hic evanescit. Quod si non satis succedat, ubi curata ex parte vel de toto sceletyrbe videbitur, tum demum cathartici superflua deturbare convenit, iis potissimum & inprimis, quæ proprietate sua humorem melancholicum educunt.

Tertius.

Cujus generis Electuarium Indi utriusque est, confectionis hamech, diacatholiconis, & his similia alia sunt, passim authoribus decantata.

Verum

Quartus. Verum nec illos purgari in initio debere, quibus, ex venarum obstructione, & humorum in visceribus coacervatione, Epar & Lien intumescunt, nisi prius convenientibus unguentis & emplastris tumor & obstructio sublata sint, ex communi curationis methodo magis notum est, quam ut hic moneri illud oporteat.

Quintus. Semper vero quoties cum his scorbutus occurrat, dictæ qualitatis medicamentis ea miscenda sunt, quæ specificam erga hunc morbum vim & proprietatem habent. Eo sublato communem tunc in eradicandis quæ supersunt vitiis, viam sequi licebit.

Sextus. Si calor & sitis, atque febrilis caloris signa majora adfuerint, ea convenientibus medicamentis quoque contemperanda esse, sponte notum est. Quæ tamen ejusmodi esse debent, quæ aliquali incidendi facultate prædita & adornata sunt.

Septimus. Quibus crassior in venis sanguis redundat, vel quæ consueta sangxinis evacuatio substitit, iis vena aperiri, & reduci consuetudo intermissa debet, atque tantum sanguinis mitti, quantum morbi & virium ægrotantis ratione commodum erit.

Observatis scopis & indicationibus, de quibus eleganter Galenus, ut de reliquis omnibus, libro de curatione per sanguinis missionem, scribit.

Octavus. Profuit in aliquibus sic affectis hæmorrhoidum quod memini, apertio, sponte nigri atrique sanguinis redundantiam effundentium. Quo naturæ beneficio præter alios, conservata à gravissimo suo morbo, rustica Kedenfis fuit.

*Historia ab
hydropescor-
butico liberatæ
fluxu hæmor-
rhoidum.*

Nonus. Si non satis officium suum natura fecerit, & venæ ani turgent, applicari iis sanguisugæ poterunt. Quod si nec sic satisfactum naturæ fuerit, vena aperiri sub poplite debet, quod melius est, aut in sinistro brachio è regione lienis. Et si ita casus ac necessitas postulaverit, modicis vicibus sanguis extrahatur, nisi admodum plethoricum esse, & crasso
copio-

copiosoque sanguine abundare, ægrotantis corpus videatur.

Alioqui nostra qualicunque, ut & Doctoris Vejeri celeberrimi Ducis Cliviensis, medici, observatione animadversum fuit, in genere largam sanguinis missionem ægrè hunc morbum perferre.

Quod imprimis notari in locis frigidis & humidis debet, ubi simul frequens crudarum sublimi-
umque aquarum est usus. Qualia sunt apud nos Frisia utraque tam occidua, quàm orientalis, & pleraque Hollandiæ loca, propius ad septentrionalis maris littus sita, in quæ venti humidi & frigidi perpetua ferè nubila inducunt crassa & humida.

*Sanguinis
missio larga
cur in scor-
buto non con-
veniat.*

A quibus ad frigiditatem humiditatemque disposito aere, corpora nostra ut ab aquis frigidis & crudis, plus satis refrigerantur, ut propterea largiorem sanguinis missionem, in Gallia, Italia, & pluribus Germaniæ locis usitatam, respuere videantur. Rationi enim consentaneum est, ab his aquis (ne quid de aere dicam) multos tenues crudosque humores, cum in prima, tum secunda & tertia corporis regione coacervari, quibus sanguis spiritusque contaminati, haud dubiè refrigerantur & obtunduntur, ad sui concoctionem longiore tempore, fortioreque calore indigentes.

Quæ omnia largiore sanguinis missione conturbari, cui dubium esse potest? Ut non abs re dictum ab Hippocrate sit, medicum cujusque loci, ad quem accedit, victum, aerem, & aquas considerare debere, & his curationem attemperare.

XXXII. HYDROPS VESICALIS..

32. *Hydrops
vesicalis.*

ID obiter admonere hic volui, cùm peculiarem huius morbi curationem ut ostenderem, tum etiam ut ad harum regionum clima eam accommodarem, quam sic affectis prodesse, ratio monstrat, usus confirmat. Præter hanc hydropis speciem, etiam alia occurrit, nostris regionibus quoque familiaris, quam à vesicarum toto corpore & qualibet ejus parte extuberantium forma, Belgica lingua nostrates *Bougwater* appellant.

Prognost. 32

Hanc communis vulgi opinio incurabilem tenet, ideo quod paucos ab ea convalescere, etiam vulgi observatione, constat. Siquidem ante hæc tempora nulli medicorum, quod sciam, illius causa & curatio satis cognita fuerit. Unde non mirari infelicem ejus curationem oportet: Quandoquidem quæ veteribus in suis hydropum speciebus descripta curatio est, adeo huic nostræ adversatur, ut etiam fortissimos apta sit, paucis diebus & hebdomadis prosternere & debellare.

Sicut testem hic (nisi aliorum famæ parceremus) facere virum juvenem ac nobilem possemus, non ita pridem, eum, hac curationis via, finem adeptum, quem mox prædiximus, simul ac medicamina præscripta ei in officina videremus. Nam cum ægroto prius semel atque iterum fueram locutus.

*Errores &
suos & alienos
in curatione
commisos cur
detegat autor.*

Quod tamen non obtrectandi causâ, sed veritatis studio à me scribi, omnibus persuasum velim. Nam mea sorte contentus nulli invideo. Et debet procul hoc vitium à Christiano pectore abesse, cujus unicuique studium esse debet, ut collata sibi à DEO dona in publicum ad communem omnium utilitatem adferat. Sicut de hac re à Divo Paulo Corinthiorum primâ epistolâ, capite 12. admonemur. Sed & homi-

micidii à quodam accusantur, qui collata sibi à DEO dona dissimulant.

Atque hæc præcipua mihi scribendi hujus libelli causa fuit. In cujus contextu, si veritatis confirmandæ gratiâ, quandoque quorundam errata attingere contingat, velim hic mihi viri docti ignoscant, sibi que certò persuadeant, non à malitia sed simplici veritatis studio ea proficisci, in quo etiam neque nostra dissimulare constituimus.

Sed ut ad institutum nostrum, undedigressa oratio est, revertar, paucis in hac hydropis specie, sicut attentatum nobis in reliquis hujus morbi differentiis fuit, signa notasque ostendam, quibus à verum hydrope distingui hic noster queat. Ne cum nostro ipsius & artis turpitudine priusquam morbus cognitus fuerit, curando imingamus. Quoniam periculi, & calamitatis plenum est, morbum curare omnibus suis partibus non satis prius examinatum & discussum.

Cognoscitur autem ex tribus potissimum, morbi scilicet qualitate ejusque naturâ, & moribus, præterea à pulsu & urina. A morbi vero natura & proprietate hoc modo: Primum quod prius quam certas sedes figat, aliquando aliam atque aliam corporis partem momentaneo tumore & inflatione hic morbus attollat & distendat.

Regula diagnostica specialis vicesima in hydrope vesicali.

Quod iis tamen accidit magis, qui ex subtiliore aëre ad crassiorem sese transferunt, aut humoribus præditi sunt tenuioribus, & multis flatibus refertis, præterea victus ratione usi sunt minus melancholica & crassa. Nam quibus humores crassiores sunt, minusque vaporosi, in his minus conspicuæ hæ tumorum mutationes sunt; sed his pedes primum, postea totum quoque corpus, duro & inæquali tumore paulatim assurgit, variis tuberibus, sua subinde quasi cervice circumscriptis, extra reliquum tumorem exstantibus propendentibusque.

Quæ etsi inguini & scroto familiariora sunt, ta-

men pedibus quoque & brachiis, scapulis, dorso; reliquisque corporis partibus ea adnasci videre est.

Suntque hæc ut plurimum dura, semper verò doloris expertia, præter morbum, humoris quoque qualitatem indicantia. Quibus, majore scorbuti morbi confirmatione, pulsus accedit parvus, & inæqualis, quem sæpius huic morbo proprium ac familiarem esse, jam antea diximus. Subscribentibus his omnibus urinis in initio crassis, rubris, & sublividis, aut variis, modo rubris & instar Gallici vini rubri claris, modò rubris & crassis, ac conturbatis, modo crassis, albis & turbidis, & nonnunquam albis & aqueis.

Quæ tamen procedente morbo, non aggrediēte amplius morbi causam naturâ, ut plurimum crudæ & tenues, sicut in reliquis hydropum speciebus conspiciuntur.

Sed & hac nota aliquando cognoscitur, si de præcedentibus signis altius inquiras: quod ante ejus generationem, alia atque alia symptomata ægrotantem infestarint, huic morbi familiaria, & nulli curationi methodicæ, cui physica ratione debebant, parentia: veluti exempli gratiâ frequens vomendi conatus, vel variæ & inconsuetæ alvi dejectiones, vel sine morbo manifesto diutius continuans languor, aut cum pulsu parvo, crebro & inæquali, oris siccitas, vel perpetua, vel à somno tantum matutino infestans, & diutius absque sensibili morbo perseverans.

A quibus diutius commorantibus, facilis ad hunc hydropem transitus est, & hujus rursus à veterum hydrope distinctio.

Curatur autem eodem curationis modo, quem supra in priore hydropis specie ostendimus. Quo distincti tumor universalis, & cum hoc exstantia hæc tubera solent, nisi morbus nimium sit inveteratus. Quando etiam post interiorum curationem, particulari tumoris tuberumque curatione opus est, ex

Secundus.

ius

iis quæ discutiendi dissolvendique facultatem habere prædecessores nostri medici prodidere.

Inter quæ non postremum locum in hoc casu habent absinthium, ruta, arthemisia, & chamæmelum, & his similia alia. Convenit & ex lupinorum, absinthii, & chamæmeli farina cum oxymelite in pul- *Medicamenta discentia. Historia mulieris ab hydropese vesicali curata.* ticulæ formam redacta, & cruribus calida obvoluta pulcicula duplicatis aut triplicatis linteis densioribus.

Hac curationis via nuper admodum extra novam portam Embdanam, cujusdam acicularii conjugem, quæ menses tres plus minus decubuerat, intra septem dies DEI beneficio sic curavi, ut rursus consueta domi munia obiret, & cibum cum appetitu assumeret, paucis medicamentis porrò integra curatione peracta.

XXXIII. ATROPHIA SCORBUTICA.

REstât nunc aliud sævum hujus morbi accidens, quod Latini nutritionis defectum, Græci commodiore vocabulo atrophiam appellant. Quandoquidem ab hoc sævo malo intra corpus latente, non semel omnem succulentiam carnemque corporis ita absumi vidi, ut sceleti verius, quam hominis formam, sic affecti referre viderentur. *33. Atrophia scorbutica.*

Quod à levissima & latente intus putrefactione, cum hoc morbo concurrente, & specificam hanc humorum corruptionem redolente, iis advenire solet, non nisi specificis, & huic morbo accommodatis medicamentis, depellenda. *Atrophia scorbutica causa.*

Cæterum cum hoc symptoma plurium morborum sequax comes sit, multa distinctione opus est, qua atrophiam scorbutum comitantem, ab aliis atrophie speciebus, veteribus medicis cognitis, distinguamus ac dignoscamus.

*Regula diagn-
ostica spec.
21 in atro-
phia scorbuti-
ca, seu nota
eam discernen-
tes ab aliis,
quæ veteribus
sunt notæ.*

Quod minus difficile erit, si causas & morbos omnes, à quibus fit, memoriâ teneamus, & his discussis celeri mentis cogitatione dispiciamus, num quæ veteribus cognita causa, à qua sequi ratione phyllica solet, subsit.

Quod si his examinatis, nulla causa à qua sequi eam veteres dixerunt, subsit, promptior futura inventio causæ sit, quam hic scrutamur.

Nam si ex nulla veterum causa æger citra rationem lentè contabescat, quod in hoc rara esse debeat causa, nemini non notum esse potest. Quæ an scorbuto adscribenda sit, cùm propria cujusque morbi & pathognomonica signa, tum pulsus & urina monstrabunt.

Nam quæ à puris in thorace collectione, sanguinisque sputo neglecto, suppurataque pleuritide, nec non acri ad thoracem defluxione, & serosorum biliosorumque humorum in eo putrefactione, atrophia fit, partim suis signis, partim ab ægrotantis relatione cognoscitur.

Sed nec illa virum in medicina exercitatum latere potest, quæ à viscerum, ex inflammatione aut erysipellate, putrefactione & abscessu, aut ventriculi vitio fit, humorumque depravatorum in eo collectione: quod de his præter alios, doctissimè suo de medendi methodo tractatu Galenus scribit.

Quæ etiam diarias febres, & continentes malè curatas, sequitur atrophia & hectica febris, facilè quoque dignoscunt, qui memoriâ tenent, quæ de his Galenus medendi methodo, de febrium differentiis, & suis de crisibus libris, ac alibi prodidit.

Quæ partim, si de morbi principiis altius medicus inquirat, etiam ab adstantibus, & ægrotante ipso cognoscuntur. Ideo quod rarò diariæ febres absque procatartica causa fiant, & continentes vehementiores sint, quam ut latere aliquem queant.

Sicut nec illa facilè ignorari potest, quam nobilioris

ris partis inflammatio facit, nec illa quam in Epatis inflammatione color citrinus ostendit & ictericius. In Lienis inflammatione color subfuscus & niger, intestibus acutus dolor. Quemadmodum de uno nuper nobis compertum est, ex unius testis inflammatione, & latente intra scrotum morbo post plures menses, ex gravissimis morbi doloribus, in atrophiam & corporis consumptionem incidente, ex qua post annum, medicorum errore, morbum ignorantium, extinctus est.

Historia atrophie ex inflammatione testis consumpti.

De tabe dorsali primus Hippocrates scripsit, & post ipsum luculenter insignis nostri temporis medicus, & in morborum dignotione excellenter doctus, Doctor Jodocus Lommius, suo de observationibus medicinalibus libro secundo.

D. Jodocus Lommius.

A quo facile hujus atrophie notas lector discere potest, ne quid molesta signorum repetitione hic opus sit, quæ multò rectius apud ipsum authorem leguntur loco & libro citato.

Hæ quidem atrophie species cum propriis signis, passim à medicis descriptis, non difficulter dignoscuntur, quædam etiam causam manifestam habent, in sensus & oculos incurrentem, non difficilem distinctionem habent apud eos, qui in veterum recentiorumque authorum lectione sunt exercitati.

Quarum si nulla subsit, atque æger nihilominus citra manifestum morbum veteribus cognitum, lentè contabescat, primùm tentandus pulsus est. Qui si parvus, debilis & inæqualis fuerit, hecticodissimilis, habes ni fallor aliquod stratum tibi ad morbi inventionem fundamentum, à quo ad reliquorum superstructionem, nullo negotio deduci possis.

Cui si urina crassa & sublivida, vel citrina & subfusca responderit, propius sic ad morbi cognitionem accedes. Eoque plus, si cum his anxietates ad præcordia per intervalla infestantes, aut in toto corpore & cruribus efflorescentes maculæ nigræ & citrinæ

apparuerint. Quod his notis & signis, etiam lippis & tonforibus hodie hic morbus cognitus sit.

Accedit hac atrophiam laborantibus sæpenumero totum corpus languere, ipsisque ægrotantibus videri magis languere se, quam certo aliquo morbo detineri, utpote qui de nulla re magis quam corporis languore conquerantur, multo animi dolore, membra tabefacta monstrantes, certæ mortis & sepulturæ præsagium tacite, quod sciunt, continentia.

Hujus curatio, quia paucis quoque ad hæc usque tempora innotuit, & à plerisque medicis ob corporis consumptionem in oculos incurrentem, magno errore & ægrotantium periculo, humectantibus refrigerantibusque attentata fuit, visum propterea nobis fuit, operæ precium nos facturos esse, si, quæ ad curationem hujus symptomatis pertinent, prolixius persequamur. quod grave malum hoc sit, & pluribus apud nos, hoc tristi rerum statu, familiare.

*Historia de
duobus atro-
phia scorbut.
extinctis.*

A quo, cum hæc scriberem, intra triduum duo à medio sublati fuere, & plures in agro graviter periclitati sunt. Inter hos fuit unus præclaris ingenii dotibus ornatus, Dominus Hector ab Oldorsum, nobili genere, & honesta stirpe prognatus, qui propter excellentia dona ejusque in Republica auctoritatem, longiore vita dignissimus fuerat.

Quod hic propterea admonere, & hoc loco inferre volui, ut ab his exemplis, quam necessaria hujus rei consideratio sit, eò plus admoneremur, & ad curationis investigationem excitaremur.

Quæ, ut in reliquis morbis, ita hic quoque à causæ mali cognitione ac remotione dependet, quæ diversa, in hac atrophie specie est, ab ea iisve, quæ cognitæ veteribus fuerunt.

Nam in omni us ferè veterum atrophie speciebus, malum illud miseris mortalibus ab æstuante calore advenire solet, cordi infixio, vel aliunde ad cor accedente.

Quod

Quod in hoc nostro nutritionis defectu, potissimum à fumis vaporibusque fit, à putrescente intus, & in prima corporis regione materia melancholica, crassa, & frigida, vel aquea, & cruda, sed hac specifica putrefactione scorbutica infecta, multâ copiâ elevatis. Quorum continua evaporatione & copiosa, (sicut de aliis hujus morbi symptomatibus demonstrari posset) cordis calor modicis incrementis adauctus, assurgit, & præter naturæ modum accenditur, sed adeo lento & gliscente, propter causam morbi frigidam, calore, ut vix, nisi longiore temporis mora, ab affectu percipi possit.

*Atrophia
scorbutica
generatio.*

Qui arteriis, & per consequens toti corpori communicatus, sæpe post plures menses & annos, hunc (quem dixi) affectum producit, citius aliquando, aliquando etiam tardius, prout majore minoreve copia, administratæ sic affectis causæ adjuvantes, & morbum ejusque causam adaugentes fuerint. Qui de sua ipsius natura, propter morbi causam frigidam & crassam, partim ab aquis crudis, partim ab aëre frigido & crasso, victuque melancholico & crasso collectam, tardus est & lentus, nisi ab extrinsecis, ut dixi, adjuvetur.

Ex quo, quæ sit in his curandi ratio facile intelligit, qui saltem aliquem medicinæ usum habet. Quæ in legitima sex rerum non naturalium administratione consistit, adhæc convenienti potionum ac medicaminum usu, præter peculiarem hujus morbi curationem, tenues & crudos, vel crassos frigidosque humores, de sua natura concoquentium, & incidentium: Quatenus crudorum, humorumque melancholicorum, non multum dissimilis, si veterum placitis credimus, curatio est.

*Canon therap.
spec. in atro-
phia scorbuti-
ca primus.*

Quæ quomodo pro corporum, ac morbi causæ diversitate varianda sit, à medendi methodo docemur. Cujus exacta quantitas omnibus accommodata, cum infinita sit, à nullo determinari satis

potest, sed cujusque judicio considerata relinquatur.

Quæ autem sint, quæ cum peculiari hujus morbi respectu, crassos crudosque humores incidunt, supra diximus. Sed nec hic repetere ea pigebit. Quandoquidem, uti suprâ ex Rondeletio clarissimo nostri temporis medico admonuimus, mercatores non piget circa pecuniam calculum ter quaterve repetere.

*Medicamenta
antiscorbutica
concoquentia
& attenuan-
tia.*

Itaque quæ ad hunc casum probata mihi sint, prædictas facultates possidentia, inter cætera numerantur, carduus benedictus, absinthium romanum, cochlearia, trifolium aquaticum, becabunga, nasturtium utrumque, & si humor adsit melancholicus, majorque venarum obstructio, cuscuta, ceterach, scolopendria, epithymus, buglossa, polypodii quercini radices; vel si plures fuerint humores crudi & aquei, enulæ campanæ radices, hyssopus, betonica, cinamomum, macis & alia his similia. Quibus felicissimè Dei gratiâ cura io procedit.

*Canon therap.
spec. in atro-
phia scorbut.
secundus.*

Sed & victus esse debet calefaciens, attenuans & incidens. Vitentur angue pejus aquæ patriæ crudæ, falsæ, & sublimes, præerea quæcunque cum his, vel ex his parantur. Sunt & alia huic morbo convenientia remedia, eleganter à Doctore Joanne Vejero, suo de scorbutico libello, conscripta: unde depromere quisque poterit quæ ad hujus curationem pertinere putabit. Ego usitata & probata mihi pono.

*Canon therap.
spec. in atro-
phia scorbut.
tertius.*

Si tussicula (ut aliquando ex destillantibus ad pectus catarrhis fieri solet) adfuerit, pectus exasperans, prædictis aliquid hordei mundati, & paucas jujubas, ac liquiritiæ modicum addo, vel pilulas bechicas ægrotanti exhibeo, ex tragacantho in vino præstantissimo dissoluto, & cum amylo ac saccharo in massam trochiscorum redacto.

Quartus.

A quibus si non satis mitigata tussis videbitur, &

& somnum illa interturbat, fuerintque ad pectus delabentes humores tenues; etiam ad cynoglossæ pillulas, nullo ægrotantis incommodo, devenio.

Si expectorantibus opus fuerit, sintque humores *Quintus.*
crassi & viscosi, iis utor, quæ incidendis educen-
disque crassis & viscosis humoribus authores præ-
scribunt.

Nam cum causa morbi frigida sit, à multum re-
frigerantibus hic abstinere oportet. Sæpe etiam si *Prognost. 33.*
morbus sit diuturnus & longus, ad duodecimam
hebdomadam & ultra curatio extenditur, juxta il-
lud Joannis Manardi, quo longos morbos longam
curationem habere scribit.

Solet tamen prædictis semper, quod sciam, cu- *Prognost. 34.*
ratio obtemperare, ac citius & melius verno & æsti-
vo tempore, quam hyberno, quando à frigore ca-
vere sibi ægrotantes debent: quod illud huic morbo *Canon therap.*
inimicissimum esse, quotidiano usu experimur, ma- *spec. in atro-*
ximé si Boreas spiret. *phia scorbut.*
sextus.

Vinum Gallicum rubrum quandam erga hunc *Canon therap.*
morbum proprietatem habere putatur, estque plus *spec. in atro-*
Rhenensi nutriens. Commendatur & lac caprinum *phia scorbut.*
stomacacæ. *septimus.*
Octavus.

Quod meo judicio efficacius, & huic symptoma-
ti conducibilis erit, si huic lacti thymus incoqua-
tur, & post concoctionem croci paululum huic
misceatur, cum modico melle vel saccharo, ne in
ventriculo coaguletur. Eritque adhuc meo judicio *Lactis capri-*
huic malo accommodatum, si iis, quæ ad hunc *ni in atrophis*
morbum proprietatem habent, herbis & simplici- *us.*
bus, aliquandiu ante lactis usum capræ alantur: si-
cut in oesophagi exulceratione factum legimus à
Galeno, & in calculi præscriptionibus usurpari vide-
mus à modernis, in hædini sanguinis præparatione.

Quæ autem objici ad hunc usum capris possunt, *Herbæ capris*
hæc sunt: folia acetosæ, nasturtii hyemalis & aqua- *objicienda.*
tici, trifolii aquatici, becabungæ, cochleariæ, num-

mulariæ, raphani sylvestris, & tenuis herbæ fecalæ, aliorumque folia & flores, usu & experientiâ huic morbo probata.

Atque hæc de atrophia, quam scorbutus facit, dicta nobis hætenus sint. Qui post nos majore ingenii felicitate præditi, manifestiorem hujus, & omnibus magis obviam, à veterum atrophie speciebus, distinctionem nobis dederint, iis gratiam habebimus omnes.

Si quid etiam mihi incidat, quod certiore signo & magis omnibus noto, ab aliis atrophie speciebus, hanc nostram discernat, id quoque in medium adducam. Interea jam dicta lector boni consulat, rogo, & quo à me animo dantur, eodem accipiat peto. Quæ etsi ob styli ruditatem atque inelegantiam luce indigna sint, magisque indocta, quam quæ doctorum manibus contrectentur, aut contrectari mereantur; attamen quia usum non vulgarem hoc tristi nostro tempore habent, & ante me nemo extitit, qui absolutum quid (quod sciam) de hoc morbo petraçarit, & in publicum dederit, malui, incertitiam meam prodendo, indocti nomen, quàm utilia celando, invidi crimen subire. Quod hoc malitiam simpliciter habeat, illud etiam sit ἀνορθωσις, tamen cum publico bono conjunctum esse, omnes boni mihi attestabuntur.

Malevolorum judicia perversa, & obtrectiones, ut semper, ita hodie quoque contemno & aspernor, fretus conscientiam recti. Sed de his fortè plura, quàm oportuit, sæpe diximus. Quare his omissis ad institutum revertemur, ad ea quæ restant, pergentes.

XXXIV. ULCUS ET GANGRÆNA
DIGITORUM PEDIS.

INter quæ reliquum aliud malignum ac sævum ^{34. Ulcus & gangræna digitorum pedis.} hujus morbi accidens est. Quod etiam doctissimus vir, omnium artium & disciplinarum, linguarumque cognitione excellens, Doctor Peucerus, & clarissimus nostri temporis medicus Doctor Joannes Vejerus, observasse videntur. Quod ego primum vidi, quale fuerit, paucis hic describam.

Incipiebat autem circa tali pedisque extremum, ^{Historia cum multis nigris & purpureis maculis, scorbuto, sicut jussdam Veieri & gangrænâ digitorum pedis scorbuticâ correpti.} antea dixi, familiaribus. Quarum una summo pede non procul à pedis digitis, exulcerari crustoso ulcere, cum pustula citrina, cœpit, quæ parum supra maculam illam extabat. Et non ita multò post in ulcus gangrænosum, siccum, neque pus neque saniem reddens, degenerabat, utcunque turundis ac spleniis id chirurgus moliretur.

Quotidie serpebat latius. Et quod ante ulcus membrum erat, pes scilicet supremus, mortuum cum pedum digitis apparuit; ita ut ægré & vix immissum ferrum æger sentiret. Reliquæ, quæ circumstabant maculæ, nigræ, absque ulceratione perstiterunt.

A quibus secundum tibię longitudinem plures lineæ, septem in universum vel octo, ni fallor, pellucidæ, & saturatæ rubedinis ascendebant, non secus atque si rubrâ cretâ ductæ fuissent, tenuem & cholicum sanguinem intra se contineri, vel ab hoc procreatas se esse, demonstrantes.

Erat enim ægrotantis temperamentum cholicum, & multo sanguine cholerico redundans. Eratque facie rufus æger, præterea clara & nobili familia natus, & aliorum perfidiâ, meliore fortunâ, ^{ut}

ut postea intellexi, dejectus. Quæ res haud dubiè tacitè senem cruciavit, maximè in suo conjugio, quod in senili ætate primùm inierat, vel proliis causâ, quam senex ex conjugè susceperat.

Hic cum primo eum viderem, urinas reddidit instar vini Gallici, rubras & claras, quibus totâ earum superficie multa densa & citrina spuma innatabat, sed absque ulla siti aut potus desiderio. Hæ in morbi progressu magis lividæ magisque subfuscæ, cum eadem spuma, totam urinæ superficiem, ut dixi, tegente, apparuerunt.

Pulsus parvus, debilis & inæqualis vix digitis percipiebatur. Mortuus autem æger duodecima morbi hebdomade propter morbi ignorantiam est: quod, ut verum fatear, nondum tum cognitus mihi satis hic morbus ejusque curatio esset.

Cum ego ei adessem, æger pedis demortui præcisionem rogabat. In quo consentire nolui, quod totum corpus præterea malè affectum urinæ monstrarent, & quod septuagesimum ætatis annum æger implevisset, eique actioni omnes ejus cognati adversarentur.

Historia eorum qui gangrena vulgari correpti sunt.

Qui extra hunc morbum partium mortificationem senserunt, iis subito, & cum frigoris sensu illud advenisse memini, & alios post biduum mortuos fuisse, sicut rustico accidit; alios post horam, quemadmodum Superintendentis quondam Hamburgensis Joachimi Westphali conjugi evenit.

Quod etiam de quodam Antuerpiensi eodem tempore Dominus Licentiatus Carolus Battus, vir integræ fidei nostrique amantissimus admonuit. Cui adjunctus in hac curatione collega, quasi in ipso mortis articulo fui. Ut propterea hac nota & differentia fortè hæc nostra mortificatio distinguenda ab ea sit, quæ sanguinis virus, vel alias sequitur causas cum membro ægrotantem subitò perimens & occidens. Cum hæc nostra paulatim, & post longius intervallum id faciat. Sed

Sed de his aliorum esto iudicium. Nos enim hujus causâ id proponendum putavimus, ut diligentius huic considerationi doctiores post nos incumberent. Interea certiores esse notas & diagnostica signa judicamus, quæ pulsus & urina monstrant: à quibus nullo negotio distingui & dignosci ab aliis morbis sceletyrbe poterit. Ab iis dico, qui vel hæc nostra diligenter legunt & observant, vel alioqui aliquam hujus morbi cognitionem pleniorē habent.

XXXV. ULCERA VARIARUM CORPORIS PARTIUM.

HUic simile & affine malum est, quod Hambur- 35. *Ulceræ*
gi olim in illius oppidi cive conspexi. Quod cum *scorbutica va-*
tumore ingenti ad elaphantiasim accedente præter di- *riarum corpo-*
midiam faciem, & magnam cervicis partem, nasum *ris partem.*
& labia utraque occupabat, aspectu horrendum, ad- *Historia civis*
eòque tetrum, ut citra horro em nemo intueri ægro- *Hamburgensis*
tantem posset. Siquidem præter dictam faciei infla- *Ulceræ can-*
tionem, nasus lividus erat, labia prætumida & nigra, *croso correpti*
oculi prominentes, præterea sublurido & fusco co- *in facie &*
lore palpebræ tinctæ, & variis pustulis variegatæ. *vicinis locis.*

Hæ serpendo quotidie latius, per totam ferè faciem dispergebantur, subjectas canes erodentes, & circa tempora in ulcus nigrum, tetrum, malignum, ac glomerosum, quod carcinoma Græci vocant, desinentes.

Notum enim cum ex aliis authoribus, tum ex *Marcelli Vir-*
Marcello Virgilio est, doctissimo Dioscoridis interpre- *gili locus de*
te, carcinomatis generationem, ex melancholico hu- *carcinomate.*
more, cum referbuit, fieri. Cujus de natura hujus verba eleganter secundo commentariorum in Dioscoridem libro descriptâ, huc adferre placuit, quæ sic habent.

Grave hoc malum est, quod nec discuti, nec di-
velli

velli potest, nec corporis purgatione minui. Sed tam malefici ingenii est, ut mitiora remedia negligens asperioribus irritetur, neque ante exulcerationem alia spes est, quàm ut differatur exulceratio & incrementum,

Ibidem idem quoque author ad remorandum ejus exulcerationem, quædam Dioscoridis medicamina simplicia examinat libro citato, capite 147.

Prognos. 35.

Hoc malum ægrè curationem admittere, etiam clarissimi quidam nostri temporis medici judicarunt. Itaque quæ felici experimento, & nostra qualicunque observatione & inventione, probata nobis ad hunc usum medicamina sunt, in medium adferre non gravabimur. Ita tamen ut suum cuique maneat liberum de hac re judicium.

*Canon therapeuticus spec.
in Ulcere
scorbutico nigro & crustoso.*

In hoc posteriore, in prædicto, ulcere nigro & crustoso, felici successu usi sequenti medicamento sumus, quod constat ex resina, olibano, & oleo rosaceo, in unguenti formam redactis spleniis quibus illinebatur, & vino Rhenano prius intinctis.

Quo brevi ad suppurationem separationemque & puris generationem, ulcus hoc productum fuisse vidi. Sicut in altera decem annorum puella, sequens profuisse, experti sumus, quod domi parentes ipsi nostro jussu ex oleo rosaceo, ovi vitello, tritici farina, olibano, & paucissimo melle parabant, spleniis illitum, quod crustoso & nigro ulceri imponebant.

A quo intra dies plus minus quinque vel sex nigrum hoc à sana carne separatum excidit. Reliquam ulceris curationem sarcoticis perfecimus. Hanc curandi hæc ulcera rationem, etiam Hippocrati placuisse, tertio de fracturis libro legimus. Ubi apertè ostendit, nigrefactas partes mollibus medicamentis, non acribus, ad suppurationem & separationem perducì debere.

Quapropter nigrefactæ tam carni, quam cuti aut nervo, album ceratum Hippocrates illinit. Quod,
ut

ut ipse dicit, curationem ambustis similem talia postulent & petant, sicut latius ac melius loco citato apud ipsum lector cognosceret.

Eandem quoque curandi hæc ulcera rationem Galeno placuisse 14. medendi methodo legimus, ubi medicamina mordacitatis expertia hisce affectionibus nigris & crustosis commendat, ideoque ex metalis ea lotis & ustis parari jubet, quod ab acribus hanc exulcerationem irritari, ipse quoque de sua experientia comprobaverit. Quemadmodum latius hæc legi apud ipsum authorem possunt.

Qui in facie hoc malo laborabat, ille neque delectum ciborum, neque ullum in iis ordinem servaverat, sed promiscuè uti sese obtulerant & sine discrimine, duros & infumatos ingesserat. Hujus urinæ, dum adhuc obambularet, viæ sunt nigræ, crassæ, & ex pallido sublivescences, ac turbidæ semper.

Historia laborantis ulcere scorbutico in facie.

Pulsus decumbenti durus erat, præterea ferratilis & inæqualis, & propter febris admixtionem justo altior. Morbus verò, quantum ad sensus, mitis. Sitis nulla & perquam exigua, putrefactionis notis, quas urina monstrabat, minimè respondens, non felici hujus morbi, sicut prius ostendi, argumento.

XXXVI. FEBRES PESTILENTIALES ET EARUNDUM TUMORES.

36. Febres pestilenciales & earum tumores.

Est hoc malum apud Embdanos frequens, quod Imperitum chirurgorum ac practantium ibi, vel medicinam facientium vulgus, pestis indicium esse dum arbitratur, theriacæ aliorumque calefacientium medicaminum (pro conservatione à peste magis, quàm curatione excogitatorum) usu & exhibitione, curationem, magno ægrotantium incommodo, ac certo vitæ periculo, molitur; febrem his adaugendo, & insuper sanguinem adurendo.

Sed

*Regula diagn.
gnost. spec. 22.
in feb. pestilen-
tialibus & ea-
rum tumori-
bus.*

Sed à peste hunc morbum, præter symptomata mitiora, quibus quandoque se prodit, facile pulsus, & aliquando urina discernunt.

Quæ in aliquibus varia occurrit, modò tenuis, modò crassâ, & conturbata, & multo quasi sabulo in fundum subsidens, vario & dispari sedimento conspicua: cum qua pulsus parvus & debilis apparet, contrarius putrefactionis indiciis sæpe, quæ urina demonstrat.

*Historia laborantium fe-
bribus pesti-
lentialibus
cum tumori-
bus, &c.*

Et si etiam in aliquibus durus & ferratilis subinde ille sentiatur, instar illius, qui in pleuritide, & membranarum inflammationibus percipitur. A quo nos nuper in duabus puellis, primâ manus nostræ ad pulsus applicatione, statim hunc morbum cognovimus: quum peste eas laborare, persuasum omnibus domesticis esset.

Cæperunt autem eodem tempore in iisdem ædibus ambæ simul ægrotare, ancilla cum duobus in inguine tumoribus, & filia, præter alterius inguinis tumorem, nigrâ & crustolâ maculâ ac ulcere, mediam ferè tibie regionem occupante.

Unde de peste opinio adeo fortis parentum animis impressa fuit, ut nullo nostro sermone evelli ipsis ea in initio potuerit. Quam tamen post triduum procedens, juxta nostrum prognosticum, curatio remove cœpit, & post septimum diem planè eradicare.

Fuit hæc puella filia cujusdam nostratis Frisii occidui Regneri Cornelii, olim Consulis Bolsuerdientis, nunc vero Embdæ, propter belli turbas exulantis, cujus & ancilla erat. Quem nominare hic volui, quo magis fidem omnibus facerem, nihil præter comperta, usuque probata hic me affingere, qui, sicut antea dixi, nihil hoc libello asserere constitui, quod non multiplici nostra experientia comprobatum sit.

Similibus tumoribus duris, renitentibus, dolorisque plenis, cum nausea multa, multisque ex intervallo recurrentibus anxietatibus, & febre ac siti, urinisque citrinis in initio & tenuibus, correptæ aliæ duæ

Hæ foeminæ Embdanæ fuerunt. Quarum una civis primarii filia, altera Groningana foemina erat, aromatarii conjunx, quæ Embdæ ad Delphit plateam, ut vocant habitabat.

Qui præter has, jam dictis tumoribus correpti ibidem fuere, in horum plerisque præter dicta symptomata, à peste hanc febrem distinguebant rara quædam signa, scorbuto morbo magis, quam pesti convenientia.

Cujusmodi exempli gratiâ, nervorum resolutio imprimis est, in quam etiam, cum hac febre, atque cum his tumoribus incidisse nonnullos memini. Si quidem adolescentem novi, cum colli ab hoc morbo tumore, ilico quoque linguæ usum amisisse, majore hujus morbi (utpote qui nervis infestissimus est) quam pestis indicio.

Rara quædam accidentia scorbuto magis quam pesti convenientia.

Sed & anxietatibus, quas ad præcordia infestare diximus, plerique omnes, quos hac affectione laborare novi, infestati fuere. A quibus nonnulli, etiam præter spem & expectationem ilico suffocati perire.

Atque hoc symptoma, etsi pestilentialibus febribus quoque familiare esse consuevit, est tamen in iis magis continuum, minusque interruptum, propter diversam morbi sedem, quæ in peste præcipue cor esse putatur, ut in scorbuto inferior venter & lien. Unde varii ad cor & diaphragma vapores exhalant, prædictas anxietates causantes. Atque ab hac causa anxietates hæ, sicut & vomitus cum hac febre incidentes, magis interruptæ sunt, quam in peste eas esse videmus.

Anxietas pestilens ut à scorbutica discernatur.

Quibus, majore hujus morbi certitudine accedit, quod minus grassantes, & paucioribus communes illæ febres, quam verè pestilenciales esse solent, unde *propædes* dicuntur. Hæ quod magis publicæ sunt, magisque in populum grassantur, epidemiæ vocantur.

Cum hæ nostræ cum scorbuto conjunctæ, vel ab

ejus (si mavis) putrefactione specifica excitatæ, sæpe ad unam atque alteram familiam tantum constringantur, in eaque non omnes, sed propter vitæ victusque errorem, ad hunc morbum magis dispositos apprehendat. Quod diligenter considerari hic necesse est ab eo, qui inter has febres rectè sit distincturus.

Cur febres pestilentiales scorbutica cum verè pestilentibus conveniant.

Alioqui pluribus, quibus inter se colludunt, signis, facile practantium oculos & mentem obfuscant. Quandoquidem non solum prædictis tumoribus anxietatibusque sed & vomendi conatu, & pari, ob materiæ crassitiem, aut obstructionum venarum magnitudinem, urinarum laudabilitate, sicut & siti, nec non molesta linguæ labiorumque ariditate, ut & morbi propagatione, & nigris crustosisque ulceribus, sibi invicem assimilantur. Ut propterea acuto & sagaci medico opus sit qui inter has febres ritè sit distincturus. Neque mirari de his hanc symptomatum similitudinem oportet, cum una utrobique causa materialis putetur.

Pestis materia seu generatio ex Rondeletii sententia.

Nam si clarissimo nostri temporis medico Guiljelmo Rondeleto credimus, videbitur ex crasso & melancholico sanguine putrefacto, pestis generatio esse, qui sanguinem nostrum incendere, conturbare, inficere, & ad putredinem venenositatemque disponere creditur, sicut caniculæ tempore vinum ebullire & conturbare facit fex ad superiora excitata.

Melancholia seu humor pestis Galeni.

Ut non abs re humorum pessimus dicta Galeno melancholia, libro de febrium differentiis & alibi sit. Siquidem fex & sordicies sanguinis, à principiis vitæ quam longissimè elongata est, liberalitatis inimica, & senio ac morti cognata. Nullus etiam humor plures ac magis varias affectiones inducere solet atque melancholia, cum propter locorum, quæ occupat & infedit, diversitatem, tum propter varias ejus qualitates, & generationis modum, qui facit ut alia naturalis, alia non naturalis sit, prout per adustionem ab hoc vel illo humore generatur.

Illa igitur, cum tam pestis, ex Guilelmi Rondeleti sententia, quam scorbuti recentiorum authoritate, materialis utriusque febris causa sit & origo, sola putrefactionis specie tantum differentium; quid mirum, si pluribus indifferentibusque signis & symptomatibus inter se colludant concertentque?

Est tamen distinctio necessaria propter curationem, quæ propter specificam utriusque & differentem putrefactionem, alia in peste, alia in scorbuto est. Quemadmodum diversæ curationi subjacet putrefactio morbi Gallici, diversæ & alii, ea quæ Elephantiasis & lepræ est.

*Curatio pestis
& scorbuti
diversa, sicut
& morbi
Gallici & le-
præ.*

Et utcunque pluribus signis cum sceletyrbe Gallicus morbus colludat; doloribus scilicet juncturarum sub noctem ingravescentibus, tumoribus duris, nervorumque contractione; aliam tamen curationem hæc in sceletyrbe, aliam in Gallico morbo requirunt, quatenus non una utrobique causa, aut putrefactionis species est.

Quæ, ut in Gallico morbo ligni decocto, ita in scorbuto cochleariæ, & similium, hunc morbum à proprietate curantium, exhibitione tollitur & removetur.

Atque ad hunc quoque modum se res in hisce febribus habet, utcunque signorum similitudine eandem morbi speciem mentiri ac repræsentare videantur.

Quomodo autem signorum similitudine se invicem repræsentent, paucis exemplis ostendemus, quo dilucidior res fiat, & magis omnium oculis exponatur.

Nuper cum hisce symptomatibus ad pestem colludentibus, correpti duo viri, & una puerpera ab hoc morbo fuerunt. Quorum alter Groninganus nobilis & classium præfectus, alter Antuerpianus fuit. Puerpera indigena & Embdæ (ut puto) nata.

*Historia febribus pesti-
lentialibus
scorbuticis la-
borantium.*

Inceperunt autem cum citrinis & tenuibus urinis

multo æstu, & æstuante intus calore, omnes hi febricitare, cum multa siti, & majore labiorum linguæque ariditate, adeo ut classium præfecto, si vel minimum à potu sibi temperaret, maximis, & ad minimi digiti latitudinem, fissuris, labia linguaque diffecarentur & dissilirent, quæ rursus (quod admiratione dignum) à largioris potus assumptione, illico coaluerunt.

Interea exterioribus frigebant, & anxietatibus omnes laborabant gravissimis, ita ut ab his sæpè supra dimidiam horam puerpera, gravissimis animi deliquiis correpta, quasi semimortua jaceret. Quod etiam in morbi initio, post levissimum motum Antuerpiano advenit.

Attamen utrique in his deliquiis pulsus arteriarum fortior videbatur, quam alioqui extra deliquia in morbo ipso. Præfecto classium ad cætera signa quoque delirium accedebat. Eratque cum his signis pulsus omnibus parvus & inæqualis. Quæ omnia malignæ & pestilentialis febris signa esse, quis ignorat?

*Alia historia
febris pestilen-
tialis scorbu-
tica.*

Qualia & illa quoque fuerunt, quæ cum hac febre concionatori Embdano, viro perhumano & docto advenerunt, ad pestis symptomata, prædictis propius adhuc accedentia. Qui etiam febricitare cum gravissimis ventris torminibus cœpit, & iisdem ad præcordia anxietatibus, nec non æstuante interiorum calore, exteriorum frigore, præterea & inexplibili siti, ac infesta linguæ labiorumque ariditate. Sudabat multum, sed è corpore exiens sudor adeo foetebat, ut intolerabilis odor ad lectum adstantibus esset.

Circa faciem & pectus variæ subinde efflorescebant maculæ purpureæ & subnigræ, vel potius sublividæ, eadem facilitate, qua erumpebant, evanescerent.

Quæ omnia pessimo indicio delirium adaugebant, per intervalla tamen magis, quàm continuo eum infestans.

festans. Hanc febrem pluribus signis cum pestilentialibus & malignis febribus communicare, nemo medicorum ignorat.

A quibus hanc tamen post quintum, ni fallor, diem, febris intermissio distinguebat. Quam salutarem in Aphorismorum libris Hippocrates dixit, quocunque modo fiat, *Lib. 4. aph. 3.*

Curati autem omnes DEI gratiâ iis medicamentis sunt, quæ, cum scorbuti morbi eradicatione, obstructions tollunt, humoresque crassos & melancholicos concoquunt & incidunt. *Canon therap. spec. in feb. pestilentialib. scorbut.*

De quibus, quia dictum nobis alio loco est, nihil necesse est, eadem hic cum legentis tædio repetere. *primus & secundus.*

Cum similibus symptomatibus ab his febribus correptæ, Groningana, & Embdani filia fuerunt, quibus post quintum vel sextum, si rectè meminidiem, ad femora tumores duri & rubri, doloris pleni, eruperunt. Quæ etiam his ipsis medicamentis curatæ intus sunt, tumoribus localibus discussis sublatisque, qui in Embdani filia, chirurgi operâ sublatis curatique sunt post plures hebdomadas.

In Groningana aromatarii conjuge, Embdæ ad Delpht plateam habitante, sequenti experimento, hisce tumoribus accommodatissimo, quod in duobus ac tribus diebus omnem hunc tumorem & durti- *Experimentum ad tumores pestilentes scorbuticos.* em discutit ac tollit.

Capiebat autem absinthii communis pulveris quantitatem sufficientem, quæ ovis recentibus eodem die exclusis, cum albumine, vitello, & ovi testis conquassatis, & minutissimè contusis, ad pultis consistentiam permiscetur, frigidaque tumoribus, præsentis ut dixi remedio, applicatur: cujus affectum in his & similibus, utcunque vile & facile parabile medicamentum videatur, admireris.

Illud autem in hac curatione animadversione dignum est, scilicet minutæ curationis indicio fieri, quoties cum medicaminum ad hunc morbum per-

Prognost. 36.

inentium exhibitione, urinæ tenues cum morbi manent incremento, vel cum crassis & subsidentibus, nihil morbus remittit.

Canon therap. spec in febr. pestil. scorbut. tertius. Ideoque fortiora, & fortius incidentia ac attenuantia, quæ hunc morbum concernunt, medicamenta desiderari, quibus morbi radix præcidatur.

XXXVII. MORTIFICATIO CUM ET SINE ULCERE CRUSTOSO ET NIGRO.

37. Mortificatio cum & sine ulcere crustoso & nigro.

ATque hæc dicta nobis quadam orationis consequentia de his febribus sunt. Quæ proposita à nobis propterea sunt, ut aliis nobis doctioribus cogitandi diligentius occasionem præberemus. Nunc quæ de horum curatione relicta nobis sunt paucis persequemur.

Canon therap. spec. in mortificatione primus. Inter quæ primum mortificatio est, quam cum, & sine crustoso ac nigro ulcere incidere, & cum eo advenisse præclarissimi Ducis Ottonis, Domini mei clementissimi hospitii Magistro, antea diximus, quamque feliciter tolli & curari postea in similibus fimo vaccino vidimus, si quotidie bis renovatum affectæ parti accommodetur.

Mortificatio paulatim facta.

Canon therap. spec in mortificatione secundus.

Fit quoque paulatim aliquando hæc mortificatio, advenitque vel uni vel pluribus corporis partibus, sicut in utroque crure civi Embdano accedit, & in brachio altero tributarii Embdensis ancillæ. Quæ eidem quoque curationi subjacet & paret, cui prior: nisi quod utrobique, ob morbi, & causæ morbi frigiditatem, absinthii pulveris, nec non piperis, ac seminis sinapis partem, rectè adhiberi posse putem.

XXXVIII. ERYSIPELAS.

Est præterea hujus morbi indicio (sicut nostra qua- 38. *Erysipelas.*
 licunque observatione animadversum sæpenumero
 fuit, & multiplici nostra experientia comprobatum)
 phlegmones seu inflammationis specie efflorescen-
 tia rubea, quamlibet corporis partem, prout hanc vel
 illam magis imbecillam sic affecti habent, apprehen-
 dens. Quam, quod rubeo roseoque colore cutem
 plerunque suffundat, vulgus nostras communi & ver-
 nacula nostra lingua, *de Roof* appellat.

Estque hoc malum quoque nostris hisce regionibus
 frigidis, propter pravas aquas corruptam qualitatem *Causa erysipe-*
 sanguini nostro inducentes, pluribus, quam velim *latis.*
 & optem, familiare. Quod nonnullos aliquando fe-
 rè perpetuo, nonnullos post singulas hebdomadas &
 menses, aliquando post trimestria spacia plus minus-
 ve infestat, pro causæ, & concurrentium atque ad-
 juvantium extrinsecus causarum magnitudine, ac ma-
 jore minoreve congerie.

Cæterum hanc affectionem ab hac sanguinis pu- *Regula diag-*
 trefactione, quæ scorbuto competit, procedere, *nostica specia-*
 præter pullum & urinam morbi mores, humorum- *lis 23 in ery-*
 que, qui eâ corripuntur, temperamentum & consti- *sipelate scor-*
 tutio denotat & demonstrat, *butico.*

Quandoquidem non semper plethoricis & sangui-
 neis (ut veterum phlegmone) aut alioqui sanguinis
 copiâ laborantibus hæc efflorescentia contingit, sed
 etiam ab hac constitutione quam longissimè remotis.
 Certissimo argumento, magis à depravata sanguinis
 qualitate, quam ejusdem copia & plethora, malum
 hoc provenire & originem suam ducere.

Quæ an cum specifica hujus morbi putrefactione
 consentiat, ejusdemque cum ea qualitatis sit, porrò
 ab urina & pulsu, ac morbi moribus discimus, sint

ne talia hæc, cujusmodi ea huic morbo competere, pluribus antea demonstravimus. Nam si pulsus occurrat parvus & inæqualis, & dispari substantia, vel variâ in initio urina; seu crassa & conturbata, aut tenuis, & quibusdam rotundis corporibus cineritiis aut rubris, in fundum subsidentibus; vel cum his turbida etiam urina & conturbata: habes ex his evidentiâ hujus morbi signa, quæ de hoc morbo te confirmare possunt.

Sed & facilis ejus in quibusdam, præsertim junioribus, de loco ad locum commigratio, certò tibi persuadere debet ac potest, cum hoc morbo malum hoc communicare: utpote quod magis ab halitibus vaporibusque ab hoc morbo & putrefactione resolutis, quam simplici humorum ad partem affluxu hæc fieri, certa ratione convincat: quibus, sicut pluribus ostendi & probari posset, hæc materia ut plurimum abundat, eaque ratio est facilis erysipelatis hujus permutationis, aliorumque qui subitò ab hac putrefactione eveniunt affectuum. Atque ab hac facili & momentanea de loco ad locum hujus affectionis commigratione, nos primum cogitare ausi fuimus, ab hoc quoque morbo hoc symptoma provenire. Quod postea curatio confirmat, quam milles ferè hic, si ita dicere licet, sumus experti.

Quam in hac specie, ut reliquis hujus morbi differentiis, plurimum, pro ratione aquarum, victus, & aeris, in quo sic affecti vivunt, variari comperimus.

In quibusdam (ut hoc obiter addam) plurimum dierum, ante ejus eruptionem, horrores, etiam à veterum phlegmone hanc efflorescentiam distinguunt. Etsi sufficiant ad denotandam mali causam, quæ ab urina & pulsu indicia sumuntur.

Quibus si reliqua consentiant, pluribus ad instituendam rectè curationem confirmaberis. Quæ hic eadem est, quæ in reliquis hujus morbi speciebus,

bus, habita humorum concurrentium, temperamenti, aeris, victusque præcedenti ratione. De quibus alio loco & ab aliis docemur.

Canon therap. spec. in erysipellate scorbutico primus.

Nos, ne eorundem repetitione, prolixitatem affecisse videamur, non necessaria, quantum possumus, ressecamus. Quare ad alia hujus morbi accidentia transibimus, delirium scilicet & memoriæ læsionem, De quibus parcius dicemus, quod rariora atque nullum admodum apodicticum hujus morbi signum contineant.

XXXIX. DELIRIUM ET LÆSIO MEMORIÆ.

39. Delirium scorbuticum & læsio memoriæ.

QUOD, ut fieri in aliis morbis solet, sic in scorbutica putrefactione, ex materiæ ad caput elevatione, ista consequantur, nullam (quemadmodum & in aliis affectionibus symptomaticis) peculiarem sui curationem postulant, præter eam, quæ morbi radicem præcidit & evellit.

Canon therap. spec. in scorbut. delirio & læsione memoriæ.

Quæ quia diversa ab iis morbis hic est, qui veteribus cogniti fuerunt, exacta ejus cognitione opus est, quo ab aliis & veteribus cognitis morbis & causis delirium suâ naturâ efficientibus, ea distinguatur, quæ hoc nostrum delirium, ac mentis memoriæque, læsionem operatur,

Quandoquidem ad curationem inprimis hæc distinctio conducit: Quatenus rei ipsius cognitio, inprimis vero morbi ejusque causæ noticia, primum in inquisitione sibi vindicat gradum, à quo ad finis consecutionem, mentisque nostræ intentionem, tutâ porrò ducimur viâ, illud efficiens, ut propria & debita cuique morbo curatio, radicem morbi præciciens, adhibeatur.

Regula diagnost. spec. 24. in scorbut. delirio & læsione memoriæ.

Quæ in hac mentis nostræ alienatione, primum ex facili ac inopinata ejusdem commotione, ejusque

præ-

præter rationem intermissione cognoscitur. Deinde ex miti & lento morbo, nullo sæpe æstu aut siti molestiore, vel inquietajactatione infestante, & sua qualitate magis venenata, quàm caloris copiâ, spiritus cerebri turbante: cum veterum deliria non nisi acutos & peracutos sequi morbos consueverint.

Atque hoc solo indicio, ne quid de reliquis dicam, facile à veterum symptomatico delirio hoc nostrum distinguitur. Nam quod ex propria capitis affectione excitatur delirium, ut pathognomonicis morbi signis, & morbi vehementia, sic affectionis assiduitate dignoscitur, ut propterea ea res nulla nostra admonitione indigeat.

Magnum quoque, ad monstrandam utriusque differentiam, vim & potestatem urina habet. Quæ in hoc delirio sæpe crassa & rubra absque multa siti visitur.

Cui & pulsus subscribit aut durus & ferratilis, similis illius, qui in pleuritide occurrit, absque tamen ulla membranarum inflammatione; aut parvus & inæqualis, nihil ferè differens ab eo, qui in orificii ventriculi obstructionibus sentitur, absque ulla quoque hujus affectione.

Sed & victus ratio crassa & nautica, & in locis planis ac palustribus habitatio, multum etiam momenti ad confirmandum de his judicium habent, si cum prædictis concurrant & conferantur.

Atqui quæ circa delirium hoc observanda sunt, eadem quoque circa memoriæ læsionem considerantur.

Nam & hæc interpolata magis, quam continua, in hoc morbo esse solet, per intervalla, sicut delirium, ex nulla manifesta causa, & quasi præter rationem, sic affectum infestans. In his ut plurimum variæ urinæ conspiciuntur tam in colore, quam earundem substantiâ, & subsidentiis,

XL. CARUS ET SOPOR PROFUNDUS.

Diversos quoque vidi alto sopore ac caro ab hoc morbo correptos fuisse, ex vaporum & flatuum (quibus aliquando mirum in modum hæc materia abundat) conferto in cerebrum impetu.

40. *Carus & sopor profundus.*
Cari causa.

A quo ante annum, cum tertianæ febris accessione, & recurrentibus paroxysmis, singulis vicibus operimi adolescentem, cum hujus morbi significatione vidi, adeo alto somno, ut nullis nostris clamoribus vellicationibusque excitari aliquando potuerit.

Historia caræ scorbuticæ laborantium.

Et post ipsum, virum sexagenarium, olim Zelandiæ præfectum, qui ante nostrum ad ipsum adventum quatuor integros dies ab hoc morbo dormiverat, unde nullis domesticorum clamoribus experge fieri, & è somno excitari quivit. A quo, ut prior, nostra opera & curatione, Dei gratiâ, ad sanitatem sic revocatus iis medicamentis est, quæ hunc morbum curare postea ostendam.

Duos novi post diuturnum cum hoc morbo conflictum, & varia hujus, quæ passi fuerunt, symptomata, somno aliquandiu plus satis indulgisse, propter corporis, ut fieri solet, pigritiem, & spontaneam, qua laborabant, lassitudinem, ad motum minus expeditos.

A quo, diuturniore irrigatione cerebri lethargo oppressus alter fuit postridie quàm ad eum veni.

Alter quoque diu ad ingressum impotens & tardus, insolitam, ab anno uno atque altero solitudinem amplexus fuerat, otio & somno plus justo indulgens, quantumvis juvenis & robustus. Hic etiam cum rubris, crassis & turbidis urinis ægrotare coepit, sed quod à medico ejus viro doctissimo intellexi, absque infesta siti, aut momentaneo & molesto caloris sensu.

Cui

Cui nulla methodica curatio profuit, etsi medicum haberet doctissimum, & in veteri medicina exercitatissimum: Utpote quæ internam hanc putrefactionem, ut specificam, ita peculiari curationi subiectam, non coerceret.

Quocirca exhalantes ab hac vapores tandem hunc quoque profundo somno, præter medici spem & expectationem, substulerunt. In quo post mortem, sed post festum, ut proverbium habet, sceletyrben morbum variæ maculæ nigræ & purpureæ, toto corpore erumpentes monstrarunt. Quem ante morbum & mortem, crurum languor, & præter hunc urinæ, absque siti, & vehementiore calore rubescences, non fallaci indicio indicabant: ut in priore recurrens subinde paralyfis.

*Vulgi opinio
somnum existi-
mantis esse
causam scor-
buti.*

Usitatum nostris hominibus est, ut scorbuto eos laborare dicant, qui somno præter consuetudinem indulgent. Quod etiam vulgi observatione, sed consequentiâ inversâ, somnus huic morbo familiaris esse credatur, existimantis eum hujus morbi non effectum sed efficientem causam esse, cum potius ejus in quibusdam sequax comes sit; ut lassitudo febris ac intemperiei est. Plures Embdæ (ubi vehementior hic morbus propter aerem humidum & crassum, aquasque falsas & putridas est) ab hoc caro extinctos scio.

*Embda plures
pereunt.*

*Carus ut plu-
rimum cum
febris conjun-
ctus.*

Concurrit autem plerunque cum lenta, nonnunquam etiam cum intermittente febre hoc malum, quod iisdem quoque, quibus febris ipsa, signis ab hoc morbo dignoscitur, cujus hic somnus, ut antea dixi, symptoma & accidens est. Curatur etiam iisdem, quibus febris medicamentis, juxta illud, quo, sublata causâ, tolli quoque affectum, dicitur.

*Canon therap.
spec. in caro
scorbut.*

Nostra tamen qualicunque experientia constat, inter cætera, quæ huic morbo præscribi possunt, primum locum sibi nasturtium aquaticum, ejusque succum vendicare. Quod tamen de eo hic intelligi velim,

lim, quod in claris & limpidis provenit aquis, minime vero quod in putridis & lutosis nascitur stagnis.

Nam illud, præter quam quod inefficax, etiam ingrato sapore est.

Atque hac in re rursus subscribere Guilielmo Rondeletio, doctissimo nostri temporis medico cogor, contra Fernelium acutissimi alioqui judicii & maximi ingenii virum, alto sopori nasturtium hoc facere defendenti.

Siquidem præsentis remedio ad hunc soporem illud conferre, de nostra qualicunque experientia attestari possumus.

Cujus, ad hunc carum, adeo efficacem facultatem experti sumus, adeoque evidentem, ut DEI manu quasi adjuvari viderentur qui illud assumerent, uno aut altero tantum excepto, in quibus nimios progressus hic morbus fecerat.

Nam cum ante annum, unico divini verbi ministri apud Embdanos filiolo, quem ab hoc caro nulli clamores aut vellicationes excitabant, refracto per *Historia pueri subito à caro usque succi nasturtii aquati- ci liberati.* vim ore, succum hunc infunderemus, ilico in ipso temporis articulo ad se redire, & nos apertis oculis aspicere coepit.

Idem etiam in prædicto præfecto & adolescente, de quibus paulò antè diximus, experti sumus. Sed de hac re, quia etiam prius mentio incidit, nihil opus prolixiore ejus enarratione est. Ideoque ad alia hujus morbi accidentia transibimus, quæ ab hoc morbo varia, propter variam corporum dispositionem, fiunt.

41. Sputi de-
fluxio conti-
nua.

XLI. SPUTI DEFLUXIO CONTINUA.

Sic molesta & longa humidi sputive ab ore rejec-
tione ab hoc morbo, (sicut etiam fieri aliquan-
do in Gallico morbo solet, ut etiam hoc signo &
symptomate cum venerea lue quandoque colludat:)
quosdam divexari novi, qua totum corpus paulatim
extenuaretur.

Sputi continui
generatio.

Quam putridi & circa viscera collecti humores ex-
citabant, spirituum vaporumque, quibus abunda-
bant, vi & potestate sursum ad os elevati, & conti-
nua hac sputatione rejecti.

Cui rei perpetuum quasi fomentum alimenta as-
sumpta præstabant, maxima sui parte in eandem sub-
stantiam conversa, & continuo veluti æstu, per mem-
branam intus os, œsophagum ventriculumque vestien-
tem, spirituum vi & evaporatione, eversa atque e-
ducta.

Historia labo-
rantium spu-
tatione conti-
nua.

In una quadam, alioqui forma præstanti foemina,
retenti diutius menses. huic malo occasionem dede-
rant. Et in altera tristitia & adversa multa, quæ
perpeffa fuerat, ut inordinata victus ratio, & crasso-
rum ciborum ingestio in hunc casum perduxerant
nobilitatis stemmate clarum castri præfectum.

Cui menses substiterant, medico usadoctissimo est,
sed circa hunc morbum minus exercitato. Cujus rei
causa, nihil commodi ex methodica ejus curatione
percepit. Quo factum, ut relicto eo ad Empiricum
& impostorem confugeret, qui acribus medicamen-
tis rem eò brevi perduxit, ut ruptâ venâ, post ali-
quot sanguinis rejectiones, subitò & præter suam,
haud dubiè, opinionem, sanguinis copiâ intra fauces
hærente suffocaretur.

Ad quam, post sanguinis eruptionem, vocati e-
tiam

tiam nos fuimus. Qui tunc morbum hunc mali causam, cum ex urinis & crurum affectione, tum à pulsu, & cæteris, quæ præcesserant, symptomatibus, cognovimus.

Qui nostra curatione usi fuerunt, mixta curatione, *Canon therap.* partim febris & tenuibus catarrhis, partim scorbuto *spec. in sputa-* competente, feliciter paucos intra dies sunt restitu- *tione continua.* ti. Præter unam, in qua diuturnior, propter alia *Prognost. 37.* accidentia, curatio fuit.

In hac curatione haberi ratio fluxus debet, ne ab *Cur in sputa-* acribus & calidis irritetur, & nimia evaporatione va- *tione scorbu-* porum fumorumque & in cerebrum delatione, ac eo- *tica etiam ca-* rundem ibidem concretionem, atque ad pectus postea *tarrhorum* defluxione, gravior, sicut nunc dixi, morbus exci- *habenda ra-* tetur. *tio.*

Qui hac sputi rejectione, & ab ore defluxione la- *Regula diag-* borarunt, eos à scorbutica putrefactione idipsum pa- *nostica spec.* ti urinæ crassæ & subfusæ, aut crassæ & rubræ osten- *25. in sputa-* derunt, quas absque siti, aut molesto caloris sensu *tione continua.* sic affecti reddiderunt. Quibus, hujus morbi significatione, pulsus subscribit parvus, debilis & inæqualis. Cujusmodi sentiri in omnibus ventriculi affectionibus frigidis & crudis solet, absque eo quod quicquam de hoc sic affecti conquerantur.

Sed & morbi species plurimum quoque ad monstrandum morbum momenti habet, quod nullo manifesto morbo veteribus cognito tales infestati, languere magis, quam ægrotare videantur; & quod absque siti & calore ii vivant, utcunque rubræ urinæ, aut crassæ & subfusæ, vel citrinæ & subfusæ conspiciantur.

Adhuc præter jam dicta, aliud malum nobis occurrit, his regionibus quoque non infrequens, quod cum hoc morbo scorbutico communicare, præter peculiariora hujus morbi signa, aliquoties etiam nobis curatio monstravit. Quam pro hoc morbo institueré post longam deliberationem ausus fui, primum quod

quod ad nullum veterum morbum, affectionem hanc accedere viderem, præterea quod post neglectam diutius hujus curationem, quibusdam maculis scorbuticis tandem se prodere hoc malum in quibusdam observavi.

A quibus de specifica hujus putrefactione magis confirmatus, majore confidentia postmodum curationem hujus sum aggressus.

Quale autem hoc malum sit, paucis describam. Nam in initio adeo lentum est & parvum, ut nihil à fanis, aut quam minimum differre ita affectos, etiam acutis videri medicis possit. Quod tamen neglectum diuturniore temporis mora ita invalescit, ut nonnullos plures sæpe hebdomadas & menses lecto affigat & nonnunquam (sicut fieri in diuturnis morbis solet) in graviora incommoda nonnullos conjiciat, nec non præsens vitæ discrimen.

Quemadmodum quibusdam exemplis id, si necesse esset, hic probare possem, nisi inter observationes etiam quædam de his dicturi essemus, & ad eum locum hæc reservaremus. Nunc quàm possum brevissimè rem hic depingam, & ob oculos ponam, quo magis omnibus conspicua fiat.

XLII. LANGUOR SINE CAUSA.

42. *Languor sine causa.* **C**Ontingit autem sic affectos in initio ut plurimum languere, citra evidentis morbi significationem, nulla tam fiti, quàm levissima oris siccitate subindè infestatos. De qua rarò, nisi interrogati, conqueruntur. At, si aliquando molestior ea nonnullis fuerit, semper tamen modica humidi rejectione ea placatur, cujus largiore assumptione ut plurimum offenduntur; Etsi non ita multò post rursus æquè labia linguaque iis exsiccantur.

Pulsus his varius est, semper autem inæqualis, etiam

tiam in uno sæpe ictu. Urinæ ut plurimum albæ, crassæ & conturbatæ. pingui sua superficie matulæ parietibus adhærentes. In quibus quæ subsidunt, urinam non claram, sed turbidam relinquunt.

Quodd si diutius moram morbus traxerit, tandem *Prognost. 38.* hos obtusus crurum dolor vel languor, aut facilis apprehendit lipothymia, maximè quoties sese erigere in rectum statum, aut de lecto surgere volunt.

Eo ulterius perseverante, quidam horum in atrophiam, aliasque difficultates incidunt, quæ vitam hanc cum morte commutare eos cogunt. *Prognost. 39.*

Postulat autem hoc malum, (ut obiter curationem ejus attingam) cum iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, medicamentorum admistionem, quæ scorbuto valere usus monstravit. *Canon therap. spec. in languore scorbutico præmiss.*

Inter quæ in tenuiore aere primum locum cochlearia ac becabunga tenent, eorumque succus. Quæ in crassiore aere qualis hic Embdanus est, & Enchusius, aliisque ad maris septentrionalis littora sitis locis humidis & frigidis, magis fortia, magisque attenuantia & incidentia sint oportet. *Secundus.*

Quibus paucis diebus (si recens & non admodum inveteratum malum est) sic affecti restituntur, qui alioqui plures hebdomadas & menses graviter sæpè cum hoc malo luctari solent. *Prognost. 40.*

KLIII. AFFECTUS LANGUORIS SIMILIS.

Hic simile est, quod in neutra valetudine aliqui patiuntur, dum adhuc domi forisque omnis vite munia obire solent. Quorum aliqui subinde languorem sentiunt inusitatum, aliqui calorem momentaneum, faciem momentaneo calore inflammantem, subinde ac inopinatò recurrentem. Sub quo & pul-

43. Affectus languori similis.

pulsus sæpe subest durus & inæqualis, & alvus aliis præter consuetudinem stricta, aliis justo laxior.

Prognost. 41. Mulieribus hoc malum patientibus, nonnunquam menses fluunt copiosius. Quas ab hoc morbo id pati languor demonstrat, & præter hunc pulsus parvus & inæqualis. Quarum pleraque virium excipit debilitas, & quandoque nervorum resolutio, aut aliud incommodum sæpe citra appetitus imminutionem.

Nam nonnullos hac affectione correptos, sæpe avidius comedere vidi, unde nihilo magis corroborarentur. Quod si diutius malum perseveraverit (nam in initio sæpe adeò lentum est, ut harum plerique pluribus annis præter languorem nihil incommodi sentiant) symptomata omnia tacitis incrementis assurgunt, donec tandem in manifestum aliquem morbum erumpant, ut plurimum verò, quantum mea qualicunque observatione animadvertere hætenus quivi, in atrophiam seu nervorum resolutionem & debilitatem, aut utramque.

XLIV. SUDOR COPIOSUS ATROPHIÆ PRODROMUS.

44. Sudor copiosus atrophie prodromus.

Historie copiosi sudoris atrophiam præcedentis.

Prognost. 42.

Regula diag. spec. 27. in sudore copioso.

ATrophiam plerunque præcedit copiosus sudor, qui aliquibus etiam media hyeme, sub levissimis tegumentis erumpit. Sicut consuli accidit Stadeni, & duobus apud nos Anglis. Unde physica ratione magis indies corpus consumitur & perit.

His sanguis à lenta febre & copiosiore sudore, immiscetur glutinis, spissabatur. A quo in quibusdam sanguinis (quod puto) spissitudine & pravitate adeò subinde nervi contrahebantur, ut cibum sic affectis alii in inferre cogerentur.

His pulsus valdè parvus & inæqualis, ac subdurus esse consuevit, non infido indicio morbum hunc demonstrans. Quem certiore indicio felix curatio sua

accessus demonstrat, pulsus in melius commutans, non contemnendo curationis recte institutæ argumento.

Quæ etiam hic, ut in reliquis hujus morbi speciebus, variari pro temperamentorum diversitate, & humorum putrescentium variâ mixtura debet, quod simul ii quoque, quibus hic morbus insedit, humores concoquantur ac digerantur, nec non expulsioni adornentur, eradicata interea, specificis & ad scorbutum facientibus medicamentis, sceletyrbes radice.

Hac curationis ratione præstitum vidi, ut è languore suo liberatis his, propriam & nativam magnitudinem rursus pulsus consequeretur.

Quòd si tristitia (ut plerunque fieri solet) occasionem huic malo dederit, ea postposita, revocari æger ad læticiam debet, & à tristibus arceri.

XLV. LANCINATIO PARTIUM INITIO ACCESSIONUM FEBRILIUM.

IN febrium enarratione supra dixi, frequenter sub tertianæ febris typo hunc morbum occultari, ejusque curationem, nisi hic morbus unâ curetur, plerunque impediri.

Hæ autem adeò frequentes anno octuagesimo secundo fuerunt, ut numero comprehendere facile non sit ab hac febre tunc infestatos.

Incipiebat autem in horum plerisque cum tanta membranarum, crurum, aliarumque partium vellicatione, & lancinatione, ut divelli ac dilacerari sibi carnes conquererentur, & plerisque lancinatio hæc, quam febris infensior esset, atque hujus ratione febrem aliqui contemnerent. Quemadmodum fecisse memini quandam D. Theologiæ conjugem, Gallum patri-

45. Lancinatio partium initio accessionum febrilium.

Historia lancinationis partium initio accessionum febrilium.

tium agri Kedenſis , mercatoris uxorem , alioſque permultos.

*Reg. diagn.
gen. 17 ex
lancinatione
partium.*

Quod hîc admonere obiter volui , cùm quòd prætermiſſum ſupra id ſciam , tùm quoque quòd hujus morbi præſentiâ & pathognomonico ſigno id fiat , propter vaporum acrimoniam , qua præditi ii ſunt , qui ab hac corruptione ſceletyrbes diſſolvuntur.

Quem præterea , præter has lancinationes , etiam pulſus oſtendit , in ipſo febris vigore parvus & inæqualis.

XLVI. JACTATIO MEMBRORUM.

*46. Jactatio
membrorum.*

*Obſ. 50. quan-
quam nulla
ibi jactatio-
nis mentio.*

*Canon therap.
ſpec. in jacta-
tione membro-
rum primus.*

*Regula dia-
gnostica ſpec.
28. in jacta-
tione membro-
rum.*

DE trifti , & plena commiſerationis membrorum omnium jactatione , cum levi eorundem reſolutione conjuncta , in duobus tantùm nobis hætenus viſa , plenius infrà inter obſervationes dicemus , quando hiftoriam unius , à nobis curatæ puellæ enarrabimus.

Siquidem nec hoc malum communi curationis methodo ſubjacet , eandem , quam paralyſis ſcorbutica , curationem poſtulans . Quam etiam ab hoc morbo eſſe , pulſus & urina ac morbi mores facilè indicabant , in iis , quos ego hac affectione tentatos vidi .

Quandoquidem admodum varia prioris puellæ urina erat , aliquando tinctâ , aliquando tenuis & citrina , mox alba , turbida & craſſa , ruſum paulò poſt clara , vel rubeſcens : manente nihilominus eadem ſemper morbi facie , quotidie ingraveſcentis , etli medico uteretur doctiſſimo , & in veteri medicina exercitatiſſimo , Doctore Joanne Benzio , olim Electori Saxoniz , nunc vero Daniæ Regis medico digniſſimo & noſtri amantiſſimo .

Quem honoris cauſa nominare hîc volui , & ueritatis ſtudio oſtenderem communem curationem

Methodum hunc morbum respuere, nisi specificis & scorbutum facientibus medicamentis simul cur.

Nam cum hac curationis ratione minus feliciter procederet, vocatus prædicto Doctore Bentzio Alaga à parentibus fui: qui ad primum conspectum symptomatum raritatem admiratus, ad quem iterum morbum hunc potissimum referrem, diu tecum dubitavi: Quòd neque ad paralyfin referri, neque ad convulsionem, neque ad palpitationem aut motum posset, sed mixta potius ex paralyfi & convulsione affectio videretur.

Quare de his dum cum collega meo conferrem, diligenter tum pulsum, tum urinam observavi; quæ amissim huic morbo, sicut jam sæpius dixi, responderunt. A quibus concepta primum mihi de scorbutico opinio fuit; quam postea non minore argumento crurum suræ dolor confirmavit.

Nam cum quodam die in pedes meo jussu eam iter erigeret, atque mira celeritate invicem eos stella sursum attraheret, requisita à me fuit, quidnam ad hanc attractionem eam commoveret. Ad hæc magno spiritu & afflatu, (nam lingua quoque soluta ei erat, ut nisi multo conatu vix verbum unum proferret) id à crurum suræ dolore sibi provenire respondit, à quo in terram pedes figere, eosque tendere prohiberetur.

Ex quibus etsi satis de hoc morbo confirmatus fuem, attamen quia nondum cum collega meo, vi alioquin egregie docto, & in veteri medicina exercitato, de sceletyrbe satis mihi conveniebat, in ejus curationem per dies ferè quatuordecim consensi; ea conditione, ut, si non satis methodica hac curatione ea procederet, totidem curationis dies mihi concederetur.

Quæ in sequentibus diebus quatuordecim absolubis, DEI gratiâ, cum puellæ commodo ac fa-

*Canon therap.
spec. in jacta-
tione membro-
rum secundus.*

nitate fuit, iis medicamentis, quæ scorbutum cu-
rant, & cum hoc immixtos ei humores crudos &
pituitosos concoquunt, concoctosque expurgant &
expellunt.

Ubique enim in hac curatione observari debet, ut
curatio pro incidentium morborum differentia, &
varia humorum permistione limitetur.

Exempli gratiâ, si calor & intemperies calida acci-
derint, ea refrigerantibus contemperetur, & inter
scorbutica medicamenta frigidiora exhibeantur, nisi
causa morbi, & victus ratio quæ præcessit crassa &
nautica, aut aër crassus & frigidus obstiterint.

*Canon therap.
gen. 19.*

Quod si partis dolor adfuerit, unum aut alterum
simplex reliquis misceatur, quod ad partem affectam
vim medicaminis deferat & deducat. Ita si crudus
& pituitosus humor admixtus fuerit, vel crassus
lentus, is quoque simul attenuari, concoqui, & in-
cidi debet.

Atque sic de cæteris statuere debemus, quemad-
modum de his medendi methodo docemur. Siqui-
dem eadem eorum hîc, atque in aliis & veteribus
cognitis morbis ratio est. Ideoque iis imitanda, co-
feliciter, & cum judicio ac ratione medicinam ex-
ercere volent.

XLVII. TREMOR MEMBRORUM.

*47. Tremor
membrorum.*

PRæter hanc lamentabilem membrorum concussio-
nem jactationemque & ex paralyfi ac convulsifi-
motu mixtam (ut videtur) affectionem, quàm pri-
mò ab aquis crudis & pravis familiaris in aë-
re Embdano tremor est. Quem etiam ab hoc motu
fieri pulsus ostendit.

Nam urina in horum plerisque, nullum hujus morbi
indiciū habet, nisi quòd plerumque citrina sit & tenuis.

Oste

Ostendimus antea ex Plinii sententia, & Græcorum medicorum, medicinam in castris Cæsaris facientium, authoritate, quam quotidiana experientia apud nos confirmat approbatque plurimum, aquas nostras crudas & corruptas nervis infensas esse, sua vel qualitate frigida vel substantia crassa, vel specifica, quæ ex his oritur, putrefactione ac corruptione.

*Aquæ cruda
nervis nocent.*

Nam quum cumulata ab his cruditas amplius naturæ beneficio digeri ac separari non possit, necesse est alieno concepto calore, eam corrumpi & putrescere; putrefactione, pro ratione subjectæ materiæ, sæpe lenta, & sensibus vix perspicua.

*Tremoris
membrorum
generatio.*

Unde elevati vapores frigidi & crassi, si ad nervos delati fuerint, ea afficiunt, quæ dixi. Atque ab hac causa communi, non alienum à ratione est, morbum & affectionem produci, multis communem. Quatenus etiam ex Hippocratis & Galleni, omniumque probatissimorum medicorum sententia, communes morbos communem causam habere constet.

Curatio hujus non multum variat ab ea, quæ paralyti, & prædictæ concussioni debetur.

*Canon therap.
spec in tremore.*

XLVIII. PENIS EXULCERATIO.

ADhuc aliud hujus morbi accidens est, quod etiam cum Gallico morbo colludit, eodem modo, quo in lue venerea fieri solet, à specifica & maligna hujus putridæ materiæ qualitate erodente & exulcerante excitatum, dum per penem cum serosa sanguinis substantia & excremento illa defertur, inter transeundum sua qualitate maligna teneram penis carnem exulcerans erodensque.

48. Penis exulceratio.

Penis exulceratio ut fiat.

Est hoc quoque grave malum, quod propter latentem suam causam, & tenellum penis sensum, hæcte-

Prognost. 43.

hactenus graviter & duriter sæpe per plures annos & nonnunquam ad vitæ finem usque nonnullos magna omnium commiseratione afflixit.

Historia laborantium penis exulceratione.

A quo Amsterdami graviter per plures annos excruciatu Sartor fuit, unde postea in cacochymiam & alia mala, ac penis juxta scrotum exulcerationem incidit, qua post longas miseras ab hoc incommodo liberatus est, morbi causâ aliò & ad ulcus derivatâ.

Ita hac ipsa carnificina supra sex annos quidam in mea patria vexabatur, & meus olim hospes, obliterationum & bonarum artium contemptum, nullam sui curationem admittens.

Est enim quoddam hominum genus, quod nihil rectè fieri putat, nisi quod à se profectum sit, aut suo judicio approbetur.

Ulcerum siccorum generatio.

Est autem hujus exulcerationis eadem ratio, quæ in aliis corporis partibus, in quibus ab hac materia maligna & virulenta, perforari corporis partes, aliquando sicca exulceratione videmus, non secus, atque si majoris aciculæ capite vi carnes perforares, neque pus neque faniem ichoremve à se dimittente.

XLIX. ULCERA SICCA.

49. *Ulcerum sicca.*

Historia laborantium ulceribus siccis.

CUjusmodi ulceris specie ante paucas septimanas quidam meus domesticus, & nuper quidam textor laborarunt, qui Wesalia habitationem suam huc non procul ab Embdana urbe in Wolthusen pagum ante paucas hebdomadas transtulit. In hujus genu uno duo profunda ulcera erant, juxta se invicem posita & perforata, sicca, neque pus neque faniem ullam à se dimittentia, non secus, atque si majoris aciculæ capite in eam partem impressa fuissent.

Totum crus ab his contractum, præterea debile & languidum erat, ut baculi adminiculo ad ingressum uteretur, & sic difficulter procederet, at vix di-

dimidia hora unius plateæ iter conficeret, idque multo cum dolore & molestia.

Differunt autem hæ exulcerationes ab iis, quæ à Gallico morbo procedunt, excrementorum, quæ exulcerationi immiscentur, & circa illam apparent, figurâ & colore, quæ in Gallico morbo larido substantiâ ac colore assimilantur: hîc vero nullo certo colore, sicca & citra pus se offerunt vel paucâ puris substantiâ, eaque variâ, crudâ, ac nullius certi coloris.

Regula diagnoscens ulceræ sicca scorbuticâ à Gallicis.

Ego in his & aliis ex pulsu, & ulcerum malignitate, de morbo admonitus, intra octo dies hunc extorem (Dei gratia) sequentibus medicamentis feliciter curavi, absinthii scilicet decocto ad interna, & unguenti aurei applicatione ad externa.

Postulat enim hoc ulceris genus medicamenta mitiora, quibus citius ac prius quàm fortioribus ad supurationem perducere illud videmus, diversa curationis ratione, quàm in Gallico morbo observamus. Etsi utrique proprium ac peculiare sit, sua qualitate maligna ac venenata, cutem & carnes subjectas exulcerare & erodere. Ut propterea non abs re symptomatum similitudine sub recta polorum linea inter se communicare videri possint, utcunque curationis modo propter differentem putrefactionis speciem, inter se differant, quæ alia hîc est, alia in Gallico morbo.

Canon therap. spec. in Ulceribus siccis.

Estque hoc admiratione dignum divinæ providentiæ opus, eâdem copiâ apud Indos, quibus Gallicus morbus æquè atque scorbutus nobis, familiaris est, & ut sic dicam, topicus ac regionalis, arbores Guaiaci longas & proceras, quarum fructu ibi homines ab hoc morbo sanantur, provenire, quæ apud nos cochlearia, nasturtium, becabunga, & id genus alia huic morbo probata remedia.

Divina providentiæ opus admirandum.

Quo factò divinus rerum opifex, etiam in prima mundi creatione, statim de remediis cujusque regionis morbis accommodatis, admirandâ suâ providentiâ prospexisse videtur, ut vel hoc ipso suam in crean-

dis & conservandis creaturis, rebusque à se creatis, providentiam & propensam ac benignam erga ipsas voluntatem, testatam contra eos faceret, qui atomorum concursu, & fortuito casu, cum quibusdam de grege porcorum Epicureis mundum hunc extitisse, etiam hodie inter Christianos arbitrantur: si quidem hac appellatione cohonestare eos conveniat.

Quorum falsam persuasionem, (ne quid de consentiente Prophetarum, Patrum, Martyrum, Apostolorum, & ipsius Christi, multis miraculis doctrinae suae veritatem confirmantis, testimonio dicam) sapientissima naturae dispositio & conversatio, atque ad omnem usum accommodata creatio, convincit: ut nullam habituri tales excusationem sint, qua coram Christi tribunali in iudicio subsistant & suam contumaciam defendant.

Sed his relictis ad scopum nostrum revertemur. Nam de iis iudicium gravius erit, quam nunc ipsi cogitare, aut sibi persuadere queant. Quemadmodum liquidum iis fiet, si Christi in cruce pendentis dolores, & psalmistæ typum Christi gerentis calamitates, quas Psalmo 116. expressit, secum examinent & expendant. Ubi dolores infernales se circumdedisse ostendit, quos si ita perpeffi ad horæ unius quadrantem fuissent, & postea liberati, haud dubiè aliud dicerent & sentirent, maioreque studio & diligentia in divinæ voluntatis inquisitione & observantia advigilarent. Solent enim, juxta proverbium, quæ nocent, docere.

Conclusio tractatus hujus. Sed hæc, quia alterius loci sunt, fortè malè huc translata quibusdam videri possunt. Quæ obiter pro conclusione, quadam orationis consequentia paucis hic annotare volui, ut divini numinis prædicatione, ejusque laudatissimæ providentiæ celebratione, hunc nostrum de scorbuti morbi symptomatibus libellum clauderemus. Siquidem hæc ferè hujus morbi symptomata omnia sunt, quod sciam. Quod si quid præterea

terea emergat hic prætermiffum, id facile ab his colligi ac dignofci poterit. Volui autem in publicum hæc adferre: Primum, ut graviffimorum virorum, editionem hanc flagitantium, iudicio ac voluntati factisfaciam.

*Causa cur
ediderit hunc
tractatum au-
tor.*

Deinde ut præclariffimorum medicorum ftudium & induftriam excitem, ad dandum meliora, aut de fuis obfervationibus & inventis, quod deeft, adjiciendum. Quam enim neceffaria hujus morbi noticia fit, & diligens fymptomatum horum omnium obfervatio, oftendit multitudo eorum, qui quotidie hoc morbo corripuntur.

Videtur enim hodie à temporum anguftia & calamitate hic morbus incrementum capere. Ut propterea, quam Amatus Lufitanus, excellens noftri temporis practicus medicus, de vermibus opinionem habuit, de hoc morbo concipere debeant, qui hoc noftro, ad feptentrionalis maris littora, tractu, medicinam funt facturi.

*Vide Scorb. curationem
85. cent. 7.*

Sed & humanæ fragilitatis nos admoneri ab hoc morbo decet, ab uno eodemque morbo & caufa, tot tantifque miferiis calamitatibusque impetitos: quo vel hujus recordatione, mutuis odiis, rixis, invectivis & condemnationibus minus inter nos fœviamus, qui ignari mali, mortem ejufque caufam fæpe nobifcum, & intra viscera nofta circumferimus.

Sed hæc querelam longam habent, fi quis ingredi eam volet, medicinam vero nullam præter eam, qua DEO vindictam dare jubemur, fratri vero reconciliationis locum. Et funt hæc præter noftum institutum.

Quare ab his receptui canentes, ad ea quæ in libri fronte promittimus revertamur. Ubi poft univerfalem hujus morbi enarrationem, particulares noftas obfervationes promittimus, quantum huic loco & instituto fufficere, ad pleniorum hujus declarationem judicaverimus.

*Transitio ad
partem fe-
quentem.*

Nam

Utilitas e-
xemplorum &
observatio-
num. Gal. lib.
9. meth. med.
cap. 6.

Nam si Galeno gravissimo medicinæ testi credimus, non sufficiunt ad exactam cognitionem universalia, nisi in exemplis & particularibus unà exercitemur. Quod in iis, ut Galeni verbis utar, methodus, in his exercitatio consistat.

Nam quemadmodum iter aliquod ingressuri, celeriter illud conficiunt, qui utroque invicem crure, & alterno pede incedunt, tardius verò, qui altero pede claudicant: Ita qui doctrinam alicujus artis ac disciplinæ absolutam consequi & addiscere volunt, duobus his (ex Galeni ejusdem autoritate) instrumentis uti debent, in universalibus methodo, in particularibus exercitatione; quod hisce duobus quasi adminiculis, optimè cujusque rei cognitio, quam nobis parare studemus, procedat.

Sunt autem ad docendum exempla illa pro potioribus habenda quibus ipsi interfuimus, quæque nostris oculis vidimus; quod de his notiora ac veriora scribere queamus. Quod nos sedulò studentes, paucula quædam nostra exempla proponemus; quantulacunque huic nostro instituto pro eorum, quæ dicta nobis sunt, declaratione, sufficere putabimus. In quibus brevitatis causâ historias tantum annotabimus, quo citius & melius ad hujus morbi cognitionem lector pervenire queat. Quandoquidem cognito morbo facilis ejus curatio est.

Quæ in morbi initio sæpe paucissimis & simplicissimis perficitur medicamentis, de quibus prolixè & doctè, in suo de scorbuto libello, D. Joannes Weierus scribit, apud quem varios curationum modos lector cognoscet.

Noster scopus præcipuus est, morbum hunc suis signis depingere, quo magis obvius omnibus esse, & à quolibet cognosci possit: quod primus ad sanitatem gradus sit morbum cognovisse.

Ad cujus curationem prius nemo medicus pius properare debet, quàm cum morbum perspectum, & ab
om-

omnibus suis partibus bené cognitum habeat. *Αλλά ταῦτα ὥσπερ προλογίζοντες ἔπομεν*, ut instituti nostri rationem redderemus, cur post universalem sceletyrbes descriptionem, particulares nostras observationes scripserimus.

Restat nunc promissis satisfaciamus, Hippocratem hic sequuti, cui usitatum est, in curationibus suis rationes suas prius confirmare, quàm nos eas docere: ne videamur ea aliis facienda proponere, quæ ipsi nunquam fecimus prius.

Observatio I.

Qui habitu melancholico & squalido, albâ morphæâ, circa brachii manuumque extrema laborabat senex, sub hyemem levi & lenta correptus febre, cum respirationis difficultate, & recurrentibus per intervalla anxietatibus, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestantibus fuit, quæ ob respirationis difficultatem; de amittenda hac vita anxium eum sollicitumque fecerunt: etsi alioqui morbus lentus, parum vires defatigare ac prosternere videretur.

Hic urinas habuit crassas, rubras, & sublivescentes, cum quibus pulsus digitis occurrebat inæqualis & subdurus.

Signa scorbuti.

Horripilationes sensit frequentes, sed nullo, aut quàm minimo comitatas calore aut siti. Ad hunc ita affectum vocatus sum, cum primùm Hamburgum venissem, nondum autem naturam loci, victum & aquas, quibus ibi utuntur, cognitâ satis perspectasque haberem.

Cujus causâ propinquos rogavi, secundum & exercitatum in illius loci morbis medicum mihi adjungerent. Quod etsi in initio ægré, tandem tamen post longas propinquorum deliberationes obtinui, ut ac-

cer-

cerferetur D. Franciscus Rodewolt, senex sexagenarius, publico Hamburgensium stipendio medicinam ibi factitans.

Qui nulla habita mecum deliberatione medicamentum ægrotanti præscripsit, in fine secundi, aut initio tertii gradus calefaciens, & obstruendis pulmonum cannis, & infarctis viscidis & crassis ejus humoribus educendis conveniens. Quo in officina pharmacopolæ viso, testatus propinquis fui, de morbo non idem nos sentire. Itaque curationem ipsi permisi, hoc meo prognostico contentus.

Ægrotus vero post sextum aut septimum, ab assumpto primùm medicamento, diem, inter graviores horripilationes decessit.

In quo morbum sceletyrben demonstrare debuissent urinæ, absque molesto sitis sensu, rubræ & subfuscæ, item anxietates ex intervallo ad ventriculi regionem sub diaphragmate infestantes. Præterea morbus lentus nulli veterum morborum descriptioni respondens. Quibus victus subscrivebat crassus & melancholicus, quo per omnem ferè vitam tenax Euclio fuerat usus.

Observatio II.

QUæ annum vicesimum quartum agebat virgo pulchra & inculpata valetudinis, honesta & pia, continuas, maximè verò post prandium, horripilationes sensit, cum intensissimo sinistri hypochondrii per vices infestante dolore.

Sub vesperum semper omnia visa sunt auctiora.

A cibo sumpto plerunque deterius habuit, præter horripilationes etiam perpetuis ructibus, nauseis, anxietatibusque divexata.

Quod idem etiam à pharmaco purgante ei advenit: Siquidem difficiles his purgationes esse solent, quan-

quantum nostrâ experientiâ constat, non prius putrefactionis qualitate superata & devicta, humoribusque in quibus ea residet, concoctis & digestis.

A fomento ad eum usum nobis parato, mitigati hypochondrii dolores fuere, reliquis in eodem vigore persistentibus. Quarum curationem cum aliquando certam spem nobis urinæ facerent, de ea rursus nos post levissimam cathartici exhibitionem, deturbavit urinâ, perinde atque antea, crassâ & conturbata.

Quæ res & varietas suspicionem mihi fecit, ut alterius morbi admittance fieri hoc, cogitare auderem. Quandoquidem ex Galeno, quarto de victu acutorum morborum commento docemur, facilem ac frequentem urinarum permutationem plures affectiones designare, quæ neque eandem curationem, neque æqualem habent solutionis præfinitionem.

*Reg. diag.
gen. 18. ex
urinarum
commutatione.*

Itaque inquirenti mihi de omnibus diligentius, confessâ ægra est, ante paucos dies subnigras maculas sibi in cruribus apparuisse, quæ in citrinum colorem desissent. Unde de scorbuto confirmatus, præscripta inter cætera huic morbo nobis remedia sunt, quibus brevi pristinam valetudinem DEI beneficio hæc est consecuta.

Hujus urina ab initio crassâ & subpallida, cum rubicunda visâ corona est. Horripilationes sub noctem semper auctiores apparuerunt, ut quotidianæ febris typum repræsentare voluisse hanc febrem videri possit.

Siquidem honesta & modesta virgo domi plerumque desidebat. Nunc valet viro nupta, & corporis temperamento inculpato.

Quoties in his regionibus nostris urinæ à cathartici præter rationem conturbantur deterioresque fiunt, cum sceletyrbis significatione id conjunctum esse usus convincit, curatione id confirmante.

Observatio III.

Eodem quo hæc ægrotabat tempore, de qua prior observatione dixi, iisdem ferè symptomatibus ab eodem hoc morbo, totam penè hyemem ægrota-
verat quædam annorum quadraginta matrona, chi-
rurgiamici mei vicina: inter cætera, quæ patiebatur,
incommoda, graviter quoque de obtuso crurum do-
lore conquesta.

Quem etiam hujus morbi accidens esse supra in
universali morbi hujus enarratione ostendi. Hunc
autem similem esse aiebat, atque si in profundo cru-
rum malleolis ea sibi contunderentur.

Atqui præter hunc dolorem molesta quoque ei ex
intervallo cordis palpitatio erat, cum levissima oris
ficcitate conjuncta, quam haud dubiè putridæ mate-
riæ intus latentis evaporatio, intra cordis capsulam
admissa excitavit; quemadmodum de cordis palpi-
tationis efficientibus causis, rectè annotavit & obser-
vavit acutissimus doctissimusque nostri temporis me-
dicus Joannes Fernelius Ambianus.

Cui nos subscribere hic veritas cogit, non solum
ob hanc præsentem historiam, sed varia nostra hac
de re experimenta, & quod plus est, propter firmis-
simas rationes, felici curationis nostræ experimento,
non in hoc exemplo solùm, sed pluribus aliis anim-
adversas & comprobatas.

Urinæ hujus quoque ab initio crassæ, albæ & tur-
bidæ, sicut ab ægrotante edoctus sum, apparuerunt,
cujusmodi tum etiam erant, cum primùm mihi eam
videri contingit, pingui ac viscida sua superficie ma-
tulæ parietibus adhærentes.

*Regula diag-
nost. gen. 19.
ex urinarum
conturbatione
à purganti-
bus.*

Has nulla exhibita, post digestiva, medicamenta
purgantia attenuabant sed magis conturbabant. Quam-
obrem, cum varia tum concoquendis, tum dige-
ren-

rendis humoribus crudis & pituitosis medicamenta ei præscripta nihil proficerent, ad ea quæ hunc morbum curant devenimus.

A quibus intra paucas hebdomadas & dies restituta integræ sanitati fuit. Quæ ut exhiberem, pri- *Signa scorbuti.*
mum obtusus crurum dolor, & cum hoc urinarum à catharticis conturbatio fuisset; Secundò, quod à nullo manifesto morbo, sed perpetuo languore potius, ægotantem detineri animadverterem. Nam experientiâ doctus, pro scorbutici morbi apodictico si- *Signum scorbuti apodicticum.*
gno teneo, si videam ab iis, quæ merito & ex ratione attenuare urinas debebant, eas præter rationem conturbari, morbo lento existente, & nulli veterum morbo ac descriptioni respondente.

Observatio IV.

BYssi mercator apud Hamburgenses, vir staturæ brevis & quadratus, de spontanea omnium membrorum lassitudine, cuidam juveni medicinæ studio-fo, & in artis nostræ principiis non infeliciter versato, conquestus, purgatus rhabarbari infusione ab eodem, nullo sanitatis commodo, fuit.

Præscripta deinde varia medicamenta ei fuerunt, quæ lassitudinem mitigarent, humoremque crudum digererent & concoquerent, at eodem, quo prius successu. Nam & languor crescebat, & quotidie appetitus magis imminuebatur, carne à corporis substantia magis ac magis flaccescente & pereunte.

Ideoque super hac re consultus; cum de omnibus quæ ægroto adessent, diligenter inquirerem, inter al- *Signa scorbuti.*
lia hujus signa, etiam de obtuso crurum dolore eum conqueri intellexi.

A quo de hoc morbo statim admonitus fuit, de quo judicium ab hoc symptomate sumptum confirmabat pulsus parvus, debilis & inæqualis: & cum

hoc urina crassa, alba, turbida & varia, in qua quæ subsidebant corpora, alba quoque, rotunda, & cineritia apparebant, quibus nihilo clarior superior urinæ substantia facta est, sed æquè turbida perstitit, non infido hujus morbi, sicut antea dixi, argumento.

Si scilicet absque graviore morbo cum perpetua lassitudine talis excernatur; si nullum æger morbum ostendat veteribus descriptum, si languere magis, quàm ægrotare ita affectus videatur, idque cum lento & vix sensibili virium decremento fiat.

In hoc ægroto, sicut fieri solet, quando in morbi cognitione aberratur, variæ fiebant urinarum, ut dixi, permutationes. Adeo ut si quæ ex melioribus urinis affulgeret de morbo victoria, & sanitatis spes, eam postridie everterent eadem, perinde ut antea, crassæ & conturbatæ, ut hujus morbi apud nos significatione certa & indubitata, ita firmissimo curationis non rectè institutæ argumento.

Occulta enim causa & malum subsit necesse est, medicationem nostram subterfugiens, quod recidivæ occasionem præter spem & expectationem præstet.

De quo cum diu multumque mecum dubitarem ac cogitarem, post longas deliberationes ac rationationes, nec non diligentem signorum omnium examinationem, tandem scorbuto morbo causam hanc adscribendam inveni, judicium meum ac *σοχασμὸν* hac de re comprobante felici curationis eventu.

Quem sic experientur, qui post me in similibus casibus attentare eam volent. Velle autem debent omnes, quibus vita & salus hominum curæ est.

Atque hac curationis via à gravissimo suo morbo hic quoque paucis diebus restitutus est, à quo plures menses, hebdomadas, ni fallor, sedecim, maxima ex parte decubuerat. Quæ in hoc ægroto sceletyrben ostendant, in historiæ enarratione annotavimus, ut nihil eorum repetitione hic sit opus.

Observatio V.

NON dissimilibus symptomatibus ab hoc morbo hujus vicina, eadem quoque byssi mercatrix, & hujus prædicti ægroti à parte uxoris affinis, ægrotavit. Cui inter cætera accidit, ut quoties sese erigere conaretur, facilè linqueret, aut ad linquendum *Signa scorbuti.* prona & proclivis esset. In hac quoque præter morbi speciem morbum hunc, primâ manus nostræ ad pulsus applicatione, mihi manifestavit pulsus parvus, debilis & inæqualis. Cui urinæ subscribebant crassæ, albæ, & conturbatæ, cum iisdem, de quibus antea dixi, sedimentis, que superiorem urinæ substantiam æquè post se crassam & turbidam reliquerunt.

Os maxima ex parte ei ficcum fuit, etsi potum parùm appeteret aut ferret. Nam à largiore liquidi haustu statim offendi se sensit. Diu ante morbum eadem quoque molestum crurum surarumque dolorem sensit, qui graviter etiam inter decumbendum eam divexavit.

Ab his de scorbuto confirmatus, iisdem ferè medicamentis, quibus in prioribus, curationem perfecti; nisi quòd iis quæ ex proprietate quadam ad hunc morbum faciunt, quædam miscerem crudos & pituitosos humores concoquentia & incidentia, caloremque contemperantia. Quibus DEI beneficio feliciter hæc convaluit, quæ diutius & multas hebdomadas ab hoc morbo decubuerat. *Exemplum Canonis therap. gen. 18.*

Hoc exemplum hîc subjungere volui, ut promtior esset hujus mali cognitio. A quo sæpe contingit plures hebdomadas, menses & annos, nonnullos lento & vix sensibili morbo lecto affigi, & ab eo quandoque in deteriores & ægrè curabiles morbos, atrophiam scilicet, spasmus, aut paralysem devolvi,

magna rerum suarum jacturâ, & totius familiæ ἀνὰ
 χάσιν ac confusione.

Quemadmodum eodem, quo hæc scriberem tempore, alteri cuidam viduæ accidit, quæ medicorum ignorantiam integrum penè annum domi desedit, & maximam temporis partem in lecto transegit. Quò magis cogitare celebres viros decet, quàm necessaria hujus morbi observatio, & legitima ejus distinctio sit iis, qui medicinam apud nos, & in his locis maritimis sunt facturi.

Observatio VI.

Qui in Balwerder habitabat, agro Hamburgensibus subjecto, olim Præfecti in Tritou amanuens & scriba, sub diaphragmate, eo loco ubi orificium ventriculi situm est, tantas anxietates sensit, ut erectus spiraret & variè præ angustia corpus de loco in locum transferret, nullo tumore, aut inflatione, aut inflammatione, thoracem, præcordia, aut ventriculum infestante.

Huic faciei color planè cineritius erat.

De morbo quia cum collega curationis, viro senè & sexagenario, mihi non conveniebat, atque is curationem hanc ante me tractasset, propter ætatem ei cedere & curationem hanc permittere volui; sed cum hac præmonitione, ne quid æger in assumendis catharticiis faciliè suo medico consentiret.

Quòd non vanis argumentis persuasum mihi habere, ab iis non ita multò post, in hydropicum tumorem corpus inflari, & attolli debere.

Nam æger cum hoc morbo multis aqueis & tenuibus humoribus, in primis venis & in visceribus ipsis abundabat, unde futurum suspicabar, ut fortiori

cathartico iis motis & conturbatis, flatus qui in iis continerentur, dissolverentur, atque subito sic in tumorem ventrem attollerent.

Prævidi etiam saburram partim visceribus & intestinis adhærentem, partim in venas transumptam, medicationis vi & facultate ad viscera trahendam, & in ea impingendam esse, spontè jam obstructa, & hoc tenui & aqueo humore infarcta: ex quibus sequi, sicut omnes medici rationales norunt, hic tumor solet. Nam crapulæ & ebrietati perpetuò hic indulserat, & in ea totos non solum dies, sed integras quoque noctes, ut fieri inter aulicos solet, transegerat.

Ex quibus non fallaci ratiocinatione colligi potuit, futurum id quod ego prævidebam, atque res ipsa, & rei eventus postea comprobavit. Nam sexto curationis die, qui fuit dies Saturni, revocato mihi & iterum super hac re consulto, tres pillulas majores ostendit, à medico suo sibi præscriptas, ut teritiâ horâ pomeridianâ eas deglutiret.

Quando paucis sententiam meam dixi, negaviq; de iis iudicium mihi competere. Addidi præterea, cuique facti sui rationem reddendam esse. Itaque per me liberum ei relinqui, quod vellet, faceret. Atque sic medici sui consilium secutus, has pillulas deglutivit.

A quibus postridie qui fuit dies Solis, adeò intumuit, ut factum hoc adstantes & propinqui, imò medicus ipse admiraretur.

Quo tempore suasi ut Hamburgo in prædium ac domum suam rediret, admonui quoque ut serió belluinam illam, quam egerat, vitam detestaretur & deploraret, atque ut gravissima sua peccata DEO confiteretur, eorumque veram penitentiam ageret: quo facto promissiones in scriptura sancta propositas, & à Filio DEI nobis revelatas firmiter amplecteretur, atque in unica DEI misericordia, Christi morte &

passione nobis confirmata acquiesceret, propterque eum remissa sibi, quæ seriò detestaretur peccata, certò ac firmiter crederet. Cum his operam meam solatii ergò ei obtuli, si qua in re eam expeteret. Atque ita ei valedicens abii.

Ille vèrò post quartum à purgatione diem coelestia loca, quod spero & opto, petiit, nostro prognostico fidem faciens. In hoc, morbum hunc demonstrare anxietas gravis debuit, sub diaphragmate ad ventriculi regionem, absque tumoris, inflationis, aut inflammationis significatione, infestans & difficilem respirationem citra thoracis affectionem efficiens. Nam cruditates quiescentes absque manifesto tumore anxietates tantas inducere non potuerunt.

Observatio VII.

HAc ipsa angustia & respirationis difficultate, correptus ab hoc morbo adolescens in Pumenberch ditione Schounenbergensi fuit, adeò difficili & gravi quoque, ut erectus spirare, & variè ex angustia corpus jactitare cogeretur. In his plerunque, si morbo ejusque causæ vires ægrotantis fortiter resistent, neque prius illæ concidant & succumbant, hydrops subsequi has angustias solet, nisi tempestiva curatione & huic morbo competente occurratur.

Hujus urinæ crassæ & conturbatæ, cum obscura nigredine virescebant, morbi non contemnendo signo, si, uti usus demonstrat, extra hydropem & malignæ febris indicia, in longiore morbo tales reddantur.

Observatio VIII.

VIdua gibbosa, gracilis, pedibusque infirma, hirsuta, corporis temperie, inprimis verò epate, calidiore, diu à mariti sui morte, vitam egerat sedentariam & tristem. Hæc quoque iisdem correpta anxietatibus per intervalla fuit, sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestantibus.

Cum quibus labia genæque sublurido colore præter consuetudinem media æstate tinctæ, cum superiori-
bus oculorum palpebris, apparuere. Fortè ex men-
struorum, quæ suppressa aliquandiu fuerant, ad su-
periora refluxu, quæ huic morbo (haud dubiè) oc-
casione dederant.

Quibus ciendis, hujus morbi curatione neglecta, *Canon therap.*
dum medici instant, misera hæc subito & præter *gen. 20.*
spem, ab angustiis his suffocatur & perit.

Observatio IX.

VIdua rustica dives pecorum & agri, per omnem
ferè vitam patriis aquis crudis & sublimibus as-
suefacta, levi in initio febricula ægrotare cœpit, sed
absque multa siti, aut molesto caloris in principio
sensu, utcunque urinas redderet crassas & cum qua-
dam fuscitudine rubescences; quæ in morbi progressu
multis rubris & crassis excrementis, à quibus nihilo
clarior superior urinæ substantia eminuit, in matulæ
fundum subsiderunt.

*Signa scor-
buti.*

Quo, ut variorum humorum confusionem, ita
diversorum morborum concurrentiam, denotari su-
pra in morbi enarratione ostendimus. Ubi breviter
quoque specificam sceletyrbes putrefactionem has
urinas continere annotavimus. Eadem anxietates
quo-

quoque passa graves est, per intervalla recurrentes, & à diaphragmate ad ventriculi regionem infestantes.

Quæ à catharticiis semper magis irritari, quàm mitigari, etiam hujus morbi indicio, visæ sunt. Quòd ægrè sic affecti purgationes sustineant, nisi post devictam prius hanc putrefactionem, & ad concoctionem separationemque crassis & aqueis, qui miscentur, humoribus perductis, ea administres.

Estque alioqui Rhasis sententia, quam experientia & quotidianus comprobatur usus, frequentes super rubris urinis purgationes lethales esse. Quod etiam diu ante ipsum Hippocrates aphorismorum libro primo aph. 22. & lib. 2, aph. 9. ostendit.

Nam qui, sublata prius putrefactione qualicunque, humores crassos & tenaces extenuat & incidit, meatusque per quos isti transmittuntur, & à medicamentis trahuntur, aperit, facilem & ægrotanti salutarem purgationem experietur, quæ absque fastidio ullo, torminibus, vertigine, & id genus malis procedit.

Quod obiter hîc propterea admonere volui, quòd in eo aberratum in hac curatione à juvene medico fuerit, alioqui non indocto, neque in artis principiis infeliciter instructo. Qui non habita hujus præcepti ratione, cathartico vehementiore jam dicta symptomata omnia exasperavit, cum præsentis ægrotantis discrimine, accedente ad reliqua mala & delirio.

Quod tamen non continuum, sed intermittens, & per intervalla recurrens fuit. Tandem hæc quoque propter morbi ignorantiam ultimum clausit diem.

Quem hîc monstrare potuissent, cum morbo & febre lenta, urinæ crassæ, rubræ, & variæ, absque molesta siti calorisve sensu redditæ. Et præter has anxietates prædictæ, nec non habitationis situs ad mare in locis planis & palustribus existens, aquarumque ibidem natura, & cum harum usu, victus melancholicus & crassus.

Qui-

Signa scorbuti.

Quibus abundantiore indicio adnumerari delirium sub febre lenta potest, & difficilis, si placet, purgantibus medicaminis tolerantia.

Similibus urinis rubris, crassis & sublividis absque gravante siti, complures anno septuagesimo perierunt, post memorabilem illam agrorum omnium inundationem; ex aquarum, quibus necessariò in nostra Frisia occidua rustici nostri utuntur, falsedine. Cum quibus etiam ab hac febre ille prope Leoverdiam in Virдум pago, ut vocant, rusticus ægrotabat, qui plurimas secum & graves tacite melancholiæ causas fovebat. Quas plurimùm ad hujus morbi generationem conferre supra ostendimus.

Observatio X.

Senatoris Hamburgensis conjugii adhuc obambulantem, & omnia domi forisque munia citra incommodum obeunti, aliquandiu difficilior respiratio erat, quoties locum aliquem acclivem ascendere conaretur. Quo diutius neglecto, subito & præter expectationem in articulares dolores incidit, variè locum suum commutantes, & nusquam diu subsistentes.

Cum quibus urinæ visæ albæ, crassæ & turbidæ sunt, superiore sua substantia matulæ parietibus adhærentes; existentibus, quæ in fundum subsiderunt, corporibus arenularum instar, crassis, rotundis & gravibus. *Signa scorbuti.*

A purgantibus & humores crudos & pituitosos concoquentibus medicamentis, ut nihilo melius habuit, ita nihilo emendatiores visæ urinæ sunt. Unde mihi primùm hujus morbi suspicio incidit. Quam pulsus confirmabat parvus, debilis & inæqualis, atque majore certitudine felix curationis eventus, rationis inventum comprobans.

Siquidem prima omnium hæc fuit, in qua hanc affectionem ab hoc morbo procedere observavi & animadverti.

Quæ tridui vel quatruidi ad summum curatione, integræ valetudini ab iis, quæ scorbutum curant, medicamentis restituta, de his & similibus mihi indicium reliquit certum & indubitatum, quod postea pluribus utile fuit: in quibus illud tamen notatu dignum ac necessarium est, ne gliscentem febrem & putrefactionem, cum his doloribus concurrentem, negligamus. Quòd fortè ex hujus contemptu futura minus prospera ac diuturnior curatio esset.

Observatio XI.

Dictæ Senatoris conjugis ex sorore neptis & puerpera, decimo quarto à partu die, primum dentium, deinde scapularum, mox genu, manuum, & musculorum laringis, graves dolores, cum levi earundem partium resolutione experta est. Qui locum subinde mutabant, & variè quoque discurrebant, modò hunc, modò alium corporis articulum divexantes, & eòdem etiam resolutionem jam dictam secum transferentes, ut semper quò dolor, eòdem quoque resolutio hæc commigraret.

Signa scorbuti.

Urina hujus, quemadmodum urina materteræ suæ, etiam crassa & conturbata, cum crassis subsidentiis fuit.

Accidens scorbuti peculiare.

A ventriculi orificio ad os usque quiddam instar pali figi sibi conquerebatur, quod etiam in hoc morbo pluribus advenisse memini.

Si quando de lecto surgere conaretur, statim animo liquit, aut ad linquendum prona fuit. Quod etiam in aliquibus familiare hujus morbi symptoma est.

A catharticiis pejus habuit, visæque urinæ deteriores, magisque crassæ & conturbatæ sunt.

Quocirca medicamina ei à me præscripta sunt, ex herbis & radicibus incidentibus attenuantibusque & quadam proprietate hunc morbum respicientibus, quibus ad sufficientiam decoctis & colatis, addidi succi cochleariæ uncias duas, suspensis ex filo radicis cum raphani sylvestris taleolis tribus, & convenientibus syrupis potione condulcorata.

A qua potione quotidie bis hausta, intra triduum sanitati restituta fuit, in biduo dolore tumoreque evanescente. His ipsis doloribus ab hac causa cum similibus urinis Senator Stadenfis, & apothecarii Leoverdiensis uxor, item civis Nordenfis, & Secretarii Hamburgensis L, Tuesterengh soror, alique complures laborarunt, his ipsis medicamentis sanitati rursus restituti.

Observatio XII.

Sub idem fere tempus, quo ab his articularibus doloribus prædictæ duæ foeminae correptæ fuere, ab iisdem quoque eadem causa altera quædam foemina præpinguis, quæ Hamburgi ad porticum, ad quam mercatores conveniunt, habitabat, corripitur. In qua minus discurrentes ac mobiles hi dolores, fortè propter corporis constitutionem frigidiorum, & ad senium vergentem ætatem, aut ob humores crassos & frigidos, erant: utpote quæ multo crasso & melancholico sanguine abundabat; quemadmodum pedum tumor, de quo mox dicemus, abundè postea ostendit.

Hujus urinæ crassæ, rubræ, & subfuscæ fuerunt, quibus nec calor nec fitis adfuit molesta, non infida hujus morbi significatione. Nam quorum in urinis majora putrefactionis signa sunt, quam foris fitis & æstus

æstus ostendunt, morbo lento existente, & nulli veterum morbo suis signis & symptomatibus accedente, magnum, imò certissimum hujus morbi argumentum habere, usus monstrat. Redundantibus circa primas venas humoribus crudis & crassis subinde totas implevit pelves. Quod etiam huic morbo adesse in pluribus Embdæ observavimus, quos nihil his excretionibus adjutos fuisse constat.

Ut à me de sceletyrbe hæc admonita fuit, bibit aliorum ad hunc morbum probata remedia, quibus ita defœdata crura ejus fuerunt, ut citra horrorem ea nemo aspicere posset.

*Anxietas
scorbutica di-
versa ab an-
xietate à pi-
tuita gravan-
te.*

Anxietates, quas ad præcordia infestare diximus, adeò quoque graves hæc experta est, ut sæpe præfens suffocationis periculum non abs re adstantes metuerent; sed quæ cum pituitosa excretionem nihil communicabant, ne quis inde profectas eas esse existimet.

Quandoquidem magna differentia inter anxietates scorbutum comitantes, & illas est, quæ à pituita gravante, vel aliis de causis fit. Etsi hæc distinctio exercitationem, & diligentem observationem animadversionemque requirat.

Observatio XIII.

Sartor qui operam suam farniendis vestibibus locare solebat, dissolutæ vitæ & poculis ebrietatique addictus homo, sub autumnum de gravissimo coxendicis dolore conqueri cœpit. Qui, cum variis celeberrimi cujusdam chirurgi inunctionibus nihil dolor cederet, illius magnitudine & morbi molestiâ ac diuturnitate victus, urinam ad me deferri per uxorem curavit.

*Signa scor-
buti.*

Quæ rubra & crassa fuit, atque multo crasso & furfuraceo sedimento, à quo nihilo clarior superemi-

eminens urinæ substantia visa est, subsidit: nulla interea fiti, aut caloris molestia ægrotum infestante. Eratque pulsus parvus & inæqualis: Atque ex longiore morbo & dolore, ad spithami longitudinem crus retractum.

Ego ex urina statim morbi causam cognovi. Quare media hyeme ex vino rubro cochleariæ succum ei propinavi, ad singulas vini libras succi uncias quatuor admiscendo. A quo medicamine intra quatri-duum à dolore liberatus est.

Duravit autem curatio tota hebdomadas plus minus decem, in quibus integræ sanitati rursus hic restitutus est, ut, quemadmodum antea, ad computationem pedibus uteretur celerioribus, quàm Christianum virum deceret, qui omnium opinione alioqui incurabilis videbatur.

Observatio XIV.

CONSULIS Hamburgensis uxor, iisdem hisce coxendicis doloribus, ad talum usque sese extendentibus, divexata pluribus hebdomadis fuit. Qui paulatim ita creverunt, ut ne momentum temporis præ doloris magnitudine uno in loco quiescere posset, & propterea medicorum operam implorare coacta sit.

Purgata ab urbis Physico medico sene septuagenario deterius habuit, lachrymis per genas destillantibus morbi dolorisque magnitudinem testata. Cum nihil proficerent ad coxendicis dolores à veteribus præscripta medicamenta, tandem ego quoque vocatus fui, qui prima manus meæ ad pulsum applicatione morbum agnovi.

Eratque tunc urina tenuis & citrina, parum à sani hominis urina differens, quæ postridie ab assumpto medicamento nostro visa crassa & conturbata est,

est, pluribusque excrementis crassis & furfuraceis in matulæ fundum subsidere.

Historia lancinationibus brachii cum levi resolutione conjunctis laborantis.

Cujusmodi quoque ab his medicamentis visæ urinæ conjugis Senatoris & Licentiati Juris sunt, quæ eodem ferè tempore cum iisdem urinis, gravissimis brachii lancinationibus, cum levi ejusdem resolutione conjunctis correpta fuit.

Quæ etiam ab his doloribus, & non multùm dissimilibus medicamentis curata est. Nam utraque statim post biduum doloris mitigationem sensit, paucis diebus integrè ab iisdem liberatæ. Cum in Consulis uxore supra sex hebdomadas dolor hic perseverasset, & aliquantum ex dolore contractus nervus esset, qui etiam convenientibus medicamentis postea restitutus est, & pristinam extensionem recepit.

Observatio XV.

Signa scorbutici.

Eodem hoc dolore post tristem litem correptus Hamburgensis civis fuit byssi mercator, vir gravis honestatis amans, absque ulla pulsus & urinæ permutatione. Siquidem semper ferè, etiam in bona valetudine, pulsus huic parvus, debilis & inæqualis fuit. Quapropter morbum hic ex suis moribus cognoscere oportuit.

De quo opinionem meam confirmavit præcedens vita tristis, & molesta lis, graviter animum ejus excrucians, eoque magis, quod præter meritum isthuc se pertrahi arbitraretur, & quorundam amicorum officia & judicia non satis æqua sibi, in sua causa, quam justissimam putabat, experiretur.

Alia Historia ischiade scorbutica laborantis.

Itaque ab hac animi illius ægritudine, dolorisque proprietate de hoc morbo admonitus & edoctus, paucissimis medicamentis & huic morbo accommodatis, brevi hominem sanavi. Hujus frater, cum iisdem pene symptomatibus ante paucos annos corri-

pe-

peretur, & medicos nactus fuisset hujus morbi ignaros, adhuc hodie domi claudus desidet, nullam sui morbi, quam priorum medicorum operâ expertus est infelicem, curationem admittens.

Observatio XVI.

TALO retracto versus poplitem retro, ut eum terræ affigere non posset, ab hoc morbo Secretarii Hamburgensis foror, post diuturnum ac molestum mariti sui morbum, laboravit, cum pulsu parvo & inæquali, urinisque crassis, albis, & conturbatis, quæ *Signa scorbutici.* superiori sua superficie viscida & crassa, matulæ parietibus adhærent. Unde mihi symptomatis causa revelata est.

Usa hæc ante nos variis muliercularum inunctionibus & balneis (ut fieri solet) fuerat, at nullo curationis successu. Ideoque cum nihil his proficeret, tandem rem mihi significavit. Qui cognito morbo ejusque causa, paucis medicamentis, & uno, si memini, simplici, ad pristinum statum, talum, DEI beneficio, reduxi.

Eadem hæc paulo ante etiam omnium articulo- *Historia laborum dolore & resolutione laboraverat, ut ab aliis de- rantis omnium loco in locum transferri eam necesse fuerit, nostrâ articulo- rum dolore & reso- quoque operâ in quinque diebus plus minus sanitati lutione.* DEI gratiâ sic restituta, ut sponte quò vellet, iret, quam prius à pluribus transferri multa cum molestia, de uno lecto in alium oportuit.

Observatio XVII.

GENU dolorem, & momentaneam cum hoc ac per intervalla recurrentem resolutionem, experta ab hoc morbo rustica est, que ex Vilstria non pro-

procul ab oppido Krempen ad me venit. Quæ ad doloris hujus adventum hac resolutione simul attentata, nec stare neque ingredi potuit, sed protinus, nisi ab aliis sustentaretur, in terram prona concidit. Quo remittente, rursus baculi exigui adminiculo quo volebat ibat.

Signa scorbuti.

Urinas reddidit hæc crassas, subnigras & conturbatas, quæ multo crasso & nigro sedimento in matulæ fundum subliderent.

Ipsa ægra hujus symptomatis causæ ignara, confessâ mihi est, ante triennium graviter se à scorbutto ægrotasse, meum de hoc malo judicium confirmans.

A quibus de sceletyrbe edoctus, iisdem, quibus priores, medicamentis, hanc quoque DEI beneficio sanavi, nisi quod iisdem validiora cathartica subinde admiscerem.

Signa scorbuti.

Hodie cursus velocitate hæc etiam cum cervis decertare posse dicitur, alioqui vetula & quæ tunc baculi adminiculo ad ingressum uteretur. In hac historia sceletyrben morbum, præter recurrentem genu dolorem, resolutio ostendit subito præter rationem eveniens, & momentanea paralyfi crus afficiens cum dolore; eadem facilitate, qua apprehendebat, deficient & remittens.

Quod urina confirmabat varia, nec non abundantiore indicio habitationis situs, & aquarum, quibus ibi utuntur, natura & qualitas. Quæ judicium à prioribus conceptum magis confirmabant, si Plinio credimus, & experientiæ rerum magistræ.

Observatio XVIII.

Qui Senatorii ordinis dignitatem apud Hamburgenses tenebat, vir liberaliter doctus, & annos natus plus minus sexaginta, diutius & per plures annos,

nos, dum adhuc Reipublicæ munia obiret, cum hoc morbo conflictatus est. Nam & faciei colorem habebat liveſcentem, & crura duro ac tenſo hoc tumore inflata. Cum quibus & anxietates inter eundem ad præcordia experiebatur graves & moleſtas.

Quæ propter corporis constitutionem firmiorem, qua ab ipſa nativitate gaudebat, longiore tempore abſque manifefto morbo ac valetudinis impedimento ſuſtinuit, etſi indies ab otioſa & ſedentaria vita, nec non victus ratione craſſa & melancholica, tacitis incrementis hæc aſſurgerent, ut demum in maniſeſtum aliquem morbum ea erumpere fuerit neceſſe.

Nam dum diutius hæc negligit, & præcedenti ut dixi victui indulget, tandem manifefto tumore, præter crura, circumſcribi ipſi etiam utraque viſcera cœpere, quæ hac ſaburra prægravata tandem in abdomen gravantem copiam effuderunt, illud quoque duro ac renitente tumore attollentem.

Quando urinas reddidit craſſas, rubras, & quaſi ſanguineo colore tinctas, in quibus multa ſubſidebant corpora craſſa, rubra, & furfuracea: cum tanta viſceris utriuſque tenſione, ut maniſeſta circumſcriptione extrinſecus ſe conſpicienda illa offerrent.

Ita affectus uſus eſt operâ cujuſdam, nescio quas ſuas experientias jactitantis, erronis miſerrimi, cui nemo ſana mente præditus, lubens ſuum commiſiſſet canem curandum, Qui in hiſce viſcerum obſtructionibus, frequentibus ſuis purgationibus, brevi rem eò deduxit, ut neque erectus ſedere, neque in lecto dimovere ſe poſſet, niſi à duobus adjutus.

Quando mortem inſtare, & præ foribus eſſe animadvertet, me vocavit, meam opem & operam implorans, diebus, quod memini, canicularibus.

A quibus ego curationem excuſabam ac detrectabam, quod ſcirem ſervandis diætæ præceptis ingenium ejus minimè natum eſſe. Quod ille animadvertens, me nodum, quod ajunt, in ſcirpo quærere, cœpit animo commoveri.

Quare annui, ne afflicto afflictionem adderem, etiam propter conscientiam, qua omnibus nostro officio præstò esse jubemur: Sed non absque admonitione, quod eo loco & dignitate in Republica constitutus, & non vulgari literarum scientia instructus, atque quibus mediis ac modis literæ parentur, disciplinarumque cognitiones non ignarus, fenestram impostoribus ad nequitiam aperuisset, & suo exemplo ad imitandum hæc alios invitasset, qui leges punire eos, & à Republica arcere sciebat, qui temere & per hominum mortes (ut Plinii verbis utar) pericula faciunt.

*Exemplum
Canonis the-
rap. spec. in
hydrope scor-
butico.*

In hoc autem misero ejus statu, quædam medicamina ei præscripsi, cum morbo hoc obstructions eradicantia, & crudos, crassos, ac frigidos humores concoquentia & incidentia: foris visceribus tumefactis adhibitis fomentis, emplastris, & unguentis, quæ cum discutiendi, emolliendique vi ac facultate corroborandi ea potestatem habent; per intervalla, quoties id necessitas postularet, Electuario Indi, pharmaco ei usitato hominem expurgans.

Quorum efficaciam (constituta prius victus ratione convenienti) res eò DEI gratiam brevi deducta est, ut omnia rursus domi, tam publica quam domestica negotia expediret, & intra privatos parietes, quo vellet obambulet, etiam musæum, quod editiore loco habebat, atque contignationem sine offensa ascenderet.

Potuisset hic integrè restitutus fuisse, si victus rationem debitam observare voluisset. Sed hoc illi persuadere difficile erat, quantumvis literato & docto, quippe qui ad istas leges nunquam assueverat, eratque nulla res ei difficilior, quam à consuetis cibis abstinere.

Factum curationis hujus initium diebus, ut dixi canicularibus est. Sequenti Martio cum diutius negotiorum meorum causam in patria mea abessem, re-

laxatis iterum omnibus (non admodum alioqui intensis) circa victum habenis, ad ingenium rediit, antiquum obtinens, & quibuscumque cibis sine delectu indulgens.

Unde nondum satis ex priore morbo confirmatus ac restitutus, rursus in recidivam sui morbi incidit. Quando ad invisendum iterum illum ab amicis & propinquis invitatus, recusavi.

Quod talibus neque Apollo neque Æsculapius satisfecerint. Sed sub vitæ finem ab amicis & ipso rursus requisitus, ut solatii ergo saltem eum visitarem, obtemperavi.

Homo hic erat egregie doctus, pius, & non inutilis Reipublicæ civis & senator, nemini malus, nisi quod sibi in victu non parceret, aut nimis indulgeret. Ut recte dictum sit, neminem sine vitiis vivere, optimum vero illum esse, qui minimis urgetur.

Hunc spero cum omnibus piis ac Christi fidelibus coelesti nunc gaudio frui. Quod nobis quoque, peracto hoc vitæ curriculo, concedat misericors, nostrique amans Deus, cœli & terræ Dominus.

Quæ hic specificam hanc sceletyrbes putrefactionem ostendant, ex prædictis constat. Inter cætera verò hujus signa primum locum tumor durus sibi vendicat, nullam digiti sui impressionem admittens. Cui subscribere labiorum genarumque livor potest, *Signa scorbuti.* nisi ex melancholici humoris coacervatione eum extitisse quis contendat. Sed & conspicua urinarum, absque siti & febrili calore, rubedo, non infidum hujus argumentum continebat. Quibus adstipulabatur victus melancholicus & crassus.

Ab hac ipsa hydropis specie renitente & dura, curatus hisce ferè medicamentis quidam à nobis chirurgus Embdanus est, postquam octo & viginti hebdomadas suam, & cujusdam ibi medicinam facientis pharmacopœi operam, nullo curationis suc-

Cessu expertus esset, indies morbo tumoreque crescente, ita ut sponte vix de lecto descenderet.

Itaque à medico suo, & ipso ad consilii communicationem requisitus, consensi, cum medico suo ad visitandum eum, ægroti domum accedens. Qui eodem tempore quo ad eum veni, nescio quod pharmacum purgans sumpserat, à quo plus gravaminis senserat, quam levaminis.

*Unguentum
in tumore hy-
pocondrio-
rum.*

Quocirca ea curationis ratione improbata, utraque latera unguento emolliente, confortante, ac digerente aggressus sum, quod hæc etiam tensa, & in his viscera circumscripta suo tumore essent.

In his autem exhibui, quæ quadam caloris temperie, cum iis quæ scorbutum curant obstructions tollunt referantque. Nam validiore siti hic infestabatur.

Atque hinc DEI gratia effectum fuit, ut post paucarum hebdomadarum curationem, extra urbem hic exspatiaretur, qui paulo ante vix solus se dimovisset.

*Embdanorum
chirurgorum
arrogantia.*

Et si pro hoc beneficio parum gratum verbis se ille ostenderat, fortè ne hac ratione de sua auctoritate quid imminutum apud populum videretur. Nam adeo pleraque ISTRUS hominum conditionis pars, in ea civitate, arrogans & superba est, etsi imperitas sæpe quam maximè, ut viros in literis educatos & ratione ac judicio ex veterum præscripto curantes, præ se contemnere, & suis experimentis posthabere non erubescant.

Cum tamen frequenter ne quidem simplicem ossis fracturam, ejusque vel minimam, absque vitio & distorsione ab iis reponi posse observarim, sicut proli dolor pluribus quam velim exemplis, hic id, si necesse esset, demonstrare possem. Qui aliquando à me de meliore curatione ex Galeno & Hippocrate admoniti, adeo contemptim eam admonitionem acceperunt, præ fastu & φιλαυτία, qua quidam ex ipsis laborant, ut prædictorum placitis & scriptis nunquam

quam ab ipsis cognitis, suam experientiam paucis utilem, anteponerent.

Genus hominum, ut videtur, quod recta consilia cum dare non possit, bene monentibus obtemperare nolit. Interea tamen multâ confidentiâ etiam internos morbos curat, hac parte quoque omnes præ se contemnens. Idque magistratus negligentia & incurâ, vel non intelligentis, vel ad se nihil hanc curam pertinere arbitrantis. Cum tamen (si Platoni credimus) Reipublicæ felicitas in bono medico, & obstetrice proba & industria consistat. *Embdani magistratus negligentia in coercendis Em- piricis.*

Sed hæc, quia præter nostrum institutum, atque alterius considerationis sunt, iis considerata relinquimus, quibus à DEO op imo max. hoc munus injectum est & commendatum.

Observatio. XIX.

MArescalcus castri Leovardiensis, generis nobilitate clarus, præterea sumptuosus & splendidus, nimio splendore res imminuisse, deterioresque fecisse credebatur. Unde in hunc morbum eum incidisse verisimile est. Nam alioqui temperamento erat inculpato, & vivebat quoque splendide.

Ad hunc cum de via vocatus venirem, præ angustix sensu, quem sub diaphragmate monstrabat, ægré eum respirare vidi, adeo ut ipse cum ea respiratione supra biduum se superesse non posse affirmaret. Quod partim morbi ratione, partim ex medicamine assumpto, ei evenisse judicavi. Siquidem ante paucas horas pillulas, nescio quas, à medicis suis, viris in medicina exercitatissimis sibi exhibitas, deglutiverat.

A quibus morbi ratione facta angustia adeo adaugeta fuit, ut ex hac vita sibi migrandum esse æger putaret.

Accedebant ad has anxietates hujus morbi indicio, venter & crura hydropico, duro, & renitente tumore inflata. Et labra genæque sublurido colore media æstate conspicuæ.

Sicna scorbuti.

Denique urina crassa & rubra, in qua multa subsidebant corpora crassa, rubra & furfuracea, non contemnendo hujus morbi sicut antea diximus iudicio.

Rhasis prognost. in hydrope lib. 9. cont. cap. 69. & lib. 1. divisionum cap. 65.

Dixit Rhasis cum rubris urinis hydropem incurabilem esse, propter Epatis temperiem calidam, à qua fit, & diversas propterea curationum indicationes, quibus occurri ex æquo non facili possit.

Quæ si apud nos, & cum his urinis rubris & crassis militaret ratio, necesse ex hac Rhasis prædictione esset, sic affectos prognostico relinquere, magno, ut ex hac curatione apparet, errore, & ægrotantium perniciæ & interitu.

Differentia autem ex causæ diversitate emergit, quæ, ut in veterum hydrope calida est, ita hic frigida & crassa est, hac sua rubedine non tam intemperiem, quam morbi qualitatem, & specificam scorbuti putrefactionem, urina exprimente, quæ acribus & calidis, minimè vero frigidis medicamentis tollitur & expugnatur, & propterea in easdem cum hydropico tumore indicationes incidit, quæ in veterum hydrope pugnantes cum sint, morbi difficultatem adaugendo, curationem incertam, vel nullam & deploratam faciunt.

Atque ita salva manet Rhasis viri doctissimi prædictio, & confirmatur nostrum de specifica hac scorbuti putrefactione, ex curationis eventu ac veritate, iudicium. Sed ad historiam revertamur.

Sitiebat hic plusculum, nam & corporis temperatura calidiore gaudebat, eratque alioqui anni tempus æstivum & calidum.

Ego cum ab angustia, tum à duro & renitente pedum tumore, præterea ab urinis rubris & crassis, & sublivescens genis, præ cæteris patriæ meæ medi-

medicis, de hoc morbo admonitus, magno artis nostræ encomio, & ægrotantis, quod præcipuum est, salute, intra paucos dies DEI beneficio ad pristinam valetudinem hominem, non absque quorundam medicorum, inprimis vero Serapii Hanya viri optimi & piissimi, uxoris meæ consobrini, quem honoris causa hic nominare volui, admiratione, reduxi.

Miscui autem calorem contemperantibus, obstructionesque reserantibus medicamentis, ea quæ ad hunc morbus usus adinvenit. Quibus, uti prædixeram, postridie respirationis angustia remittere, & æger liberius respirare cæpit, certa curationis sequuturæ spe & persuasione. Quæ in tribus ni fallor hebdomadis absoluta est.

Curatio angustie & hydropis scorbui.

Est hæc hydropis species, ut illa, de qua postea dicemus, pluribus apud nos, & his nostris regionibus familiaris, quæ à veterum hydrope facile prædictis signis dignoscitur, ut pluribus exemplis nihil hic opus sit.

Nam omnes hoc loco recensere longum esset, præterea supervacuum & inutile, quod ex similibus familia colligere quilibet per se possit.

Observatio XX.

ACicularii extra novam portam Embdanam habitantis uxor variis toto corpore maximè circa crura, præter ventris crurumque tumorem, duris, & pendulis, atque propria quasi cute circumscriptis tuberibus, supra reliquum tumorem extantibus laboravit, hydropis scilicet specie, quam vulgus nostras vernaculâ nostrâ linguâ à vesicarum prominentium forma, *bonkwater* appellat. Nam à tuberibus his extra cutem prominentibus & cum totius corporis, maximè ventris & crurum hydropica inflatione, concurrentibus tumoribus, vesicarum modo propenden-

tibus, appellationem hanc malum hoc consequutum esse videtur.

Sed & præter hæc tubera variis anxietatibus subinde & per intervalla recurrentibus, hæc divexata fuit, animique deliquio, quoties sese elevare, aut alias è lecto surgere conabatur. Cum quibus pulsus parvus & inæqualis, ac urina crassa, alba & conturbata fuit.

Ego ex tumore renitente, & pulsu parvo & inæquali, atque prominentibus vesicis, de scorbutico admonitus, ut & ab animi præter rationem deliquio, iis quæ ventriculum calefacere, obstructions tollerent, & hunc morbum quadam proprietate curarent, ita intra octo dies DE I gratiâ eam curavi, ut domi sine molestia omnia consueta officia ac munia obiret; pedum tumore deinde, quibusdam ad pedes fomentationibus curato & discusso.

Hac hydropis specie plures apud nos corripuntur, estque nostris familiarissimum pauperibus, imprimis verò qui mala victus ratione utuntur, aquisque nostris putridis, crudis, & corruptis, vel cerevisiis nostris ab iis decoctis. Quo fit ut etiam ditiores sæpe ab hoc malo non sint immunes, quibus ad hunc morbum natura magis prona ac proclivis est.

Quemadmodum nuper evenisse cuidam nobili Groningano, præclara & nobili familia nato memini, & præter hunc alteri cuidam foeminæ plebejæ, cujusdam molitoris, & ex semine lini ac raparum oleum exprimentis conjugii, cum iisdem ferè, quibus hæc laboravit, symptomatibus, nisi quod nobili prominentes tumores etiam in dorso ipsius assurgerent, quem ante hunc morbum frequentes quoque vomituum conatus infestarent, cum pulsu parvo, crebro & inæquali, & facili tumorum de loco ad locum permutatione.

Curatus hic a balio medico est, veteris medicinæ alioqui non ignaro, communi curationis methodo, sed nullo curationis successu. Utpote qua brevi suc-

cu-

cubuit, manuum robore etiam tunc, cum curandum se medico daret, fortissimus.

Quapropter diligenter medicum ad singula animadvertere oportet & decet, omniaque providere, & discernere priusquam ad curationem aecedat, ne prius impingat & curatione aberret, quàm morbus rectè cognitus fuerit.

Cæterum symptomatis similitudine hic adscribere invitor, quod, in morbi enarratione prætermissum, hic non incommode inseri posse putavi. Scilicet nonnunquam extra hydropem contingere, ut totum corpus, nec non quælibet corporis partes, ab hoc crasso & melancholico succo, variis tuberibus cum & sine exulceratione, quadam naturæ crisi, & hujus crassi ac melancholici succi ad exteriora & corporis circumferentiam depositione, extuberent.

Nonnunquam extra hydropem varia tubercula in corpore erumpere.

Quemadmodum advenisse ab hoc morbo & crassa hujus materia Consulis Leovardiensis, & cujusdam Frisiæ occidentis nobilis conjugibus memini. Quæ in posteriore variis exulcerationibus ficcis, neque pus neque saniem reddentibus exulcerari, perforarique & exedi videbantur, crescentibus in exulceratorum locis aliis postea & novis tumoribus, qui variis ex-crescentiis mamillarem carnem flaccidam & glandulosam cuti quodammodo adæquabant.

Historia tuberculis extra hydropem in scorbuto laborantium.

Simile etiam tinctoris filix in altero crure ab inflammatione alba & huic morbo peculiari (sicut antea diximus) efflorescentia advenit, non intellectâ, neque legitimè (ut oportuit) curatâ, ad hunc casum miseriamque deductæ.

In hac tumor tumori adnascebatur, ac si quibusdam quasi natibus sibi invicem impressi tumores fuissent, vel quibusdam quasi monticulis alii super alios assurgerent.

Hi quoque profundis exulcerationibus, & mediis inter monticulos vallibus, exulcerabantur, excedebantque magnum de se foetorem reddentes, è qui-

bus alii rursus & novi tumores enascerentur tristi aspectu, ita ut sine horrore nemo crura illud aspicere posset.

Huic malo affine fuit, sed minus tetrum, quod cum resolutione & crurum paralyfi, adolescens Embdanius passus est, qui etiam hæc tubera in utroque crure, sed absque exulceratione ostendit.

*Tuberculorum
scorbuticorum
causa & signa.*

Hoc malum ab hoc quoque morbo, & latente huius putrefactione procedere, gliscenteque ab hac febre, amplius crassos humores, huius morbi causam tenuium exsiccatione inspissante & adurente, præter pulsum parvum & inæqualem, atque huic morbo peculiarem, urina crassa, variis & diversis excrementis, partim subsidentibus, partim urinam conturbantibus, insignita, vel in substantia varia, demonstrabat.

Quibus majore certitudine tumoris qualitas, morbi novitas & coincidentia cum his aliquando huius morbi symptomata, paralyfis, vel atrophia, aut similia huic morbo convenientia accidentia subscribunt & attestantur, omnem dubitandi ansam præcedenti.

Curatio tumorum scorbuticorum.

Quomodo autem & quibus remediis topicis tumores hi curandi sint, ac num, ut in Gallico morbo, ad quem etiam in tumoribus alludit, potentiali medicamento ii aperiendi sint, vel intrinsecus medicamentis ad hunc morbum facientibus, depellendi, non satis adhuc exploratum habeo.

Gesneri experimentum in natis Mediolanensium.

Laudat Gesnerus, & certo experimento, doctissima sua de aquatilibus historia, carneis tuberibus, natis à Mediolanensibus appellatis, commendat Rubetam, vel nigrum bufonem terrestrem, qui sub Salviæ radicibus sæpenumero invenitur, his tuberibus superligatum, quod sua carne & substantiæ proprietate tubera hæc eum abolere & liquefacere putet, sicut latius Corollario tertio, libro de aquatilibus quarto, historia de ranis, quilibet apud authorem ipsum legere potest.

Sed

Sed an nostris hisce tumoribus rectè ille superligari possit, non satis affirmare aulim: Attamen illud testari possum, viridis graminis, quod semen ranarum quidam esse arbitrantur, quodque in vere & prima æstate, multa copia super aquis nostris invenitur, decocto, ac destillato liquore, magno commodo & utilitate hæc tubera abluta fuisse, illa imprimis, quæ exulcerationem patiebantur.

Meo judicio molli medicamento rectè hæc ulcera tractari, & vino vel solo, vel aliis in vino ad hunc usum decoctis ablui puto: exhibitis intus quæ hanc putrefactionem arceant, humoresque crassos & frigidos attenuent, incidant & diluant, donec rursus ad temperiem reducti humores sint. *Canon therap. spec. in tuberculis scorbuticis.*

Quo curationis modo in tinctoris filia mediocres inceperam facere progressus, nisi ordinem hunc, & diætæ ac victus rationem interturbasset avunculi mors, necessaria ad curationem suppeditantis.

Nam ab ejus morte vitæ necessariis destituta, cum paupercula esset, necesse fuit curationis cursum nos intermittere.

Sunt qui prædictis accidentibus perlarum liquorem commendant, quo in similibus casibus non infeliciter quendam operatum fuisse, veritatis studio nos confiteri decet. Plura quæ de his scribam non habeo. Si quid præterea quod ad hanc curationem pertinet cognovero, libens communicabo. Si quid etiam lectori inciderit, vel monstratum, & à Deo optimo Maximo concessum fuerit, ut idem faciat rogo, ne quod humanis usibus servire queat secretum occultetur: interea præsentia lector boni consulat oro. *Liquor perlarum.*

Observatio XXI.

Qui discendi mercaturam causâ ex Marchia Hamburgum venerat adolescens, cum gravissimis & no-

*Historia adoles-
centis dolo-
ribus capitis
& faucium
exulcerationi-
bus ex lue ve-
nerea labo-
rantis.*

nocturnis capitis doloribus, nec non faucium exulcerationibus ex lue venerea laborarat, curatus à me decocto ligni est. In qua curatione alioqui non admodum pinguis, ita extenuatus est, ut inter curandum juscula ei & coctas carnes exhibere fuerim coactus.

Signa scorbuti.

Huic sub curationis finem, cum fortè è lecto surgere vellet, ecce subito, & præter omnem expectationem, dolere pes cœpit, & paulo post resolvi, ut non magis atque nuper natus infans ei inniteretur. Visæque tum urinæ crassæ & conturbatæ sunt, in quibus multa crassa & furfuracea corpora subsidebant.

Cum quibus occurrebat in brachio pulsus parvus, debilis & inæqualis. Unde de morbi specie admonitus, brevi medicamentis accommodatis huic malo obviam ivi, ut rursus DEI beneficio pedibus ad libitum uteretur. Hic de utriusque parentis obitu uno eodemque die triste nuncium acceperat.

Tristitia causis scorbutum facile misceri.

Quamobrem num ei suavissimorum parentum ex hac vita discessus, vel conceptus ex priore morbo pudor & dolor, vel victus præcedens melancholicus, occasionem huic morbo dederit, non facile dixerim. Nisi quod usu & nostra qualicunque observatione constet, tristitiæ causis libenter hunc morbum immisceri.

Cur scorbutus hodie late grassetur.

Quas, quia plures præsens Reipublicæ status, & justum DEI erga peccata judicium suppeditant, hinc fieri arbitror, quod solio frequentior hodie hic morbus occurrat, & latius etiam ad campestria loca, & peregrinas regiones nationesque, ut olim Gallicus morbus, pomœria sua dilatet & extendat.

Observatio XXII.

Nauta gens hominum miserrima.

NAuta Hamburgensis ex eo hominum genere, qui ex Marchia rates Hamburgum advehunt, (genus ho-

hominum miserrimum, quod cum arido, parco, & parabili victu, perpetuo aeris injuriis expositum, frigora nocturna, caloresque cogitur perferre diurnos) sub plantis pedum ambabus, primum titillationem sensit molestam, & ab ea postridie utriusque cruris resolutionem, ut nec inniti iis, nec invicem transferre ea posset, nisi quod inter decumbendum leviter sursum ad musculorum capita ea admoveret.

Urina crassa & alba, multa corpora cineritia, seu cineritii coloris gravia & crassa continebat, instar arenæ partim rotunda, quæ à fundo, nisi fortiore matulæ motu, non elevabantur: Hic etiam iisdem ferè quibus prior medicamentis restitutus, rursus ad consuetas suas operas rediit, lætus de felici morbi sui curatione.

Signa scorbuti.

Observatio XXIII.

Mercaror Breslaviensis, qui Dresdæ sub Electore Augusto habitabat, sub Martini festum febre vehementiore, & gravissimis Epatis ac vesicæ fellis obstructionibus (contestantibus id alvi ac vesicæ excrementis) corripitur. Ex quibus cum nostrâ, divinâ auxiliante gratiâ, operâ mediocriter convalesceret, & paulatim confirmari inciperet, subitò & præter spem accidit, ut quodam die, cum de lecto surgere conaretur, alterum crus ei inutile fieret, neque quicquam ei inniti posset, aut de loco id transferre.

Quod tamen, ita ut prior, leviter inter decumbendum ad musculorum principia & exortum admovebat.

Curatus hic quoque in quatuor aut quinque diebus nostra opera DEI gratia est, ut quò vellet prodiret, non parum ob felicem & celerem hanc curationem animo gestiens.

Cæterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic rectè
mo-

*Scorbutum
cum aliis mor-
bis vel in ini-
tio, vel me-
dio vel decli-
natione aut
contingere aut
primum sese
exerere.*

moneri posse puto. Scilicet aliquando fieri, quod cum aliis morbis scorbutus indicat & concurrat, & quod hoc vel initio eorum, vel medio, vel eorundem declinatione & fine fiat, aut quod sub his temporibus primum sese exerat, aut suum virus ostendit.

Quod scire utile propter curationem est. Ideo quod sæpe absque hujus noticia infelicitè reliquorum, & coincidentium morborum curatio procedat, sæpe etiam integram aliorum curationem ille remoretur.

Ut propterea verisimile sit huic, & ei qui vigesima prima observatione nobis descriptus æger est, primum sub morbi finem hunc morbum advenisse, vel quod verisimilius est, vires tum suas primum exeruisse. Quod optatum omnibus velim, tam curationis, quam dignotionis ergò. Siquidem præterquam quod sic difficilior ejus agnitio sit, non rarò contingit, quod competens huic curatio reliquis & junctis ei morbis adversetur.

*Canon therap.
gen. 21.*

Quo in casu causam ἡ οὖν αἰτία, id est sine qua non habeat, diligenter expendere & considerare medicum decet: Ut indicatione à viribus sumpta, ei primum & potissimum occurramus, unde maximum imminere viribus periculum putamus, vel unde aliorum morborum causam futuram curationem judicamus, conjunctis morbis interim non neglectis. Sicut latius de his & pulcrè Galenus in collatione morbi & causæ, decimo suo de medendi methodo libro ostendit. Quem in his similibus sequi eum decet, qui industriam ac prudentem curationem, quam amare omnes debent, amplectitur & amat.

Cap. I.

Observatio XXIV.

BUbulco à domino suo dimisso, & alium domum, ac aliam habitationis sedem querenti, eamque prope

prope Hamburgum in Embsbittel, ut vocant, pago Hamburgensibus subiecto figenti, subito & de improviso utrunque crus resolutum fuit.

Quas ad me, vicinorum instinctu, deferri urinas *Signa scorbuti* curavit, visæ albæ, crassæ & conturbatæ sunt, in quibus quæ subsidebant in fundum matulæ excrementa, arenularum crassiorum similia erant, gravia & rotunda. Quas in morbi enarratione certum huius morbi argumentum habere ostendimus.

Quapropter etiam iisdem ferè, quibus priores, medicamentis, ad sanitatem DEI beneficio hic revocatus est. Quo nomine DEO maximo laus & gloria.

Observatio XXV.

Adolefcens annorum quindecim, bonarum & liberalium artium linguarumque studiosus, at corporis constitutione molli & delicata, ab hyberno frigore, hominum quibuscum vivebat importunitate graviter læsus, sub vernum tempus paulatim, & in pluribus diebus, hac cruris utriusque resolutione tentabatur, quæ supra sex mensium spacium morbi ignorantia, eum lecto tenuit affixum.

A qua postea frequentiore balnei usu, & duorum cathartorum validiorum exhibitione, ab empirico illi administratorum, convalescere cum temporis mutatione, post festum Jacobi cœpit. A quibus parum adfuit quin periisset: quod pro tenellæ corporis constitutionis ratione, nimis audacter, ne dicam temerè empiricus processerat, nulla habita temperamenti ac teneritudinis ratione: quandoquidem tenerum corpusculum ac molle esset, literis & studiis magis, quàm laboribus natum.

Adolefcens studiosus ab Empirico cum periculo curatus.

Etsi, (ut quod verum est fatear) superata hæc medicamenta plurimùm ei profuerunt, utpote à quibus indies magis magisque vires ac motum æger re-

cu-

cuperavit. Hic nunc valet, pedibus sine impedimento utens, cujus nomine fit Deus omnipotens benedictus.

Observatio XXVI.

*Signa paraly-
seos scorbutica.* Senex Consul Hamburgensis gener, diu cruribus impotens, tandem omnimoda horum resolutione tentabatur. Eum medici ante meam curationem asciti, paralyticum veterum paralyti dicebant: etsi huic quoque, quod prius commemoratis, adesset, quod leviter crura inter decumbendum ad musculorum exortum attraheret. & præterea peculiare huic esset, subinde aliorum auxilio & levi adminiculo, commodè in plano & cubiculo suo ambulare. Cujus variæ vices erant.

Nam qui pridie levi aliorum sustentatione ingressus fuerat, & solus steterat, postridie neque stare, neque se dimovere, aut pedem transferre poterat, idque rursus post paucos dies ei concedi, iterumque negari, ut alteri cuidam seni, videre licebat. Mira quidem vicissitudine, & diversa atque alia, quàm in veterum paralyti contingere solet, ratione.

In qua propter primariam nervorum affectionem permanens hic morbus & ad sui solutionem esse solet. Unde etiam illud consequitur, magis à vaporibus frigidis, & maligna eorum qualitate, quàm ab humorum in ipsos decubitu, malum hoc procreari, quòd non æquè facilis humorum, (sicque notum omnibus medicinæ candidatis est) sit affluxus & refluxus. Juxta illud Hippocratis, *Plurima verò non turgent.*

Hunc sceletyrbe laborare, & ab hoc morbo sic pati, quum propinquis contradicentibus, collegis ætate provec̃tis viris, sed in arte & praxi medica parum exercitatis persuadere non possem, etsi manifestè præ-

præter morbi mores pulsus & urina id testarentur, curationem iis commisi. Qui pro paralytico simpliciter eum curaverunt, at nullo successu.

Siquidem post sextum vel quintum à morbi initio mensem, quotidie in deterius ipsorum curatione delabens, suum clausit diem. Scripsi de hoc symptomate exempla plura, ut de urinis, de quibus supra in morbi enarratione diximus, veritas constaret.

Et hoc ultimum, ut intelligeremus alias subinde, atque in veterum paralyfi, mutationes, in hac resolutione conspici, ex quibus non contemnendum huius indicium exoritur. Quod majore certitudine postea urina & pulsus confirmant, si talia qualia huic morbo familiaria ea esse ostendi, occurrent. De quibus quia abundè suo loco dictum est, nihil opus hinc otiosa ac superflua eorum repetitione est.

Observatio XXVII.

Quemadmodum jam dicti crurum resolutione tantum, ita dimidii, & alterius lateris paralyfi, ab hoc morbo anno octuagesimo correpti permulti fuerunt. Inter cæteros verò quidam in agro Kedenfi agricola, nobilitatis privilegio gaudens, epatis temperaturâ humidâ & calidâ, & corporis constitutione crassa & quadrata. Hic ob continuas pluvias frumenti collectionem prohibentes, tacitè se affligebat.

Nam aëris constitutio humida & frigida omnem spem messis, quæ eorum ibi opes sunt, præcidebat.

*Causa sceler-
tyrbes.*

Estque alioqui familiaris ipsorum ibi victus crassus, melancholicus & excrementitius, ex anatum anserumque carnibus, quarum magna ibi copia est, ut non meminerim uno in loco, & apud unum agricolam, plures anates me vidisse anseresque, quàm ibidem.

Quibus accedunt aquæ patriæ crudæ, sublimes & stagnantes, vel crudæ & falsæ, quibus tum cibis ap-

parandis, tum decoquendis cerevisiis suis utuntur. Ut non mirum sit hisce & similibus morbis, ex tot tantarumque causarum congerie eos corripiri & infestari, potissimum quando ad hæc tristitiæ causæ accedunt.

Qua, ob causam prædictam, diutius hunc prementem, præter omnem expectationem sub horam secundam noctis, à primo somno, hac dimidii lateris paralyfi hic corripitur, ut nullum istius lateris articulum, quem dimovere posset, haberet. Qua octiduum totum plus minus laboraverat, ante meum isthuc adventum. Quando urinæ quas reddidit, visæ crassæ, rubicundæ & subfusæ sunt, similes earum, quæ in febre quartana conspici solent.

Signa scorbuti

Cum quibus pulsus altus, durus & ferratilis febrem arguebat, & humorum putridorum incendium; attestante huic & siti vehementiore, qua æger infestabatur.

Ego ex pulsu & urina fusca, de specifica humorum putrefactione, & ab hac de hoc morbo admonitus, præterea à causis procatarcticis; & invasionis modoratus æquè atque crurum resolutionem, etiam dimidii lateris, & plurium membrorum paralyfin ab hoc morbo excitari posse, curationem iis, quæ feбри & huic morbo debentur medicamentis, aggressus sum.

Nam si Plinio credimus, à paucorum dierum vitiosarum aquarum usu similia Cæsaris militibus vitia tum in cruribus, tum in toto corpore advenisse: quid miramur ab iisdem & diuturniore eorundem usu, nobis hæc & his graviora advenire, vel à pluribus concurrentibus & simul adjuvantibus causis ea cumulari?

Itaque ab hoc Plinii testimonio, & prædictis indi-
ciis & signis de hoc morbo commonefactus, ex tot differentibus à veterum paralyfi signis, nihil præter mendacem morbi speciem cum ea commune hunc morbum habere, certis rationibus mihi persuasi.

Eoque magis, quòd eodem isto anno octuagefimo, quàm plurimis communis esset, & tam macilentis, quàm pinguibus & obesibus contingeret, iisque potissimum, quos cum crasso & melancholico victu, diuturnior premeret tristitia.

Quamobrem ex ejus frequentia communem causam subesse oportere, ex Galeno & Hippocrate edoctus sum, quæ num cum hoc morbo & specifica hujus putrefactione communicaret, porrò pulsus & urina ostenderunt, aliaque quibus à veterum paralyfi differebat, symptomata.

Nam si quis nobis in his regionibus morbus occurrat rarus, vel etiam aliquis veteribus cognitus, sub aliis & diversis, atque plurimum ab eorum descriptione discedentibus signis, statim mendacem ejus speciem suspectam habere oportet, & huc atque ad hunc morbum cogitationes dirigere, diligenterque cum morbi mores, & causas ejus antecedentes, tum pulsus & urinam explorare; taliane sint quæ huic morbo convenient, eumque quadam sua proprietate exprimant & demonstrent.

Quod si in hujus generationem ea conspirare animadvertas, & talem affectum effectusve edere, quos ei familiares fuisse, ante tot secula Græci medici, qui castra Cæsaris sequuti sunt, prodiderunt, non video quis præterea dubitationi locus esse possit, nisi perpetuò cogitationibus nostris oberrare, & incertum vagari velimus.

Quamobrem ab his de morbo ejusque causa hinc edoctus, nihil dubitavi curationem huic morbo, scorbuto convenientem instituere: curationis initio, propter ejus redundantiam & febris admixtionem, à sanguinis missione facta.

A qua mixtis porrò feбри & scorbuto medicamentis eousque rem, Dei beneficio, in octo diebus, quibus cum eo fui, perduxì, ut brachium supra caput elevaret & attolleret, cujus ne digitum prius dimo-

verat, & crus antea rigidum & immobile, quantum sanum, ad se adduceret attraheretque; paulatim magis magisque in mea absentia confirmatus: etsi propter loci intervallum, & meam absentiam, multa fieret medicaminum intermissio.

Observatio XXVIII.

PRæfectus castri Ritzenburgici, etiam simili dimidii lateris paralyfi, à primo somno cum multis & manifestis febris indicibus correptus fuit, febrem indicante præter sitim & oris siccitatem, atque pulsum magnum & crebrum, urinâ crassâ, rubrâ, & subfuscâ.

*Causse paraly-
sis scorbuti-
ca.*

Est hoc castrum non procul à maris septentrionalis littore situm, ubi eadem, quæ in Frisia utraque aquarum ratio est, quibus ad decoquendum cibum, & cerevicias suas, passim ibi agricolæ & incolæ utuntur. Cum quibus & cibus præfectus hic delectabatur crassissimis & melancholicis, cujusmodi frequens ibi tunc usus erat, sicut meis oculis vidi.

Hic etiam propter frumentum in agro corruptum & à continuis pluviis extinctum & submersum majore tristitia ac longiore affectus, idem quod prior à somno repente passus est. Nam prolem domi habebat copiosiore, & præfectura hæc restricta ei tantum ad certos annos, sex scilicet vel septem fuit, ex lege & consuetudine, Hamburgensibus, hujus castri dominis, recepta & sancita.

Accedebat ætas vergens, quæ ferè ad rem omnino attentiores facere solet, & eò plus de viatico sollicitos reddere, quò minus restat hujus vitæ viæ & spem: quum baculus panis nostri DEUS sit, si ex animo hoc ipsi concrederemus.

Sed hæc stulta hominum sollicitudo est, ut in futurum longius sæpe prospiciant aut prospicere cupiant

quæ

quàm sua aut suorum vita nonnunquam attingit.

In hoc quoque cùm crassior sanguis abundaret, à *Paralyfis scor-*
venæ sectione curationis initium factum est. Postea *but. curatio.*
convenientibus huic morbo & feбри remediis, diebus
quatuordecim, quibus cum eo fui, res eò deducta
DEI beneficio fuit, ut crus prius immobile, (post
viginti dierum doctissimi alioqui medici curationem,
sed circa hunc morbum minus exercitati) spontè in
altum elevare & concutere, manumque leviter mo-
vere inciperet, manifestos quotidie faciens progressus.

Qui post nostrum isthinc discessum nulla habuere
incrementa, sicut à filio ipsius cive honesto, & præ-
claris ingenii dotibus prædito, intellexi. Nam nullis
nostris monitis obtemperans æger consueto victui
melancholico & crasso indulgit, genio suo serviens.
Etsi ad septuagesimum annum accedens ætas, suo-
rumque salus & commodum melius ac rectius eum
hac de re admonere debuissent.

Observatio XXIX.

EAndem hanc paralyfin, alius illius civitatis Ham- *Causse para-*
burgensis civis, & celebris olim mercator, post *lyfis scorbuti-*
grave damnum, debitorum perfidiâ acceptum, ex- *ca.*
pertus est. A quo eo gravius vulneratus ipsius ani-
mus fuit, quantò elegantior, & honesti rectique a-
mantior fuit. Quos magis etiam adversa fortuna af-
ficere solet. Siquidem talis esse omnium testimonio
perhibebatur.

Hujus urina, cùm eum primùm viderem, rubra *Signa scorbu-*
quoque & subobscura fuit, atque subfusca, & pulsus *ti. Paral.*
cum molesta oris siccitate justo crebrior. Curatus *scorb. curatio.*
etiam iisdem à me medicamentis est, quæ cum fe-
bris curatione malum hoc profligant, ut intra quin-
que hebdomadas rursus templum visitaret, etli annum
ætatis suæ ageret septuagesimum tertium.

*Historia paraly-
si scorbut.
laborantium.*

Simili paralyfi rusticus Holsatiæ, & senex ille, qui molestam litem extra patriam diutius persequeretur, laborarunt, & præter hos alii quàm plurimi: Siquidem tempus calamitosum & triste, atque illæ an-
norum constitutiones frigida, & intemperata, hujus morbi ac mali feracissimæ esse videbantur. Nam quos hac affectione laborasse novi, his omnibus ferè vel post crassum & melancholicum victum, vel post diuturniores tristitias advenisse eam memini.

Quemadmodum etiam ab hac causa Syndico Hamburgensi accidit, ob nugaces astrologorum prædictiones, sicut ille mihi confessus est, gravius se torquenti. etsi aliam tristitiæ causam alii conjicerent.

*Præservatio à
corbuto.*

Quod scribo ut hoc tristi tempore & calamitoso Reipublicæ statu, quomodò erga hunc morbum se tueri oporteat quilibet cognoscat, cui mediocres facultates & mediocria commoda vitæ, cum Christi cognitione DEUS concessit & largitus est: ut his contentus, cum divini numinis prædicatione & laude, iis lætus utatur, & fruatur. Atque hoc cum DEI quoque munus & opus sit, qui tristis est, pro hoc beneficio DEUM invocet. Interea si facultates permittant, cibus utatur laudatissimis & boni ac laudabilis succi, ac modico & generoso vino Rhenano vel simili.

Observatio XXX.

MAtrona honesta, honesti civis & mercatoris Hamburgensis uxor, gravissimis ventris, & membranarum, muscutorum, crurum & abdominis lacerationibus doloribusque laboravit, adeò intensis & vehementibus, ut prædoloris magnitudine, maxime sub noctem, quò se verteret, nesciret.

Signa scorbuti.

Ejus urinæ crudæ, crassæ & albæ, multis crassis & rotundis, ac gravibus corporibus subsidebant, cum

cum quibus tota urinæ substantia crassa & conturbata viscebatur, varia & variis excrementis variegata. Sub velperum ferè levissimo horrore infestabatur, quem nullus sensibilis calor subsequēbatur.

Pulsus parvus & inæqualis erat. A cathartico semper urinæ visæ, ut fieri solet, conturbatiores sunt & graviores dolores.

Primis enim curationis diebus, communem curationis methodum sequuti, iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, quæque concoctos expurgant, medicamentis curationem attentavimus, sed nullo curationis successu.

Tandem ex perseverante præter rationem urinarum substantia crassa & conturbata, atque sedimentorum substantia diversa, permanenteque super his urinarum perturbatione & pingui earundem superficie, de sceletyrbe admonitus, iisdem quæ cruditatem concoquunt medicamentis, ea admiscui, quæ ad hunc morbum usus monstravit, becabungæ scilicet decoctum cum paucis aliis, ejusque expressum recenter succum.

A quibus intra tres dies curata fuit, absque purgante medicamento, urinis laudati coloris cum probis sedimentis apparentibus. Cæterùm dum his medicamentis uteretur, crura & ventrem linteis conduplicatis & calefactis involvit. Tantum in his momenti diligens urinarum observatio habet. Quamobrem medica praxis virum attentum & sobrium postulat.

Observatio XXXI.

Similibus crurum lincinationibus civis alter quinquagenarius, idem quoque Hamburgensis, laboravit, non continuò sed per intervalla infestantibus, & ad sui recursum ægotantem ad ingressum tar-

dum & impotentem facientibus: ut absque adminiculo in plano & intra cubiculum pedes invicem transferre non posset.

Signa scorbuti.

Hujus urinæ tenues & citrinæ, morbum ejusque causam occultabant, quam pulsus prodidit parvus, debilis & inæqualis. In hoc victum crassum & melancholicum huic morbo occasionem dedisse dubium non est. Nam ad rem attentus erat, & corpore crasso ac subrustico.

Curatus tamen iisdem feré, quibus prior medicamentis in tribus diebus fuit, constituta prius convenienti victus ratione, & pro potu communi exhibitto ei vino Gallico rubro. Diuturnior tamen radicis morbi præcisio fuit, ut illius quem vehemens brachii lancinatio vexabat, etsi in illo quoque paucis diebus sublatus dolor fuerit.

Reg. diagn. spec. 30. in lancinationibus crurum.

In his & similibus tum ad pulsum, tum ad urinam attendere oportet, & considerare num ex certa aliqua causa & ratione ad hæc lancinationes hæc fiant & consequantur, nec ne. Quod si nulla manifesta causa sublit, ex qua sequi debebant, & hujus morbi significationem pulsus & urina habeant, quòd huc & ad hunc morbum cogitationes dirigere oporteat, rationi consentaneum est, quatenus ex suis indiciis & signis unumquemque morbum dignoscere, & ab aliis discernere ac distinguere necesse est, quòd signorum confusio omnem medicandi rationem tollat & evertat.

Observatio XXXII.

ALtera matrona honesta & suo marito chara, cum vomitu & frequentibus alvi dejectionibus, intensis ventris ac intestinorum torminibus, ex quibus graviter ægrotabat, ab hoc morbo quoque correpta fuit. Initio continua, ut videbatur, febre laborabat, quæ

quæ post quintum diem tertianæ & intermittentis febris typum, at mendacibus tam nothæ quam veræ tertianæ signis ostendit.

Post septimum paroxysmum inter cætera, ægrota de vehementi angustia sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestante, conqueſta admodum est, ut ab ea sibi & vitæ suæ metueret, erectaque spiraret, & cibum non nisi cum difficultate deglutiret.

Cujus causâ quidam ab experientia medicus, marito hujus à pluribus annis notus, cui ascitus curationis collega fui, à pituita sic eum infestari putabat. At ego contrâ post tot tantasque humorum eruptiones, atque tot febris paroxysmos, & tam multorum dierum inedia ac parsimoniam, adduci non potui ut crederem, de ventriculi dolore & pituitosis ejus excrementis tum magis quam antea conqueri eam debere, de quibus nihil conqueſta prius fuerat.

Quamobrem ex victu melancholico & crasso, quo *Signa scorbuti.* usâ ac delectata fuerat, urinisque nigris & subfuscis, *ti.* atque frequenti earum & præter rationem permutatione aliam subesse causam defendebam & convincebam, quam ab angustiae proprietate, ut & ab urinis & pulsu, ac febris specie, & raris febris hujus symptomatibus, ac invasionis modo, scorbuto adscribendam esse obtinebam, pluribusque rationibus ostendebam & demonstrabam.

Quocirca feri caprini uncias quinque ex aceti affusione parari jussi, & in iis cochleariæ manipulos duos *Remedium scorbuti cum febre.* aliquandiu macerari, ac fortiter exprimi mandavi, & post expressionem, syrupi acetosæ uncias duas ei addi. Idque totum frigidum illi bibendum dedi. Nam præterquam quod æstivum tempus & calidum esset, ac caniculæ, quod puto, tempus, ægrota quoque plurimo calore æstuabat.

A quo bidui madore perfusa, ilico liberata ab his *Historia scorbuti cum febre.* angustis, ut Consul Embdanus Nicolaus Horn, cum omnium symptomatum remissione, ac manifesta febris declinatione fuit.

Quamobrem pergendum porrò mihi in mixta febris ac scorbuti curatione putavi. Qua effectum Dei gratia ac beneficio fuit, ut pristinae valetudini restitueretur, quæ omnibus deploratae ac desperatae valetudinis esse videbatur.

In hujus morbi suspicionem primùm urinæ me hic adduxerunt, variæ tum colore tum consistentia. Quam postea confirmavit jam dicta angustia.

Curationem sub canicularibus diebus, ac vehementi aeris æstu tardabat febris vehementia ac magnitudo, debilitantibus quoque illam hinc inde, cum alvi dejectionibus frequentioribus, tum gravissimis ventris intestinorumque lincinationibus.

Historia laborantium vomitu, & dejectionibus, cum febre & angustia.

Cum iisdem & simililibus omnino symptomatibus, ab hoc morbo nuper duæ correptæ puerperæ fuere, quæ etiam nostrâ operâ, DEI gratiâ, his medicamentis, aut similibus, & hunc morbum curantibus, rursus ad valetudinem ex gravissimis suis morbis reductæ fuerunt.

Observatio XXXIII.

QUæ primo partu puerpera annum decimum octavum agebat, nautæ cujusdam in Hispania absentis uxor, diu ante partum tristis & submœsta, atque præter ætatem ac consuetudinem solitudinis cupida ac amans fuit.

Hæc quintâ à partu hebdomadæ, pungente lateris dolore, cum tussi & sanguinolenta expuitione, notha scilicet pleuritide correpta, paucis nostris medicamentis anodynis foris inunctis, & sputum facilitantibus concoquentibusque eclegmatibus & syrups, intra triduum DEI gratiâ ab hac liberata fuit; apparentibus tum urinis colore & substantia laudabili.

Signa scorbuti.

Quæ rursus post biduum à facta hac curatione conturbatæ, crassæ & subrubicundæ visæ sunt, cum fur-

furfuraceis excrementis, manifestæ colliquationis signum habentibus, quas sic absque siti, aut ullo molestioris caloris sensu reddebat.

Atque tales toto morbi tempore eas fuisse, & ante partum quoque, parentes quibus cum domi vivebat affirmabant. Quas manifestum hujus morbi indicium habere, antea dixi, si absque certioris morbi significatione, & citra humoris melancholici expurgationem, tales diutius excernantur.

Appetitus extremè prostratus erat, etiam propter animi fortem dolorem, quem credibile est juvenulam & nuper nuptam, puellam teneram & delicatam, ex diuturniore mariti sui absentis desiderio contraxisse. Pulsus parvus sentiebatur, debilis & inæqualis, adeò ut vix digitis perciperetur.

Qui etiam meritò talis fuisse censerì potest, propter mortis instantiam, ac nativi & innati caloris extinctionem & interitum. Pridie quam moreretur, de genu alterius dolore conquesta, ab exteriorè ejus parte, maculas nigras & scorbuticas majores, huic morbo, sicut tonsores nostri noverunt, familiares, nobis ostendit.

A quarum eruptione, postridie, iis diebus, quos *Bachanalia* bachanales ex gentiliùm appellatione denominant, placidè decessit. Diebus inquam, quibus ignara DEI plebs crapula & ebrietate se, contra grave DEI mandatum, onerare, & splendide epulari solet; hæc DEI optimi maximi mensis cum piis omnibus accumbere, epulisque cœlestibus suavi conditionis permutatione satiari meruit, præsentis vitæ calamitatibus defuncta.

Siquidem pia & modesta fœmina, in constanti Christi Domini & Servatoris nostri confessione ac fide, à divini verbi ministro proposita, quietè obdormivit. Quod nobis etiam peracto hoc vitæ curriculum concedat misericors Deus & Pater, in Christo filio suo dilecto, Amen.

Hæc

Signa scorbuti.

Hæc ad cutem & ossa consumpta erat, quum hac pleuritide corripereetur, & à me primum visitaretur, ut sceleti verius quam hominis speciem ac formam referret. In qua si tempestivius medicum consuluisset, scorbutum morbum ostendere urinæ prædictæ, absque siti & molesto caloris sensu excretæ potuissent.

Atque præter has pulsus, & citra ullam morbi manifesti significationem ac præsentiam languor continuus: nec non præter causam veteribus proditam adveniens ipsi tabes & marcor. Quibus subscribere debuissent, victus, & vitæ ratio melancholica ac tristis.

Observatio XXXIV.

PAuper & miser qui Hamburgi extra portam ad Albim decumbebat & annum unum ab hoc morbo ægrotaverat, ad ossa consumptus quoque erat, cum primum ad invisendum eum invitarer. Ita ut desperata tum ejus curatio videretur, ejus dico, cui nulla recuperandæ valetudinis media suppetebant.

Estque ad conferendum liberaliter elemosynas populus ibi tardus, cum quod Christiana charitas refrigerata sit, tum quod propter temporum angustiam ac difficultatem, sua cuique sit curta suppellex.

Præscripta tamen ei quædam à me medicamenta solatii ergò sunt, quæ anxietates, quibus per intervalla laborabat, nonnihil quidem mitigabant, sed radicatus morbum ejusque causam præcidere non valebant, multo minus exhaustum ejus corpus reficiebant restaurabantque: utpote quem ad bene beatèque vivendum media deficiebant.

Neque erat tunc satis adhuc, ut verum fatear, nota mihi hujus symptomatis curatio, quam propterea ego diligentius in morbi enarratione examinavi & excussi,

ēussi, quo rectius in posterum sic affectis consuli posset.

Itaque post plures hebdomadas mortem instare atque adesse ipse sentiens, in futuræ vitæ, & adventantis Christi Domini ac Servatoris sui spem certam manus suas attollens, cum de J E S U bonitate & misericordia, quæ omnibus afflictis præsto est, ei loqueremur, tandem vitam hanc ærumnosam feliciore morte, imo vita beatiore commutavit, nobis quoque ejusdem auxilium favoremque precatus.

Quem propter eundem suum filium Dominum & redemptorem nostrum sic ad ultimum vitæ halitum, mihi pro ineffabili sua misericordia D E U S conferat & conservet, indiesque pro immenso suo erga genus humanum amore ac dilectione auctiorem reddat, ad sui nominis gloriam, & animæ meæ salutem.

Hujus urina à sani hominis lotio nihil differebat, *Signa atrophie scorbuticæ.* ut nullum inde indicium capi potuerit. Sed pulsus parvus & languidus, non obscurè morbum detegbat. Quem liquidè quoque anxietates monstrabant, sub diaphragmate ad ventriculi regionem instantes, ac respirationem coarctantes.

Quibus languor accedebat, & ex nulla manifesta causa veteribus cognita, marcor & atrophia: confirmantibus idipsum, quæ sub vitæ finem erumpebant, maculis purpureis & citrinis per totum corpus disseminatis.

Atque his uberiore indicio subscribebat victus melancholicus & nauticus, quo usus hic semper fuerat. Nam piscator erat, aliis quibus operam suam locabat, certa mercede subserviens.

Observatio XXXV.

IN eandem atrophiam ac consumptionem ab hoc morbo incidit apothecarius Hamburgensis. In quo cum

cum febre & saturatæ rubedinis urinis morbus incēpit, apparentibus quæ in matulæ fundum subsidebant excrementis crassis, furfuraceis & subrubris.

Signa scorbuti.

Pulsus in initio vigente febre occurrebat durus, ferratilis & inæqualis, non dissimilis ei, qui in pleuritide, ossibusque adjacentium membranarum inflammationibus sentitur, absque eo, quod quicquam de his æger conquereretur. Qui postea trahente morbo moram, & febre defervescente, adeo languidum & parvum se digitis offerebat, ut cum tali pulsu hominem vivere posse, Italus Medicus nostrarum constitutionum ignarus admiraretur.

Nam repere magis quam pulsare videbatur, & cum veterum pulsuum aliquo collatus, nulli propius assimilari quam vermiculari poterat, etsi interea obambulando, omnia domi & intra privatos parietes officia æger obiret.

Regula in prognosi observanda.

Quapropter qui in medicis prædictionibus apud nos aberrare nolit, non unam tantum, sed omnes regentes corpus nostrum facultates simul considerare, & inter se conferre debet: Et si quæ debilior aliquod mali præsagium ostendat, diligenter perpendere & examinare, num illi quoque reliquarum facultatum actiones sentiant.

Sæpe enim ex morbi proprietate quædam nostræ facultates afficiuntur, unde non tam debilitas earum quam morbi proprietas designatur.

Quemadmodum videre in hoc morbo licet, quæ quantum dijudicare ex pulsu possumus, vitali cordis facultati extremè adversari videtur, eamque ex sua proprietate infestare, sed non tam vitæ ac mortis præsagio, quam morbi indicio, hoc signo se prodentis & ostentantis.

Quod hic diligenter cogitare medicus debet, qui in prædictionibus suis turpis videri nolit.

Quamobrem si quando in talem pulsum apud nos incidamus, non prius de vita & morte pronunciare de-

debemus, quam reliquæ corporis facultates nobis excussæ sint & æstimatæ.

Similem pulsum nuper admodum experti in quodam juvene Embdano sumus, continua febre ab hoc morbo correpto, cum pulsu adeo parvo & languido sed crebo, ut vix digitis eum perciperemus. Cujus causa ægrotantem præmonui, ne de lecto temerè se præcipitaret, propter animi deliquium, quod hic pulsus ei surgenti minaretur.

Quemadmodum semel atque iterum expertus est, alvi exonerandæ causâ ad surgendum invitatus. Quapropter ad omnia postea (respondente prædictioni nostræ eventu) obsequentiores habuimus non solum ægrotantem, sed & domesticos & adstantes,

Fuit hic domesticus cujusdam Notarii Embdani Wiardi à Lengen, viri honesti ac probi. Hanc historiam obiter hic inferere volui, ut ab his de prædictionibus consideratè instituendis admoneremur, ne ab arteriæ pulsu, ac unius facultatis consideratione iis formati conceptisque temerè magis quam verè cum artis ignominia deciperemur, & nostrati vulgo ad contemnendas bonas artes proclivi, ullam calumnian-di disciplinas honestas ansam & occasionem præberemus. Nunc quæ de priore historia pertractanda restant porrò persequemur.

In qua etiam hujus morbi indicio ac significatione notandi sunt, frequentes vomitus, quibus laborabat, conatus, absque ulla sensibili, quantum ad sensus & rationem, ventriculi affectione, subinde & per intervalla recurrentes, & sæpe inani magis vomendi conatu infestantes, quam quid dignum quod eo educeretur injicereturque.

Qui si aliquandiu, & per plures dies intermitterent, ut de victoria triumphum duo ejus medici fenes, eadam ferè curandi dexteritate præditi, canerent, ecce subito rursus & præter causam manifestam veteribus descriptam, iidem vomendi conatus, juxta

nostram prædictionem, cum ventris lancinationibus, quibus impliciti erant, revertebantur, idque alternatis & divisis quibusdam vicibus, donec frequentiore eorum recurſu, & diuturniore morbi gliscentisque febris ac putrefactionis hujus mora, totum ejus corpus exhaustum, ſceleti magis, quam hominis formam referret, & faciei colorem æger citrinum ostenderet, super epatis affectione contestantem.

Diximus supra longiore hujus morbi mora epar vitiari, ab eoque vitiato alimentum corrumpi ac depravari, indeque collectas superfluitates aliis in abdomen effundi, hydropico tumore illud attollentes, aliis in ventriculum, vomitu ac dejectione rejiciendas, sicut in hoc præſenti ægroto contigisse videmus.

Sed & cum hac totius corporis macie, à superata vi morbi, eum continuus languor, ac levis omnium membrorum, imprimis vero brachiorum, resolutio apprehendit.

Ex quibus vix bienni spacio, post varias peregrinationes aerisque mutationes, comparatis in eam rem curru & equis, eluctatus est, nihil missum faciens, quod ad corporis animique recreationem pertineret, subinde cantionibus musicis & instrumentis sese reficiens & oblectans.

Etsi in cibo nullum ne tum quidem delectum servaret, ubique appetitui indulgens, nisi quod lacte & lacticiiniis uteretur frequenter, & quibuslibet ferè cibis diagalangæ pulveris aliquid misceret.

Atque ab hac victus negligentia nunc paulatim rursus eum absumi intelligo, qui hoc triennio toto mihi visus non est.

Hic si medicum in initio nactus fuisset, hujus morbi peritum, aut nostra qualicunque opera uti voluisset, curari meo judicio in quatuordecim diebus aut circiter potuisset, sicuti ab eodem morbo curati nostra opera ibi fuerunt.

Sed

Sed fiunt hæc (haud dubié) DEI judicio ac providentia, ingenii nostri aciem obfuscantis, quando nos punire, ac paterné ad animi nostri salutem castigare decrevit.

In hoc ægroto in initio multa occurrebant, quæ hunc morbum indicare potuissent.

Imprimis urina crassa & subfusca, cum sedimentis supra scriptis, præterea pulsus in morbi principio, ob putrefactionis magnitudinem, durus & inæqualis, absque membranæ ullius affectione, & post diuturnam hujus morbi moram parvus & debilis. Tertiò vomitus ex nulla manifesta ventriculi affectione incipiens & nullis veterum medicamentis cedens. Ultimo brachiorum paralyfis & languor, & sine manifesta ac veteribus cognita causa, atrophia & contabescencia.

Observatio XXXVI.

QUæ ex diuturnis crurum ulceribus laboraverat foemina, matrona honesta & marito suo chara, etiam ab hoc morbo correpta, cum modica fiti, & omnimoda appetitus dejectione fuit, nec non totius corporis lassitudine, & animi deliquio, quoties se erigere, aut de lecto surgere conaretur.

Qua de causa facili hac ad linquendum inclinatione maritus perculsus medico empirico à multis annis familiariter sibi noto, curationem amplius committere non ausus, sub vesperam me accersiri curavit.

Prima manus meæ ad pulsum applicatione, ut morbum, sic deliquii causam cognovi, sicut postea tridui curatio comprobavit.

Signa scorbuti.

Nam in tribus plus minus diebus, paucis nostris medicamentis restituta integræ sanitati fuit. Hujus urinæ, cum primum eam inviserem, crassæ, albæ

& turbidæ fuerunt, multo crudo & crasso excremento conspicuæ.

Pulsus autem parvus, ut dixi, & debilis, similis illius, qui in ventriculi orificii obstructionibus sentitur, absque eo, quod quicquam de hoc ægra conquereretur. Simili deliquio complures ab hoc morbo correpti fuere, alii cum febre, alii citra febrim.

Soletque id certissimum hujus morbi argumentum haberi, sicut suprâ ostendimus, si præter rationem, & in lento morbo, à quo parum vel nihil decumbentes infestantur, illud adveniat. Ita enim duabus accidit puerperis, item adolescenti, & vicini mei facta mecum tecta inhabitantis, sorori virgini, civi Hamburgensi, nec non Illustris ac Generosi Comitis Ezardi conjugii Illustrissimæ, ac Dominae meæ clementissimæ, aliisque quàm pluribus. Sed quia hujus symptomatis eadem ubique ratio est, nolo in recensendis hisce exemplis prolixior esse.

Historia proclivium ad lithotomiam in morbo lento.

Observatio XXXVII.

DEjectiones varias ab hoc morbo experta tributarii filia est, quæ multo crudo frumento ventriculum corruerat, quod colorem consequeretur albicantem, sicut stulta quadam persuasione, magno valetudinis incommodo, sibi invicem nunc virgines persuadent. Interea tantas sensit angustias, ut præsens suffocationis periculum, non abs re, omnes adstantes metuerent.

Siquidem præter respirationis difficultatem quam sentiebat, subinde quoque cum angustia densa caligine oculi suffundebantur, ut jam moritura videretur.

Sitis aderat infesta, etsi parum singulis vicibus biberet: Nam & febre laborabat continua, & pulsum habebat crebrum, sed parvum, debilem & inæqualem.

De angustiae fede interrogata, eam ad stomachi regionem sub diaphragmate monstrabat. Hujus curationem, cum Luneburgi in curatione cujusdam patritii occuparer, tractabat doctissimus vir Doctor Joannes Bentzius, olim Electoris Saxoniae, nunc vero Daniae Regis medicus dignissimus. Cui, post reditum ad meos, ascitus collega curationis fui.

Ideoque ut primum ad aegrotantem convenimus, consideratis morbi symptomatibus, omnibusque excussis, praescriptis prius ab ipso medicamentis succi cochleariae nonnihil admiscuimus.

A quo in copiosum sudorem ilico soluta, postridie à repetito semel atque iterum medicamento, ab anxietatibus respirare coepit, quae tertio die plurimum imminutae, & quarto planè evanuisse videbantur. In octo diebus porro integræ sanitati à gravissimo hoc morbo restituta fuit, alvi dejectionibus, quae hujus morbi symptoma erant, spontè desinentibus, ne qua alia iis sistendis curatione opus esset.

Quae etsi frequentes fuerunt, minimè tamen copiam iis, quae in diarrhoea fluunt, respondebant.

Sed hæc usu & exercitatione rectius, quàm traditione addiscuntur. Siquidem quantitates exquisitè in medicina determinare difficile, imò impossibile est, si Galeno credimus, primo ad Glauconem libro.

Cap. 1.

Observatio XXXVIII.

AQuè frequentibus, sed magis compactis dejectionibus ab hoc morbo, cum maximis ventris torsionibus, subinde & per intervalla recurrentibus, laboravit quidam subruffus, brevis ac gracilis.

Cujus urinae crassae & subrubrae erant, in quibus multa excrementa crassa & furfuracea subsidebant,

à quibus nihilo magis superior urinæ substantia clarescebat. Quas hujus morbi non infidum argumentum habere supra diximus.

His juncta uberiore hujus morbi notâ respirationis angustia erat, per intervalla recurrens, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestans.

Quæ fluente alvo paulò remissior videbatur, eademque stante gravior, magisque respirationem coarctans.

A medicamentis huic morbo conducentibus, cum angustia alvi fluxus ac tormina ventris cessarunt; symptomatibus morbi manifestè mitescantibus, quæ à bidui medicaminum horum intermissione, rursus ut prius intendebantur & crescebant.

Erat enim in assumendis medicamentis æger difficilior ac tardior, neque mihi facultas quotidie eum invifendi.

*Signa scur-
buti.*

Quocirca cum quodam ad eum die venire, conspexi thoracem ea motus specie moveri, quam quarto de locis affectis libro Galenus describit, in anterioribus scilicet versus jugulum, in utroque latere ad summum humerum, ut scapulas versus in parte posteriore.

Sub qua respiratione pulsus occurrebat parvus, debilis & inæqualis, cum adhuc solus ante duas horas obambulasset, & spontè de lecto descendisset, atque tunc etiam firmo & valido judicio omnia decerneret.

Itaque tam subitam mutationem admiratus, cum ex virium imbecillitate eam sequi non posse mihi persuaderem, ob causas prædictas; non dubitavi ab auctiore respirationis angustia huic morbo competente, eam excitari ac commoveri.

Quapropter accommodata huic angustiae ac respirationis difficultati medicamenta præscribo, donec ea pararentur in officina pharmacopæi commoratus, & aliquamdiu post, donec à calore ad actum perductum medicamentum esse putarem. Quau-

Quando rursus eum inviso, & de valetudine percunctor, qui percunctanti mihi, se DEI gratiâ melius ac rectius habere respondit.

Erat quoque illa respirationis vehementia sedata, spirabatque rursus communi respirationis modo. Quare ubi aliquamdiu ad ægroti lectum confederam, & abitum aliò pararem, ægroto mandavi, ut quietum se in lecto teneret, neque facilè se dimoveret, quòd ea res animi deliqui, ex quo facilè revocari non posset, periculum haberet, adstantibus verò dixi, ut eandem potionem statim post mediam noctem rursus ei exhiberent.

Atque iis jussis abiit, ægroto & adstantibus valedicens.

Cæterum ægrotus dicti immemor, cum aliquandiu post meum discessum periculum sese evasisse putaret, in lecto se (contradicientibus amicis) erexit, ita ut erectus in lecto sederet. Sed paulò post deliquio, uti prædixeram, correptus, subito in dorsum relapsus est, unde revocari ob imbecillitatem non potuit.

Est hoc animi deliquium huic morbo familiare, *Prognost. 47.* unde plurimi præter spem subito extinguuntur.

Quemadmodum nuper cuidam etiam puerperæ, *Historia lipothymia subito extinctarum.* foeminae Antwerpianæ contigit, de suræ ac pedum dolore, hujus quoque morbi symptomate, sicut antea dixi, diutius conquestæ; quæ subito, ut ab alvi dejectione rursus in lecto se collocare voluit, hac lipothymia correpta, extincta fuit. Quin etiam ab hac angustia nuper altera correpta puerpera, inter loquendum obiit,

Sed hos rursus suo tempore Deus excitabit, cum præcinentibus tubis, ad judicium venturus Christus est, & se toti mundo conspiciendum dabit. Quod brevi futurum esse temporis acta commonstrant, si cum Evangelicis prædictionibus, ac vaticiniis Apostolorum conferantur.

Quæ hîc sceletyrben ostendant, in contextu diximus, ut nihil molesta eorum repetitione hîc opus sit.

Ipsemet quoque æger à medicamentis sese alleviari, ac melius habere confitebatur: sed morosus & in assumendis illis tardus, quòd naturâ ab iis abhorreret, neque ægrotare antea, neque pharmaca bibere consuevisset; quoties meliusculè se habere percepit, ea neglexit, rursusque ad morbi recursum ea, sed paucis haustibus, repetiit, quantum ad mitiganda symptomata satis erat, non autem ad præcidendum radicatus morbi fontem.

*Ani Venæ turgidæ quid no-
sent.*

Sed & venæ sectione opus fuisse, ani venæ turgidæ monstrabant. A qua adeò abhorrebat, ut nullis nostris persuasionibus adduci isthuc potuerit. Neque erant ad manus sanguisugæ, neque chirurgus dexter, qui eas aperiret, quod alioquin non satis tutum quidam existimant.

Observatio. XXXIX.

Qui cœlibem vitam agebat, nobilis dives & luxuriosus, de respirationis difficultate inter eundem mihi aliquando conquestus erat, cujus curationem cum diutius negligeret, accidit, ut variis dejectionibus vomitibusque per intervalla recurrentibus, cum fortè ab urbe aliò vocatus abessem, corripere-
tur, cum urinis rubris, multo rubro & furfuraceo sedimento in matulæ fundum subsidentibus.

Purgatus à suo medico hujus morbi initio sapius est, eò quòd propter vomitus frequentiam, in ventriculo mali causam residere sibi persuaserit.

Foris quoque emplastris & fomentis calefacientibus ventriculum, at nullo successu, fovebat; exhibitis quæ ventriculum calefacerent & corroborarent tam potionibus, quam electuariis & pulveribus.

Quibus tandem adeò exustus in venis sanguis fuit ut ii quandoque vel minimùm brachia ei dependerent, statim ad venas sanguis conflueret crassus, ater.

ter, grumofus & glomerosus, non aliter atque fi extrinfecus in venas fanguinis grumi affufi effent, qui varicofo & inæquali tumore, venas quibusdam quafi tuberibus attollerent & elevarent.

Dejectiones, quibus laboravit, compactæ quidem fuerunt, ficut fieri in coeliaca paffione folet, fed pro ratione affumpti alimenti frequentes, & copiofæ, nec non variæ & diverforum colorum, aliquando cineritiæ & albæ, aliquando lividæ & nigræ, nonnunquam verò cæruleæ & croceæ, ut plurimum autem virides, colore planè herbaceo, fed femper compactæ & copiofæ; ut mirari quis cum ftupore meritò tantam excrementorum copiam poffet, fub tenui & parco, quo utebatur, victu.

Hic cum media æftate, medici fui permiſſione, *Epilepfia occasione capitis à radiis folis calefacti.* fub calidiſſimis radiis ſolaribus, in multa hominum frequentia & concurſu, ad ſpectandum de maleficis fumendum ſupplicium, obequitaret, ſubitò raptò fuſum, verſus caput & cerebrum, ſanguine hoc craſſo & aduſto, vel fumorum ab hoc exhalantium copia, pluribus paroxyſmis epilepticis corripitur, à quibus ut ad ſe reverſus fuit, in urbem rurfum deportabatur.

Quando Doctori Joanni Bentzio medico doctiſſimo, ac mihi curatio commendata fuit. Qui de ſanguinis miſſione dum deliberamus, & hinc inde indicationes capimus, & inter ſe conferimus, ſuadentibus eam venis turgidis, ac rurfum dehortante eam longa corporis extenuatione & cadentibus indies viribus. Ecce ſubitò fuſum denuò aſcendens ſanguis, pluribus graviffimisque paroxyſmis epilepticis & convulſivis, huic morbo quoque, ſicut ſupra oſtendimus, familiaribus, horrenda morte ægrotantem occidit. Utile, imò neceſſarium fuiſſet, revulſionis ergo huic hæmorrhoides aperire. De quo remedii genere non ſemel inter nos agitatum fuit, niſi quòd propter ſanguisugarum inopiam iſthuc devenire non potuimus.

Observatio XL.

QUæ extra civitatem Hamburgensem ad portam habitabat foemina, propter multas melancholiæ, quas secum mullabat, causas, à biennio ex bono & athletico habitu macilentior facta, decubuit: cum illam inviserem, de angustia subinde recurrente, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestante, graviter conquesta.

Pulsus parvus, debilis & inæqualis erat, & urinæ crassæ, albæ, & turbidæ, quibusdam partibus subsidentes, à quibus superior substantia nihilo clarior appareret.

*Remedium
scorbuti.*

A quibus & respirationis angustia, de sceletyrbe admonitus, media hyeme, duabus vini Gallici libris addidi cochleariæ succi libram dimidiam; ejusque mixturæ uncias quatuor, bisquotidie, ægrotanti propinavi, optimo curationis successu, ita ut post triduum rursus ad consuetas operas rediret.

Hanc cum sub multa aëris serenitate ex deambulatione aliquando post inviserem, conquesta mihi de capitis dolore subinde & per stata intervalla recurrente est, circa capitis verticem eam infestante, à quo totum ferè antea quoque biennium divexata fuerat.

Sentiebat eodem tempore iis in partibus quid quasi repere. Atque ubi ad diem unum atque alterum sic divexata fuisset, postea ad temporum musculos primum, deinde ad maxillam & dentes dolorem transfere sensit, dentem semper, in quem influeret, relaxantem, qui rursus spontè firmaretur, dolore tumoreque discussis.

*Regula diagnoscendi
gen. 21.
ex dentis relaxatione &
spontanea confirmatione.*

Quod hinc admonere volui, ut ostenderem quàm varia sint hujus morbi accidentia. Nam dentis laxatio, ejusque spontanea confirmatio suspicionem mihi & non vanum argumentum præbuit, ab hoc quoque morbo malum illud procreari. Mul-

Multos etiam toto hoc tractu, & in omnibus hisce regionibus vicinis invenies, variis doloribus infestari, quos alii similes dicunt, atque si digitis ipsis carneæ corporis particulæ evelleantur, alii pungentes affirmant, alii contundentes & exedentes, alii ne quidem explicare queunt.

Dolores scorbutici variis & vario tempore infestantes.

Sed & sub noctem alios gravius, uti in Gallico morbo, alios sub horas matutinas excruciarī, audimus. Tanta enim horum varietas est, ut scriptis omnes has dolorum species comprehendere, non magis facile sit, quàm arenam maris numerare.

Estque omnium agnitio ex pulsu parvo & inæquali. Nam urina sæpe nullam hujus morbi in his significationem habet. In quibusdam etiam facilis doloris de loco in locum translatio in initio morbi speciem demonstrat. Neque est omnibus ex æquo hæc communis, sed paucis & aliquibus tantum, quamobrem certius indicium hic est, quod à pulsu sumitur, & doloris quoque, si velis, proprietate.

Reg. diagnost. gen. 22. ex facili doloris de loco in locum translatione.

Observatio XLI.

Sartoris conjunx, quæ ex vico Friburgk agro Kadensi ad me venit, de ventriculi ad os usque obstructione instar pali totum cæsophagi meatum obturante, graviter conqueſta est. Quod ventriculi cruditatis signum, omnes medici practici norunt. Cui respondebant urina tenuis & citrina, & pulsus parvus, qualis sentiri in his cruditatibus solet.

Præter hæc & de moleſto crurum suræ dolore, quem inter eundem experiretur, eorundemque imbecillitate conqueſta; ab hoc de scorbuto admonitus fui, ut de ventriculi cruditate à prioribus.

Quare constituta prius victus ratione attenuante & incidente, pituitam incidentibus medicamentis, ea admiscui, quæ huic morbo convenire dixi.

Subinde levi cathartico, primas venas non transeunte, concoctos præparatosque prius humores subducebam. A quibus in tribus hebdomadis melius habuit.

Est hoc crudum accidens, & hic dolor pluribus apud nos familiaris, sæpe cum manifesta suræ crurum duritie tensioneque conjunctus. Quapropter ejus mentionem hîc facere volui, ut de similibus eò facilius lector judicare, ac secum statuere posset.

Dixi in priore historia varios dolores esse, quos hic morbus commovere solet, qui etiam varias & diversas, ac ferè quaslibet corporis partes nonnumquam infestat, ut facilè scriptis eos comprehendere non liceat.

Ita nuper exhalantes ab hac putrefactione interna vapores, falsa pleuritidis specie & dolore latera pungebant, dolore adeò infesto & intenso, ut supra pedis altitudinem quedam filia se e lecto ejiceret, hoc dolore per intervalla infestata.

Quo & quidam meus etiam affectus domesticus fuit. Et ante aliquot annos cùm adhuc minus notus mihi omnibus suis symptomatibus hîc morbus esset, cujusdam patritii Luneburgensis Domini Duysterhoppii filius, qui tum ex nullo medicamine melius habuit quàm theriacæ usu.

In quibus quoque hujus doloris, à veris pleuriticis doloribus, distinctio, à pulsu erat. Qui omnibus his parvus & inæqualis fuit, contrarius illi, qui in pleuritide occurrit.

Sed & doloris intervalla, aliaque superius enumerata indicia, facilè à pleuritide hunc dolorem distinguebant.

Aliis miris punctionibus digitorum extrema afficiuntur & articularum intervalla, ut quò se vertant sæpe ignorent. Quod à virulentis vaporibus haud dubiè fit, ab hac putrefactione, quæ huic morbo propria est, ad has partes derivatis; eodem ferè, quo in Gallico morbo, modo, etsi diversa sit cujusque putrefactionis species ac forma. Quod

Quod obiter hîc admonere volui ; quòd particula-
ria horum exempla, in hac tanta ipsorum varietate,
fatis pro omnium qualitate poni ac scribi non possint,
& omnia referre longum esset, imò tædiosum quo-
que, cum ab his de reliquis non difficile iudicium
sit.

Observatio XLII.

Scrinarius ex agro oriundus, & inter rusticas ope-
ras manuale suum opificium subinde exercens, de
priorum digitorum resolutione & languore, eorun-
demque ac crurum inter eundum imbecillitate, pau-
latim vires & incrementum capiente, conquestus,
eò studiosius operam meam imploravit, quò magis
his membris, parandis acquirendisque vitæ necessa-
riis indigeret.

Hujus pulsus quoque parvus & debilis erat, atque
urina in initio tenuis & subrubra. A quibus & levi
digitorum resolutione, nec non crurum languore &
impotentia, de morbi specie edoctus, præscripsi ei
medicamenta huic morbo convenientia. Unde post
triduum ad me reversus, molliores sibi celerioresque
digitos videri dicebat, Germanicè *gladt und schmei-
dig*, Medicamenti bonitatem commendans, à quo
tam brevi tempore tam manifestum ac præsens au-
xilium experiretur.

Itaque ab iisdem bis terve repetitis, domum ad
consuetas operas rediit, verbis animi gratitudinem
testatus, quam etiam re ipsa pro ratione facultatum
demonstrabat.

Observatio XLIII.

Adolescens qui Rigâ Hamburgum discendæ mercaturæ causâ missus ab amicis fuit, vomitu molesto & subinde recurrente prius aliquandiu laboraverat, quam ad invisendum eum invitarer, multo conatu parum, & non nisi aqueum quid per intervalla educens.

Hujus pulsus parvus & inæqualis, obvio testimonio morbum hunc prodebat. Cujus curationem voluntariè tum differebam, quod superato paroxysmo melius sibi & domesticis habere videretur; præterea ut fidem domesticis facerem, ab hoc morbo quoque id eum pati, prædicens post biduum vel triduum citius vel serius, novo & simili paroxysmo eum correptum iri debere. Qui non exspectato triduo, ante biduum ei advenit.

Quapropter nihil cunctandum ejus herus censens, obnixè me rogavit, ut aliquod huic malo conveniens medicamen ei præscribere vellem, quo restitui miser, & ad pristinam valetudinem redire posset.

Curatio vomitus scorbutici. Jussi itaque ob frigidam cœli constitutionem, in vino convenientia huic morbo medicamenta decoqui, iisque cochleariæ herbæ succi nonnihil misceri. Atque eo solo restitutus fuit, ut nullo alio medicamine fuerit opus, nisi quod huic in fine levis submissa purgatio fuerit.

Urinæ hujus citrinæ & tenues, nullum hujus morbi signum certum habebant.

Sed quando lento morbo, vel potius continuo languore affici aliquem absque manifesto & veteribus descripto morbo cerno, à quo citra causam manifestam paulatim consumatur, & hisce vomitus conatibus, citra manifestam ventriculi affectionem infestetur; nunquam dubitare soleo, huic occultæ causæ, quæ à scorbutico

buto est, eum adscribere, eo quod à malignis & venenatis hujus putrefactionis, juxta splenem ut plurimum residentis, vaporibus & fumis, eum affici & everti, pluribus experimentis cognitum ac probatum habeant, quemadmodum per consensum eum affici in viscerum inflammationibus, & regio ac arquato morbo videmus, & à classicis probatissime authoribus & rerum magistra experientia docemur.

Quàm enim varias & multiplices affectiones melancholici humoris putrefactio efficiat, suprâ ostendimus, ut molesta ejus repetitione hic non sit opus.

Neque scio in his & similibus unquam me aberrasse, quin in curatione semper optatum finem sim affectus. Quod si morbi speciei pulsus & urina (ut fieri solet) consentiant, majore fiducia ad curationem accedo. Sicut in hoc ægroto pulsus majore certitudine conceptam ex morbi proprietate sententiam confirmabat.

Observatio XLIV.

Cui menses aliquandiu iteterant & hæmorrhoides, quæ mensium vice subinde functæ fuerant, cibis semper delectata crassis fuerat & nauticis, quos facile & sine difficultate concoquebat. Hæc etiam eodem hoc vomendi conatu correpta, indefinenter feré atque absque intermissione vomebat, magis inani ejus conatu infestata, quam quod dignum quid eo educeret.

Qui si aliquando intermitteret, gravius postea recurrebat, quamvis intermedio tempore nihil de ventriculo conquereretur, vel ullum ejus morbum læsionemque demonstraret.

Hujus curatio vicino medico, viro docto & in veteri medicina exercitatissimo, commendata fuit, nisi quod sub finem vitæ ad invisendum eam invitatus à mari-

marito ejus fuerim, viro perhumano & docto, & Ecclesiæ Håmburgensis ministro. Sed quia de morbo cum priore medico mihi non conveniebat, sponte ab ea curatione abstinui, propter maritamicitiam & benevolum ejus in nos animum simplici visitatione contentus, ut quo res vergeret, & quem habitura finem esset, viderem observareque.

Signa scorbuti.

Fuerunt autem urinæ hujus matronæ sub finem vitæ, tenues plane & aqueæ, quæ in morbi initio, sicut à domesticis intellexi, crassæ fuerant & conturbatæ, crasso ac gravi & subrubro sedimento subsidentes.

Sed & obtusus cruris alterius dolor graviter tum quoque eam divexabat, ut de nulla re magis, quam hac cruris lancinatione tunc temporis, cum eam visitarem, illa conquereretur. A qua adaucta mihi ac confirmata planè de hoc morbo sententia fuit. Quod ex pathognomonicis hujus morbi signis illud quoque æstimari debeat, & summo jure possit, si ut hic, cum pulsu occurrat debili, parvo & inæquali.

Profuerunt huic nulla medicamina stomachica, etsi medico uteretur docto & erudito, qui in veteris medicinæ cognitione nulli cedebat.

Qui cum omnia aspernaretur, vomituque rejiceret, lac & lacticia nullo valetudinis incommodo retinuit ut à nulla re melius, quam ab iis se habere ipsamet testaretur, & res ipsa quoque loqueretur.

Quod etiam non contemnendo hujus morbi signo fieri, supra in morbi enarratione dixi. Quod porro vomitus confirmabat citra causam veteribus descriptam ægrotantem infestans ac nullis veterum medicamentis cedens, atque ab iis allevatus, à quibus magis exasperari secundum rationem debebat.

His ex abundanti accedebat obtusus cruris dolor, & victus melancholicus & crassus, quo per omnem suam ferè vitam usa fuerat.

Observatio XLV.

Eodem hoc vomitu vomendique conatu, ab hoc ipso, quod curatio monstravit, morbo, correptus Embdæ quidam Augustanus fuit, vir juvenis & annos natus plus minus triginta. Qui ante nostram curationem, usus opera cujusdam chirurgi hebdomades quinque (ni fallor) fuerat, nullo curationis successu, ut propterea de me accersendo, (rebus ad desperationem euntibus) quidam ejus amici deliberarent consulerentque.

Hic autem ut ad eum primùm veni, pulsus habuit majorem, durum quoque & inæqualem, non dissimilem illi, qui in membranarum inflammationibus, ac pleuritide occurrit, absque ulla tamen harum affectione. *Signa scorbuti.*

Urinas vero reddidit varias, ut plurimum vero rubras & subfuscas, modò turbidas modò subsidentes, modò infractas. Quæ in fundum subsidebant excrementa, rubra, furfuracea & crassa erant, exhibantque absque ulla vel fiti, vel molesto caloris sensu.

Hic, utcunque frequenter vomeret, & absque ulla viscerum affectionis, inflammationisque nota ac significatione, nihil tamen ab ejus continuatione, victusque qua utebatur, parsimonia, adjutus allevatusque fuit: ut propterea non vulgarem nec omnibus conspicuam, sed latentem hujus vomitus causam cogitare oportuerit.

Quam huic morbo adscribendam esse, urina, nec non morbi species ac pulsus commonstrabant & convincebant. A quibus de hoc morbo admonitus, paucis quibusdam ad hunc morbum pertinentibus remediis, eum, DEI gratiâ, ad priorem valetudinem reduxi. Qui adhuc eodem in loco vivit & valet, etsi ab Augustano aëre salubritate, aërisque suavitate multum ille discrepet & distet.

Observatio XLVI.

Qui ex agro Hadelensi (ut vocant) ad me venit rusticus, de macie & totius corporis languore indies gravescente conquestus; cum his quoque inter eundum crurum debilitatem, & post graviores motum etiam respirationis difficultatem, atque ad præcordia prementem anxietatem sensit.

Signa scorbuti.

De morbi principiis & symptomatibus, quæ cum morbo inceperant, à me interrogatus, respondit, totum ferè semestre variis vomitibus se infestatum fuisse, qui à catharticiis ab empiricis sibi exhibitis nihil remiserant, sed potius intendebantur, sed qui sponte cum temporis mutatione, ætatisque inclinatione desissent.

Urinas vero dicebat tum crassas sibi & rubras fuisse, in quibus multa subsederant excrementa crassa, fursuracea & rubra, calculi ut putarant recrementa, à quibus nihilo clarior redderetur extans supra hæc urina, sed turbida ac crassa perseveraret.

Erat autem æger ipse statura crassa & quadrata, corporisque constitutione valida & firma. Qua nisi præditus fuisset, non potuisset illam empiricorum curationem sustinuisse ac superasse, utpote hujus morbi curationi valde adversantem.

Victus ratio in scorbuto.

A qua etiam non semel ad orci fauces se deductum fuisse dicebat, ita ut sæpius pro mortuo ac derelicto se habitum esse testaretur. De meo consilio suasi ab aquis patriis crudis & sublimibus abstinere, cibisque uteretur recentibus & facili concoctionis; præterea ab iis, qui sanguinem crassum & crudum gignerent sibi temperaret; & ex carnibus vervecinas ac vitulinas deligeret, nec non caponum, perdicum, & columbarum ac gallinarum domesticarum. Pane vero puro & triticeo uteretur, non nimium inveterato aut

novo.

novo. Carnes quoque ad veru assaret, (erat enim dives, ut facile sumptus hos toleraret) vel elixis ex aqua pluviali ac modico vino uteretur.

Atque hac victus ratione spontè eum morbi reliquias superare posse putavi, Sed quid ipsi evenerit, non possum scribere, quod ab eo tempore ad me nunquam redierit. Solet etiam id hominum genus sanitate nihil vilius habere, maxime si quid in ejus conservationem ac reparationem sit expendendum.

Observatio XLVII.

VIdua vicini mei, & facta mecum tecta inhabitantis soror, cum totius corporis lassitudine urinisque nigris crassis & turbidis, graviter febricitare coepit, protinus atque erigeretur animo linquens. In morbi initio à medico suo, viro alioqui docto, & in veteri medicina exercitato, purgata in summas angustias incidit, omnibus symptomatibus prædictis exasperatis, ut deploratam ejus valetudinem omnes arbitrarentur.

Quando ad curationem à vicino invitatus, variis anxietatibus eam infestari vidi, sub quibus pulsus parvus, debilis & inæqualis erat.

Sitiebat multum, & perpetuò os & labia sicca erant, bibebat vero parum. Nam copiosiore potu offendebar, tantum potus, quantum labia & linguam humectaret, subinde assumens. Sub morbi declinatione omnes dentes vacillabant, ab hoc morbo laxati.

Vixerat autem negligentius, victu usa parco & duro, patriis aquis crudis & sublimibus, ut solent viduæ, quibus non est maritus domi, & res angustior. Erat enim splendidior fortuna maritus dejectus. Quæ res tacite etiam eam cruciabat. Accedebant & aliæ tristitiæ causæ, quas secum mussitabat.

In hoc ergo ejus statu, iis quæ febrem curant; mixta nonnulla simplicia mihi fuere, sceletyrben à proprietate curantia, à quibus paulatim quantum febris remitteret, ad fortiora ascendi.

Sed & unguento refrigerante spinam dorſi, pro febris mitigatione, inungi curavi, & sub ejusdem declinatione, sanguinis parum subtraxi, quantum provivium ac morbi ratione mihi ſufficere videbatur.

Atque hac curationis via & modo, mortis faucibus hæc erepta DEI beneficio fuit, quæ alioqui omnium opinione deplorata, & sæpius fato functa videbatur.

Sub idem ferè tempus, cum iisdem urinis ab hac ipſa febre correpta prætoris ſoror fuit, quam tum propter valetudinis incommodum, alioqui obnixè à marito rogatus, inviſere non potui.

Unde neſcio cujus inſtinctu ad empiricum devolutus, artis noſtræ nullam cognitionem habentem, miſerè conjugis ſuæ valetudinem proſtituit.

Nam medicaminum caleſcientium, & validiorum catharticorum exhibitione, brevi eò rem deduxit, ut nulla præterea curatione indigeret.

Quod propterea ſcribo, ut oſtendam, cum his urinis plerunque febrem validiorem conjungi, quæ ut propter materiam, in qua reſidet, incidentibus, ita morbi cauſa refrigerantibus curari poſtulat, cum iis quæ ad hunc morbum uſus monſtravit, quod neglecta hujus morbi curatio febris curationem impediat, cauſam habens, ſine qua curari, & radicitus evelli febris nequeat.

Prognost. 48. Quæ ſui mora diuturniore vires atterendo, sæpe ægrotum interficit, aut in alium, & graviorem morbum conjicit & protrudit.

Signa ſcorbuti.

Multa hic ſcorbutum monſtrant, inprimis vero præter pulſum & utinam facilis lipothymia, & præter hanc anguſtia ad præcordia infeſtans, citra tuſſim ac thoracis affectionem, reſpirationem difficilem reddens.

Ultimo & dentium laxatio. Sed quia hæc primum sub morbi finem incidit, minus ad monstrandum morbum hunc ponderis habuit, quod prius ægrota ab hoc morbo interfici potuit, quam ab hoc signo morbus cognosci.

Observatio XLVIII.

PRæfecti arcis in Nienhusen conjunx, ex juncea gracilitate, brevi & intra biennium, adeo pinguem & carnosum corporis habitum contraxerat, ut cum athletico certare facile potuisset: etsi adhuc juvenula esset, & annorum plus minus viginti.

Hæc etiam aliquandiu ægrotaverat, priusquam ad eam evocarer. Itaque de morbi initio, & symptomatibus, quæ eum morbo invaserant, inquirenti mihi respondit, primum levissimis horripilationibus se quotidie correptam fuisse, quæ aliquando bis, & quandoque etiam ter eam infestabant, atque cum his febribus horroribus simul œdematoso tumore pedes sibi intumuisse, levissimo rubore permixto, sed qui ad albedinem magis inclinaret, atque nullo sensibili dolore aut calore eam offenderet, nisi quod ad ingressum tardam & impotentem redderet.

Signa scorbuti.

Cæterum nullo in loco diu eum substitisse, sed facili momento de loco ad locum, atque de uno pede ad alium hunc tumorem in initio translatus fuisse, & sæpe ab uno pede ad alium eodem die eum resiliisse, magna sua & suorum admiratione.

Atque ab eo tempore omnes corporis vires magis magisque indies fractas fuisse, ut eo ipso tempore cum ad eam venirem, neque manibus uti ad tollendum quid, neque pedibus ad ingressum posset, sed vel decumbere, vel in sede perpetuo desidere cogere-
tur. Indeque factum ipsa putabat, quod facies, manus, ac pedes laxo tumore sibi inflata viderentur.

Erant enim hæ corporis partes tumidæ & inflatæ, atque ægrotantis temperamentum calidum & humidum.

Cum quibus conjuncta, ex mesaraicarum venarum obstructione, lenta febris erat, quæ sub noctem gravius, & cum multis ventris torminibus, & omnium corporis partium doloribus, eam excruciat, os & fauces leviter exsiccans.

Urinæ quoque turbidæ & albicantes cum obscura rubedine erant, cujusmodi in lentis & puerilis febribus se offerre solent. Quibus & pulsus subscribebat parvus, creber & inæqualis. Ex quibus de lenta febre admonitus fui, ut à facili tumoris commigratione, & inusitata membrorum omnium debilitate, de scorbuto morbo.

Quapropter mixtam curationem institui feбри & sceletyrbi convenientem. Qua effectum DEI bonitate fuit, ut rursus omnia domi munia faceret & ex meo consilio currum mecum conscendens à planis illis locis, ad arenosa & campestria transfiret.

Erat eo in loco ubi hæc ægrotabat, pluribus tum communis scorbutus à quo passim ibi rustici ægrotabant, inprimis prædices quidam manibus pedibusque impotens, qui animi deliquio statim corripiebatur, quotiescumque de lecto se erigere conabatur. Item prætoris olim minister cum uxore & privigno, nec non alia quædam obesa quinquagenaria, præter alia symptomata, etiam vehementi totius corporis tremore subinde, & per intervalla infestata.

*Reg. diagn.
gen. 23. ex
tumore facile
de parte in
partem commi-
grante.*

Hac tumoris ac inflammationis specie, facile de parte ad partem commigrante, complures apud nos tam viri, quam scemina corripuntur, certa hujus morbi (sicut pluribus nostris observationibus constat) significatione.

Quam languor, & inusitata membrorum omnium impotentia confirmabant, ne quid de laxo faciei & manuum tumore dicam, & sub noctem infestanti-

bus

bus corporis membra doloribus, quos etiam hujus morbi, propter vaporum acrimoniam, vel frigidam eorum qualitatem, indicium habere, supra in morbi enarratione dixi.

Siquidem hisce etiam doloribus cum Gallico morbo colludit, cui æquæ atque scorbuto proprium jus, nocturnos dolores cruciatusque, specifica sua corruptionis qualitate, exercere, quæ num frigida vel calida sit, nondum hodie satis inter medicinæ Doctores decisum est. Cæterum quia illa hujus loci disputatio non est, eam hîc ressecabimus, & ad alia loca & tempora reservabimus, vel aliis enucleandam relinqueamus.

Observatio XLIX.

QUædam honesto loco nata matrona, vidua proba & modesta, quotannis sæpius pedum inflammatione, seu ea, de qua in morbi enarratione dixi, efflorescentia correpta, aliquando plurium dierum horripilationes, animique leves quasi defectiones patiebatur, absque ulla vel siti, vel febre, aut molesto caloris sensu, utpote quæ in his horripilationibus à frigidis offendeatur, & calidis juvabatur.

Urinæ sub hoc tempore esse variæ solebant, aliquando tenues & citrinæ, aliquando albæ & crassæ, & nunquam rubro quodam sedimento, furfuraceo, & rotundo subsidentes, quod quidam ejus olim medicus calculi recrementum esse perperam putavit, cum manifestè inter se differant hæc sanguinis recrementa ab arenosis corporibus, si Matthæo de Gradibus, celebri olim medico, credimus.

Hic suo de morborum curationibus libro doctissimo, utriusque differentiam ponit. Quam in eo sitam esse dicit, quòd hæc de quibus loquimur sanguinis recrementa, mollia sint & digitis cedentia, sicut calculi dura & retinentia.

*Arenularum
& sanguinis
recremento-
rum in urina
discrimen.*

Pulsus autem huic matronæ tum parvus esse solebat & inæqualis, per omnia similis illi qui in febrium accessionibus sentitur. Ipsa interea ægra languebat, ante mali hujus eruptionem variis anxietatibus infestata, & postremis hisce vicibus, sæpius ad lipothymiam prona.

*Præservatio
ab erysipelate.*

Hæc de meo consilio victus ratione utitur convenienti, & ad hujus morbi generationem minus accommodata. Præterea vivit pro ratione ætatis hilaris & læta, quòd omnia satis nunc ei ex voto, DEI beneficio, succedant, estque dives & potens, unicum filium habens in literis educatum, & honestè institutum, à quo honestè quoque habetur, quique in omnibus vitæ actionibus honestè etiam se gerit, atque ex variarum urbium & regionum inspectione, & principum ac nobilium virorum consuetudine ac conservatione, ad benè & honestè vitam instituendam plurimum profecit, & cæteris naturæ dotibus morum elegantiam adjecit. Ut hac parte etiam nunc beata sit, & facilè omnes tristitiæ causas, quas huic malo olim occasionem dedisse ex ipsa intellexi, amputare ac præcidere possit.

Hac ipsa efflorescentia alius Embdæ civis & mercator laboravit, item nauta, & infiniti alii. Siquidem commune multis apud nos hoc vitium est, quo etiam olim matrem meam graviter divexatam fuisse memini.

*Historia ery-
sipelate labo-
rantium.
Erysipelatis
curatio.*

Est autem curatio hujus, & integra causæ morbi præcisio, ab his medicamentis petenda, quæ scorbutum curant, & hanc sanguinis corruptionem sua proprietate tollunt & evincunt, sicut nostra multiplici experientia probatum est, & approbaturi ii sunt, qui in his & similibus curationem hanc post nos explorare volent.

*Canon therap.
gen. & spec.
in erysipelate
secundus.*

In qua illud observari debet, & in aliis hujus morbi speciebus omnibus, ut in longiore hujus morbi mora fortiora & magis incidentia atque attenuantia medicamenta sint, quàm in recenti & nuper nato morbo.

Ob-

Observatio L.

QUæ decimum ætatis suæ annum ingressa puella fuerat, aliquamdiu præter rationem tristis vixit, solitudinis cupida & amans, ut semper seorsum secederet, & à consuetudine hominum se ad solitudinem conferret.

Quibus studiis dum parentum ignorantia diutius indulget, tandem in levem membrorum omnium impotentiam & resolutionem, ac misericordiam eorundem jactationem incidit, horrendo & tristi parentum & adstantium omnium aspectu.

Primis hebdomadis commendata curatio hæc viro doctissimo fuit, & in veteri medicina peritissimo, cujus methodica curatione cum nihil proficeretur, vocatus ei tandem curationis collega sum.

Qui ad primum conspectum symptomatum raritatem admiratus, tandem ex resolutione ac convulsione mixtam affectionem esse observavi, ex duobus scilicet contrariis motibus compositam.

Itaque ut causam hujus rei cognoscerem postquam de vitæ victusque genere edoctus à parentibus essem, ad pulsus & urinam animum intendi, & diligenter observavi, num talia hæc essent, quæ huic morbo consentirent.

Cum itaque pluribus vicibus pulsus experirer, deprehendi eum aliquando parvum, aliquando magnum, quandoque durum, & rursus paulò post mollem, semper verò in uno ac pluribus pulsibus inæqualem esse.

Quo cum variæ etiam occurrebant urinarum permutationes, utpote quæ subinde crassæ, subinde turbidæ, modò tenues & spicæ, modò subfusæ, & rursus deinde albæ, crassæ & turbidæ viderentur, crassa & viscida sua superficie matulæ lateribus adherentes.

Cujusmodi diverforum morborum significationem habere, & non ejusdem curationis indicationem, supra ex Galeno ostendimus.

Præterea non insidum quoque scorbuti argumentum continere, si tales citra manifestam veteris morbi significationem sint & occurrant.

Quem etiam in hac certa sceletyrbes nota crurum suræ dolor prodidit.

Nam cum aliquando meo jussu in pedes eam mater erigeret, magna celeritate alternatim crura ad se attraxit, ut ne momentum quidem temporis ea terræ affigeret; de cujus causa interrogata, respondit multo conatu & labore, à suræ crurum dolore id sibi evenire. Unde nos certum hujus morbi indicium habuimus.

Cujus curationem tum voluntariè distulimus, quòd non satis mihi de morbo cum collega conveniret, qui post dies quatuordecim in Holsatiam negotiorum suorum causa profectus, curationem nobis commisit, quæ perfecta nobis, DEI beneficio, in tot diebus fuit, etsi ne tum quidem ab hoc morbo hæc symptomata profecta fuisse, satis collegæ meo persuaderem.

Erant hujus puellæ pàrentes omnium testimonio probi & honesti, sed meliore fortuna dejecti, quemadmodum nonnunquam advenire bonis solet, quibus minus propitia fortuna esse consuevit, quò magis ab hac vita ad æternam & immortalem suspirent & anituntur.

Unde consequi porrò solet, ut circa victum tales minus diligentes ac curiosi, ex uno incommodo & malo in aliud incidant, communi dicto fidem facientes, quod unam calamitatem solam diu subsistere negat.

Hac ipsa membrorum omnium jactatione ac concussionem, cujusdam Embdani chirurgi infans laboravit, tristi etiam omnium aspectu. Præter hos neminem

*Jactatione
membrorum
laborantis
historia.*

nem hac tristi affectione infestatum vidi. Tam varii sunt affectus, quos hic morbus edit, ut minimas omnium differentias numero comprehendere, non magis ferè possibile sit, quàm arenam maris numerare.

Observatio LI.

Tertianæ febris typo plures ab hoc morbo hisce præteritis annis laborarunt, quàm ut numero comprehendi ii possint. Quamobrem ex his eos tantùm hic describemus, quos cum hac febre rara quædam & tertianæ febris minus usitata symptomata apprehenderunt, tam tertianæ veræ, quàm nothæ & spurie incognita.

Galenus libro de crisi-^{1. Ad Glas-}bus, & febrium differentiis, & alibi, tertianas febres tutissimas dixit. Quem si in^{conem.} nostris quibusdam tertianis secuti nos fuerimus, plurimum certè à scopo & prædictionis veritate aberrabimus. Etsi veriùs censeretur illæ possint speciem veteris tertianæ mentiri & falsò repræsentare, quàm veterum tertianam exprimere.

A qua præter alia signa manifestâ distinctione eas quoque separant & discernunt, præter pulsum & urinam, febris mores & natura. Sicuti manifestum hujus rei documentum nuper habuimus in nauta, Doctoris conjuge, Anglo, aliisque quàm pluribus. In quibus, ne quid de urinis dicam, & varia earum permutatione, pulsus etiam in ipso febris vigore ita parvus & inæqualis digitis occurrebat, atque sentiri in febrium accessionibus solet. Quamvis intus urerentur, & variè corpus propter æstuantem intus æstum jactarent, & urinam eorum quidam crassam, turbidam & sublividam, ac nonnulli planè subnigram redderent.

Quæ etiam varia in nonnullis apparuit, & non ejusdem coloris, aut substantiæ semper, pro morbi, quod puto, aut naturæ victoria.

Quibus majore hujus morbi certitudine accedebat crurum lancinatio, & cum multa tensione dolor, qui Doctoris conjugii ac nautæ, mirum in modum infestus fuit & acerbus, ut hujus ratione febrem hi contemnerent, utpote cujus magnitudine, febris cruciatus & molestiæ obscurarentur, sicut fieri sub concurrentibus duobus malis, doloris magnitudine imparibus solet.

Nauta præter jam dictos dolores & lancinationes, anxietates etiam sub præcordiis infestantes, & per intervalla recurrentes, expertus molestas est, cui etsi fitis molestior propter oris labiorumque siccitatem adesset, modica tamen humidi assumptione, illa placata sedataque fuit.

Qui tempestivè medicum consuluerunt, ii debitè curati sunt, plurimi eorum supra sex aut septem paroxysmos non senserunt: quidam eorum quarto & quinto paroxysmo, alii tertio curati sunt.

Historia eorum qui à febribus scorbut. brevi sunt liberati.

Quo etiam Doctoris conjux curata fuit, etsi diu antè cum hoc morbo conflictata fuisset, priusquam in manifestum morbum ille erumperet.

Eodem curationis modo, & Generosi Domini Comitissæ Edtsardi filia à me curata, DEI beneficio, in octo diebus fuit, cum summa præcordiorum anxietate, etiam gravissimis hisce crurum lancinationibus, singulis paroxysmis infestata. Et Anglus ille, qui dum adhuc obambulare, & omnia domi ad foris munia obiret, aliquamdiu ante febrem urinas reddidit rubicundas, crassas & subfuscas, quarum emendationem dum negligeret, tandem quoque in febrem tertianam, tertio quoque die recurrentem, incidit, iisdem quoque medicamentis propemodum restitutus, quibus priores.

Nonnulli horum, quos pedum lancinatio non vexavit, gravissimos dolores dorso experti sunt, qui etiam hujus morbi indicio, non rarè cum his intermittentibus, & continuis febribus accidere & adesse solent.

Ita

Ita ut in iis quos absque gravioribus symptomatibus corripitur ab hac febre viderim, à communi tertiana, & veteribus cognita tertiana, eam distinxerint, cum dolor & lancinatio jam dicta, tum gravis angustia & respirationis difficultas, ad ventriculi regionem sub diaphragmate infestans atque divexans.

*Dolores dorſi
ſæpe febres
ſcorbuticas co-
mitantur.*

Quæ hîc prælibare in genere volui, quòd cum his erurum lancinationibus, frequentes nobis hæ febres anno octuagesimo occurrerunt, & postea quoque non rarò, nisi quod ab eo tempore æquè communes eas fuisse non meminerim.

Quod sic affectis advenire à vaporibus malignis ac venenatis videtur, qui ab hac putrefactione resolvuntur, & in intermedia musculorum spacia sese infnuant sua vel qualitate & viulencia, vel continui solutione, hunc dolorem causantes.

*Causa lanci-
nationis cru-
rum in ſcor-
buto.*

Nunc exempli loco Doctoris conjugis historiam breviter hic pertractabimus, ne recessisse à libri scopo videamur, & ea intentione, quam in libri fronte promittimus, cujus historiam eò brevius enarrabimus, quòd quæ in hac, hujus morbi ratione observanda sunt, maxima ex parte nunc annotata & monstrata sint.

Incepit autem hæc primùm gravissimo rigore febricitare, febre tertio quoque die recurrente, cum multa angustia, & gravissimis crurum amborum lancinationibus, quæ in secundo paroxysmo adauctæ magisque intensæ fuerunt, ut præ dolore exclamaret, & quò se verteret, nesciret, atque mille febres se pati malle diceret, quàm istos cruciatus intolerabiles.

*Historia con-
jugis Doctoris
febris tertia-
na, ſcorbuti-
ca angustia &
cruris lancina-
tionibus labo-
rantis.*

Pulsus etiam in ipso febris vigore parvus & inæqualis erat, similis illi, qui in primis febrium accessibus sentitur.

Urina verò crassa, alba & turbida, & insuper quibusdam sedimentis in matulæ fundum subsidens, superiore sua substantia crassa ac viscida matulæ lateribus adhærens.

Ego

Ego ex pulsu & urina non simplicem hanc tertianam esse, neque notham, solum cognovi. Cujus iudicium lancinationes validæ confirmabant, & angustia ad præcordia infestans, ac spiritum difficilem reddens.

Itaque iis, quæ aperiunt, febremque extinguunt, ea miscui, quæ in scelerumbe usus probavit, a quibus tertio vel quarto paroxysmo, hæc à sua febre liberata Dei gratia fuit, cuius nomine sit DEUS benedictus, & in æternum laudatus. Alii cum his febribus urinas rubras & subfuscas reddiderunt, alioqui reliquis signis parum vel nihil discrepabant.

Atque hæc dicta de lancinationibus, & variis musculorum doloribus sint, quos hæc febris excitare consuevit. Nunc sequentibus observationibus rara quædam symptomata pertexam, quæ cum his tertianis inciderunt, ex quibus manifestò cognosci possit, plurimum à veterum tertianis has discrepare, si cui fortè ab hisce lancinationibus id persuaderi non possit.

Observatio LII.

AB hoc ipso morbo scorbuto, vel specifica huius putrefactione, tertiana febre seu tertio quoque die recurrente febre, ægrotare Embdæ adolescens cœpit, annos natus viginti plus minus quinque. Hic in initio urinas rubras, subfuscas & sublividas reddidit, similes illis, quæ reddi in quartana febre solent; nullis alioqui symptomatibus infestatus. Quarto paroxysmo leviter delirabat. Quinto profundo somno, caro scilicet correptus, absque omni sensu ac motu jacuit, ut ne digitum haberet quem dimoveret, & sola respiratione à mortuo differret.

A quo nullis nostris vellicationibus clamoribusque excitari, atque revocari ad se potuit. Etsi quandoque post nostras vellicationes, punctionesque leviter oculorum

lorum palpebras attolleret, statim tamen rursus illæ conveniebant, ac concidebant. Idque malum cum singulis febrium accessionibus recurrebat, iisque desinentibus spontè solvebatur, etsi obtusiores tum quoque sensus viderentur, neque planè integri, sed quodam quasi stupore præoccupati.

Pulsus celer, parvus & inæqualis erat, & varii ac diversi coloris urinæ, ut plurimum verò substantiâ crassæ & subfusæ.

Symptomatis hujus magnitudine ac novitate in initio percussus, diu mecum dubitare cœpi, & diligenter cogitare, ad quam causam ac morbum potissimum hoc symptoma, & febrem hanc referrem, quòd tertianæ neque veræ neque nothæ accidentia hæc esse, sed potius præter ejus naturam hæc apparere, ex veterum placitis ac scriptis liquidò constaret. Quandoquidem bilis, cujus comes veterum tertiana esse solet, magis de sua natura ἀγρυπνίας excitare nata est, & vigilantiam, quàm carum & cataphoram. Atque huic meæ conjecturæ, præter pulsum, urina subscribebat crassâ & subfusca, utcumque tertianæ typo febris luderet, quod magis ad fallendum medicinæ artifices fiebat, quàm ut ejus naturam repræsentaret exprimeretque.

Itaque diutius hæc examinanti, ac diligentius febris naturam & mores consideranti, animadversum mihi ex pulsu & urina fuit, manifestè super melancholici humoris putrefactione attestante, hujus quoque farinæ hanc febrem censeri debere. Cujus putridi vapores, cum virulentâ, tum frigidâ hujus morbi qualitate affecti, & sursum ad cerebrum & caput delati, torporem hunc, ut torpedo piscis, nervis afferrent, unde solutis omnibus sub capite, & ipsius quoque capitis nervis, omnibus corporis membris motus ac sensus interciperetur auferreturque.

Quemadmodum etiam ab hoc morbo Concionatoris filio advenit, & cuidam Senatori Stadenfi, atque
duobus

*Causa cari in
febris scor-
buticis.*

duobus in agro matrimonio copulatis. Item Con-
cionatori quinquagenario & duobus ex Flandria, aliis-
que quàm plurimis. Qui idem ab hoc morbo passi
sunt, ob vaporum ac spirituum frigidorum copiam,
qua hæc putrefactio abundat, quemadmodum ex
prædictis lancinationibus & variis doloribus, ab hoc
morbo excitatis, facilè cognosci ac dijudicari potest.

Itaque ab his de morbo & morbi causa, ut dixi,
instructus, exquisitissimis, quæ huic morbo conve-
nire potissimum putavi, medicamentis, curationem
hanc aggressus sum, quam divina gratia favente eò
perduxi, ut à febre & hoc malo liber æger, pristi-
næ sanati & integris rursus sensibus restitueretur.
Quæ autem huic caro potissimum conducant, supra
in morbi enarratione ostendi, ut nihil molesta eorum
repetitione hic sit opus. Voluimus autem prolixius
hæc hoc loco recensere, ut cognoscamus, quam fal-
laci morborum specie hic morbus ludat.

*Quare Deus
permittat scor-
butum fallaci
morborum spe-
cie ludere.*

Quod ideo permittere Deus videtur, ut hoc modo
iram suam adversus peccata ostendat, dum novis &
inufitatis morbis & ægritudinibus, nunquam prius
cognitis ac visis, mortale genus in ira sua visitat &
castigat. Ut etiam vulgus nostras morborum novi-
tate admonitum, intelligat differentes hujus tempo-
ris febres ac morbos esse, ab iis, qui ante aliquot an-
nos homines affligerunt. Agamus igitur Deo gratias,
quod pro sua infinita misericordia ac clementia tam
benignè eos nobis revelare dignatus sit. Cui pro hoc
ejus beneficio, atque omnibus erga nos meritis sit
laus & gloria in secula seculorum. Amen.

Observatio LIII.

Simili tertiana ab hoc morbo correptus Embdæ
Anglus est, cui nomen Ritzhardo Best, etiam
cum urinis rubris & crassis, in quibus in matulæ fun-
dum

Quum multa subsidebant sedimenta crassa & subrubra, à quibus tota & superior urinæ substantia nihilo clarior apparuit, sed æquè turbida perstare visa est. In quibus quandoque variè etiam mutatus substantiæ color est.

Huic idem quoque evenit quod priori, alio tamen & diverso symptomate, ut à vaporibus ab hac putrefactione ascendentibus, & cerebrum penetrantibus, variis & frequentibus convulsivis motibus, singulis recurrentibus paroxysmis corriperetur, adeò gravibus, ut in lecto à pluribus adolescentibus eum detineri fuerit necesse. Quod etiam à specifica hujus putrefactionis qualitate, nervos pungente, ei advenisse, dubium esse non debet, quam secum vapores ab hac putrefactione elevati deferunt & attollunt, variè homines, pro varia corporum dispositione, & differente humorum, à quibus elevantur, qualitate & natura, afficientes: ac certum de sese indicium ac signum præbentes, non à simplici tertiana, aut communi humorum putrefactione malum illud excitari, sed peculiari & specifica ac maligna & venenata qualitate prædita, quæ de sua natura nervis adversa & infesta, hunc nervis vaporem emittat & ableget, ejusdem, cum sua origine, efficaciam ac facultatis.

Nam si ante tot secula aquarum depravatarum usu difficilia & nervis infesta mala Cæsaris militibus ex tantillo tempore, quo circa Rhenum sunt commorati, advenisse Plinio & post ipsum aliis credimus, quid dubitamus nobis eadem, atque alia his majora, ex continuo earum usu, ac aeris aptitudine evenire posse & debere? Itaque ab iis collectionem faciens; cum similibus eadem sit ratio, porrò ad pulsum & urinam cogitationes direxi, sintne eadem illa hic, quemadmodum huic morbo ea familiaria esse, jam antea cognoveram: quæ in dijudicando ac discernendo hoc morbo plurimum momenti habere, antea sæpe admonui.

Ab his igitur cum confirmari mihi de hoc morbo iudicium viderem, certus ad curationem accessi, quæ certissimo experimento rationis inventum confirmavit ac comprobavit. Siquidem ab hausto semel atque iterum medicamento huic morbo accommodato, statim mitigari sibi hos paroxysmos, & post triduum integrè curari sensit, magno artis medicæ encomio, & præsentis ægrotantis, quod plus est, salute.

Observatio LIV.

AB hac ipsa tertiana febre tertio quoque die recurrente, diutius laboraverat unicus Concionatoris Embdani filiulus, liberali facie & forma puer, antequam gravioribus symptomatibus corriperetur. Cujus causa febrem ejusque curationem tum parentes negligebant.

Accidit autem quodam paroxysmi die, cum fortè in vicinia essem, ut subito & de improvviso puer hic, cum nihil minus parentes cogitarent, pluribus motibus convulsivis, (magna omnium consternatione & acclamatione) corriperetur, & ab iis somno alto & profundo, ex quo nullis nostris clamoribus excitari potuit.

Fuerant & hujus quoque urinæ, quas durante febre, & ante has convulsiones reddiderat, tam colore quam substantiâ variæ, aliquando citrinæ, tenues & spicæ, aliquando crassæ, rubræ & subfusæ, multis crassis & subrubris sedimentis in matulæ fundum subsidentes, & nonnunquam glaucæ, & coloris omninò aquei, quales etiam tum erant, cum ad inviscendum eum à parentibus invitarer.

Ex quibus non simplicem hanc febrem esse, sed alteri morbo implicitam, etsi diu antè perspexissem, nolui tamen temerè curationem spontè urgere, etsi cum patre propter communes literas, & publicam
ejus

ejus functionem, alioquin familiariter viverem, quòd in ea urbe plerisque ferè persuasum sit, puerorum morbos medicinæ præceptis non subjacere. Quò tamen hunc puerum tandem devenire necessitas ac symptomatum magnitudo coegit.

Itaque à patre, viro docto, probò & humano requisitus, si quid auxilii huic morbo natum esse cognovissem, id ei communicarem, & filiolo suo unico conferrem, iis quæ febrem mitigant (nam prius febris conditio & status mihi perspectus erat) & venas modicè aperiunt, ex scorbuticis medicamentis potissimum nasturtii succum admiscui.

Quod hunc succum ut ad scorbutum, sic ad somnum facere, contra Fernelium Ambianum, summæ authoritatis medicum, non minoris existimationis & eruditionis vir Guilielmus Rondeletius defendat. Cujus sententiæ in hoc casu nos accedere studium veritatis cogit. Fuit autem refracto vi pueri ore, hoc medicamentum ei injectum. A quo statim ut ad actum deductum medicamentum per naturam fuit, ad se puer rediit, qui prius nullis nostris clamoribus à somno excitari ac expergeri potuit.

Nasturtii aquat. succus in caro efficax.

Observatio LV.

HAc ipsa febre tertio die recurrente, & ab hoc morbo, vel specifica hujus morbi putrefactione excitata, correptus anno octuagesimo quinto quidam generis nobilitate clarus fuit. Qui à sanguinis missione, qui planè impurus cum manifestis hujus morbi indiciis fuit, & post ter quaterve haustum tum febrilium stomachaci accommodatum medicamentum, curatus ab hac febre, post secundum vel tertium (si rectè memini) paroxysmum est. Etsi urinæ quoque, quas in initio febris æger hic reddidit, rubræ, crassæ & subfuscæ apparerent, atque gravissimi morbi

indicia continerent, nisi tempestiva impuri sanguinis missione, & convenienti medicaminum usu & exhibitione, morbo ejusque causæ (DEI gratia) obviam ivissemus.

Delectabatur enim cibis his melancholicis, & crassis, quia & ante meum ad eas regiones adventum tam cerevisiis, quàm cibis decoquendis usus ille patriis aquis crudis & sublimibus fuerat. Solebat quoque hic æger cum his urinis plerumque annum suum morbum pati, qui etiam hac curatione tum remoratus, & pro ista instantia impeditus fuit. Quem porro DEUS omnipotens ab omni malo protegat & defendat, & diu incolumem Reipublicæ ac suis conservet, ad divini nominis gloriam, & Ecclesiæ Christi salutem & incolumitatem. Amen.

Observatio LVI.

Quartana febre, vel ad quartanæ febris typum dierum accessione alludente quartana, & cum hoc ipso morbo communicante, atque ab hoc dependente, diutius bibliopola Ernbdanus laboraverat, priusquam in nostri noticiam veniret, atque de hoc morbo nobiscum communicaret. Quæ etsi quarto quoque die suas accessiones haberet, & hoc ipso quartanæ febris typum repræsentaret: nullis tamen præterea signis & symptomatibus veterum quartanæ respondit. Nam neque horrorem, neque calorem quartanis similem ostendit, & toto quoque genere ab ea pulsus, qui hic nobis occurrit, discrepabat, utpote qui etiam in ipso febris vigore, & ejusdem incremento ac statu, nativam suam parvitatem inæqualitatemque retinebat, & exercitatis, prima manus ad pulsus applicatione, facilè utriusque differentiam, & fictam atque fallacem febris quartanæ speciem ac formam prodebat, eandem quoque quam in febris vigore &

incremento parvitatem inæqualitatemque ostendebat, in febris remissione & intermedia quiete, non fallaci hujus morbi indicio retinens & conservans.

Cui majore certitudine urinæ quoque variæ subscribebant, quas diversorum morborum concursus significare, & non unius neque simplicis morbi notam habere, supra ex Galeno ostendimus. Ut ex his toto genere hanc febrem à veterum quartana discrepare, facile perspicerent, *qui exercitatum in dignoscendis morbis ingenium habent*, atque singulorum morborum pathognomonica signa memoriâ tenent. *In quibus prius exerceri illum necesse est, qui cum fructu hæc nostra legere, atque in usum rectè transferre hæc & accommodare valet.* Nam qui nova à veteribus distinguere cupit, necesse est vetera omnia prius perspecta habeat, ut quibus ab his illa discrepent, quibus consentiant, cognoscat: alioqui rationi consentaneum est, neque unum neque alterum eum cogniturum esse.

Sed ut ad historiam revertamur. Utcunque hic diuturniore hac febre prius diutius debilitatus fuerat, tamen media ferè hyeme in tribus vel quatuor plus minus hebdomadis, nostra opera ab hac febre liberatus DEI beneficio fuit, etsi plurium dierum languor fuit, utpote quem non ita facile ex longiore morbo evincere ac superare natura potuit, nunc tamen pancraticè valet, à morbo integrè confirmatus.

Eodem tempore quo hic, media etiam hyeme, *Historia quartana scorbutica laborantium.* ab hac ipsa febre quartana, ægrotabat Domina Margareta, illustris ac Generosi Comitissæ Edzardi natu maxima filia, cui cum multa anxietate & respirationis ad præcordia difficultate singulis paroxysmis recurrente, hæc febris conjuncta erat, ita ut molestior respirationis difficultas, quam febris aut calor esset. Hæc etiam media hyeme sub nativitatis festum, nostrâ, laus DEO, operâ, in decem plus minus diebus valetudini restituta fuit, nisi quòd aliquando post
P 2 levis

levis ejusdem febris significatio permaneret, quæ etiam secundo nostro ad aulam adventu, in paucis diebus integrè sublata fuit & curata, cessante cum hac febre & respirationis difficultate: utpote quæ hujus comes apodicticum hujus morbi sceletyrbis signum continebat, Hæc nunc valet Domina modesta, pia, & benigna, sacrarum literarum lectioni addictissima.

*Lib. 1. de
diff. feb. cap.
10.*

Simili febre cum simili pulsu & urinis crassis & albis, puer iste laboravit, cujus in universali morbi enarratione mentionem fecimus, ut propterea rectè dictum à Galeno sit, febres non dierum accessione, sed signorum proprietate dijudicandas esse. Nam si ex accessione has febres dijudicasset, neque de curatione æquè certi esse, neque prædictione vera præfagire potuisset, sed circa utrumque aberrare necesse fuisset. Quatenus ex morbi noticia utriusque certitudo, tam curationis, quam præscientiæ & prænotionis oritur.

Atque hinc fit, quòd ex morbi hujus ignorantia, quædam febres apud nos adeò sint diuturnæ, ut nullis medicorum medicamentis expugnari queant, & sæpe ad annum unum, duos aut plures perseverent, nec nisi cum temporis mutatione in robustis definant, vel in alium & deteriorem morbum aliquando commutentur, iisque non rarò debiliores succumbant, sicut aliquibus exemplis, si necesse esset, hic demonstrare possemus.

Hujus generis quoque febres sunt, quæ sub vernum tempus incipientes, primùm tertio quoque die tertianæ febris typo occurrunt, & post septimum paroxysmum, nisi cum ipso definant, quotidie infestant & ad festum Divi Jacobi vel circiter ferè extenduntur & perseverant, nisi legitime, & his simul ad scorbutum facientibus medicamentis curentur. Aut etiam si hanc temporis mutationem superaverint, ferè annales sunt, & ad proximum ver transeunt.

Cognoscuntur autem cum hoc morbo communicare, aut ab hac putrefactione accendi, cum ex pulsu parvo & inæquali, tum etiam ab urina crassa & subfidentiis jam dictis conspicua, vel eadem varia: Siquidem in his sic affectis nisi crassa, rubra, & subfusca urina fuerit, aliquando & citrina occurrit, aliquando crassa, subinde aquea, mox rursus turbida & rubra. Unde non unius neque simplicis, sed plurium & complicatorum morborum præsagium sumi, antea ex Galeno ostendi. Has febres etiam his medicamentis profligari & tolli, nostro qualicunque experimento non semel comprobatum est, & hoc ipso tempore dum hæc scriberemus, in quodam nobili Gandavenfi, qui supra mensem ab hoc morbo cum gravi tussi, & multa pituitosa ac crassa exspuitione, graviter vexatus fuerat.

Hic nunc, laus DEO, vivit & valet, horum medicaminum præsidio pristinae sanitati, DEI beneficio, restitutus: ob pietatis studium & propensum ejus in pauperes affectum, longiore, imò Nestorea vita dignus. Hæc breviter hic, & ad hanc historiam attexere vo-

Causa, ob quam medicina apud nos vilescere coeperit.

lui, quod sciam maximo artis nostræ contemptu, nullam hætenus hisce febribus medicinam inventam esse, atque frustra elapsis retrò annis, & nullo ægrotantium commodo ac bono, curationem harum febrium attentatam fuisse: ut propterea non immeritò vilescere apud nos & in hisce regionibus medicina coeperit, postquam ejus auxilio & ope nullam arceri depellique posse febrem, vulgus nostras animadvertit.

Quæ in hunc finem ab hominibus & majoribus nostris inventa, atque à Deo optimo maximo monstrata fuit, ut sanitatem integram conservarent, profligatam verò restaurarent, morbos pellendo, eorumque causas & occasionem præcidendo, ubi tempus & naturæ vires id permetterent, aut ratio & causa nulla physica id impediret. Cujusmodi nihil hic interve-

nire, & tamen omnem curationem methodicam hæc febres respuere cùm animadverterem, magna artis & laborantium seu morbos curantium medicorum ignominia atque pudore, non potui non mecum statuere ex causa morbi, ejusdemque ignorantia, necessario id provenire debere, scilicet quod in morbo, ejusve causa, ac per consequens ejusdem curatione aberrare medicinæ artifices contingeret.

Itaque diligentius omnia excutere cœpi, & multo studio ac labore omnia morborum signa examinare, & ad pulsum & urinam attendere, si fortè sic erroremprehendere, & ab his in morbi noticiam & per consequens rectam ejusdem curationem descendere ac penetrare possem. In qua quantum profecerim, aliorum judicio permitto, qui post nos ex hac nostra imitatione periculum harum curationum sunt facturi.

Prognost. 49. Hoc sine arrogantia dicere possum, me certam harum febrium curationem promittere omnibus audent, qui nostris præceptis ac monitis obtemperare, & in assumendis hisce medicamentis consilium nostrum sequi non detrectant. Siquidem (absit arrogantia dicto) non minus certò harum febrium curatio mihi nota est, atque digitorum numerus. Cujus nomine soli Deo laus & gloria, qui solus medicinæ monstrator, ejus scientiam hominibus aperit & ostendit, ut bonitatem suam & propensum suum erga genus humanum amorem declaret, & rursus ob hæc & alia ejus innumerabilia in nos officia ac beneficia, nomen illius à nobis prædicetur ac glorificetur. Quapropter in omni curatione, in eum solum intentos oculos ac mentem habere, tam medicum, quam ægrotantem decet, ab eo operis sui benedictionem expectantes.

Observatio LVII.

PLures mendaci quotidianæ febris typo ab hoc morbo ægrotarunt, quàm ut numero hic comprehendi queant. Quare hic etiam uno atque altero exemplo contenti erimus. Ex quorum pertractatione de similibus non difficile judicium erit iis qui post nos attendere ad ea quæ dicuntur, & eadem nobiscum experiri volent. Pluribus enim ad singula attendentes, à veterum quotidianis, has nostras febres discrepare, signis & symptomatibus deprehendunt, quibus magis, quàm dierum accessione febres dijudicandas esse norunt haud dubiè ii, qui in Galeni placitis sunt exercitati.

Occurrit autem inter cæteros hac febre infestatos quædam illustri loco nata Domina pulchra & venusta. Quæ sub id tempus dum hæc scriberemus, & gravissima hac febre quotidie invadente correpta fuit, quæ in initio cum lento frigore incipiebat, quod subinde horas sex, aliquando septem & plures durabat, priusquam calor accenderetur, post quas paucis incrementis calor accendi, & ad exteriora redire cœpit. Sub vigorem morbi gravissima siti infestata fuit, ut quidlibet leniendi sitis causâ biberet & appeteret. Urinæ variæ erant, ut longo tempore nemo nobis occurrerit, qui plures & magis faciles urinarum permutationes pateretur, atque hæc.

Nam cum aliquando ex laudabilioribus urinis certam morbi solutionem nobis promitteremus, non ita diu post ejusdem spem nobis ademit, eadem quantum prius, cruda & tenuis, vel subturbida, & paucis sedimentis crassiusculis conspicua, à quibus nihilo clarior superior & supereminens supra hæc urinæ substantia eminuit.

Quotiescumque in lecto se erigebat, vel de lecto

surgeret, illico animo liquit, vel ad linquendum pronata fuit, quod planè præter morem & consuetudinem ei advenit. Pulsus in accessione febris (ut fieri solet) parvus erat & inæqualis, circa vigorem verò magnus & durus, extra paroxysmum parvus rursus & inæqualis, quem huic morbo familiarem esse, supra in tractatione de pulsu dixi.

Usa semper hæc per sanitatem ab anno 20. fuerat, tam cerevisiis, quàm cibus decoquendis, aquâ patriâ crudâ & sublimi. A quibus propter temperamenti bonitatem, qua gaudebat, pluribus annis nullum senserat incommodum; temperamenti beneficio & innati calidi vi ac robore, ea quæ sua natura cruda & vitiosa erant, in succi bonitatem, & laudabile corporis nutrimentum convertens. Nam ut præstanti forma erat, ita à primis exordiis atque ab ipsa natiuitate temperamentum consequuta laudatissimum est. Non potuit tamen longiore & assiduo earum usu vergente paulatim ætate, vel corporis robore ἀκμῇ prætergresso, omnem omninò pœnam evitare, quin à communi causâ, communem quoque morbum, cum aliis pateretur, & ab his aquis quasdam crudas & indigestas aquositates cumularet, quæ alieno calore accensæ, propriam & huic morbo peculiarem putrefactionem subirent, depravatarum aquarum naturam & conditionem referentem.

A quibus etiam, æstuante intus calore, utcumque tenues subinde & crudæ urinæ apparerent, densæ fuligines, crassa humiditate imbutæ, resolutæ, & sursum ad os & linguam elevatæ, adedò linguam & fauces affecerunt, ut vix multâ diligentia ab his eas partes vindicaremus. Solent quoque in assumendis diutius medicamentis, si non statim omnia ex voto succedant, illustriore loco nati ferè difficiliores esse. Nec desunt qui ad gratiam loquentes & adblandientes, dum officiosi videri ac complacere volunt, sæpe magno principum damno & malo, recta & utilia con-

*Illustri loco
nati ad me-
dicamenta su-
peranda ferè
difficiliores.*

consilia remorantur & impediunt, facili momento isthuc ægrotos impellentes, quò spontè omnium natura inclinatur.

Quod nos quoque in hac curatione experientes, vix quatuordecim diebus perfecimus, quod in decem diebus plus minus absolvi & præstari à nobis minore molestia potuisset. Sicut intra hos dies, & septimo (ni fallor) ab eadem febre, eodem ferè tempore curata prædictæ ægrotantis filia fuit, annos nata plus minus duodecim. In qua non minus operosa hæc curatio fuit, (etsi sæpius intra octo, ni fallor, dies ab his medicamentis certam curationem ei DEI gratiâ promitterem) quòd æquè in assumendis iis difficilis & tarda esset atque mater. Quæ septimo die ut prædixeram curata fuit, uti decimo tertio die vel quarto mater, magna omnium læticia: quòd propter animi deliquia, quæ perpeffa semel atque iterum hæc fuerat, omnibus desperatæ valetudinis videretur: ita ut non satis domesticos confirmare, & hanc opinionem ipsis evellere in primis diebus potuerim.

Est enim Domina benigna & affabilis, iram facili remittens & Domini sui observantissima, in id attenta, quomodo tristem Dominum suum reficere, ac blandis colloquiis, & suavissimo suo convictu eum recreare ac oblectare possit. Mansit autem pluribus diebus debilior, quòd à febris remissione, nullum catharticum admitteret. Quo factum, ut ex morbi & causæ morbi reliquiis non satis purgatis, subinde facili tumore & inflatione facies ei intumesceret, quæ eadem facilitate, qua corripiebat, subinde evanescebat, etiam hujus morbi argumento quod evenire sic affectis propter multos flatus solet, quibus hæc materia abundat.

*Reg. diagn.
gen. 24. ex
tumore faciei
facile subinde
evanescente.*

A quo malo levi cathartico postea liberata est, quod ex foliis senæ & rhabarbari infusione, si rectè memini, sibi ipsi parabat. Ea nunc vivit Domina benigna & affabilis, in qua præter febrem, scorbutum

Signa scorbuti.

Historia quotidiana scorbutica laborantium.

morbum demonstrabant frequentes urinarum absque causa mutationes, præterea facilis lipothymia, quoties se ægra moveret, nec non febris species, ejusque accessionis modus, ultimò & facilis inflationis modus & evanescencia, quibus adnumerari præcedentis victus ratio potest, vel aquarum jam dictarum usus. Cum iisdem & similibus ferè urinis, ab hac febre nuper Antwerpianus laboravit, cui præter cætera etiam molestæ frequenter angustiae erant, ad præcordia sub diaphragmate infestantes. Qui iisdem etiam ad febrem & scorbutum facientibus medicamentis, à nobis brevi, DEI gratiâ, à gravissimo suo morbo restitutus est. Sicut altera nuper puerpera, quæ cum gravissimis ventris torminibus, eandem quoque febrem experta est.

Observatio LVIII.

Simili febre, quotidianæ typo ludente, prædictæ & jam descriptæ ægrotantis filia, à natu maximè tertia laboravit, Domina quoque pulchra & venusta. Quæ post inordinatas febrium accessiones, quibus tota hyeme, aliquando post mensem, aliquando post septimanam unam, duas aut plures, nullo aut magno calore aut frigore molestis correpta fuerat, tandem sub vernum tempus, in hanc febrem quotidie recurrentem incidit, quæ singulis paroxysmis præter frigus & calorem, maximis & infestissimis tam ventris quàm intestinorum doloribus & torminibus, eam excruciauit, cum continuo ferè vomitus conatu, & multis ad præcordia anxietatibus conjunctis.

Duravit frigus horas subinde duas, aliquando tres. Quando prædictæ sub præcordiis anxietates mirè eam infestabant, cum perpetuis, sed inanibus ferè vomendi conatibus. Videtur enim sic affectis hic conatus aliquid levaminis adferre, quasi qui eo gravamen subleva-

levare velle videantur, etsi paulò post eadem rursum necessitas recurrat, perinde atque prius, hanc rejectionem urgens.

Estque hoc quoque inter cætera apodicticum hujus morbi signum, si citra gravantem ventriculum pituitam vel manifestam viscerum inflammationem, aut ventriculi exulcerationem fiat, sicut curatio demonstrat, qua cum morbo hi quoque conatus tolluntur & curantur. Sed & graves quoque crurum dolores ac lancinationes hæc ipsa experta fuit, non minus atque febrem ipsam molestas. Quas etiam hujus morbi indicio, cum his febribus incidere suprâ ostendimus.

Hanc historiam hoc loco adscribere, priorique subjungere volui, ut melius naturam hujus febris lector cognosceret, atque hinc disceret, non simplicem pituitæ, ut veterum quotidianam, sed specificam hujus morbi putrefactionem, hanc nostram sequi. Idque manifestum fieri, tam ab iis, quæ cum hoc morbo inciderunt, signis & symptomatibus, quam ab inordinatis accessionibus, quæ per hyemem huic ægrotae advenerunt, quarum soboles atque propago meritò censeretur hæc febris, quæ sub vernum tempus quotidie incidit, debet: ex eadem, qua illa, putrefactione procreata, eaque cum temporis accessione aucta & cumulata.

Materie quotidianæ scorbuticæ.

Quæ non quotidie tum (sicut postea aucta putrefactionis causa materiali) sed sine ordine hanc ægrotaem apprehenderunt, & aliquot quoque vicibus, quarto quoque die deinceps. Quandoquidem semel atque iterum per hyemem, post quartum quemque diem levissimis febris typis infestata fuit, quam propter typi levitatem tum contempsit, ne medicamenta à quibus alienior erat, assumere cogeretur. Ideoque neglectâ causâ, & cum tempore adauctâ, in febrem quotidie corripientem erupit, præter accessionis diem cum veterum quotidiana nihil communicantem, si

Causæ cur febris scorbuticæ ex inordinata quotidiana facta sit.

signa

signa & symptomata, quæ cum ea inciderunt, præterea morbi naturam & mores respicias consideresque. Quod curatio nostra quoque monstravit, quæ juxta prædictionem nostram feliciter nobis, DE Igratiâ, in octo diebus absoluta est, rationis inventum confirmans.

Observatio LIX.

MIxtæ febris, continuæ scilicet & tertianæ typi ac specie, plures quoque ab hoc morbo laborarunt, quàm ut hîc commemorari omnes queant. Imprimis verò Concionator Embdanus, vir pius & bonus, ac omnibus suo officio addictus. Qui cum tantis ventris & intestinorum torminibus ac lancinationibus correptus ab hac febre fuit, ut divelli sibi ac dilacerari omnia intus exclamaret, & præ doloris vehementia, quò se verteret nesciret, variè se & in omnem ferè formam convolvens, tristi omnium astantium aspectu & commiseratione. Ut non abs re scorbutum nomen hic morbus consequutus esse videatur, & rem cum nomine verè possidere.

Hic dolor cum paroxysmo semper recurrebat, eodemque remittente & cessante desinebat. Cum tertio paroxysmo in continuam abire febris hæc cœpit, & post sextum rursus ac septimum postea diem intermittere, & ut prius, tertio quoque die infestare, cum iisdem, sed paulò remissioribus ventris & intestinorum doloribus.

Post tertium paroxysmum, subinde toto ferè corpore, maximè verò circa pectus & faciem, maculæ purpureæ eruperunt, perinde atque si erysipelate pectus ac facies suffusa fuissent. Quæ eadem facilitate, qua subinde erumpebant, rursus subito quandoque evanescebant. Quod sæpius & variis ac mutatis fiebat vicibus, sed absque ullo valetudinis incom-

*Reg. diagn.
gen. 25. ex
maculis faciei
subitò subinde
evanescenti-
bus.*

commodo, aut deterioris morbi, vel ingravescentis, aut remittentis morbi significatione. Quod non infido hujus morbi signo, aliquoties in his regionibus fieri observavi.

Gravis è toto corpore odor exibat, sua gravitate adstantium nares molesto odore feriens, facies variis coloribus & maculis distincta videbatur, adeò ut sibi ipsi similis non appareret. Cum quibus conjuncta summa respirationis angustia erat, ad præcordia ex intervallo infestans. Sed & crebro vomendi conatu vexabatur, quo parùm aut nihil sæpe egerebat, sed qui inani suo conatu magis eum divexabat, quàm quòd dignum quid eo educeret. Atque hæc omnia pessimo indicio delirium augebat, quod tamen momentaneum erat, & per intervalla recurrens.

Quotquot ad invisendum eum officii & amicitiae gratiâ conveniebant, post eum laborare uno eodemque ore affirmabant omnes, & qui timidiore erant, ac sibi metuebant, cum scrupulo ad lectum ejus accedebant, aut procul à lecto sibi cavebant. Et certè multa pestilentis & mali moris febris indicia in hoc ægroto concurrebant. Nam malignæ febris symptomata hæc omnia, quæ enumeravimus, esse, nemo medicinæ candidatus ignorat. Et nos quoque idem indicassemus, nisi hujus suspicionem nobis exmissent, & à nobis removissent, manifestæ febris, quæ præcesserant & subsequabantur intermissiones. Quæ, si Hippocrati credimus, salutare sunt quocumque modo fiant. Pulsus præterea parvus erat, nec non creber & inæqualis, & calor foris mitis, intus verò urens. Urinæ rubræ & intensissimæ rubedinis apparebant, sed crasso & gravi sedimento subsidentes. A quibus ut & à reliquis symptomatibus, de specifica hac putrefactione quæ scorbuti morbi est, admonitus, curationem sequentem institui. Primum quòd alvus stricta esset, & biduum totum substitisset, clysteri levi eam solvi, in quo pro evacuatione

4. aph. 43.

Curatio febris
scorbuticæ
mixtæ.

dia-

diacatholiconis 3j. Dissolvi inde modico misso sanguine, potionem aperientem ei præscripsi, cui, quæ ad hunc morbum facerent, medicamenta admiscui, ejusque potionis unciis tribus & s. addidi succi cochleariæ 3. ij. & s. Ab ea potione quater ac quinquesumpta, liber à maxima febris vehementia, omnium bonorum votis evasit, mitigatis sedatisque symptomatibus, quæ cum febre eum invaserant.

Interea verò dum hæc fierent, Epatis & cordi convenientia epithemata imposuimus. De quibus quia pleni medicorum libri sunt, nihil hic opus longiore eorum commemoratione est. Ab his utcumque vis febris superata atque devicta fuerat, tamen quotiescumque biduum horum medicaminum usum intermitteremus, aut cerevisiarum ex patriis aquis decoctarum copiam ei faceremus, statim insurgere atque vires pristinas recolligere illa videbatur. Manebat enim ab hac curatione adhuc lenta febris, quæ vires fatigabat, & ad pristinum robur non facile eum redire sinebat. Quæ etiam horum medicaminum continuatione radicitus postea à nobis extirpata fuit, ut nunc laus Deo sanus vivat & robustus.

*Rondeleti de
pestis materia
opinio.*

Ex hoc loco obiter admonemur, non adeo criminandum virum doctissimum, & celeberrimum nostri temporis medicum, Gulielmum Rondeletum esse, quod suo de peste tractatu doctissimo, pestem ex melancholici humoris putrefactione generari existimaverit, cum adeò atrocia, & à pestis symptomatibus non aliena accidentia, ab hujus putrefactione commoveri perspiciamus, quibus etiam illudi ac decipi summi medicinæ artifices possunt. Sicut manifestum ab hac historia & sequenti est, quas propterea hic describere volumus, ut de iis, quæ in morbi enarratione nobis dicta sunt & prolixius explicata, veritas constaret.

Scimus enim, omnium medicorum consensu comprobatum esse, pessima à melancholico humore putre-

trefacto atque corrupto accidentia excitari, membrorum scilicet putrefactiones, carbunculos, carcinomata, & id genus alia. Quibus symptomatibus & signis adeò cum peste aliquando hic morbus colludit, ut non semel pro peste eam parum exercitati medici & empirici, magno errore, & ægrotantium incommodo ac malo, curarint. Quo magis animadvertere, & diligenter ad singula attendere medicum decet, ne prius curationem aggrediatur, quàm omnia ei perspecta, & ad amissum morbus cognitus sit, potissimum quando in hoc casu minus universalis pestis est, & ad paucas domos & familias illa adstricta, aut inter pauperes magis, quàm divites serpens.

Nostra enim qualicumque observatione hætenus observatum est, quemadmodum citra contagium ex intrinsecis humoribus hic morbus oritur, ita etiam ex contagio eum propagari, eodem, quo Gallicus morbus, modo. Quem etiam citra contagium, & ex contagio, ortum suum apud insulares habere literis proditum est. Quare mirari non debemus plures in eadem familia hoc morbo corripi, quibus eadem cibi ac potus ratio est, vel mori, quibus idem circa medicaminum exhibitionem abusus & error contingit.

Scorbutus citra contagium oritur, & ex contagio propagatur.

Causa, cur plures sæpe in eadem familia simul scorbutu corripiantur.

Ita Embdæ cuidam familiæ ante biennium evenit, in qua ab hoc morbo & febre ordine omnes, unus post alium, matre excepta, cum tumoribus bubonibusque ægrotare cœperunt, nulla medicaminum ac victus ratione salubri, vel huic morbo & febre com- petente, gubernati. Quo factum, ut filii omnes, unus post alium morerentur, in universum verò quinque vel sex, postquam alius viginti, alius duodecim, alius quatuordecim plus minus dies, ab hoc morbo ægrotasset ac decubisset. Solus pater periculum evasit, ab hac febre consueto suo quo per singulos annos semel atque iterum laborare solebat, morbo, arthritide scilicet vel podagra hac scorbutica correptus.

Historia eorum qui plures in eadem familia simul scorbutu sunt correpti.

Ad

Ad eundem modum ante annum quoque alteri familiæ è regione alterius accidit. In qua prius, filius natus maximus, pluribus fursum ac deorsum eruptionibus, sicut fieri in cholera morbo solet, & huic morbo usitatum scimus, subito & præter spem extinctus est, à quo paulò post filius natus minimus, & ab eo filia natus maxima, & non ita diu post filiola natus minima, ultimò famulus ægrotare cœpit.

Ego ad curationem vocatus, cum nullam tota urbe pestem grassari scirem, diligenter ad pulsum & urinam, atque omnia quæcum hac febre inciderunt, signa & symptomata animadvertens, manifestis indicibus & certis argumentis & validisprehendi, sceleretyrbes ac stomacaces ea esse accidentia magis, quam pestis. Nam urina filioli, ut ab hoc incipiam, varia erat, modò crassa, modò tenuis, aliquando citrina, aliquando rubra, respiratio per intervalla difficilis, cum angustia sub diaphragmate conjuncta. Quòd symptoma etsi illi cum peste commune est, est tamen in peste continuum magis, sicut supra in morbi enarratione annotavimus. Pulsus creber erat, sed parvus & inæqualis.

In puella seu filia manifesto indicio hunc morbum urina indicabat crassa & conturbata, in qua multà copiam in fundum fabulosæ substantiæ excrementa crassa & gravia subsidebant, non secus atque si manus plena arenæ obscurioris, qualis circa littus maris invenitur, foris ei injecta fuisset.

Cujusmodi etiam in falsa & mendaci pleuritide ab hoc morbo excitata, urina filiæ Bastiani Wabbens civis Embdani apparuit. Quem certum, indubitatum, & apodicticum hujus morbi signum habere supra ostendimus. Est enim hæc urina non huic solum symptomati, sed pluribus aliis, ab hoc morbo proficiscentibus, communis: fallaci scilicet pleuritidis ut jam dixi, specie, & pluribus pedum paralyfin, ab hoc

hoc morbo patientibus, nec non aliis, de quibus prolixius diximus suprâ.

Præter has urinas etiam pulsum ostendebat parvum & inæqualem, neque crebrum, neque celerem, sed tardum potius, etsi maximis ex intervallo angustiiis infestaretur, & sit infestata. Quale etiam similiter in pleuritide falsa prædictæ filæ accidit, ut ab hoc pulsu, prima manus nostræ ad pulsum applicatione, pleuritide eam laborare adstanti empirico, qui bis sanguinem ei subtraxerat, negaremus.

Ab his, quæ dixi, (etsi contagio hic morbus serperet) non cum peste, sed specifica hac, quæ scorbuto debetur, putrefactione, morbum hunc & febrem communicare, certò persuasus, curationem ei competentem institui, à qua filia natu maxima à febre & angustiiis liberata, abscessum tumoremque durum, crassum & dolorificum circa cruris summa ostendit, à quo postea chirurgorum opera, Dei gratia, restituta curataque fuit. Nam nondum tum mihi medicamentum & pulticula, cujus supra in morbi enarratione mentionem fecimus, cognitus probataque erat.

Filius quoque à quatruidui medicaminis hujus assumptione, melius habere cœpit, ut rursus cibum appeteret, & confirmari ab eo videretur; sed quia subito, & præter nostram quoque spem & expectationem, sicut aliquando in hoc morbo accidere solet, ante medicaminum exhibitionem ac præparationem, natu minima filia, ab hac angustia de improvviso extincta, ac quasi suffocata fuit, magnopere fidem apud patrem amisimus, (etsi alioqui eorum, qui nostris medicamentis usi fuissent curatio, ad votum responderet) ut propterea medicaminum intermissio fieret & filius recidivam pateretur. Qui toties, quoties vel per biduum nostris medicamentis uteretur, statim manifestam morbi mitigationem sensit, ut hac

curationis ratione sæpius repetita, atque rursum aliorum persuasione intermissa, pertracta ferè nostra curatio ad octodecim dies fuerit, quo à patre demissi fuimus, quod nescio cujus, inprimis chirurgi quoque instinctu & persuasu, in dicaminum usum teneræ isti ætati inutilem, imo noxium & damnosum pater cogitaret.

Cujus voluntati necesse fuit nos acquiescere, etsi recuperandæ valetudinis spem ei faceremus, si nostræ consilia sequi, & puerum ad obediendum nobis invitare vellet. Potuisset (ut verum fatear) in paucioribus diebus & paucioribus medicamentis, curatio nobis peracta fuisse, si quantum pro ratione hujus aëris intendere medicamenta oportuisset, exquisitè tum, ut nunc laus Deo, nobis cognitum fuisset.

Quapropter admonere hic, quemadmodum & in morbi enarratione factum à nobis scio, omnes volo, ut si cognito & perspecto morbo, non satis à minoribus medicamentis curatio procedat, eam non obstante febre & calore intendant, donec ad optatum finem perveniant, ita enim certissima speranda in his & similibus curatio est. Sæpe etenim me hisce præteritis annis, in hac curatione indicationes, quæ à febre & febris signis sumerentur, deceperunt, potissimum, apud Embdanos, ubi propter maris vicinitatem, ut aer crassus, frigidus & humidus est: Ita victus ratio crassa, nautica, vel excrementitia est, utpote quæ vel marinis constabat piscibus, vel recentibus, sed in stagnantibus aquis ut plurimum captis, vel carne plerunque bubula & crassa, aut anserum, anatum, & similibus aquatilibus, à quibus crassum & frigidum, nec non excrementitium succum corpori nostro suppeditari, omnes norunt, ut nulla demonstratione hæc res opus habeat.

Accedunt aquæ crudæ, sublimes & frigidæ, quibus decoquendis suis cerevisiis fere omnes, vel ple-

Indicationes à febre sumta sæpe autorem deceperunt.

raque

raque civium pars utitur. A quibus vel crassum, vel crudum & aqueum succum gigni necesse est, qui multam sui attenuationem ac calefactionem indicat, utcunque febrili calore accendatur. Quod paucis hic, propter communem salutem, & multorum commodum ac utilitatem, cui hoc opus destinavimus, admonere volui. Restat nunc unum atque alterum exemplum præterea, pro rei jam dictæ confirmatione adducamus, quò magis fidem omnibus faciamus. Quod nulla re æquè atque exemplis confirmemur, juxta illud Galeni, *dicentis, rationis esse invenire, at confirmationem ab experientia & rei probatione procedere.* *Lib. 5. de san. tuenda cap. 18*

Observatio XL.

Hicce pestis indiciis, & falsis ac mendacibus ejus symptomatibus quibus ad pestem hic morbus quandoque alludit, correpta quoque cum mitiore febre, cujusdam nostratis olim Consulis Bolsuardiensis Regneri Cornelia fuit, ejusque ancilla, uno eodemque tempore, filia cum alterius cruris abscessu duro & subrubro, & nigro atque crustoso ulcere, super tibia: Ancilla verò cum duobus in inguine tumoribus, in unoquoque uno, duro quoque & renitente. Cum quibus conjuncta levis sitis fuit, & urina citrina, manifesta fuscitudine tincta. Satis autem levissima humidi assumptione facilè placata fuit, etsi continuò & ipsis os ferè siccum esset. Pulsus parvus utrique & inæqualis erat, per omnia talis, qualem in hoc morbo eum esse soleri dixi.

Ego ab hoc pulsu & urina subfuca, morbum ejusque causam cognoscens, parentes bono animo esse jussi, & conceptam de peste opinionem deponere. Sed quia altius illa infederat, non facilè evelli illa ex

ipforum animis, primis diebus tribus potuit, donec tandem ex nostra prædictione curationem procedere conspicerent, & nos liberè atque citra scrupulum hanc curationem tractare animadverterent, Opinione enim de me conceperant, circa pestem ejusque curationem, minus me promptum paratumque fore.

Prognost. 50. Ostendi autem tumores utriusque, medicamentis & cataplasmatibus externis discuti ac dissolvi posse, sed nigrum & crustosum illud ulcus, necessariò à reliqua cute & carne separare debere, si puellam salvam & crus illud conservatum vellent. Quod à simili ulcere, aliquando totum corpus in periculum venisse & aliquibus cruris mortificationem advenisse, nostra observatione constaret. Quemadmodum id hodie unius puellæ, Embdæ nunc degentis testimonio, docere possum, quæ à simili ulcere eò devenit, ut alterum crus ei amputari fuerit necesse: quæ simili ulcere post aliquot annos, in altero crure correpta, nostra opera, DEI gratia, intra paucos dies non sine ægroantis dolore, curata atque integræ valetudini restituta fuit, quòd ex simili ulcere alterum crus se amisisse diceret ideoque infortunium suum & calamitatem deploraret, quòd chirurgorum imperitia isthuc devenisset, & in istam calamitatem incidisset, ex qua medici industria liberari potuisset.

Quibus auditis obnixè me parentes rogarunt, ut nihil eorum, quæ ad valetudinem suæ filæ pertinere putarem, missum facerem: simul etiam ancillæ, ob pestis suspicionem ac metum in aliud & superius cubiculum traductæ, curam habere, ejusque valetudinem mihi commendatam esse vellem. Id ubi ex officio me debere, parentibus ostendi, quibusdam ad sceletyrben præscriptis medicamentis, radicem morbi præcidendam putavi, quorum beneficio post sex-tum plus minus diem, corpus rectè valere, actiones naturales integræ demonstrarunt.

*Curatio febris
pestilentialis
scorbutica
cum tumoribus
& ulcere nigro
atque crustoso.*

Interea tumoribus adhibita cataplasmata ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malva, bismalva & mercuriali, ad sufficientiam decoctis, fuere, quibus pro cataplasmatibus consistentia farinæ convenientes, & dolorem mitigantes, ex lini semine, item fœnugræci & hordei additæ fuere, cum mellis rosacei & olei rosacei sufficientia quantum ad cataplasmatibus formam & consistentiam satis erat. Eoque cataplasmate citra dolorem tumores dicussi dissolutique sunt: nigrum autem eo medicamento, quod suprâ in morbi enarratione exposuimus, à sana carne & cute intra sex dies separatum fuit, ut propterea nihil hic opus molesta ejus repetitione sit.

Atque hoc curationis modo, si curatus nobilis ille fuisset, cui in morbi enarratione pedem mortuum ab hoc morbo fuisse, & postea animæ emigrationem magno ejus bono subsecutam tutus ab iis, quæ subscuta sunt, malis evasisse, & juxta naturæ ordinem ac cursum vitam suam aliquandiu adhuc protraxisse. Sed (ut ferum fatear) nondum etiam mihi tum satis hæc curatio cognita erat. Et de ea dubitare celeberrimos nostri temporis medicos, Doctorem Peucerum, ac Joannem Veierum video. Cujus causâ celandam eam non putavi, quòd pro temperamentorum ætatumque diversitate ea variata, aliis illa accommodari ab aliis possit, & sic atrocia hæc mala & incommoda præcaveri queant.

Pro cujus revelatione, ut DEI bonitatem prædicare decet, ita præceptorem, per quem profecimus, suo honore privare non debemus. Quem Hippocratem fuisse supra quoque ostendimus, nigra ambustis similem curationem postulare docentem. Cujus doctrinam & admonitionem hic sequuti, & in alio quoque cive Hamburgensi, simili affectione laborante, vera eum dicere deprehendimus, ut meritò divini & magni viri nomen ille meruerit, aptum scilicet

*Hippocratis
laus.*

cet organum & accommodatum, per quod res magnas perpetua memoria dignas, Deus optimus Maximus operatur, & toti mundo atque omni ab ipso posteritati communicaret & patefaceret.

*Excusatio sty-
li.*

Quem toties præceptorem suum nominare Galenum non puduit, ei soli inter tam multas sectas veram medicinæ cognitionem tribuentem. Ut meritò pareris & præceptor omnium medicorum haberi ille debeat & possit. Sed ad rem revertemur, quòd majores hujus viri laudes ac dona sint, quàm ut hac nostra oratione tenui & inculta, plenè prædicari illa, ac celebrari à nobis pro dignitate possint. Nam ab annis ferè viginti, quibus à scholis absumus, styli exercitium planè nobis neglectum fuit: Qui ob continuas (ut fieri solet) ægrorum visitationes, quibus occupati fuimus, & obscurorum authorum ac medicorum lectionem, multo situ & rubigine squalet & horret, ut metuamus, ne indocta hæc nostra oratio, fastidium paritura iis sit, qui eruditis politioribusque legendis scriptis jam dudum assuefacti sunt.

Ad quorum manus & doctas aures, si fortè hæc nostra scripta delata fuerint, obnixè eos oratos volo, ut ob causas supra allegatas, dictionis impuritatem nobis condonent, & boni consulant, sibique persuadeant, non tam orationis elegantiam hîc spectandam ac considerandam esse, quàm rei, quam tractamus utilitatem atque necessitatem. Qui hæc in publicum dedimus, non ut Grammaticam doceremus, sed curandi morbos artem.

Observatio LXI.

A Romatarii Groningani, qui Embdæ ad Delphplateam, ut vocant, habitabat, conjux, hac ipsa correpta, anno octuagesimo sexto fuit, cum continuo

tinuo vomendi conatu, & multa ac infesta anxietate, per intervalla sub diaphragmate, è regione orificii ventriculi eam coarctante & impugnante. Quas reddit urinas, crassæ & subfuscæ fuere. Primis diebus nihil subsidebant. Tertio ab assumptis nostris medicamentis die, visæ crassæ & conturbatæ sunt, & crasso, gravi ac furfuraceo sedimento subsidere. Interea toto morbi tempore pulsus parvus & inæqualis fuit, nisi quantum nostris medicamentis paulatim assurgeret, & ad pristinum robur ac magnitudinem rediret.

Post sextum vel septimum, si rectè memini, diem, cum meliusculè ab his nostris, tum febris, tum scorbuto destinatis medicamentis, habere inciperet, & nonnunquam de lecto surgere, & ad focum redire atque igni per diem nonnihil assidere conaretur, ex insperato ortus ei circa cruris summum, non procul ab inguine, tumor crassus, durus & profundus & oblongus ac magnus cum dolore & rubedine fuit, certa pestis suspitione, utcunque mediocriter valeret, & manifestam allevationem semper ab assumtis medicamentis sensisset: adeò ut nulla nostra oratione eam removere, & ex animis ægrotantis ac domesticorum eximere eam tum potuerim, non obstante, quòd felicem ab assumptis medicamentis nostris curationis successum, & meliorem ejus valetudinem allegarem.

Quibus etsi aliquo modo persuasi in dictis nostris se acquiescere ostenderent, dubiatamen fide id factum fuit, donec tolli & auferri ea, quæ ad hos tumores nobis descripta in morbi enarratione, pulticula est, felicissimè intra horas ni fallor viginti quatuor plus minus, hunc tumorem viderent, & porro ad neminem præterea morbum hunc serpere animadvertent.

In hæc fœmina morbum sceletyrben à pulsu par- *Signa scorbuti.*
Q 4 vo,

vo, debili & inæquali cognovi, iis, quæ urinæ monstrabant, febrilis caloris indiciis, minimè respondente, atque ab his quæ morbi causam profligant, ad pristinum robur & magnitudinem paulatim redeunte. Confirmabant judicium ab his certum & firmum alioqui, angustia jam dicta, ad ventriculi regionem premens, & respirationem difficilem reddens: Præterea urina rubra subfusca. Ultimò curatio ab his medicamentis procedens. Unde etiam Hippocratem argumentatum esse, in aphorismis videmus, si cui fortè minus validum hoc argumentum videri possit.

Aph. 17. lib. 2.

Non semper tumores pestem arguunt.

Omnium morborum signa in memoria habere debet & assidue Deum invocare, qui pura conscientia medicinam facere cupit.

Quapropter non semper pestem à tumoribus judicare oportet, alioqui & in Gallico morbo bubones tumoresque qui cum his incidunt, hujus generis haberi possunt. Quod quàm sit à vero alienum, ante nos disputatum probatumque ab aliis fuit. Quare perdiscenda cujusque morbi symptomata ac signa sunt, & ex his morbi distinguendi, ne ægrotantium errore, ut hodie proh dolor nimis frequenter fit, unum morbum pro alio curemus. Neque putare debent, qui splendidis titulis, ac vivendi pompa hominum oculos obfuscant, ita satisfieri miseris ægrotis & suæ conscientiæ, nisi etiam libris quotidie assideant, & in sedulo artis usu versentur, atque diligenter, tum vetera tum recentiora expendant, eaque inter se conferant, & quibus discrepent, quibus rursum conveniant, discernere discant.

Cum quibus etiam invocari nomen Domini debet, ut suo spiritu nos instruat, quo purâ conscientiam singuli in vocatione nostra ambulare queamus. Magna etenim audacia est, morbum aliquem curare, de quo tantum levibus conjecturis edocti sumus, & cujus natura per omnia nobis non sit cognita atque perspecta. Ideoque qui purâ conscientiam medicinam exercere cupit, omnium morborum signa in memoria habere debet, & ubique secum circumferre. Quod
fit

fit continuâ probatissimorum authorum lectione, & assiduo artis usu. Nemo enim nascitur artifex, sicut proverbium habet, estque usus artium Magister, qui citra artis cognitionem mutilus est. Sicut de hac re variis locis egregiè Galenus tradit. Sed sunt hæc alterius loci, quare ad cætera pergemus.

Observatio LXII.

Continua & putrida ab hoc morbo etiam illa laboravit vidua, quæ multas domi virgines alebat, & ex meliori fortuna dejecta erat, alioqui honestis parentibus prognata. Huic etiam recurrentes subinde, & per intervalla infestantes anxietates, mirè molestæ, cum obstructionis ventriculi ad fauces usque sensu erant. Pulsus huic parvus quoque, debilis & inæqualis erat, & propter febrem continuam creber adeò, ut quandoque vix digitis perciperetur, & subinde reptare magis, quam pulsare videretur. Urina nigra erat, vel ex rubro subfusca, in qua multa nigra & subrubra excrementa subsidebant. Alvum laxam habebat, quæ aliquando decies, aliquando duodeciès, aliquando etiam vigesies quotidie solvebatur. Nam hoc symptoma etiam huic morbo quandoque peculiare esse suprà diximus.

Quod his diebus præteritis in pluribus observavimus, duobus infantibus, quibus plurimus cum his dejectionibus sanguis descendebat, his nostris quoque medicamentis restitutis, & una puerpera, quæ sursum & deorsum in initio morbi eruptiones patiebatur, & ab his, solas alvi perfusiones, ea copia & multitudine, ut quandoque quinquagesies intra horas viginti quatuor affellaret nullo morbi levamine.

Idem malum etiam experta alia vidua est, & per multos annos rusticus, & vetula alia, nostris cura-

tionibus, & iis quæ ad hunc morbum faciunt medicamentis, feliciter restituti. Nam ut aliis alvus ab hoc morbo clauditur, ita aliis laxari solet. Eamque solutionem ab hoc quoque morbo procedere, præter cætera curatio docet, quæ citra adstrictoria specificis & à proprietate erga hunc morbum valentibus medicamentis, felicissimè procedit, sicut nos centies & amplius experti sumus & illi quoque experientur, qui in similibus dejectionibus, ab hoc morbo dependentibus, (quod à signis concurrentibus dijudicatur) illud probare volent. Novi, qui adstringentibus in hac curatione procedentes, nihil proficerent ut post longam curationem tandem ægroti vel in hydropem, vel subitam suffocationem, aut atrophiam inciderent. Ut non immeritò in medicina, ab alvi curatione probationem faciendam esse, celeberrimus Italiæ medicus Joannes Baptista Montanus putaverit, in suis in secundum librum aphorismorum Hippocratis lectionibus. Sed ad historiam revertamur.

Ad aph. 20.

Os huic foeminæ perpetuò ferè siccum erat, adeò, ut à lento hoc calore fissa labia & linguam, ac superius palatum exulceratum ostenderet. Tanta enim, etsi lenta febris esse videatur, fumante hoc calore symptomatum malitia quandoque procedit, quanta vix fieri à continua & continente veterum solet. Quod specificæ hujus morbi putrefactioni, ejusque virulentia tribuendum puto, omnia vicina quæ attingit, sua malitia exulcerantis, sicut hunc de hoc morbo effectum, suprà quoque in enarratione ejus ostendi, atque ex specifica morbi gallici putrefactione, ad quam pluribus signis alludit, manifestum nimis est. Qui eodem modo insularibus patrius est, atque nobis sceleritybe, & nullo alio jure hoc facere videtur, quàm quo apud nos id facit stomacace.

*Virulentia
putrefactionis
scorbutica.*

*convenientia
scorbuti &
morbi Gallici.*

Utrique etiam peculiare hoc nostro seculo fuit, ut quàm longissimè latissimeque sua pomœria dilatent
&

& diffundant, atque procul à generationis suæ locis & terminis, ad incognita & remota loca excurrant evagenturque, atque sub diametrali linea, qua sibi invicem, sub polorum oppositione, opposita sunt, se mutuò quasi complectantur, & inter se virus ac venenum suum communicent. Ita fit ut hodie etiam Germaniæ, Angliæ, Galliæ hic morbus innotescat, apud quos antea ne quidem auditum ejus nomen fuit, sicut postea una atque altera observatione ostendimus eorum, qui in Anglia & Gallia ab hoc morbo à nobis curati fuere, in quibus plurimum hallucinati Gallici medici fuerunt, morbum ejusque speciem meritò ignorantes, etsi nigris maculis ac pustulis sese manifestaret, idque propter morbi hujus iis in locis raritatem.

Sed ut rursus unde deflexit oratio redeat: Utcumque ita siccum os & labia hæc haberet, parum tamen bibit. Nam longiore potu manifestè offendebatur. Opus tamen continua humectatione harum partium habuit. Melius quoque ab iis habuit medicamentis, quæ sceletyrben curant, à quibus quoque alvus stetit, ut nullo, sistendæ alvo, alio medicamine fuerit opus.

Observatio LXIII.

Simili feбри continua & putrida correptus nuper cum hoc morbo, vel specifica hujus morbi putrefactione fuit Notarii Embdensis domesticus, cum pulsu adeò parvo, debili & inæquali, ut vix percipi digitis posset, & judicari ab Italico medico hujus aëris & constitutionis imperito quisivisset, supra diem unum atque alterum, vix eum supervicturum. Ego etiam ab hujus pulsus parvitate admonitus, ægrotum
mo-

monui, ne temerè se de lecto præcipitaret, quodd facilis ac subitus de eo descensus animi deliquium ei in naretur: & nihil minus inter decumbendum æger cogitaret. Expertus tamen idipsum bis terve est, cum fortè alvi exonerandæ causa surgere æger cogeretur. Cujus causa postea ad omnia obsequentio- rem eum habuimus.

Est etiam, uti supra in universali hujus morbi enar- ratione ostendimus, animi deliquium familiare hujus mali accidens, quod à vaporum exhalatione fieri pu- to, qui ab interna hac putrefactione solvuntur & sur- sum ad cor & ejus capsulam exhalant. Ut etiam pa- thognomonicum sceletyrbes signum censeretur illud de- beat, si in morbo fiat, à quo decumbentes parum infestentur, aut reliquæ facultates minus imminutæ & debilitatæ, ac mediocriter officium suum facere videantur. Monet tamen hic pulsus, ut cauti simus, & facilè ægrotantis vitam non præcipitemus, ejus de loco ad locum translatione. Quodd facili momento a- liquando contingat, in animi deliquium tales incide- re, ex quo quandoque propter morbi vehementiam, & virium oppressionem, non facilè revocantur. Uri- na hujus crassa & conturbata erat, multo crasso se- dimento conspicua, super quo nihilominus reliqua & supereminens urinæ substantia extabat crassa & con- turbata. Os habebat perpetuò siccum, etsi modico potu esset contentus.

Idem hic hac ipsa febre ante annum laboraverat, cum gravissima totius corporis convulsione, qua in gyrum quasi contrahebatur, ita ut actum de ejus vi- ta omnes adstantes arbitrarentur, & nos ipsi putasse- mus, nisi ex convulsione remissione, ac manuum relaxatione, spem vitæ superesse animadvertissemus. Quam etiam ab hoc morbo & hac putrefactione ex- citari, urinæ indicabant variæ. & maxima ex parte crasso & rubro sedimento conspicuæ, nec non faci- les

*Signa scor-
buti.*

les convulsivi motus accessiones remissionesque. Quæ certo argumento ostendebant, aliunde ad caput causam hanc adferri, magisque à vaporibus malignis rursus elatis, quàm ab humoribus malum hoc excitari ac commoveri. Convulsionem totius corporis tremor præcedebat, quem hi motus subsequiebantur.

Ego ab his de sceletyrbe & specifica hac putrefactione edoctus, à sanguinis missione, quòd propter continuum vini, ac copiosioris vini usum, eo abundaret, curationis initium feci. A qua cervicem & dorsi spinam convenientibus oleis inungi curavimus, studiosè quoque, ut alvus quotidie solveretur, evententes. Cum quibus & internam putrefactionem iis, quæ ad hunc morbum & febrem faciunt medicamentis, eradicari ac tolli advigilavimus. Atque hac curationis via ac modo effectum DEI beneficio fuit, ut integræ valetudini in octo diebus æger restitueretur, nec ullas morbi reliquas sentiret, qui ante ostiduum nervis musculorumque tendinibus, ad dimidii ferè brachii crassitiem contortis, totus quasi in spinam contrahebatur. Itaque in genua procumbentes, vota & supplices pro eo preces DEO offerre decreveramus, nisi solvi paroxysmum, & contractas relaxari manus & ad pristinam formam eas redire vidissemus. Quo viso nihil (ita uti res postulabat) ad omnem diligentiam reliquum fecimus.

Curatio convulsivæ scorbuticæ febrem continuam committentis.

Sunt hi convulsivi motus ut plurimum cum his urinis incidentes. Qui etiam visi aliquando sunt in alium morbum transire, sicut in morbi enarratione de Concionatoris filiolo ostendi. Sed & faciles accessionum invasiones ac remissiones, absque plenitudinis ac inanitionis causis, certum quoque super hoc morbo testantur. Significant enim à vaporum, qui ab hac putrefactione elevantur, malitia ac virulentia eas procedere, sua natura ac proprietate nervos, nervosque partes infestantium. Cum nulli morbo æquè

*Malitia nervi-
rulentia scor-
butica nervos
maximè infestat.*

at-

atque huic, propter malignam ejus qualitatem id eveniat. Sicut multorum testimonio probari potest, qui variis nervorum affectionibus ab hoc morbo tentati fuere, tremore scilicet, convulsione, paralyfi, & mixta ex utraque affectione, paralytica videlicet & convulsiva, cujusmodi passa puella annorum decem apud Hamburgenses est.

Curatus autem hic æger iis medicamentis est, quæ cum febre hunc morbum respiciunt. Nam quantumvis parvus his pulsus est, est tamen creber. Quapropter non solum refrigerantibus caloremque contemperantibus medicamentis, sed & tenui ac febrem extinguente potu opus est, quod tales, etsi sæpe ab exterioribus non appareat, intus urantur, quemadmodum etiam manifestum ex sequenti historia erit, quam hujus & curationis causa hic subungere volui.

Observatio LXIV.

Nobilis Groninganus navium ordinum Frisæ nomine præfectus, etiam cum hujus morbi significatione febrem passus continuam est, cum pulsu mirè parvo, debili & inæquali, adeò, ut vix digitos ferire perciperetur: erat tamen justo crebrior, & intervallo quietum, quæ systolen subsequuntur, atque diastolen præcedunt, vel inter utrumque arteriæ motum interveniunt, adeò exigua vel brevia habebat, ut vix à systole quies ulla observari potuerit. Urina tenuis & aquea erat, cujusmodi urina Antwerpiani in simili febre occurrebat. Foris frigebat, nam manus ferè frigidaë erant, neque reliquum corpus calere immodico calore sentiebatur. Interea itis multa erat & infesta. Et calor intus adeò urens, ut post immodicam

dicam sitis repressionem, lingua maximis, & ad parvi ferè digiti crassitiem, fissuris, ei discinderetur. Quæ rursus (quod admiratione dignum) post largiorem tenuis cerevisiæ assumptionem, ita subito coalluit, & inter se suis partibus concrevit, ut incantamenti similis res videretur. Quibus delirium accedebat, pessimo indicio hæc omnia adaugens. Quod tamen non continuum, sed momentaneum, & subinde intermittens erat.

In hoc morbum hunc pulsus maximè monstrabat, *Signa scorbuti.* qui talis erat, qualem huic morbo familiarem eum esse, jam sæpe dixi, cujus morbi significationi urina subscribebat tenuis & pallida, contraria febrilibus indicationibus, quas pulsus creber demonstrabat. Quam sic absque gravibus venarum obstructionibus reddi curatio monstravit, quæ ab iis, quæ à nobis exhibita ei medicamenta fuere, subsecuta in quatuor aut quinque plus minus diebus fuit. Debent autem in hoc casu & similibus, medicamenta scorbuto conductia eligi, quæ temperatissima sunt, atque quàm minimùm calefaciunt, quibus jungi ea debent, quæ cum moderato calore venas aperiunt, & humores crassiores concoquant & incidunt, cujusmodi sunt *Medicamenta scorbutica temperatissima: moderato calore aperiuntia venas & humores concoquentia.* cuscutha, ceterach, adiantum, & huic morbo conveniens fumaria. Quibus ferè hic, & alter ille cujus præcedente historia mentionem fecimus, DEI beneficio à gravi suo morbo restituti fuere, ut nullo alio medicamine fuerit opus.

Observatio LXV.

Adolefcens qui cum avunculo suo Hamburgo Embadam commigraverat, & isthic habitationis sedes

des fixerat, sub festum D. Jacobi, primùm aliquamdiu intermittente febre laboraverat, quæ tertio quoque die tertianæ febris typo eum invaserat. Cujus curationem diutius dum differebat, tandem in continuam & lentam quoque febrem incidit, à qua nihil appetitus visus est imminui. Nam & cibi multum, & magno cum appetitu assumebat, à quo nihil corroborabatur, sed quotidie in pejus proficiebat, viribus corporis magisque collabentibus, ut tandem sponte de lecto sese elevare miser non posset, & ne quidem ab alio adjutus: Quando ad invisendum eum invitabar, qui etiam tum delirare, & aliena loqui cœpit, variè caput concutiens, & hinc inde quadam quasi tremoris specie & conquassatione dimovens.

Cum quo pulsus parvus erat, debilis & inæqualis. Urinæ variæ, aliquando claræ & pellucidæ, aliquando turbidæ, subinde rubræ, & mox rursus citrulinæ, atque frequenter crasso & rubicundo sedimento subsidentes. A quibus, ut de nervorum imbecillitate ac affectione, de morbo edoctus, mixta curatione usus sum, cum scorbuto, tum febri accommodata. Qua effectum DEI gratia fuit, ut cum morbi radice symptomata hæc gravia, tremor scilicet & delirium, evanescerent, adolescenti integræ rursus sanitati restituto, qui nunc laus DEO adhuc valet, integer viribus, & corpore ac mente sanus.

Observatio LXVI.

Falsa pleuritidis specie & gravissimo costarum dolore, ab hoc morbo laboravit Bastiani Wabbens, civis Embdani filia. Quæ ad doloris recursum (erat enim

enim per intervalla dolor hic recurrens) graviter præ magnitudine ejus exclamabat, & saltu se ad pedis altitudinem in lecto projiciebat, præ doloris vehementia, quò se verteret nescia. Urinas interea turbidas reddebat & crassas, multo crasso sedimento subidentes, sabulo maris perisimili. Pulsus verò parvus erat & inæqualis, talis quali in hoc morbo esse solet.

Curata triduum ferè ab empirico fuit, priusquam nos ad illam vocaremur. Qui in opposito brachio bis venam secuit, & nescio quibus fomentis latus, sed nulla doloris mitigatione, aut curationis successu, fovit. Et quia sicca tussis simul laboraret, qua nihil rejiciebat, quorundam consilio & intercessione, & ipsius quoque Empirici suasu ego vocatus, ut dixi, fui. Qui statim primo pulsus contactu, & manus ad arteriam applicatione, doloris causam & morbi speciem atque ejus à pleuritide differentiam, obvio indicio cognovi. Quòd à pleuritide tam vera quàm notha, manifestà differentià hunc dolorem distingueret. præter jam dictum pulsum parvum & inæqualem, febris ac tussis species. Nam quam patiebatur sicca tussis, à capitis ad fauces destillatione procedebat, & febris lenta erat, absque multa vel siti vel calore conjuncta. Quapropter de morbo ab his certus, ægrotantem bono animo esse, & de salute benè sperare jussi. Sed quia biduum alvus steterat, à clysteris injectione curationem auspicari placuit. Estque porrò ea in sex diebus nobis iis medicamentis perfectà & absoluta, quæ ex proprietate hunc morbum curare, & præterea lentam febrem extinguere dixi.

*Curatio falsa
pleuritidis.*

Eadem hac affectatione toto dimidio ferè, quæ còstæ extenduntur, latere, Itali quoque conjunx correpta fuit, adeò gravi & molesta, ut ne momentum temporis uno in loco perseveraret, & variè in omnem formam corporis positum mutaret. Huic absque fe-

bre (quantum ad sensus) & citra tussim hoc advenit, etsi doloris proprietate valde ad pleuritidem al-
luderet. Curata quoque iisdem fere medicamentis
est, præterquam quod præter intrinsecus exhibita,
topicis etiam ex lauri baccis, seminibus flatus carmi-
nantibus, milio & sale, lineis sacculis interbassatis,
uteremur, quæ loco & lateri affecto unâ applicare-
mus. Quamvis, quantum observari à nobis potuit,
internis magis, quàm externis, juvari visa sit.

Simile costarum malum ab hoc morbo, filiulus Do-
mini Duysterhopii Luneburgensis sensit, quem e-
tiam, uti prædictam Bastiani filiam & per intervalla
morbus hic seu dolor corripuit, sæpe quinquagies in
una hora, & interdiu magis, quàm noctu. Noctes
enim sæpe quietas habuit. Hic pluribus hebdomadis
magnoparentum dolore, ab hoc malo divexatus fuit,
& à nulla re melius habuit, quam à theriaca. Non-
dum enim tunc satis ab hoc symptomate nobis hic
morbus cognitus erat. Pulsus illi quoque parvus e-
rat, & urinæ variæ, quæ faciles haberent mutatio-
nes.

*Dolor varia-
ram corporis
partium.*

Iisdem hisce, & similibus doloribus infinitos alios
ab hoc morbo infestari vidi, & nuper ex lateris quo-
que dolore, pleuritidis imagine, nepotem meum ex
fratre. Sed multò plures aliarum partium dolor
corripit, quem alii circa brachium, alii circa maxil-
las, alii circa scapulas, nec non cervicem, coxendi-
cem & genua, ac intermedia quòrumdam musculo-
rum spacia, experiuntur, & sæpe noctu, quàm inter-
diu vehementius, aliquando etiam interdiu magis,
nullo certo discrimine. Quem plerumque pulsus pro-
dit parvus & inæqualis, certissimo suo indicio ab hoc
morbo eum proficisci convincens, ut propterea diu-
tius his inhærere nihil sit necesse. Neque possunt
omnium, qui ab his doloribus laborarunt, exempla
hoc brevi opusculo comprehendere & recitari.

Observatio LXVII.

AB hoc ipso morbo scorbuto, præter continuam ac lentam febrem, ex accidenti, longa & molesta tenuis sputi ab ore defluxione & continua aquei ac crudi humoris rejectione, complures tùm viri tùm fœminæ laborarunt: perinde ferè affecti, atque affici ii solent, quorum corpora argento vivo inunguntur, nisi quòd citra oris exulcerationem id iis, qui ab hoc morbo afficiuntur, contingat.

Imprimis autem divexata sic ab hoc morbo illa fuit, quæ longiore hujus morbi mora extenuata, ab alio morbo cum hoc incidente, faucium exulcerationem experta est, à qua, ante nostram curationem, maxima uvulæ seu gurgulionis pars consumpta erat, ut per nares, quoties loqueretur, sonus exiret. Cujus curationem hic morbus remoratus est, cùm aliqui chirurgum expertum haberet, & de faucium exulceratione rectè judicantem, & in curatione illius dextrè quoque procedentem, sed nullo eventu effectumque propter hujus morbi commixtionem, qui impedimento fuit, quò minus faucium ulcuscula curarentur: ut idcirco in gurgulionis discrimen illa veniret.

Spuebat autem hæc modò falsum, modò insipidum, modò tenue & spumosum. Urinas in initio, & tum etiam cùm ad eam venirem, reddidit crassas, rubras & subfuscas, quæ postea ab acceptis medicamentis ad hunc morbum pertinentibus, multis crassis & furfuraceis sedimentis subsiderunt, insigniter rubentibus, etsi absque siti, aut nullo bibendi desiderio & molesto caloris sensu esset, non contemnendo hujus morbi, sicut antea dixi, argumento. Curata

itaque postea à me est iis, quæ huic morbo conveniunt; medicamentis. Etsi diuturnior hæc curatio fuerit, cum propter morbi diuturnitatem, tum propter insignem ejus extenuationem, quam à lento calore patiebatur, & fumis ab hac putrefactione ad cor ascendentibus, denique & propter uteri conceptum, quem gestabat.

*Uvula partes
semel absunta
restitui non
possunt.*

Interea verò dum hæc fierent, suffumigiis ad fauces usque ex pillulis cinnabaris fumus, quæ faucium malum aliquo modo mitigabant, & ne ferperet, coercabant, ad solidam ejus curationem, & ligni decoctum, ejusque exhibitionem, ut primum licuit, festinantes. Quibus, laus Deo, rursus integræ valetudini hæc restituta est, nisi quòd amissæ uvulæ partes, eo gradu, quo invenimus, substituerunt. Quippe quæ semel amissæ, restitui rursus non possunt, nisi ab eo, qui omnia ex nihilo creavit. Suasimus tamen non semel, ut, quod factum esse ab aliis scimus, exulcerato palato, & foramini perforato aptari operculum, & exiguum laminam ex auro puro curaret, quod foramen illud clauderet, & ascendentem spiritum ad nares transire prohiberet.

Intelleximus ab aliis, diuturniore auri mora, & ad palatum adhæsione, ab istiusmodi exulceratione integrè quendam curatum fuisse, palati foramine auri vi & proprietate clauso. Cujus rei fides penes auctorem sit. At foraminis obturatione vocem juvari debere rationi consentaneum est, & experientiâ comprobatum. Est tamen hoc remedii auxiliique genus nescio qua ægrotantis oscitantia hætenus omissum.

Observatio LXVIII.

QUæ eadem hac sputatione, sub idem tempus laborabat, foemina venusta & pulchra, malâ empirici

pirici curatione, acrium medicaminum, & hunc morbum non respectantium usu & exhibitione, in sanguinis sputum ex aperta pectoris vena incidit. Unde subito suffocata post triduum ab ejus eruptione fuit, quo tempore ad invisendam eam ab amicis & marito invitatus, cum de omnibus, quæ præcessissent, symptomatibus & signis inquirerem, intellexi toto ferè morbi tempore, urinam ægrotantem subfuscam & nigram reddidisse, & variis anxietatibus subinde eam infestatam fuïsse, atque nullo tam morbo, quàm languore eam correptam fuïsse; præterea menses totum biennium plus minus substituisse, cum annum ageret supra quadragesimum secundum. Atque ab eo tempore paulatim ad ingressum eam tardio-
diorem factam esse, & omnium ferè membrorum inusitatum languorem sentire coepisse, qui paucis incrementis ita tandem accrevisset, ut sedens spontè amplius sese erigere non posset, nisi ab alio adjuvaretur, cum alioquin alacris prius & vegeta, ac boni habitus foemina fuisset.

Signa scorbuti.

Ipsa quoque ægra duriori ac crassiori victui aliquandiu præter consuetudinem se indulgisse fatebatur; fortè quo hac ratione plus filiabus, quas plurimas al-
bat, comparceret, parùm utili parsimoniae via ac modo. Nam qui sic suum genium defraudando, res suas amplificare student, sæpe suorum fraude id experiuntur, dum præmatura morte prærepti, aliis locum concedunt, liberalius, ut fit, vivendi, & res alienas, atque antea nullo suo labore partas & acquistas, consumendi. Quemadmodum etiam hujus posteritati, post inductam novercam contigit. Quare discant parentes rebus suis à Deo sibi concessis honestè, & ad sanitatem uti ac frui. Neque judicii errore in parte quæstus ac lucri reputent, quod summum subinde dispendium est.

Parsimonia parentum præpostera liberis noxia.

Cæterum ut ad rem revertar, ab his facilè hic

morbus agnosci potuisset & debuisset, si in exercitatum circa hunc morbum medicum illa incidisset. Fuerat quidem in morbi initio medico usa docto, & in veteri medicina exercitato, sed qui ad topicos harum regionum morbos parum attenderet, atque in methodica veterum curatione cujusvis generis morbos includeret, & includendos putaret. Quo factum, ut longiore curationis hujus tractatione, nihil ille quoque proficeret. Sed cum mihi, post sanguinis eruptionem curatio commendaretur, & de continua hac sputi fluxione qua per totum morbum laboraverat, admonerer: postquam de reliquis symptomatibus, & iis quæ per morbum advenerant, edoctus ab amicis essem, de sputi qualitate ægrotantem interrogavi, & ut quàm modestissimè responderet admonui. Nam ab intensiori voce, ne sanguinis eruptio exasperaretur, metui.

Respondit autem paucis ægra, sputum quod rejiceret, modò insipidum, modò foetidum, modò subfalsum fuisse, semper autem aqueum & viscosum apparuisse. Sed suffocata hæc, ut dixi, subita & repentina sanguinis eruptione est, intra fauces conclusa, & ad interiora regurgitantis,

Simili sputatione etiam ab hoc morbo Senatoris filia, cum urinis quoque crassis, turbidis & subnigris laboravit. Cui eadem curatio profuit, quæ præcedente hanc historiâ explicata nobis fuit. Ab hac ipsa sputatione, specificam hujus morbi putrefactionem comitante, quidam laborabat nobilitate clarus, qui etiam idem malum cum urinis nigris & subfuscis passus est, & pulsu adeò parvo & debili, ut vix digitis perciperetur. Vixerat hic quoque in perpetuis crapulis, & ex ferculorum, non optimorum semper, varietate, multos crudos congefferat humores, parvos & corruptos, qui hac putrefactione accensi, perpetua exhalatione os & linguam perfundebant, crassa, aquea & viscosa. Quam

Quam etiam hodie quidam apud nos senex experitur sexagenarius, cum omnimoda nervorum nervosique generis debilitate ac resolutione, paulatim magis magisque vires & incrementum capiente. Huic quoque pulsus valde parvus est, sed appetitus constans. In his curationibus, ut ad febriculam & scorbutum, sic ad fluxionem hanc, maximè si falsa fuerit, attendere oportet, ne à nimium acris illa exasperetur, & irritetur. Quos autem ab hac affectione laborare vidi, iis cum scorbuto, vel ab eo, hoc malum conjunctum, profectumque fuisse, pulsus & urina ostenderunt. Præterea quòd cum lento morbo, vel potius sine manifesto morbo sic affecti, cum totius corporis languore id paterentur. Atque hoc symptomate quoque hic morbus cum Gallico morbo colludit, in quo æquè atque in hoc morbo, nonnulli ab eo affecti sputare, ab interna, & propria Gallico morbo putrefactione, solent. A quo tamen scorbutum faciliè pulsus & urina discernunt, ne quid de reliquis, quæ cum utroque incidunt, symptomatibus dicam.

Observatio LXIX.

Constitueram una atque altera observatione, de scorbuti maculis, hunc libellum claudere. Sed propter paucas puras paginas quæ supererant, has sequentes historias hic inferere volui, ne vacuæ ex relinquerentur, & quòd doctrinam habituræ hæ essent, non infrugiferam, neque planè inutilem. Puerpera quæ Embdæ in horti platea (ut vocant) decumbebat, in initio duobus paroxysmis tertianæ febris typo ludentibus, correpta fuit, cum multo vomitu,

*Regula diag-
nast. gen. 29.*

& frequentibus alvi dejectionibus, & ab iis continua. In qua præter vomitus conatus, dictas dejectiones, ac ventris tormina gravissima, tantas experta anxietates est, quantas nemo alius. Non obstante, quod sæpe in naturali die quinquagesies alvus ei fuerit soluta. Quod nullo, quantum ad sensus, factum est morbi levamine, aut anxietatum imminutione. Nam illud quoque huic morbo familiare ac proprium est, ut sæpe nullis dejectionibus ac vomitibus ille cedat, & magis morbi hujus indicio ac pathognomonico signo hæc fiant, quàm naturæ crisi, aut materiæ morbi per has dejectiones expurgatione.

*Regula diag.
gen. 27.*

Idem etiam huic miseræ fœminæ advenit. Quæ nihil obstantibus hisce dejectionibus, quæ multæ & frequentes fuerunt, tantas nihilominus per intervalla anxietates ad præcordia infestantes, à fumis crassis, quod puto, ab hujus materiæ putrefactione, ad diaphragma ascendentibus, sensit, ut sæpe manibus complicatis, suspiria sine voce, quam edere nesciebat, & præ angustia impediabatur, ad Deum elevaret, & oculis planè contortis, & veluti ad mortem dispositis, fato statim functura videretur. Sæpe etiam in animi deliquium supra dimidii horæ spatium incidit. In quo, quod admiratione dignum, multò major semper ac fortior pulsus erat, magisque digitum feriens, quàm reliquo morbi tempore, aut in deliquii recessu. Qui alioqui, sicut in hoc morbo esse solet, per reliquum morbi decursum, parvus & inæqualis erat, excepto deliquii (ut dixi) tempore, in quo talem propter necessitatem, & urgentem mali causam eum exstitisse judico.

Accidit autem aliquoties nobis præsentibus, vel supervenientibus, deliquium hoc iis, quæ ad hunc morbum faciunt, medicamentis, ad duas, tres vel quatuor plus minus horas discuti & impediri, cùm maxime

xime instare, & præ foribus esse, atque ingruere vel-
le illud videremus. Post quod tempus superata me-
dicaminis operatione & effectu, eâdem, qua prius
vehementiâ, hæc anxietas & liquendi necessitas re-
diit. Ita ut hujus rei causâ, propter morbi instan-
tiam & magnitudinem, sæpius quotidie medicamen-
tum hoc ægrotanti propinare fuerit necesse, aliquan-
do scilicet octies & novies, & ut plurimum quinquies
ac sexies. Sitiebat multum & bibebat sæpius, sed
non magnos haustus.

*Canon therap.
spec. in anxie-
tate & deli-
quio.*

Labia & lingua quibusdam fissuris divellebantur ab
acrimonia vaporum ab hac putrefactione ascenden-
tium. Qui visi in quibusdam adeò acres sunt, ut non
solum hæc tenera corpuscula & partes, sed etiam cu-
tem eos exulcerare ac perforare, exulceratione sicca
compertum sit, sicut antea id ostendimus, & hoc
ipso die ex quadam, quæ diutius ab hoc morbo con-
vulsivo motu laboravit, didicimus: in qua hi motus
convulsivi, in utriusque lateris exulcerationem ac
perforationem transierunt, quæ sponte aliquando coa-
lescit & clauditur, & rursus sponte erumpit, absque
multa puris ac saniei collectione: ut hinc verisimile
sit, magis ab acris spiritibus vaporibusque id fieri
& advenire, quàm ab humorum vitio & collectione.

Diximus antea pluribus flatibus vaporibusque ple-
runque hanc materiam refertam esse, sicut ex pluri-
bus hujus morbi symptomatibus cognosci potest. Si
quando sopitis symptomatibus, & devicto quasi mor-
bo, propter fastidium, quo erga medicamenta ægro-
ta afficiebatur, paucis diebus medicaminum usum in-
termitteremus, statim eâdem vehementiâ morbus in-
surrexit, qua prius, & cum similibus atque æquè
infestis accidentibus. Urina in initio, & ferè toto
morbi tempore tenuis & pallida erat, sed sub finem
morbi, paucis crasso sedimento albo & gravi subside-
bat. Duravit autem curatio hebdomadas sex plus

minus. Semper ab his medicamentis manifesta levamina ei adferri, etiam ii judicare poterant, & manifestò videre, qui ægrotanti adstabant, & inserviebant. Nunc, laus DEO, vivit fœmina elegans, pia & honesta, quam diu suis DEUS superstitem esse sinat. Amen.

Observatio LXX.

QUæ diu conflictata cum hoc morbo fuerat vidua Goeckens per totam hyemem à festo Divi Martini ad festum ferè Maii decubuit, variis ventris torminibus anxietatibusque infestata. Quando ad curationem ab ipsa invitatus, cùm de symptomatibus quæ passâ per hyemem fuisset, diligentius eam examinarem, intellexi semper sub noctem, vel quoties dormire cuperet, mirabiliter totum corpus ei flatibus distensionibusque & ad caput elevationibus, varias & molestas pulsationes causantibus, infestari. Quod à flatibus spiritibusque illi eveniebat, in hac materia & putrefactione contentis, & à calore interno sub somnum (calore naturali ex collectione fortificato) resolutis agitatisque. A quibus ita affecta & perturbata fuit, ut sæpe horam unam aut alteram tota nocte non dormiret, frequenter etiam totas noctes insomnes ageret, multiplici & vario affectu, variisque doloribus & arteriarum pulsationibus, quæ satis explicari non possunt, divexata.

Sub noctem ferè lentam febriculam sensit, & quandoque levem extremorum perfrigerationem, caloremque momentaneum, nullo molesto aut sensibili calore infestum, nisi quòd leviter sub noctem, os & labia ei exsiccarentur, ejusque causâ subinde ad bibendum bis terve per noctem invitaretur. Bibebat autem vini parum, à quo nihilo magis accendebatur, aut nihilo plus incalescebat. Appetitus planè prostratus erat,

erat, & cibum difficulter ferebat. Nam ab eo vel modica quantitate assumpto, omnia jam dicta exasperabantur. Urina quantitate modica erat, præterea crassa, conturbata, & albidior, in qua (manente nihilominus superiore superficie conturbata) multa cruda, crassa & albida materia subsidebat, rubris quibusdam, sed mollibus excrementis permixta.

A quibus renum hunc morbum esse medici, quibus ante me commissa hæc curatio fuit, magno errore judicaverant, existimantes calculi hæc recrementa esse. Quæ quomodo à calculi recrementis differant, suprâ ostendimus. Sed à renum passione facile hunc morbum, reliqua quoque symptomata, quæ cum hoc inciderunt, distinguebant, ut nimis crassus hic error fuerit viris in praxi medica exercitatis. Pulsus parvus, varius ac inæqualis erat, & superior urinæ substantia lenta & viscida, viscosâ suâ substantiâ matulæ parietibus adhærens. Cum his lentè quoque corpus consumebatur, absque ullo manifesto veteribus cognito morbo, aut morbi specie. Ipsa ægrota etiam magis languere, quàm ægrotare videbatur.

Hujus curatio sub vernum tempus mihi commendata fuit. Quam ad hunc morbum cum dirigeremus, in paucis diebus & hebdomadis DEI gratiâ præstitimus, ut erecta & læta domesticas operas rursus per otium, & cum oportunitate tractaret: sed à morbi reliquiis recidivam passa, in varias sursum ac deorsum erumpentes rejectiones incidit, in quas potiorum omissionem eam incidisse judicabam, etsi constanter id ægrota negaret. Itaque cum ab his dubium aliquo modo redderet, communibus & alvum sistentibus medicamentis, vomitumque cohibentibus per diem unum & alterum curationem tentare volui, ex qua statim, pulsus arteriarum indicio, facile intellexi, nullo curationis successu, sed multo errore eam
nobis

nobis susceptam esse, & veram nostram accusationem esse, quam ægrotanti impegeram: Quapropter omissa hac, ad priorem curationem redii. A qua intra tri-
duum hæc symptomata substituerunt, pulsū ad æqua-
litate suam reverso. Cœpitque rursus de lecto æ-
gra surgere, & per diem erecta in subselliis sedere, &
nonnihil domi intra privatos parietes obambulare.

Sed ut de assumptione certior essem, volui præsens
& quotidie potionem ipsemet ei exhibere. A qua
alvus, ut dixi, stetit, & omnia in melius commutata
fuere, urinis quoque laudabilem colorem demonst-
rantibus. Hæc hodie adhuc in eadem curatione propter
morbi diuturnitatem procedit, majores indies faciens
progressus. Solent enim longorum morborum lon-
gæ curationes esse. Estque alioqui hujus morbi mos
& natura, ut si quæ hujus morbi reliquæ persevera-
verint, ex plerumque recidivam faciant, eodem, quo
in aliis fieri morbis, morborumque causis modo, e-
tiam ex Hippocratis sententia videmus. Quæ vel iis-
dem, vel aliis & differentibus, quàm prius sym-
ptomatibus & signis, se prodere consuevit, ut in
hac ipsa ægrotā, in qua citra vomitus & dejectiones,
primū variis torminibus, & arteriarum pulsationi-
bus, præsentibus melancholiæ indicis, se scorbutus
præsentaverat, qui post recidivam, vomitibus deje-
ctionibusque variis se repræsentabat & ostendebat. Ita
ut videri non admodum circa praxin medicam exer-
citis alius morbus tunc potuisset, ab his signis &
accidentibus; quàm antea, cum variis exulcerationi-
bus corpus ac ventrem proscinderet. Quem tamen
unum eundemque esse pulsus prodebat, & præter
pulsū curatio, certissimo argumento confirmans
quod ratio ex prædictis indicis colligeret.

Aph. 12. sect.
2.

Observatio LXXI.

CÆcus & senex, firmam à nativitate sua corporis constitutionem consecutus, perpetuò crassiori vitui indulserat. Correptus ab hoc morbo circa annum ætatis suæ sexagesimum, adeò deformi ac tetro tumore purpureo ac nigro (natura prævalente & ad extrema morbi causam expellente) crura defœdata ostendit, ut nemo delicatior citra horrorem ea aspicere posset. Cum quo, ad pleniorē hujus morbi demonstrationem, visæ urinæ quas reddidit, cum similibus subsidentiis & excrementis sunt, crassæ, rubræ & subfuscæ. Idque absque ulla vel siti vel bibendi desiderio. Curatus autem maxima ex parte lactis ac vini rubri usu est. Hoc tumoris genere etiam fœmina ad porticum Hamburgensem, & alii laborarunt. Estque propter ejus frequentiam mulierculis nostris hodie, tonsoribusque notum. Ut propterea diutius iis immorari non sit necesse. Quapropter unica, quæ hanc subsequitur historia, de hoc tumoris ac macularum, quæ cum hoc morbo incidunt, genere contenti, præsentem libellum claudemus.

*Curatio tumo-
ris purpurei ac
nigri in cruri-
bus.*

*Historia labo-
rantis tumore
purpureo ac
nigro.*

Observatio LXXII.

Divini verbi apud Gallos minister senex septuagennarius, ex alvo strictiore in hunc morbum incidit. Nam cum aliàs decies, & nonnunquam duodecies alvus solvi illi per diem consuevisset, eaque consuetudo aliquamdiu intermisisset, & solito strictior alvus stetisset, (habet enim hic morbus, aliis alvum laxiorem, & contra aliis strictiorem quòd fa-

faciat) ecce pluribus maculis nigris & purpureis crura ei defœdantur, gingivis mollescentibus, & à dentibus abscedentibus.

Hunc sic affectum duo ejus conterranei Medici Gallici visitabant, viri perhumani & docti. Quibus ascitus collata curationis, à Domino Antonio Chevalierio Hebraicæ linguæ Professore, viro optimo & doctissimo, ac nostri amantissimo fui. Postquam aliquandiu curationem hanc priores Medici, nullo valetudinis commodo, ob morbi ignorantiam tractassent; utpote qui iis in locis nigro cygno rarior est & penè inauditus, atque mihi statim agnitus ex nigris & purpureis maculis suis, quas in cruribus demonstrabat, nec non laxis ac mollescentibus gingivis. Siquidem his signis apud nos etiam lippis & tonsoribus hic morbus cognitus est.

Quare ilico ut morbum cognovi, jussi ægrotum bono animo esse, & de valetudine bene sperare. Promisi quoque, cum Medicis suis prima occasione hac de re me collocuturum. Qui, ad lectum ejus adhuc nobis sedentibus, & piis colloquiis tempus extrahentibus, præter ægroti expectationem, supervenerunt. Quibus de more cum assurgerem, post salutationem & porrectas utrinque in amicitiae signum manus, rursus simul ad ægroti lectum confedimus, de morbo ejusque causa inter nos collaturi.

De quo cum prius orationem auspicaretur, cui primum commendata curatio fuerat, adeò doctè & eleganter de eo differuit, ut nihil quod desideraremus, superesset, nisi quod morbum non satis denominine cognosceret, & propterea de specifica hac putrefactione sanguinis, quò ad curationem, non satis (quod bona pace ejus dixerim) esset instructus. Ideoque de eo interrogatus, non habuit quod responderet. Sed cum diutius hinc hæreret, subjeci eum vernaculum ac patrium morbum apud meos con-

ter-

terraneos esse, atque illum eum esse morbum, quem sub sceletyrbe ac stomacace Plinius, & sub scorbuto nuper celeberrimus nostri temporis Medicus, Joannes Weierus descripsisset.

Quo audito statim consenserunt, læti de morbi, quem nunquam viderant, cognitione: quòd iis in terris rarus hic morbus sit, & perpaucis ibi visus; sed qui hac temporum injuria, hodie latè pomœria sua distendit, ad ignotas etiam regiones pervolans, ut ante annos centum plus minus morbus gallicus. Qui etiam ante ista tempora suo circulo inclusus, nostris terris planè ignotus erat, sicut antehæc tempora Gallia & Germaniæ sceletyrbe. Hic morbus etiam nostro tempore grassari in Anglia cœpit, maximè circa maritima loca, & etiam Londini. Paucis quoque Medicis etiam nunc ibi notus, sicut ex oculari nostra inspectione, cum iis in locis, & Londini, frequentissimo Angliæ Emporio, praxim faceremus, non semel cognovimus, & hodie quotidie ex nautis discimus, qui mercimonia Anglorum huc ad nos advehunt.

Misso itaque ad uncias tres ex sinistro brachio sanguine, exhibita illi ad hunc morbum remedia sunt, alvo ad consuetudinem rursus reducta. Quibus iterum pristina valetudini hic restitutus fuit, qui doctissimi ac piissimi viri Domini Chevalerii judicio, certæ morti destinatus erat. Fuerat hic semper Domini Chevalerii testimonio, fidelis verbi Minister, & modestus, cui (ut solet sæpe piis) non satis ex sententia fortè omnia evenere. Is nunc haud dubiè præmium consecutus est, quod tum venabatur, brabium dico, quod fidelibus vineæ suæ operariis Deus promittit. Sicut credibile propter ætatem ejus grandævam est, qua tum premebatur, & intervenientes ab eo tempore annos, qui nunc octodecim plus minus sunt. Ut inde dubium non sit, eum in celestia loca sursum receptum esse.

*Curatio pro-
fluvii scor-
butici, ma-
cularum, &
mollitiei gin-
givarum.*

Quò

Quò nos quoque post hanc vitam perducatur benignus & multum misericors Deus per Christum nobis reconciliatus; ut certum nunc in omnibus nostris adversitatibus ad eum accessum haberemus, & patrem eum appellare possimus. Cui soli cum Filio & Spiritu sancto laus & gloria, Amen.

De maculis hisce ac gingivarum putrefactione, quibus cuilibet ex plebe hodie hic morbus cognitus est, nihil opus pluribus exemplis est. De cæteris symptomatibus & signis, non nisi exercitatis notis cum ad declarationem eorum, quæ scripta nobis in universali hujus morbi enarratione sunt, duas fere ubique observationes ad minus adscripserimus, ex quibus non difficile de similibus iudicium lectori, quod opinor, erit. Restat nunc libellum hunc claudamus, ne quam rei utilitas necessitasque ac frequens hujus in vita usus gratiam ei conciliarit, sua prolixitate perdat & amittat.

D E
SCORBUTO
TRACTATUS

D U O

Authore

BALTHAZARO BRUNERO.

DE
SCORBITO

TRACTATUS

DUO

Auctore

BALTHAZARO BRUNERO.

DE SCORBUTO

Tractatus prior.

Propriè hic morbus est affectio lienis, in quo acervato & leviter putrefacto humore melancholico, qui à sanguine separatus ad lienem transmittitur, pars tenuior, ceu effervescens, effertur sursum & obsidet gingivas, tanquam tenerrimas oris partes, & putredini maxime obnoxias, easque inficit & erodit, imò etiam emollit. Crassior decumbit ad crura, & primum cutem horum defœdat maculis, sub initium exiguis, ac pulicum morsus imitantibus, mox amplioribus & sparsis, plumbeis, lividis, purpureis, violæ purpuram obscuro colore referentibus: quæ, si malum inveterascit, aut in totas tibias inferiores ad pedes usque se diffundunt cum tumore ad elephantiasin accedente, aut, quod rarius tamen accidit, erosa cute & carne, in ulcera foetida, maligna, gangrænosa, & cicatricem ægrè ducentia degenerant, adeo ut sensu abolito crura immissum ferrum non sentiant, ut in elephantiasi & alphis seu morphæa accidit. Si vero penitus assideat, & radices agat hoc malum in liene & vicinis partibus, humorque melancholicus quasi refusus ad epar, aut non probè inde expurga-

tus sanguini permisceatur, tunc aut in totum distributus corpus *ναχέλια* melancholicam infert, quæ ducit ad elephantiam: quod tam n raro fit: aut cummulatus ad epar & lienem, intemperiem efficit, vitiosi humoris copiam, naturalem spiritum & calorem obtundentem. Unde, etsi alimenti copia suppetit, & venæ multo humore turgent: corpus tamen non alitur, sed extabescit, humore, qui caloris & substantiæ bonitate fibris destituitur, non adhærescente, neque concrecente: quo *ἀρεοφία* differt à cachexiâ, in qua corpus intumescit, quod sanguis, etsi vitiosus est, concrecit tamen, & parti nutriendæ adhærescit. Si verò retineatur idem humor ad epar, & exitu patefacto effundatur ad abdomen, atrophiciæ conjungitur hydrops, ac sæpe ad hoc malum lenta & occulta febris accidit.

Hæc morbi ratio est, qui, an fuerit notus veteribus, variè disputatur à recentioribus: aliis id affirmantibus, sed conjecturis & argumentis diversis: aliis negantibus. Non conveniunt enim sententiis, qui cognitum veteribus asseverant. Aliqui sub magnis lienibus Scorbutum comprehendunt, quorum meminerunt Hippocrates 2. prædict. 2. Prognost. & in 2. de morbis internis: Celsus lib. 2. c. 3. & lib. 4. c. 9. Cælius lib. 3. chron. c. 4. Sed hi omnes lienes magnos ita describunt, ut cum his gingivas affici, & os foetere, aut sanguinem aliqua ex parte erumpere, & si nihil horum evenerit, in cruribus oboriri ulcera, aut omnino non sanescant, aut certe vix cicatricem ducentia tradant. Celsus etiam addit intenta ambulatione cursuris dolorem & quandam accidere difficultatem. Concurrent autem hæc & simul concurrent in Scorbuto, nec perpetuò maculæ ad exulcerationem veniunt, quarum Hipp. non meminit. Non ergo Scorbutus referri ad magnos lienes potest.

Nec cum hæmatite volvulo, ut aliqui putârunt,

con-

congruit, cujus meminit Hipp. tertio loco inter species Ilei seu Volvuli in lib. de morbis internis. In ea descriptione etsi hæc Scorbuto convenire possunt, quod ægri ex ore malè oleant: quod gingivæ à dentibus abscendant, & à naribus sanguis profluat: tamen differunt quæ sequuntur, & maximè quod ægri ad laborandum & deambulandum sint prompti. Vix enim è multis millibus unum reperiatis sceleratæ laborantem, qui promptè expeditèque incedat.

Ab ictero nigro verò longius differt, quem in 2. de morbis Hipp. ad eum modum describit, ut colorem circa faciem nigrescere, & maximè circa partes velut in umbram occultatas, & oculos cum virore pallere, itemque linguam infernè, & venas sub lingua atras apparere statuatur. Etsi enim hæc quæ de lingua Hipp. tradit nonnunquam in scorbuto accidere possunt: tamen non perpetuò accidunt, & discrepant reliqua.

Paulus symptomata similia etiam ad perseverantes obstructions & duritiem lienis consequi annotat, scilicet os foetidum, & ulcera in cruribus cicatricem non ducentia: sed non meminit ullarum macularum, quæ sunt perpetuum & individuum symptoma scorbuti, nec semper in ulcera desinunt.

Sunt qui oscedinem à Marcello appellatam esse putent nomine generali prorsus, ab oris & gingivarum erosione. Sed cur huic malo, quam reliquis jam descriptis magis congruat, nulla ratione doceri potest. Cum ergo nulli ex iis morbis, qui à veteribus descripti sunt, notis suis exactè congruat, jure dubitatur an cognitus veteribus fuerit.

Nos cum aliis quibusdam familiarem & *ενδημιον* statuimus quibusdam gentibus, ex natura regionum, quæ palustres sunt, maritimæ & uliginosæ, & ex melancholica victus ratione, sicut dicemus de causis. Affligit autem aliquos cum fe-

bri, sed lenta: multosque sine febre, si levis sit & modicè ebulliens putredo. Wierus, qui omnium optimè de Scorbuto scripsit, veteribus notum fuisse negat. Nemo veterum omnium, macularum meminit, quæ sunt indicium infallibile Scorbuti, quæ quando apparent in cruribus, medicus jam non dubitat de Scorbuto. Accedunt deinde multa alia etiam signa, pro ratione viscerum affectorum & temporum: & variant symptomata. Multis crura marcescunt: quibusdam intumescunt.

DE CAUSIS.

CAussæ evidentes hujus mali præcipè sunt in aëre ex regionis natura, & victus ratione. Propterea rectè inter eos morbos refertur, qui ab Hippocrate propriè *ενδημιοι* seu indigenæ & populares vocantur. Is ex putredine contagii aliquid adipiscitur, quo inficit alios suo halitu & afflatu oris seu contactu, ut in osculis & poculis. Etenim ex ore vinum vel cerevisia in poculum polluta refluunt, quæ qui hauriunt, idem vitium contrahunt. Putredo enim, quæ occupat & infestat gingivas contagium gignit, quod in analogis corporibus ad easdem partes adhærescit. Aer, si sit impurus & inquinatus, crassis, lutulentis, uliginosis, putridis aut putredini obnoxiiis halitibus, corpora, in quæ abscorbutia, implet & inficit. Talis est autem in locis & regionibus palustribus, maritimis, uliginosis, ad aquas stagnantes ab exundationibus aquarum, seu propter incrementa fluminum, seu propter maris æstus. Et augetur hæc aeris constitutio austrino & pluvioso cœlo, tum alio quocunque anni tempore, tum autumno & hyeme maximè. Epatidas enim & splenitidas Hipp. expressè palustribus locis tribuit, in lib. de aëre, aquis, & locis. Sed non minus facit ad hunc

hunc morbum victus ratio melancholica, qualis est nautica, constans cibis aridis, duris, crassis, terreis, è quibus humoris crassi, melancholici & fæculenti copia procreatur. Tali victu utuntur illæ regiones, quibus hic morbus familiaris est, nimirum carnibus aut piscibus naturâ seu pituitosis, seu melancholicis, quales sunt porcinae, bubulae, & grandiorum piscium. panis biscoctus, ater, furfuraceus: aut insuper sale maceratis, ad solem exsiccatis, fumo induratis.

Fortasse confert aliquid perpetua stagnantium aquarum aut palustrium putredo, quod cum longius absint à via solis hæ regiones; & minus percoquantur aquæ, & quod superfluum est, minus consumitur, quàm in locis calidioribus. Augentur autem in corporibus vitiosi humores, si accedant immodicæ aut intempestivæ vigiliæ corpore repleto, affectus animi, curæ, mœstitia, sollicitudines: si consuetæ evacuationes hæmorrhoidum aut mensium supprimantur.

Contrahitur verò idem morbi genus à primo exortu à parentibus ex semine vitioso & deinceps, ut dixi, ex contagio.

Internæ causæ sunt exuberantia humoris melancholici, vel solius, vel cum crassa pituita mixti congestique ad lienem, vel simul ad epar, & in spaciis interjectis: tum corporis constitutio atque aptitudo, & vitium epatis atque lienis ex intemperie atque imbecillitate: quo fit, ut gignatur copia humoris melancholici, nec ritè expurgetur à sanguine, nec rejiciatur à corpore.

Continetis causæ rationem habet ille idem humor, qui ex obstructione leviter putrescens putridos halitus ad ventriculum, & inde ad os exspirat: Unde gingivæ inficiuntur, & concepta putredine mollescunt, ulcerantur, foetent, abscedunt à dentibus & maxillis. Crassior ejusdem humoris pars subsidet in pedes. Hodie, postquam gentes illæ cæperunt

multo vino uti, minus graviter tentantur, & ferè magis infestantur, qui victui pristino indulgent, & ad victum melancholicum addunt cerevisiam frigidam, abstinere à vino, nec comedunt acrida, quibus emendatur, quod ex ratione victus contrahitur.

SIGNA Αποδείχῃ.

*Wierus inob-
servat.*

*Initium seu
prima diffe-
rentia morbi.*

*Augmentum
seu secunda
differentia.*

*Differentia.
tertia seu sta-
tus morbi.*

Incipiente morbo sentitur toto corpore gravitas & lassitudo spontanea, circa præcordia angustia, crurum imbecillitas, levis rigor cum dolore obscuro: gingivæ pruriunt dolentque, & colorem à naturali rubedine mutant: facies ex pallore vergit ad fuscenedinem.

Augescente eodem humor laxus & sanguineus manans cum putredine & foetore gingivas occupat, quarum caro quandoque ad dentium radices usque consumitur: dentes utrobique vacillant. In cruribus emergunt maculæ, initio rubescentes, quales ad morsus pulicum exsurgunt: majores tamen, quæ nonnunquam in femoribus & toto corpore sparsim ex levi fervore tenuioris sanguinis scaturiunt. Sed ferè maculæ pedum fiunt amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obscuriores, ex fæce sanguinis, quæ eò decumbit, natæ. Ideo minus alibi, quam in cruribus apparent, & quoties apparent, certissimum Scorbuti præsentis sunt indicium. Quod si & fauces livor occuparit, non procul mortem abesse denunciat, quia humore totum corpus jam occupante calor extinguitur. Ingravescens morbus affert ambulandi impotentiam, nervorum contractionem, anhelitus difficultatem: maximè ubi æger movetur aut erigitur aut sudat, & tum nonnunquam animo linqitur, halitibus melancholicis spiritum naturalem opprimentibus: nec inusitata sunt animi deliquia in aliis affectionibus melancholicis.

De-

Decumbens autem respirat facilius, appetitus cibi in aliquibus languet, in nonnullis manet, prout humor vitiosus est & putredine affectus, qui in stomachum eructat, & nitrosa qualitate eum imbuit. Si acidus, potius appetitum excitat. Exacerbatur etiam veluti per circuitus & periodos in multis die quarto aut quinto; in plerisque tertio; in paucis singulis diebus, sine tamen manifesta febris: etsi aliqui simul lentè febricitant: Quarum exacerbationum causam puto humoris puri aut cum aliis permixti diversitatem. Pituita enim admixta singulis diebus: bilis verò quovis tertio: si ipse puris sit humor melancholicus, quarto commovetur. Sæpè febres præcedunt ardentes, malignæ, duplices Tertianæ: nonnunquam, si non rectè curatur æger, desinit in quartanam. Alvus aliis siccescit: aliis fluit. Livor crurum verò quandoque in totas inferiores tibiae ad pedes usque se diffundit, ut in Elephantiasi & cachexia. Aliis rursus crura sic attenuantur, ut ossa videantur sola cute tegi, accedente Atrophia. Aliquibus maculæ in squamulas resolvuntur, quemadmodum in Erysipelate, quando humor est tenuior & ficcior: aliis contra leves & æquales permanent ac splendicant, vestigio etiam relicto, si digito comprimantur, quando materia fuerit crassior & humidior. Nonnullis crura varicibus extuberant, & venæ sub lingua in labio inferiori nigricant & tument, aut maculæ degenerant in ulcera maligna, foetida, gangrænosæ, qualia sunt Telephia & quod vocatur malum mortuum. Pulsus, ut in Quartana, varius, exilis, durus, frequens, debilis pro morbi tempore & virium ratione, urina rubicunda, turbida, crassa, fœculenta admodum, vini rubri recentis colore, odore gravis. Foetor in urina signum est putredinis: etsi ea non tanta est ut Febrim, aut Quartanam efficiat: longa tamen est & obscura febris. Hæc signa initium, incrementum & statum significant. Ulce-

ra non perpetuò oboriuntur, sed tunc demum, cum tanta est copia & malignitas humoris, ut occupet habitum carnosum & ulcera efficiat.

Προγνώσκειν.

I.

Scorbutus Vere & Autumno maximè infestat. Senibus gravior est & adultis, & puerperis: in ratione victus negligentioribus frequentior. Pueris *σοματικῇ* crebrius; *σχελευέβη* rarius accidit. Non gignitur enim talis copia humoris melancholici in pueris, cum natura sint humidiores.

2. Scorbutus, qui hæreditarius est & propagatur à parentibus & contrahitur, contagio totas sæpè familias invadit & inficit.

3. Scorbutum & antecedunt & consequuntur febres: quandoque antecedunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ & quartanæ. Consequuntur febres quartanæ, sic ut & febres quartanæ terminentur in scorbutum, & vicissim Scorbuto superveniant aut complicantur febres.

4. Scorbutus frequentissimè in Atrophiam & Tabem, quandoque in cachexiam melancholicam aut hydropem, interdum in dysenteriam desinit.

5. Ulcera ex maculis Scorbuti nata quandoque ad eam deveniunt malignitatem, ut partibus corruptis sensum aboleant: quemadmodum in malo mortuo, alho seu vitiligine.

6. Interdum illæsis gingivis sola crura affliguntur, si quibus sanguis ex ore & naribus uberius effunditur.

7. Livor faucium in Scorbuto signum lethale. Nam caloris nativi extinctionem significat.

8. Morieatibus ex hoc malo maculæ conduntur

tur & evanescunt : nonnullis verò à morte rursus erumpunt.

Θεράπεια.

Aër in hoc morbo sit calidus, ficcus & purus atque lucidus. Victus ratio instituat ex cibis coctu facilibus & boni succi, moderatè calefacientibus, incidentibus, attenuantibus, & detergentibus. Qui metuunt sibi in aere Saxonico ab hoc morbo, ij utuntur plurimo sinapi crudo & diluto cum succo. Didicerunt enim experientiâ hoc genus seminis acredine & subtilitate partium incidendo prohibere, ne fiant & colligantur obstructions melancholicæ) ita tamen ut admisceantur quæ leniter adstringunt. Potus sit cerevisia pura benè defæcata, absynthio condita. Commendatur etiam vinum absinthites, & chamædrytes, & serum lactis, aut lac ipsum, aut caprinum aut vaccinum recens, in quo decocta sint Sisymbrium, cardamine, vel nasturtium hortense, vel cochlearia.

Vera Curatio, ubi præcesserit lenitio ventris vel communium viarum, incipiatur à venæsectione. Secentur autem splenitica (Salvatella) brachii sinistri, aut Epatica brachii dextri, aut utraque, si sit opus, pro alterutrius aut utriusque visceris affectione, & sanguis educatur pro ratione humoris vitiosi. Si ater, crassus, impurus fluxerit sanguis, majori copia mittatur; parcus contra, si purus & ruber. Habeatur etiam ratio ætatis ac virium, anni temporis, constitutionis corporis. Plurimum confert provocatio hæmorrhoidum, utrumvis viscus affectum fuerit. Nec impedit φλεβοτομίαν macularum eruptio, eò quod illa viscera allevat, & humorem vitiosum in his & nervis ipsis redundantem exhaurit, cujus parte aliqua per phlebotomiam absumta, reliquam educere facilius est.

In

In præparatione & expurgatione humoris melancholici, apertioneque obstructionum servantur & leges & usurpentur remedia, quæ in humore & obstructionibus splenis adhiberi solent. Adhibeantur topica eadem, si usus requirat.

Purgato autem corpore experientia docuit provocationem sudoris matutinis & pomeridianis horis ante cœnam morbum efficaciter sanare. Utuntur autem ad eam rem acribus & incidentibus: sed præ aliis ab usu & experientia commendantur cochlearia, Nasturtii species, sisymbrium, cardamine, becabunga, quam putant speciem esse Anagallidis aquaticæ, Dracunculus aquaticus, Scordium, quod habet vim spleniticam, sempervivum minus, gustu acerrimum, id est Vermicularis, & Splenitica omnia calida, quæ aperiunt, incidunt, detergunt, maximè cortices Rad. Capparum, Tamarisci, Fraxini, Cuscutæ, Asarum, Scolopendria, Ceterach, Polypodium, Thymus, Epithymum, Chamædryes, flores Genistæ, Adiantum & similia. Commendantur autem succi expressi ex prædictis plantis, præcipuè ex Cochlearia, Nasturtiis, Becabunga, Sisymbrio, aut decoctiones earundem in lacte caprino aut vaccino, cui admiscant aliqui utiliter absinthium, fumariam chamædryn, & alia similia.

Gingivæ vindicentur à putredine ac restituantur oris collutionibus, quæ fiant ex corticibus & foliis oxyacanthæ vulgaris & rosæ integris nondum maturis simul excoctis in aqua chalybeata, addito Sale & Alumine. Item ex malicorio, Symach, balauistiis, passulis decoctis in aqua fluviali, & colaturæ additis melle rosato colato & alumine. Laudatur & linimentum ex pulveribus bistortæ, & tormentillæ, sale, diamoron, aut ex alumine, pyrethro, mirrha cum melle crudo aut salvia & olibano. Caro in gingivis si luxuriet, Scalpro aut Volsella eximatur, aut coërceatur unguento Ægyptiaco, vel alumine
usto

usto applicatoque cum mellerosato, aut oleo vitrioli. Si putredo gingivarum carnem excedat, commendatur aqua ex decocto arsenici sublimati & aluminis usti in aqua plantaginis, si scilicet Spongia in hanc aquam intracta gingivis applicetur.

Maculæ eluuntur decocto grano juniperi, Sifymbrii utriusque, Nasturtii, cochleariæ, fl. chamæmeli, melissæ, rorismarini, thymi, hyssopi, absinthii, & similibus. Eodem ceu fomento & rigor nervorum corrigatur, & post fotum jungantur nervi adipe anserino vel anatino, vel pinguedine Taxi. Ulcera mundificantur ex succis cochleariæ, apii, & absinthii cum melle coctis ad consistentiam; cui, si postulârit putredo, aspergatur aliquid de pulvere Aristolochiæ rotundæ, vel aluminis usti, vel præcipitati. Confert etiam unguentum Diachalciteos apud Galenum, & ad cicatricem ducendo Emplastrum de minio vel de Thutia. Plura lege apud Wierum & alios.

TRACTATUS POSTERIOR.

I.

Causæ Scorbutum gignentes. 1. Aër putridus auram contagiosam spirans. 2. Alimenta, nempe cibi crassi & melancholici ex carnibus fumo induratis, & aquæ putridæ atque ex illis coctæ cerevisiæ. 3. Retenta, humor melancholicus in splene & vicinis partibus putrefactus, mesenterium totum & ventriculum inferciens, sæpè totam sanguinis massam corrumpens & invadens.

2. Adjuvantes. 1. Temperamenta, id est, ex traduce à parentibus sæpe producitur. 2. Regio, in qua talis est victus ratio. Aquæ item putridæ, de quibus Hippocrates lib. de Lienibus magnis.

3. Foventes. Lien, qui non benè expurgat succum melancholicum, sed propter crassitiem eundem retinet, & in sese putrescere finit. Unde & vicinæ partes & replentur & similiter afficiuntur. Atque hæ causæ sunt vel externæ, vel internæ & conjunctæ.

Differentiæ. Wierus tres commemorat differentias, quæ scilicet magis & minus se habent. Primæ est, quando gravitas, spontanea lassitudo, angustia præcordiorum adest: Ut supra de signis, &c.

Curatio.

DE lenientibus non est magna quæstio, Possunt esse Elect. lenitivum, pulvis Senæ, decoctio senæ talis, qua ego summo cum successu utor. ℞. Fol. Sen. ℥iij. Epithym. creti: ℥ ij. infundantur hor. 3. in decoctione infra scripta. ℞. Passularum ℥β. polypod. querc: ℥ iβ. jujuba: sebest. ana num: ij. Coq. in f. q. aq. pro ℥ viij. quibus infunde horis 3. fol. senæ. Ubi ebullierint quater facta colatura ℞. ℥ vj. in quibus iterum parum coquantur Turpeth alb. & gumm: Elleb, nigri styr. ana ℥β. Zinzib. cariophyl, ana ℥j. Exprimantur fortiter & adde Mannæ ℥ vj. fiat Potio, quæ suaviter evacuat. Etsi autem alicui hæc paulò fortior videri queat: tamen ultra 3. sedes operari non animadverti. Quod si nimis vereare electiva adjicere, sine illis parato. Dant nonnulli alia, sed cuique constat sua ratio. Ego hanc usurpans, semper felicem deprehendi successum. Notabis autem à validis medicamentis abstinendum, quod facile cor in hac affectione afficiatur, & animi deliquium creetur. Pulvis hic est ℞. Fol. Senæ ℥ j. Epithymi Tartari alb. ana ℥β. cinnomî, cariophyl. galangsemi: Anisi ana ℥j. diagrid. ℥j. fiat pulvis. Potest & ℥β. in sero capri- no infusa dari.

Regula.

Pingua nulla foris abhibenda prius, quàm maculæ perfectè prodierint, Exasperatur enim dolor, quia pingua cum sint facile inflammabilia, materia autem scorbuti partim calida, partim frigida, doloris materiam facile augent,

De

De Preparantibus.

Debent hæc accommodari humori melancholico peccanti, ita tamen, ut diligenter provideas Temperamento ægrotantis, modò ad sanguinem, modò biliosam, nonnunquam ad pituitosam naturam accedenti. Pro conditionibus igitur hisce singula miscebis. Multi accipiunt Syrup. de Fumaria, de Epithymo, de Lupulis ana ℥ss. aq. fumarix, lupul, borrag, ana ℥j. & exhibent ex his haustum per dies sex. Interim venam secant. Alii ex extracto hellebori nigri, rad. fragariæ & polypod, cum aqua fragar: borrag: aut cuscutæ aut similibus digerunt simul & subducunt, præsertim si lienis tumor adsit: Deinde ad decoctiones longas ex helleboro nigro, Turbith & Myrobalanis pergunt. Tandem ad Eradicativa veniunt. Recurre ad superiora. Summa est ut aperias, incidas & detergas.

Purgatio electiva.

Modo dixi à validis abstinendum. Multi tamen, non sine commodo & laudè exhibuerunt confectionem Hamech, à qua tamen doctissimi viri non sine causa abhorrent. Ego in substantia non exhibui, sed in decoctione hoc modo. ℥. Infusi Senæ superioris sine Elleboro & Turbith ℥ss. confect. Hamech. Diaphæniconis ana ℥iiij. rosati Mes. 3 ℥. Bulliant ad absorptionem ℥j. aut paulò plus. Post colatis adde mannæ calab. 3 vj. fiat potio, quæ suaviter & sine torminibus est operata. Accommodata autem est ad humores melancholicos & pituitosos adustos, ad cujus imitationem poteris 3 iij. confect. Hamech, aut alia similiter exhibere.

Wierus probat pilulas de fumaria ac Diasenæ: dam-
nat eas, quæ ex lap. Lazuli exhibentur. Alii pro
evacuatione hunc pulverem exhibent à ʒ j. ad ʒ ij:
ita ut si sit robustæ constitutionis ʒ ij. vel ʒ i ʒ.
ex vino oligophoro sumat ℥. Agarici albi ʒ, croci,
Epithymi cretici, fol. Senæ ana ʒ ij. pulverisentur
singula. Atque hoc pulvere ad littus Balthicum u-
tuntur. Circumfertur & alius pulvis, quo frequen-
ter se uti scripsit quidam Magister, in Saxonia medi-
cinam faciens, in toto curationis decursu; cui ego
non admodum fido, cum eo artificio, quo conve-
niebat, non compositus esse videatur; salvo tamen
aliorum judicio. Ego potius crasso humori pitui-
toso adusto, aut cum pauca melancholia mixto com-
petere arbitror, quam melancholico humori per se
corrupto, ut apparet. Ut tamen sciscitari ex aliis
possis, adscribere volui. ℥. Turbith. el. ʒ j. Zin-
zib. ʒʒ. Rhab. el. ʒ ij. spicæ gr. iv. Hermodact
ʒʒ. Anisi Diagrid. ana ʒj. Epith. fol. Senæ, croci
orient. ana ʒjj. pulverisentur subtiliter, detur ʒ j.
vel ʒ iʒ. mane hora quarta ex haustu cerevisiæ
cum custodia. Priorem ego pluris facio, quamvis
neque hic omninò sit negligendus, si à perito medi-
co usurpetur. Similes formæ poterunt ab uno quo-
que fieri infinitæ, pro conditione ægrotantis.

*Appropriatorum, Detergentium, Attenuantium
& Incidentium usus.*

His ritè succedentibus aggredere morbum ipsum,
in quo ego cum Wiero efficacissimè expertus sum
sequentia, ℥. ʒ iv. succorum seqq. & adjecto mo-
mento aq. cinamom, & sacchari candidi fiat potio, u-
surpanda ad dies octo: Ego malim quatuordecim; sin-
gulis diebus bis manè, scilicet horam circiter 5. vel

6. & superdormiendo atque sudando horam dimidiam. Succī tales sunt. ℞. succi cochleariæ, fisybrii, cardami: nasturtii aquat: ana ℥j. Anagall. aquat. ℥j. succi verò vel simpliciter exprimantur, vel herbæ in fero caprino decoquantur, vel in lacte austero infusæ tundantur & exprimantur. Sed præstat succorum per se usus; ego loco nasturtii aut fisybrii extracto scordii, aut chamedryos, aut vermicularis, vel dracunculi succo utor. Notabis autem Anagallidem aquaticam cæterorum caliditatem attemperare. Quocirca ejus Dosis pro eo atque videbitur, augere vel minuere poteris, pro ratione scilicet calidorum humorum & symptomatum concurrentium. Si enim conjungatur cum spasmo, cum Paralyfi aut similibus: intentione ad humorem & causam habitâ, admiscere poteris alia. Hinc fit ut quidam talem exhibeant potionem. ℞. Seri Caprini ℥v. succi acetos. Cardam: Sisyb. ana ℥ii. misce, & bis tepidè bibat sudetque. Brambachius ℞. pulv. succini alb. cum theriaca, dissolve in aq. flor. Sambuci & acetosæ cum paucis croco. Johan: Nævius accipiebat rad, Armoraciæ alb. ℥j. scindebat in frusta & infundebat in ℥x. vini optimi. De ista infusione bibere jubebat ægrum bis de die ℥iv. Ex eaque sæpè lavare jubebat dentes. Item ℞. summit. absinthii, fol. acetosæ, fumarici ana. q. s. ex his confice succos, quorum ℞. ℥i β. lactis caprini ℥iv. Bibat serò & mane, & vescatur, si fieri potest, carnibus capreolorum.

Alius hujusmodi pulverem se exhibuisse scripsit ad D. Salomonem Wittebergensem, quem tamen genuinè descriptum dubito propter opium; cujus usum in hoc morbo non suspicari possum ullum. ℞. cinam. el. nucis moschat. Rhabarb: elect. ana ℥i β croci orient. opii ana ℥β. Redigantur in pulverem subtilissimum, qui in ix. partes dividatur, quarum

quæ

quælibet infundatur in aq. vel succ: acetos. suc. nasturtii, aq. aut succi Becabungæ cochlearibus. 3. Succus absinthii, vini bastarti ana cochlearii, Datur autem una Dosis ægro in Balneo ut primùm incaluit. De balneis autem infra figillatim. Notandum autem est, plerosque succos aut potiones sudorem cientes exhiberi à prandio aut manè hora una vel dimidia ante balneum. Ego hujusmodi pulverem exhibeo per 14. dies. ℞. Cinamo. interioris, Mace-
ris, Nucis Moscat. ana ʒ ss. sem. Nasturt; 3 iij. croci ʒ iij. misce, fiat pulvis. Exhibeo autem ʒ j. cum aq. fumi terræ & fœniculi cum Syrup. de fumaria dulcoratis, alternis diebus, ita ut manè horâ quintâ propinem pulverem. Post depositis excrementis corporis ingredi jubeo balneum hora septima paratum ex ignitis recrementis cupri. Ex balneo jubeo ingredi lectum & commorari in eo per horam. Altero die labrum seu balneum ex herbis respicientibus humorem melancholicum Lienis præcipio ad dies 14. continuos. Sint qui immediate ante balneum exhibeant hunc Syrupum. ℞. Succus absinth. domest. sylvest. centuarii minoris, nasturtii aquat. ana, Contundantur & cum lacte capri-
no exprimantur per pannum, & priusquam balneum sudatorium supra sellam, cujus infra meminero, ingrediatur, ebibat, sed ita ut priusquam lavet, sub initium semel saltem bibat Syrupum, postea bis, manè scilicet & vesperi. Sæpè etiam hujusmodi herbas cum lacte mixtas ore teneat & exspuat. Plura remedia commemorantur à Wiero, quæ ex ipsius tractatu discere potes.

Roborantia.

DUm hæc fiunt ex conserva cochleariæ & aliis ,
 potes exhibere opiatam roborantem, aut con-
 servas, aut confectionem aromat. rosat. Diarrh: Ab-
 bat. Diatrionfant. aut Dianisi pro conditione ægro-
 tantis. ℞. conserv. cochl. ℥ β. Chamædryos ,
 Scordii ana ℥ j. rad. borag. bugloss. conditarum a-
 na ℥ β. ʒ ij. Elenii condit. ℥ β. cum syrup. ace-
 tof. vel Borag. vel de succo scordii aut Chamæd.
 fiat conditum. Poteris admiscere spec. cordiales ,
 capitales, aut alia, de quibus iudicium tuum con-
 sule & conditionem morbi, ægrotantes, symptoma-
 tum, ætatis, temporis. Rotulas sæpe adhibui ac-
 commodatas modò ad Lienem, modò ad Epar, pro
 eo atque hoc, vel illud viscus magis fuit affectum,
 vel æger etiam ferre potuit vim medicamentorum.
 Ne oblivescere stante curatione singulis diebus 5. vel
 6. semel purgatione opus esse.

SYMPTOMATUM CURATIO.

I. Macularum in cruribus aut toto corpore.

SI maculæ apparuerint, factis prius faciendis balnea apparare oportet: quæ qualia esse debeant, ex superioribus animadverti potest, nempe resolventia, discutientia & emollientia: quibus roborantia juncturas addēs. V. C.

℞. Baccarum juniperi leviter contusarum, Silybrii, cardaminis utriusque, nasturtii hyemalis, cochleariæ ana M. ij. florum Chamæmeli M. iij. artemisiæ, melissæ absinthii, roris marin. majoranæ, thymi. hyssopi an. M. j. coq. in f. q. aq. & super caliditatem hujus decoctionis foveantur crura. Poteris & spongiæ ex hoc decocto madefacere, exprimere, & partibus tibiæ inferioribus applicare, & sic maculæ delitescentes manifestè erumpent, sicque scorbuti signa apertè se prodent.

Fomentatio alia. ℞. nasturt. aquat. sedi minoris, fol. malvæ majoris, flor. Chamæm. straminis hordei, aut hordei depilati ana ℥ iij. Lapat. acuti, radicis lappæ majoris an. ℥ ij. Concisa singula coq. in f. q. aq: & super vaporem fomententur pedes bis de die, duabus scilicet horis ante prandium, & duabus ante cœnam, & simul continuetur usus potionis ex lactè caprino & succis,

Alii hisce utuntur ℞. malvæ majoris floribus albis cum radicibus, fol. pruni sylvestris cum radicibus, straminis hordei, nasturtii aq. cum radicibus, lappæ majoris cum radicibus, fumarix cum radice, Chelidonii minoris cum radice, urticæ majoris cum radicibus ana M. j. Coq. in ahenò in f. q. aquæ. Post subdatur ahenum fellæ, & excipiat vapor universo corpore probè pannis tecto ad usque collum, nequid ad caput exspiret. Usurpari autem debet quotidie per horam, Syrupò ex absinthio, fumarix, &c. prius bibito. Alii *εγκάθισμα* per novem dies usurpandum præscribunt ex malva, Chamæmelo, artemisia, matrisylvia, foliis quernis & radicibus helenii.

Wierus in ob-
servat,

Crura etiam nungenda sequentibus linimentis: ℞. butyri Majalis ℥ iiß. Baccarum Juniperi contusarum 3 vi. Vini puri ℥ ii. Coq. in fictili ad consumpt. vini. Coletur cum expressione vehementi, & inungantur crura mane & vesperi.

Vel ℞. butyrositatis ex lacte, q. f. filimb. nasturt. hiemalis, becab. absinth. baccarum juniperi ana p. æ. Decoq. & facta forti expressione inungantur crura dolentia. Si verò cum caliditate p. n. q. febrili conjungatur, sequens modus observetur.

II. *Caloris præter naturam.*

FIt & nonnunquam ut calor appareat præter naturam, febris non absimilis, qui plurimos Medicos non indoctos fefellit. Is noctu plerumque invadit sine rigore aut horrore vel frigore, & durat usque ad tempus matutinum, sed distinguitur à febrili, tum quod sine rigore aut horrore aut frigore accedat, tum quod certa intervalla more cotidianæ fervet, nec tamen proprietates quotidianæ habeat. Cum is conjungitur malo, augenda est dosis becabungæ, dosi herbarum calefacientium contracta.

Coa-

Coagulum etiam lactis ebutyrati, vel lac ebutyra- *Wierns in ob-*
 tum recens concretum apponitur. Alii, si calor con- *servat.*
 junctus sit cum scorbuto, accipiunt lac mulieris la-
 ctantis puerum, & exhibent: Vel capiunt polypo-
 dium & grana juniperi contundunt, & aquâ co-
 quunt, defundunt & addunt saccharum, & mané,
 item circiter meridiem & sub noctem bibenda exhi-
 bent. Alii exhibent ℥ i. pul. penis tauri coeuntis,
 & exhibent ex lacte caprino, ad sedandum calo-
 rem.

Hypochondriorum peculiaris habeatur ratio. Illi-
 natur igitur sinistrum spleniticis: dextrum verò o-
 leo absynthite, quibus etiam succus herbarum ape-
 rientium admisceri poterit: quo in casu utere un-
 guento de succis aperitivo Lusitani. Et si calor sit
 magnus parare poteris unguentum ex butyro o-
 villo

III. *Gingivarum Laxarum & putridarum.*

Gingivæ etiam fiunt laxæ & putridæ: ideoque con-
 firmando & exsiccando illis occures. Accipe
 v. g. cort. berberis, Cochleariæ, Sisymb. Cardam.
 nasturtii hyemalis, ros. rub. q. s. coquantur in aq.
 ferrata. In aqua colata dissolve pauxillum aluminis,
 ac ne ingrato sit sapore, abstergatque, adde mel cru-
 dum vel rosatum. Quod si gingivæ laxiores fue-
 rint, & fervor aliquis adfuerit, adde Diamoront.
 Nonnulli accipiunt folia oleastri, cortices pruni syl-
 vestris, vel ℥. Aq. ℥. i. salis, aluminis ana ℥ ii.
 Bulliant simul.

Vel ℥. Cort. granat. Samach, balauft. ana ℥ β:
 Passul. ℥ i. Aq. fluvialis lib. iiij. F. decoctio ad me-
 dietatem. Colaturæ adde mellis rosati ℥ ii. Alumi-
 nis ℥ ii. Potest etiam fieri decoctum ex rad. Bi-
 stortæ.

Poteris etiam ex radicibus enulæ, hyssopo, ambrosiana & Betonica incoctis lib. ii. aquæ, & addita aluminis $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. & cum melle fervefactis despumatisque facere collutionem: Vel \mathcal{L} . aceti cerevisiarii lib. ii. boli armen $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. aluminis \mathfrak{z} ii. mellis \mathfrak{z} ii. Bulliant simul. Poteris addere Sabinam.

Alius quidam talem collutionem facit, quam multoties se expertum scribit optimam. \mathcal{L} . fol. Sisymbrii, menthæ, salviæ, rosarum rub. immatur. ana. M. \mathfrak{ss} . sem. aquilegiæ \mathfrak{z} ii. balauft $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. Coq. in aq. ferrata in colaturæ \mathfrak{z} viii. dissolve aluminis \mathfrak{z} ii. mellis rosati colati $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. F. gargarisma.

Linimenta Pro gingivis.

Magnæ efficaciz expertum est hoc, quod desiccatur, desolvit, deterget & adstringit.

\mathcal{L} . Florum rubrorum malvæ arborecentis, fol. salviæ min. exarefact; aquilegiæ an. $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. myrrhæ, nucis moschat. Theriacæ opt: \mathfrak{z} ii. alum. usti \mathfrak{z} ii. Pulverisata accuratè cum melle Lituanico subigantur in modum unguenti.

Aliud \mathcal{L} . fol. aquilegiæ, menthæ, salviæ, nucis moscatæ ana \mathfrak{z} ii. aluminis usti \mathfrak{z} x. myrrhæ rub. \mathfrak{z} ii. Terantur terenda, & mixta excipiantur \mathfrak{z} iii \mathfrak{ss} . mellis rosati col, & redigantur in formam unguenti. Quod alias hoc modo paratur: Recipe mellis opt. \mathfrak{z} ii. Aceti vini \mathfrak{z} i. floris æris \mathfrak{z} i. alum. \mathfrak{z} i, Bulliant donec rubefiant. Deinde adde pul. salviæ, nucis muscatæ. C. C. præparati ana. $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. Misce, f. linimentum quod videtur magis convenire jam putrescentibus gingivis.

Aliud. \mathcal{L} . succi rad. bistortæ, nasturtii ana. \mathfrak{z} i. Mellis rosati \mathfrak{z} iii. Coq. ad succorum consumptionem, &

& adde alum. usti ℥ii. myrrhæ rub. nuc. mosc. testarum de ostreis præpar. & pulverisatis an ℥i Misce.

Aliud. ℥. mellis opt. ℥iiii β. Aceti vini ℥ii. Viridis æris ℥i. Bulliant dum rubescant, post adde myrrhæ, C. C. usti ana ℥j. Nuc. mosch. fabinæ, salviæ an. 3 β Misce. Sunt qui accipiant ovum asatum. Addunt æruginis, aluminis. an. ℥j. contundunt, & expresso gingivas inungunt.

Ubi non solum confirmatione & exsiccatione, sed etiam resolutione opus est, tale fiat unguentum: ℥. Theriacæ opt. ℥β. Mellis rosati ℥β. Mellis crudi ℥i. alum. usti ℥iii. Misce. Vel ℥. succi bistortæ, mellis rosati ℥iii. Coq. ad absumptionem succi. Postea adde alum. usti ℥i. f. linimentum.

Vel ℥ Bistortæ ℥β. salis ℥i. Misce cum Diapomoro ad consistentiam conditi, & inungantur gingivæ. Poteris etiam miscere pyrethrum & alumen cum melle crudo, & addere pul, salviæ & olibani.

Quod si gingivæ multo madescant sanguine & flaccidæ sint, non absrefuerit hoc uti. ℥. salis usti ℥β. balauft. ℥i β. Misce, pulverisa, & frica gingivas. Vel ℥. cineris sarmentorum, testarum ostrearum, vel mitularum ustarum an. partes æq. Frica cum pulvere gingivas. Saniem etiam exfugere oportet.

Si excrescit caro gingivarum, forcipe aufer, & inunge unguento ægyptiaco, vel alumine usto cum melle rosaceo mixto, vel coërceto oleo vitrioli.

Vehementi gingivarum putredini Wierus talem dat aquam: ℥. arsenici sublimati ℥ii. aluminis usti ℥i β. Pulveriscentur. & in aq. plantag. lib. i. bulliant ad horam in vase duplici. Postea spongiola madefacta ad gingivas apponatur. Cautè autem hac aqua est utendum propter arsenicum.

IV. *Tumorum durorum.*

Solent etiam tumores duri accidere in scorbuto. Iis sic obviam it Wierus: facit cataplasma ex lacte: incoquit rad. consolidæ majoris, Absynth. Chelidon. minus & majus, radices Bryoniæ, medullam panis, farinam fabarum vei hordeaceam aut lupinorum pro partis affectæ constitutione & calore.

V. *Doloris.*

EGo usu artis, Dei beneficio, & cum magna laude observavi dolores ingentes in cruribus antecedere scorbutum, & tandem subsequi primùm maculas & gingivarum putredinem. Dolor circa talos, juncturas, tibias & in plantis pedum est eximius cum calore manifesto. Dolor est pungitivus, ut ego opinor, propter flatus partim acres, partim crassos. Nam cum materia scorbuti sit humor melancholicus putridus, perinde ut in febris quartana dolorem in dorso concitat juxta spinam: sic hîc intra carnem & cutim propter latitantem isthîc materiam sese prodit, tunc scilicet, cum resolvitur in flatus. Cum enim materia melancholica flatulenta sit: hîc etiam flatus generat. Sed cum sit putrida, & cum bile permixta, ideo mordicat, urit, & ratione tenuitatis q. penetrare & permeare particulas sentitur, *das es gar darinnen sthußt und sticht.*

Quando hujusmodi dolor deprehenditur diuturnus, qui nullis medicamentis cedit & à pinguibus & oleosis exacerbatur, tum certissimum est indicium scorbuti, præsertim si noctu magis exacerbatur. Notandum tamen dolorem istum non in juncturis, sed intra carnem & cutem tam circa juncturas, quàm
reli-

reliquas partes pedum & corporis sentiri. Didici hoc ex observatione similium dolorum, qui in quavis corporis parte præter faciem sæpe per triduum ægrotantibus molesti sunt, non aliter ac si digitis comprimantur. Post triduum apparent vestigia fugillationum vel violacea, vel nigra & subviridia, vel ex livore flava: ideoque appellare solent nocturnam præheusionem, *den nachtgriff*. Ego malletm fugillationem propter vestigia digitorum, quibus quasi fugillati & prehensi esse videntur. Sæpe enim quatuor, sæpe quinque digitorum per longitudinem ventris, femoris aut brachiorum ductorum vestigia apparent.

Colore sunt, pro conditione ægrotantis vel sanguinei, vel melancholici aut biliosi, rubeo, citrino, aut viridi, aut fusco, aut violaceo.

Dum morbus hoc modo invadens augetur, intolerabiles cruciatus in femoribus, cruribus, circa talos & in plantis pedum fiunt, qui non prius desinunt, quam maculæ, quæ sæpe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem unius manus æquant, prorumpant. Atque tum cessat dolor.

Hic in curatione notandum, dolorem mitigandum esse anodynis & resolventibus per sudorem. Qua in re ego usus sum fomentatione ex decocto malvæ, althææ, fol. borag. fumarix, abrotoni, pulegii, rutæ, hyssopi, florum malvæ majoris, scordii, pulegii, salviæ, rorismarini, nasturtii aquatici, fol. lauri, baccarum juniperi & floribus Chamæmeli. Jussi hujusmodi herbas incoquere aq. & vapore calidis. hujus decocti sudorem in partibus dictis ciere; & res Dei beneficio cum magna laude & quasi miraculo mihi (Christo sit laus) successit. Nam sic non solum mitigatus est dolor, sed etiam maculæ discussæ & resoluta materia citius prodierunt. Tam salubris fuit usus hujus vaporarii, ut in ipso actu caliditatis (quamvis urinæ essent summè ruffæ & obscuræ) dolor

lor mitigaretur. Verum à vapore cœperunt nonnunquam recrudescere dolores, quod partes frigidaë & crassaë non exquisitè essent resolutaë: ideoque post vaporem refrigerataë cœperunt malum denuo exacerbare. Et quia propter partes calidas & biliosas, simul etiam propter calorem ex vapore introductum crura & membra vapore excalefacta caliditatis dolorem & punctiōis sensum percipiebant, coactus fui ad utramque causam curationem convertere. Atqui cum primùm inciperem unguentis, oleis & pinguibus loca dolentia, antequam prodirent maculaë, fovere, dolorem auxi. Idcirco didici pinguibus dolorem, priusquam maculaë perfectè prorumperent, exasperari. Feci igitur cataplasma ex modò commemoratis herbis, & rectè successit. Jussi etiam particulas dolentes spongiâ in decocto vaporarii madefactâ fovere, nec successu defraudatus sum. Verùm cum nulla pax stabili foret, cœpi tandem ex cremore lactis (*vom Quart*) floribus Chamæmeli, herbis nasturtii aquat. & baccis juniperi in lacte decoctis cataplasma facere, & calidum imponere, & Dei beneficio visas sum mihi panacæam mitigantem omnium dolorem invenisse. Ita enim dolores mitigabantur, ut quieti esse & dormire vicissim possent. Hoc etiam notandum, quod in plantis pedum & extremitatibus digitorum pedum sæpe oriatur dolor non absimilis erysipelati, excepto eo, quod non tingatur rubore. Hic nullis medicamentis facile cedit. Hoc tamen resolvente sensibilibiter mitigatus est: ℞. florum sambuci M. ii. coq. ex vino, & additis saponis ʒ ii. f. q. lixivium, quo pannus imbutus & applicatus dolorem potenter mitigavit.

VI. *Contractionis membrorum.*

SI nervi & ligamenta rigida & ad motum inepta facta fuerint ex imbibita materiæ crassæ copia, foveat Wierus & inungit anserino anatinove adipe, vel pinguedine taxi. Faciunt alii hoc unguentum, quo inungunt partes, ad ignem, & postea superponunt sequens cataplasma: R. rad. enulæ contusarum ℥ ii. lumbricorum terrestrium ℥ i℥. coq. in vino malvatico ad formam pultis, è quo exprimatur succus: Cui adde ol. liliorum, costini, an. ℥ i. hyperici ℥ ℥. unguenti de bdellio ℥ iii. Terebinth. cum. aq. enulæ lotæ ℥ ii. Bulliant sufficienter, adjectis in fine ceræ novæ ℥ ii. F. linimentum molle. Cataplasma tale est: R. rad. althææ. lil. alb. hermodactyl. ad ℥ ℥. caricarum pinguium numero vii. meliloti, chamem. parietariæ an. M. i℥. fol. althææ M. i. rosarum rub. ℥ iii. vermium terrest. præpar. ℥ i℥. farinæ tritici purgatæ à furfuribus ℥ ii. hordei ℥ i℥. orobi, lentium, fabarum an. ℥ ℥. Medullæ panis triticei ℥ i. Terenda terantur, & aquæ incoquantur ad pulveris speciem: cui deinde adde olei lil. alb. Cham, anethini, rosati an. ℥ i. Cassiæ rec. tractæ ℥ ℥. Medullæ bubulæ ℥ ii. adipis gallinacei ℥ i℥. suilli ℥ ℥. boli armeniacæ ℥ i. croci orientalis ℥ ℥. omnibus diligenter mixtis, f. cataplasma.

VII. *Ulcerum tibiæ.*

SI tibiæ exulcerentur, ea quæ ulceribus conveniunt, usurpabis.

Abstergendis autem & mundificandis ulceribus parabis tale linimentum: ℞. succi cochlear, apii, absinthii, mellis an. q. s. coq. ad justam consistentiam. Si putredo magna adfuerit, admisce aliquid pul. aristolochiæ totundæ, vel aluminis usti, vel præcipitati. Consolidationi idoneum est emplastrum Diachalciteos. Item emplastrum de minio, unguentum de Thutia.

N. N. *Scorbuticus.*

NN. V. I. D. omnium membrorum lassitudinem sentiens, urinamque mingens tenuem ex ruffo colore obscurè fuscantem cum circulo ferè plumbeo, & de dentium dolore conquerens accersivit Medicum, qui ex urinis simpliciter vaticinium Propheticum ferens, de magno calore in visceribus latitante declamitare incipiens, curationem per medicamenta refrigerantia, ut in febrium sanatione moris est, instituit. Gargarismum etiam ex attenuantibus, solventibus, exsiccantibus, & gingivas confirmantibus & catarrhi affluxum inhibentibus subinde præscripsit. Verum per quinque hebeomadas post multarum potionum & reiteratarum purgationum usum id obtinuit, ut malum non modò non mitesceret, sed potius magis magisque augeretur. Accersitus ego ex urinis de scorbutico suspicari coëpi, præsertim cum nullus calor febrilis manifestus deprehenderetur, gingivæ etiam livescere, & proinde dentes vacillare inciperent. Medicus iste, etsi clam me fugillare, & calorem internum accusare, curationem ad frigidum in-

instituendam esse non desisteret affirmare, coactus est tamen intra quatrimum cum summo rubore coram adstantibus omnibus meam sententiam nolens volens approbare. Nam cum uxorem ægrotantis rogarem, an etiam maculæ in cruribus, tibiis, dorso, brachiis vel femoribus apparerent: forte factum est, ut cum ex præscripto Medici illius cucurbitulæ pro catarrhi ad dentes diversione scapulis admoverentur: morsuum pulicum vestigia per dorsum apparuerint. Sequenti verò die, cum diligentius omnia scrutaremur, & maculæ violaceæ integram manum latæ prodirent, gingivæ foetere & putredine corrumpi inceperunt; accersitus est me consulente etiam barbitonsor, ut oris curam haberet, qui nobis absentibus palam Scorbutum esse affirmavit. Curationem igitur invito Collega aggressi per medicamenta leniter humorem melancholicum purgantia cum bile exhibuimus: qualis est subsequens potio,

℞. rad. polypod. asparagi. Borag. cort. Tamarisci, fraxini, capparum ana ℥i. sem. dauci, aquilegiæ an. ℥ss. melonum ℥i. Herbarum fumarix, lupuli, ceterach an. p. i℥ss. veronicæ, cardui benedicti an. p. i. herbarum Cichorii, Endiviæ an. p. i℥ss. fol. senæ ℥vi. epithymi ℥i℥ss. coq. pro ℥iiii℥ss. quibus ebulliant confect. Hamech. ℥ii.

In colatura dissolve mannæ ℥v. Misce, f. haustus reiterandus bis. Quamvis autem similes potiones ex Rhabarb. & fol. senæ & agariti exhibebantur, tamen nulla felix sese ostendebat operatio. Post hanc potionem quæ octies operata fuerat, exhibui succum nasturtii aquat. cum lacte caprino bis de die ad ℥vi. Sudare jussi & cœperunt maculæ quam plurimæ prodire longæ & latæ, universum femur à posteriori parte occupantes: quæ, priusquam prodirent, maximum dolorem moverunt in femore. Tertio die vel quarto post
ma-

maculæ apparuerunt, atque tum sedatus est dolor, quem vaporibus factis tanquam infallibili thelcterio demulsi. Fiebat autem vapor ex herbis malvæ, althææ, floribus chamæmeli, meliloti, borag buglossæ, fumaris an. M. i. nasturtii aquat. rorismar. pulegii, origani, baccis juniperi, fol. lauri (posset etiam addi abrotani) an. M. i. Statim atque vapore hoc usus est, dolor etiam cœpit mitigari.

Post triduum iterum cœpit exasperari, ideoque admovi cremorem lactis, pulverem floris chamæmeli, herbarum absinthii an. M. β . Incoxi lacti, & formâ cataplasmatidis admovi juncturis & cruribus, & cessaverunt etiam isti dolores.

Cum sic ad dies x i i. pergerem, tandem cœperunt signa coctionis sese ostendere in urinis, color ex ruffo, fuscus vicissim ad flaviusculum mutari cum eneoremate albescente.

Accidit hic aliquando etiam error, qui dolorem in crure sinistro vehementer exasperabat. Nam cum juberem femur sinistrum inungere butyro recente, in quo grana juniperi & vinum bullissent, causâ discussionis materiæ violaceas maculas producentis: barbitonsor etiam crura & partes dolentes, in quibus maculæ nondum perfectè prodierant, inunxit: ideoque secutus est dolor tantus, quantus eum antea non afflixerat. Hinc ad vaporarium redire, & cataplasmate uti jussi, & statim cessavit dolor. Manifestum est igitur in scorbuti curatione, antequam maculæ prodierunt, pingua & oleosa vitanda esse, quod dolorem augeant.

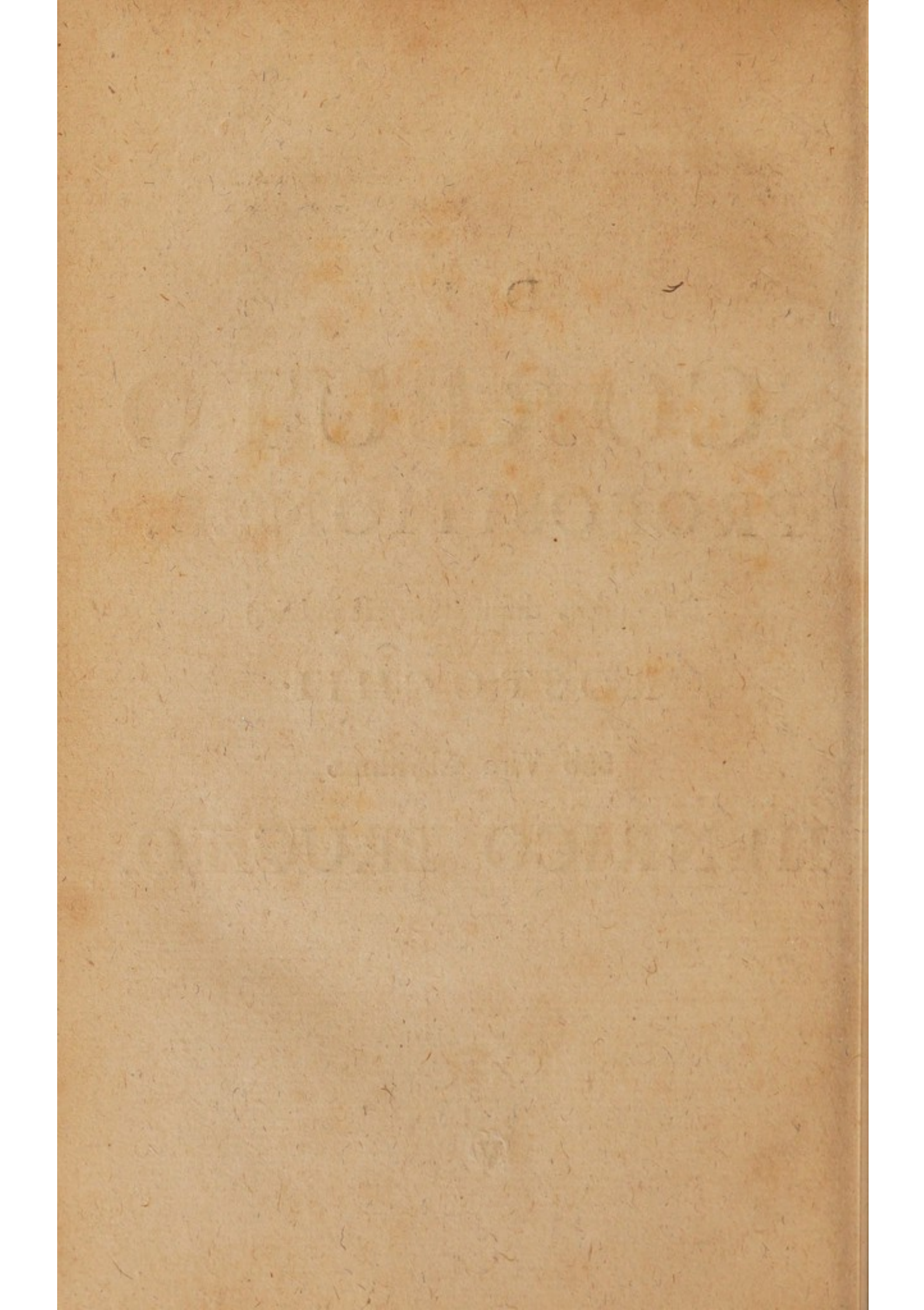
D E
SCORBUTO
PROPOSITIONES,

De quibus disputatum est publicè

ROSTOCHII

Sub Viro Clarissimo

HENRICO BRUCÆO.

. T H E S I S I .

Orborum alii sporades vel sporadici , hoc est, sparsi: alii κοινοί vel πάγκοινοί, id est, communes dicuntur.

2. Sunt sporadici Morbi varii, qui sparsim privatimque invadunt, ex propria cujusque vitæ ratione plerumque nati, non ex communi aliqua causa orti, ut cum hic pleuritide, ille pthisi, alius nephritide, aut alio morbi genere laborat.

3. Πάγκοινοί verò sunt ejusdem generis Morbi, qui eodem tempore plures homines invadunt, naturâ & vitæ genere differentes, Horum alii ενδήμιοι seu επιχώριοι: alii πανδήμιοι simplices: alii επιδημιοι dicti sunt. Simples πανδήμιοι ex cibi potusvè aut loci vitio, sed quod non sit perpetuum, oriuntur. ut Diarrhææ, Febres, Anginæ, Dysenteria, & alii plurimi morbi, quos aquarum, frugum vitia nec non ciborum cacochymicorum usus potissimum inferunt.

4. Epidemii sunt, qui in una regione aut pluribus insolentes, multos eodem tempore adoriuntur, ex aëris potissimum vitio, nec eo vernaculo, verum adscititio, ducentes originem. Ex his perniciosissimi, qui plurimos è medio tollunt, λοιμώδεις, hoc est, pestilentes appellantur.

5. Ενδήμιοι, quos patrios dixeris, morbi sunt cer-

tis regionibus perpetuò & quavis anni tempestate infesti, qui ex proprio regionis fitu, aëre, aqua, alimentis ortum ducunt, Ægyptiis Elephantialis, Pthisis Lusitanis, βρογχονήλη Alpinis.

6. In Endemiorum genere Scorbutus, de quo nunc agimus, numerandus est, maris Balthici, Finnici & Bothnici sinus accolis, iisque qui Germanico Oceano adjacent, Saxonibus, Frisiis, Batavis, totique Scaniæ sive Scandinaviæ, quæ Danos, Nortwegos, Suedos complectitur, familiaris.

7. Adfert Scorbutus corporis gravitatem, difficilem respirationem, furæ tendinumque qui in calcaneum & poplitem feruntur, tensionem, quam in motu dolor gravissimus ut plurimum comitatur. In multis crura quasi divelli videntur, unde sceletyrbes appellatio orta est. Pluribus gingivæ laxæ & levi confrictu sanguinolentæ apparent; non paucis eroduntur & computrescunt laxanturque dentium compagine, dentesque vacillant. Multis sinistrum hypochondrium, aliis dextrum, nonnullis utrumque dolore afficitur cum gravitate. Sunt quibus ingravescente adfectione venter intumescit & doloribus tentatur, & appetitus planè prostermitur. Est ubi crura femoræque veluti resoluta apparent, servato tamen sensu, in pueris præsertim & quibus mollis est corporis habitus. Maculæ verò & lituræ apparentes in cute in plerisque corporis partibus, imprimis verò in cruribus, lividæ, nigræ, puniceæ, flavæ, nonnunquam subvirides, certissimæ scorbuti notæ habentur.

8. Scorbuti autem appellatio vel à Saxonum *Schorbuck*, quod ventris tormina, aut Danorum *Schorbeck*, quod oris depravationem indicat, indita est. Plinius lib. 25. cap. 3. ab oris adfectione Stomacacen nominat, ut Sceletyrben alii à crurum dolorifico affectu, in quo partes quasi distrahi sentiuntur.

9. Cum autem color in cute apparens, humoris peccantis sit index, isque non unius semper gene-

ris conspiciatur : non unum fuerit cacochymia in Scorbuto genus, sed varium & multiplex.

10. Hæc cacochymia, quæ Scorbutum profert, cum Scorbutus quovis tempore, cujusvis ætatis & sexus homines invadat, ad communes causas, aërem, aquam, loci situm, ejusdemque generis cibum & potum, quibus quam plurimi utuntur, referenda erit: Hinc nonnulli ab ortu contrahunt, ex matre Scorbuto laborante geniti, quod ex sanguine cacochymo in utero materno nutriantur. Et multæ hanc ob causam foetus mortuos edidere, aliquæ verò abortierunt. Potissimum verò ad aquas & cibos potumque referri debet, quæ cacochymiam magna ex parte pariunt. Aër enim humidus situque oblitus, loci situs & ignavum otium, coadjuvantes fuerint causæ, quatenus calorem nativum languidiorem reddant, & ob id concoctiones & nutritiones, excrementorumque secretiones fiant deteriores, quam ob eausam mulieres magis sunt obnoxia quam viri, & inter viros minus ij, qui corporis exercitio utuntur. Hinc rustici minus, quam urbani scorbuto laborant: &, qui diu decubuerunt, faciliè in Scorbutum incidunt.

11. Est eorum, qui hoc morbo tentantur, victus ratio crassa, carnibus piscibusque constans, fumo, Sole vel frigore exsiccatis, aut sale multo conditis, quæ sæpenumero vetustate rancida, mucidavè, aut ob malam conservationem alio vitio affecta sunt. Cerevisia crassa ex aquis crudis & stagnantibus decocta, quæ gravis sunt odoris & saporis ingrati, præsertim æstate non sine putredinis nota, in quibus & alimenta decoquuntur & juscula parantur,

12. Hujus generis alimenta & aquæ initio non imbecillitate virtutis concoctricis aut Epatis aliorumvè viscerum malo (quanquam hæc conjungi nihil vetat) sed suo vitio in tales succos convertuntur, qui ob diversitatem alimentorum & naturarum varietatem non simplex cacochymia genus producant.

13. In plerisque tamen succus Melancholico similis colore abundat, quod crassa sint alimenta, ex quibus ater humor commodissime gigni queat, qui ob copiam humidi (sunt enim septentrionales populi bibuli & edaces) humorem frigidum humidumque asciscit, laxoque tumore partes afficit. Ob alimenta autem variis modis corrupta aut parata, aut aliorum ciborum permixtionem & naturarum diversitatem, præsertim verò hepatis temperamentum, contingit huic humori bilem flavam, nonnunquam viridem, aut sanguinem vitiosum, aut pituitosam materiam permisceri.

14. Ex hoc vitioso alimento Pulmo, Epar, Lien, Ventriculus, venæ Mesaraicæ vitium concipiunt, coacervato in hypochondriis humore. Inprimis autem Epar, dum pravum alimentum in sanguinem vertere laborat (Agens enim omne in agendo repetitur) & angustis ipsius venis diutius hæret, vitium contrahere par est.

15. Hic humor in venis mesaraicis contentus, dum uritur aut etiam putrescit, cum Scorbuto Melancholiam hypochondriacam, quæ in hoc Balthico littore frequentissima est, inducit. Ea manifesta signa de se edit, latente sæpe scorbuto) maculæ enim illæ, quarum supra meminimus, quæ sunt Scorbuti certissima signa, sæpenumero latent.

16. Porro humor ex pravis alimentis natus, in habitum corporis vi secretrice pellitur, cutem coloribus qui talem cacochymiam sequuntur, inficit, cumque crassus gravisque sit, in imas corporis partes, tibias pedesque potissimum decumbit. Et si copia major affluit, in alias quoque partes spargitur, ut in genas oculosque nonnunquam derivetur, in hominibus præsertim biliosis & ætate florentibus, bilioso humore ut existimo, dilutus. Qui si ex prima generatione aut ex putredine acrior evasit, gingivas erodit, putrefacitque, & dentes putrefactis relaxatque

tisque gingivis, laxat, ulceraque, licet raro, intibiis generat.

17. Vitiosus autem succus ex pravo alimento in Epate genitus & à Liene attractus, successu temporis Hepar Lienemque inquinat vitioso succo viscerum substantia perfusa, & similem sui affectionem imprimit, ad putrefactionem Viscera disponens aut etiam putrefaciens, ut alimenta etiam bona à Visceribus corrumpantur, vitiosumque sanguinem Scorbuti genitorem producant, non secus quam in valis minimè sinceris vitium contrahere humorem in his reconditum animadvertimus. Ob quam viscerum affectionem, ut malum semel vires coepit, vix radicitus evelli potest: Semina enim quædam relinquuntur, quæ scorbutum singulis annis aut pluribus interlabentibus, pro pravi victus ratione, aut mali magnitudine, in Visceribus relicta, renovant.

18. Neque arbitrandum est ex Lienis obstructione aut magnitudine, aut scirrho omnem Scorbutum nasci, cum multi laborent nullo dolore, nulla gravitate aut tumore in sinistro hypochondrio subsistente; verum humor hic ex vitiosis genitus alimentis Lienis morbos (si quando cum Scorbuto conjungantur) afferre solet: qui cum crassus aterque sit, nihil mirum Lienem aliquando obstrui, aut in tumorem attolli, aut scirrhum contrahere.

19. Describamus itaque hunc in modum Scorbutum, quod morbus sit Endemius, Scandinaviæ iisque regionibus, quæ mari Germanico, & Balthico Finnicoque finibus adjacent, familiaris, ortus ex Cacoehymia, quæ cutem maculis nigris, flavis, viridibus, puniceis inficit, gingivas relaxat, erodit, putrefacit, tibiæ tumorem ut plurimum cedematofum inducit, in quo dictæ maculæ conspiciuntur, & tendinum suræ poplitisque tensio deprehenditur, quam aquæ & cibi potissimum produxerunt, quæ hepar lienemvè inprimis contaminant cum

utriusque Visceris, & sæpius lienis obstructione, tumore, rarius scirrhus.

20. Ex hac cacochymia symptomatum omnium causæ peti possunt. Corporis gravitas humoris vires animales prementis est index, macularum in cute apparentium Cacochymia in cutem propulsâ autor est. Idem in suræ musculos & tendinem tam musculorum suræ, quam eorum, qui tibiam movent, dilapsus, tensionem, quam sequitur motus difficultas & in motu dolor, profert. In gingivas, ubi profluxit, eas laxat, hinc dentes vacillant, quod si acrior evasit, eas erodit & putrescens corrumpit, & ob putredinem contagio gingivas afficit. Ubi materia repit in pedes, gingivæ non rarò liberæ sunt: Et gingivis laborantibus minus afficiuntur tibiæ; sæpè tamen tam gingivas, quam tibiæ infestat. Crassities cum accedit, calor exsiccans scirrhum efficit. Obstructionem viscerum & venarum mesaraicarum atrophia comitatur, quæ tamen & sanguinis vitio ob cacochymiam incidere potest. Difficultas Respirationis à materia pulmonem obsidente oritur, quæ si putrescat Peripneumoniam adfert.

21. Coniunguntur Scorbutum nonnunquam aliæ affectiones non leves, Hydrops, Atrophia, copiosus alvi fluxus, isque ut plurimum biliosus. Febris lenta continua, aliquando Tertiana intermittens. Putrescentem Scorbuti materiam, præsertim circa Viscera, Febris sequitur, in hac, Hepate inflammato, Bilis copia generatur, quam alvi fluxus sequitur. Et Epar, dum biliosa atravè aut alia colluvie scatet, ab eaque naturalis calor labefactatur, ut utilis sanguis nutritionique commodus minimè gignatur, atrophiam parere potest. Cum idem viscus obruitur vitiosa materia & imprimis pituitosa Melancholicaque, à qua Hepar refrigeratur, & nativus calor premitur, hydrops nascitur.

Curatio.

22. Victus ratio sit boni succi: panis triticeus benè

nè coctus, & qui fermentum accipit. Cremor ptisanæ saccharo dulcoratus. Ipsa quoque ptisana, cui aliquid hyssopi aut anethi incoxerit. Juscula pullo-
rum, gallorum gallinaceorum, columbarum, carnis bubulæ, cui aliquid hyssopi, fatureiæ, thymi, agriographani aut ejusdem facultatis herbæ incoctæ sint, præsertim ubi maculæ nigræ in tibiis & œdematosa crura apparent. Ubi enim subflavæ, rubræ, subvirides conspiciuntur, minus calefacientibus & mellitis utendum: id enim animadversum est, facile iis dulcia in bilem converti: Nam & hisce plerumque Febris adest, & nonnunquam difficili Peripneumonia laborant.

Carnibus vescantur volatilium (exceptis palustribus) agninis, vitulinis benè nutritis, qui ætatem habeant, juvencorum, vervecum, avicularum, columbarum, pullorum, perdicum, leporum. Salsa, fumo exsiccata, crassa, viscida, rancida, dura, difficilis concoctionis, vetustate exsucca, malè cocta omnia vitentur, quibus enumerandis hoc loco brevitatæ gratiâ supersedemus. Primas verò partes lactis caprini usus sibi vendicat. Est enim lac boni succi & facile à natura vincitur, ut multi longo ejus solius usu, cum Becabungam incoxissent, aut nasturtium aquaticum, aut cochleariam, fuerint restituti. Confert autem imprimis iis, qui atrophia laborant, neque ullam evacuationem ferunt, quod facile exsolvantur. Bellaria sint uvæ passæ, amygdala, pistacia; si acetariis delectentur, consent nasturtio, acetosa, floribus Boraginis. Condimentorum loco usurpetur sinapi, cappares, acetum, cui aliquid piperis vel zinziberis sit permixtum, aut agrioraphanus contusus. Potus sit vinum Rhenanum maturum, absynthites, si eo delectentur, aut cerevisia clara benè à fæcibus repurgata, quæque absinthium sapiat, quæ & vino absinthite potissimum utimur in ventriculi prostratione. Et hæc fuerit Victus ratio.

23. Venæ autem sectio instituetur in corporibus, in quibus venæ multo humore turgent, non tamen copiosa, sed quæ vires onere pressas subleuet. Ante venæ sectionem Diacatholici ℥ vij. exhibeantur, aut Electuarii lenitivi ℥ j. quæ intestina facibus liberent & è primis venis aliquid subducant, quibus utendum quoque est quamvis venæ sectio non instituat. Tum his, quæ crassa attenuent, viscida incidunt, lenta abstergant, utendum: Inter plurima verò, quæ his viribus prædita sunt, hæc potissimum, quæ commemorabuntur, in hoc morbi genere præstare, usus & experientia comprobat: Sume cochleariæ, becabungæ, nasturtii aquatici, fumi terræ an. partes æquales, radicum agrioraphani ℥. i. β. hæc omnia contundito in mortario ligneo vel lapideo vel ferreo & ejus generis pistillo, tantumque lactis caprini offundito, ut omnia cum lacte benè permisceantur. Hæc horis duodecim macerato, tum in vase duplici horæ semisse bulliant: alioqui sufficeret horæ quadrante coxisse, deinde colato & fortiter exprimito. Hujus liquoris cum lacte expressi ℥ v. vel vi. exhibeto summo mane & vesperi hora quarta vel quinta.

24. Quod si ventriculo sunt imbecilliore & appetitus planè sit prostratus, addenda absinthii coma aut mentha crispa. Sic aliquos novi absinthii & Sysimbrii cardamines seu nasturtii aquatici succis, quos bis de die hauriebant, fuisse restitutos. Rursus si calidioris sit naturæ æger, si Febris adjuncta, rectè adjicitur acetosa, fumus terræ. Ubi respiratio difficilior, Pulmone ab hac materia obfesso, radices helenii addantur cum hyssopo.

25. Ipsa cochlearia hujus morbi censetur alexipharmacum; sumitur succi expressi & lactis caprini par quantitas, aut lactis minor portio, bis de die hauriuntur ℥ v. vel vi. succorum quoque cochleariæ, fumi terræ, nasturtii aquatici, becabungæ exhibitio

bitio ad ℥iv. plurimum confert, si manè & vesperi hauriantur, Rectè autem aliquo aromate, utpote zinzibere, vel cinamomo, aut nuce muscata condiuntur, adjecto, si ægro videatur, saccaro.

26. Illud autem animadvertendum in frigidioribus naturis, in quibus œdematosum corpus aut nigris maculis fœdatum conspicitur, rectius ejus generis succos cum vino expressos & saccharo dulcoratos cum paucis cinamomo assumi: Aut herbarum commemoratarum singulos manipulos contusos cum zinziberis ℥iij. in vini Rhenani ℥b iij. in vase duplici decoquito, vase benè obturato. Rectè singulis libris decocti ℥j. cruci additur. Sunt qui vino Rhenano, in quo Raphanus in orbiculos concisus aut contusus fuerit maceratus, usi, multum se levarent.

27. Hic quoque pulvis plurimis in hac affectione fuit salutaris, qui recipit cubearum, macis, granorum paradisi ana ℥ss. Seminis Sinapis albi ℥iv. croci orientalis ℥ij. Datur ℥j. manè & vesperi in lactis caprini ℥iij.

28. Hoc quoque saluti pluribus fuit, quod recipit gentianæ ℥ij. calami aromatici, piperis, zinziberis ℥ss. myrrhæ rub. ℥ss. croci gr. 15. Datur ℥j. ingredienti laconicum & tantundem egressuro cum hoc liquore: sumitur becabungæ, sisymbrii cardamines, fumi terræ, acetosæ ana M.j. contundantur in mortario lapideo pistillo ligneo vel ferreo, & cum vini boni Rhenani lib. 1. exprimitur succus, cum hujus expressi succi ℥iij. diluitur pulveris ℥j & hauritur modo jam dicto.

29. Porro dum medicatis potionibus utimur, utile fuerit, Laconico sudores quotidie movere: Alii candentis ferri crudi vel excocti calore, quod cupæ imponitur & vino aspergitur, sudores cient. Alii becabungam, sisymbrium, artemisiā, absinthium, le-

levisticum, camomillam, in aqua decoquunt, cacabum cum herbis calentibus cupæ imponunt, ut ejus vapore sudores moveant: agitant ex intervallo & lapides ignitos injiciunt, ut diutius calor conserveatur: Et quo sudores rectius promoveantur, aliquid prædictarum potionum medicatarum in ipso laconico præbent.

30. Interim dum his medicatis potionibus utimur, ut alvus laxa sit laborabis, & lenibus medicamentis movebis, ut foliis Senæ Alexandrinæ ℥iij. maceratis in fero lactis aut in herbarum prædictorum expresso cum lacte succo, cum cinamomi ℥j. Aut Rhabarbari ℥j. vel ℥iiij. vel aloës ℥ij. aut tribus, sive pilulis pestilentialibus. Iisdem medicamentis utendum ad purgationem; fortioribus enim facile exfoliuntur: aut istius pulveris cum lacte caprino dato drachmam, qui recipit Croci orientalis, Agarici candidi & friabilis, Epithymi, foliorum Senæ ana ℥j. Aloës puræ ℥ij. Rhabarbari electi ℥ss. In robustioribus augere dosin licet, & pilulis de fumo terræ aut diasenæ electuario uti. Præscripti pulveris quotidie cum lacte caprino drachmam exhibent, dum tota hæc compositio absumatur, eaque ratione Scorbutum curant, servata victus ratione præscripta. Verum si quotidiano usu hujus medicamenti purgantis vires deicerentur, alternis tantum diebus assumat, aut plures intermittat. Id enim universale; virium habendam esse rationem.

31. Cum autem Scorbuti materia videatur sæpe numero propelli in cutem, non meliore ratione, quam sudoribus discutitur. Medicamenti humor, qui circa viscera residet, expurgabitur.

32. Hæc dum agimus partes corroborabimus tam intus assumtis quam extrinsecus admotis: Conserva florum absinthii serviet Ventriculo. Quæ ex fumo terræ paratur Licai. Radices cichorii conditæ, aut flo-

florum ejusdem conserva Eparis corroborationi serviet. Omnibus admisceri poterit cochleariæ condimentum. Trochisci quoque saccharei specierum diarrhodon Abbatis plurimum commendantur. Et si calor adsit Trochisci diatrion santalon: Radices heleenii conditæ affecto Pulmone.

33. Extrinsecus inungatur Epar oleo absinthite, mastichino. Lien si afficiatur, oleo de capparibus aut unguento splenitico inungatur, quod recipit olei communis ℥ iij. medullæ crurum bovis ℥ j. butyri recentis ℥ ℥. succi brioniæ, succi cyclaminis ana ℥ j. Bulliant ad lentum ignem ad consumptionem propè succi, & coletur: colaturæ adde Ceræ ℥ viij. pulveris ceterach, corticum capparidis, tamarisci, seminis agni casti ana ℥ iij. misce pro unguento.

34. Ventriculus oleo macis aut de nuce Muscata: Nervi & tendines rigidi, unguento dialthæas, aut resumptivo, aut anserina pinguedine, vel medulla cervina, aut butyro insulso majali inungantur. Subiguntur autem succo cochleariæ aut Sylibrii cardamines, vel in duplici vase æquis partibus decoquuntur ad succi propè consumptionem. Fomentis quoque utimur in nervorum tendinumque tensionibus & doloribus. Decoquuntur ad fomentum radices althææ, malva, becabunga, absinthium, artemisia, baccæ juniperi, nasturtium aquaticum, cochlearia.

35. Gingivæ laxæ sanguinolentæ muria colymbadum tolluntur: aut eo quod recipit salviæ nobilis hyssopi Mj. Cochleariæ Mj. sempervivi majoris folia xv. ficus num: x. aluminis ℥ ℥. mellis cochleare, quæ in aquæ fluentis ℥ iv. decoquuntur, ut relinquatur ℥ ℥. Hoc decocto colluitur os ter singulis diebus & post ablutionem melle rosaceo, aut diamoro gingivæ illinuntur. Inprimis autem probantur quæ ex radice bistortæ parantur. De quibus & aliis modis

dis vide Wierum. Hanc enim Brittannicam esse arbitrantur, sic dictam quod dentes tueatur, à nomine Germanico *Frytant*. Quod in gingivis computruit, aufertur, & quod reliquum est ægyptiaco aut alumine usto, quod melle rosaceo excipitur, absumentum.

39. Quod si in Gingivis ulcus sit serpens & depascens, fume aluminis usti & in vino rubro austero extincti ℥ss. mastice, thuris, radicis cyperi ana ℥iij. fiat pulvis, quo gingivæ perfricentur, aut melle rosato excipe, & gingivas illine. Vel bombacem aut linteolum circumvolutum bacillo, imbutum oleo chaleanthi sive vitrioli admove gingivis toties, donec exæquentur & albescant.

F I N I S;

CATALOGUS

Librorum Medicorum qui apud J. F. BERNARD reperiuntur.

- A**rt de sucer les plaies par Anel, 8.
 Albertus Magnus de Secretis mulierum, 12.
Andry de la Generation des vers dans le corps humain, 12.
 Bibliotheca Chimica Mangeti, 2 vol. fol.
 ——— Pharmaceutica, 2 vol. fol.
 ——— Anatomica, 2 vol. fol.
 Boneti Medicina Septentrional. 2 vol. fol.
 Barrelieri historia Plantarum, 2 vol. fol. cum fig. Paris
 Berengarius de fractura Cranii, 8.
 Bellini Opuscula Medica, 4.
 Boerhave Aphorismi de cognoscendis morbis, 12
Chimie de Lemery, 8.
 Clerici Historia Lumbricorum, 4.
 Carolus Piso de Colluvie Serosa, 4.
Chirurgien d'Hopital par Belloste, 12.
 Dionis Anatomia, 8. cum fig.
 Eugalenus & alii de Scorbuto, 8.
Erreurs populaires sur la Medecine par Foubert, 8.
 Friend Emmenologia seu de fluxu Menstruo, 8.
 Gulielminus de Salibus, 8.
 Harris de Morbis Infantum & Ketelaar de Aphtis.
 Hofmanni Dissertationes Medico-Physicæ, 4 vol. 8.
 Hecquet de purganda Medicina &c. 12 (Paris.
 ——— *de la Digestion & des Maladies de l'Estomac*, 12.
Histoire naturelle du Cacao & du Sucre, 8.
 Hippocrates GL. fol. cum Oeconomia Foesy in Hippocratem.
 Hollerius in Aphorismos Hippocratis, 8. (Paris.
 Indecence (L) *aux hommes d'accoucher les femmes*, 12.
 Kerkringii Opera Anatomica, 4. 1717.
 Keill tentamina Medico-Physica ad Oeconomiam
 Animalem accommodata &c. 8. Lond. 1718.
Lemery Dictionnaire des Drogues, 4.

CATALOGUS.

- Lemery Pharmacopée*, 4. (Paris)
La Chariere Anatomie de la tête & de ses parties
Lommii Observationes Medicinales, 8. 1720.
Mufitanus de Morbis Mulierum, 4.
Morton de Febris, 8. (variations, 2 vol. 4. Paris)
Mauriceau de Maladies des femmes grosses & ses obstructions
Malpighy Consultationes Medicinales, 4. Patav. 1711.
Morgagni Adversaria Anatomica, 4.
Operations de Chirurgie, 12.
Oeuvres de Chirurgie par Barbette, 5 tom. 12. Lion.
Pontederæ (J.) Compendium tabularum Botanicarum
 &c. 4. Patav. 1719.
Pitcarny Opuscula Medica, 4.
Pathologie de Verduc, 2 vol. 12. (Paris)
Physiologie de Verduc ou Traité de l'usage des parties, 12.
Prosper Alpinus de Medecina Methodica, 4.
 ——— de *Medicina Ægyptiorum & de Balfamo*, 4.
Pratique des Maladies aiguës & Chroniques par Taurin
 3 vol. 12. Paris.
Pharmacopœa Extemporanea Fulleri, 8. (12. Paris)
Principes de Medecine & de Physique par Chambon, 2 vol.
Recueil de Remedes par Mad. Fouquet, 12.
 ——— de *Methodes par Helvetius*, 12.
Ramazini Opera Medica, 4.
Secrets du petit Albert, 12.
 ——— d'Albert le grand, 12.
 ——— d'Emery, 3 vol. 12.
Schroderi Pharmacopœa illustrata ab Hofmanno, fol.
Secrets de Digby. 2 vol. 8.
Sydenham Opera Medica, 4.
Traité des Os par divers Auteurs, 12.
 ——— de l'Antimoine par Lemery, 12. Paris.
 ——— des Maladies de l'œil par Maître Jean. 4.
 ——— des Maladies spécifiques par Helvetius, 12.
 ——— des Tumeurs par Maubec, 12. Paris.
 ——— des Operations de Chirurgie suivant la Mé-
 chanique du corps humain, 2 vol. 12. Paris 1720.
Verheijen Anatomia, 2 vol. 4.
Valsalva de aure humana, 4.

